

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU

AASTARAAMAT 2008

20

Tallinn 2010

Koostanud: Ave Janu (koostaja), Linda Kask, Reet Olevsoo, Kristina Rallmann

Resümeed tõlkinud: Maarika Liivamägi

Toimetanud: Ilona Runnel

Väljaandmist toetasid:

Eesti Kultuuriministeerium ja Tartu Ülikooli raamatukogu

ISSN 1406-0876

© Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing
Tõnismägi 2, 10122 Tallinn
tel. 630 7427, ela@nlib.ee

Trükkinud:
Bookmill Trükikoda, Tartu

SISUKORD

<u>SAATEKS * PREFACE</u>	5
<u>EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING JUUBELIAASTAL</u>	7
<i>Anne Valmas</i> Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing 1923 – 2008	7
<u>EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING 1999 – 2008</u>	13
ERÜ juhatuse esinaised kõnelevad oma tööst	13
<i>Kristiina Rallmann</i> Erialaraamatukogude sektsioon	19
<i>Vaike Kurel</i> Kooliraamatukogude sektsioon	23
<i>Irma Raatma</i> Maaraamatukogude sektsioon	27
<i>Kristina Pai</i> Kogude toimkond	30
<i>Reet Olevsoo</i> Koolituse toimkond	33
<i>Ülle Kuuse</i> Lasteteeninduse toimkond	40
<i>Marje Aasmets, Sirje Nilbe</i> Liigitamise ja märksõnastamise toimkond	42
<i>Siiri Lauk</i> Terminoloogiatoimkond	45
<i>Urve Sildre</i> Vanaraamatu toimkond	51
<i>Ere Raag</i> Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühm	56
<i>Ester Lepik</i> Eks-klubi	65
<i>Halliki Jürma, Vaike Kurel</i> Tartumaa Kogu	67
<i>Ere Raag</i> Võrumaa Ühendus	72
ERÜ 1988–2008. Lühikroonika	80
<u>RAAMATUKOGUNDUSE TÄNAPÄEV</u>	86
<i>Katre Riisalu</i> Eesti raamatukoguhoidjate IX kongress	86
<i>Anne Rande</i> No mis elu see on... ilma raamatuta!	92
<i>Kaie Holm</i> Ratastel Katarina Jee viib raamatud lugejale lähemale	95
<i>Janne Andresoo</i> Eesti Rahvusraamatukogu 90	100
<i>Ave Janu</i> I teadus- ja erialaraamatukogu päev	105
<i>Reet Olevsoo</i> ERÜ raamatukoguhoidja kutse omistajana 2002–2008	107
<u>VAADATES AASTATE TAHA</u>	110
<i>Evi Rannap</i> TPedI raamatukoguhoidjate koolitajana möödunud sajandi seitsmekümnendatel aastatel	110

<u>ERÜ TUNNUSTAB</u>	<u>116</u>
<i>Ene Riet</i> ERÜ teenetepreemia 2008 laureaat Krista Talvi	116
<i>Lenna Eliste, Heinike Sinijäev</i> ERÜ aastapreemia 2008 laureaat Saima-Õie Andla	119
<i>Ave Janu</i> Aasta tegu teadus- ja erialaraamatukogus	121
<u>ÕNNITLEME</u>	<u>123</u>
Hans Jürman 85	123
Elle Tarik 70	129
<u>IN MEMORIAM</u>	<u>140</u>
Hilja Vihalem (29.06.1920–4.03.2008)	140
Meelis Ideon (25.12.1941–22.09.2008)	141
<u>ARVUSTUSI</u>	<u>142</u>
<i>Kaspar Kolk</i> Traktaat nägemise moraalsest aspektist Tallinna Linnaarhiivis	142
<u>ERÜ TEGEVUS</u>	<u>148</u>
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 2008. aastal	148
ERÜ kroonika 2008	168
ERÜ trükisõnas 2008	173
<u>TEISED ERIALAÜHENDUSED</u>	<u>179</u>
<i>Mare-Nelli Ilus</i> Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsium 2008. aastal	179
<i>Kaie Viigipuu Kreintaal</i> Eesti Muusikakogude Ühenduse tegevusest 2008. aastal	185
<u>SUMMARIES</u>	<u>189</u>
<u>AUTORID * AUTHORS</u>	<u>209</u>

2008. aasta oli Eesti Vabariigi juubeliaasta. Meie riigi 90. aastapäeva tähistati pidulikult igal elualal, raamatukoguhoidjad tähistasid seda kongressiga *Raamatukogu teadmistepõhises ühiskonnas*, millest saab ülevaate ka aastaraamatus. 90 aastat täitus ka Eesti Rahvusraamatukogul, kelle tegemistest annab ülevaate-artikkel *Eesti Rahvusraamatukogu 90*. Aastaraamat 2008 mahust suure osa võtavad enda alla kutseühingu tegevust käsitlevad artiklid – täitus ju 85 aastat ühingu asutamisest ja 20 taasasutamisest. ERÜ tegevusest läbi erinevate ajaloo-perioodide, alates asutamisest 1923. aastal, esitab ülevaate juhatuses esinaine aastatel 1994–1998 Anne Valmas. Viimasele kümnele aastale teevad tagasivaate juhatuses esinaised ja toimkondade, töörühmade, sektiioonide juhid. Aastaraamat tehakse katse jäädvustada nende eestvedajate nimed, kes alates taasasutamisest on andnud oma mõttejõudu ja energiat, et ühingut tegusana hoida. Lugejale võiks huvi pakkuda ka faktimaterjal peale taasasutamist pikemat aega tegutsenud struktuuriüksuste kohta ning suuremate ürituste (kongressid, raamatukogupäevad, suveseminarid) kronoloogia. Nagu tavaks, on raamatus ka ERÜ aastarauanne ja kroonika. Traditsiooniliselt tutvustatakse 2008. aastal ERÜ tunnustuse pälvinud inimesi, juubilare ning meenutatakse lahkunuid.

Lisaks käsitletule toimus Eesti raamatukogunduses 2008. aastal mitmeid tulevikku-vaatavaid arenguid. Eesti Kultuuriministeeriumi eestvedamisel valmis raamatukogunduse arengukava koostamiseks iga raamatukogutüübi hetkeolukorra kirjeldus, sõnastati probleemid ja eesmärgid. Muutunud majandustingimustes ei peetud siiski võimalikuks arengukava vormistada. Probleemidele lahenduste leidmiseks moodustati 2009. aastal kultuuriministeeriumi juurde 14-liikmeline raamatukogude koostöökoda. 2008. aastal vastuvõetud autoriõiguse seaduse muutmise seaduse ettevalmistamisel esitasid oma ettepanekud helisalvestuste kojulaenutamise osas ka raamatukogude esindajad. Raamatukogupäevade avaldusest osavõtjad allkirjastasid pöördumise Riigikogu kultuurikomisjonile palvega mitte vähendada 2009. aastal riigipoolset rahvaraamatukogude komplekteerimistoetust. Kahjuks sai 8,5 miljoniline kärbe siiski teoks. Esmakordselt valiti Aasta tegu teadus- ja erialaraamatukogus ning sai teoks I teadus- ja erialaraamatukogu päev. Aasta positiivseks üllatajaks tuleb pidada Katarina Jee ilmumist Tallinna tänavatele. Suur tänu kõikidele autoritele ja valmimist toetanud Tartu Ülikooli raamatukogule.

Aastaraamatu 2008 koostajad ja Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

PREFACE

The year 2008 was the 90th anniversary year of Estonian Republic. Librarians celebrated this anniversary with the IX Congress of Estonian Librarians. The National Library of Estonia celebrated its 90th anniversary as well. A large part of the *Yearbook* is devoted to the activities of the ELA, since the Association had its 85th anniversary and 20 years had passed from its re-establishment. Anne Valmas, the Chairman of the Board in 1994-1998, gives an overview of the ELA activities through different periods starting from the foundation of the Association in 1923. The activities of the last decade are outlined by the chairmen of the Board and heads of the working groups, committees and sections. Facts about the structural units of the Association and about larger events (congresses, library days, summer camps) should be of interest to many readers. The *Yearbook* also contains the annual report and chronicle of the Association, introduces people who have merited recognition and commemorates colleagues who have passed away.

In addition to the matters discussed in yearbook, several important developments directed into the future took place in 2008. Initiated by the Ministry of Culture, in preparation for the development plan of Estonian librarianship, a description of the state of each type of libraries was completed and problems and objectives were specified. In the changing economic conditions, the final formulation of the development plan was postponed. A 14-member cooperation unit was established at the Ministry of Culture in 2009 for solving these problems. In preparation for the amendment of the Copyright Act, passed in 2008, representatives of libraries submitted their proposals concerning the lending of sound recordings. Participants in the opening event of the Library Days signed a memorandum addressed to the *Riigikogu*, asking that the state support to the acquisition financing of public libraries was not reduced in 2009. Unfortunately, a reduction of 8.5 million EEK was still made.

The Deed of the Year at research and special libraries was selected for the first time and the 1st Day of Research and Special Libraries was held. A positive surprise of the year was the appearance of a mobile library on the streets of Tallinn.

We are grateful to all the authors and to the University of Tartu Library for its support to this publication.

Editors of the Yearbook 2008 and the Estonian Librarians' Association

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing 1923 – 2008

Anne Valmas

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu asutamiskongress toimus 24.–25. veebruaril 1923. Kohal oli 54 raamatukoguhoidjat üle Eesti. Nagu oma ettekandes lausus Aleksander Sibul, oli kongress esimene katse koondada raamatukoguhoidjad ühisele tööle meie raamatukoguasjanduse paremale järjele tõstmiseks. Ühingu esimesel tegevusperioodil (1923–1940) juhtisid ühingut Friedrich Puksoo ja Aleksander Sibul. Kui ühing oma tegevust alustas, ei olnud Eestis raamatukogundusliku hariduse saamise võimalust, puudus riiklik raamatukogude võrk, raamatukogudel polnud oma ruume ega raha. Koolides ja valdades töötasid raamatukoguhoidjad tasuta.

Esimesel kongressil võeti vastu ERÜ põhikiri, mis seadis ülesandeks raamatukogunduse edendamise, raamatukoguhoidjate kutsehariduse arendamise ja nende kutsehuvide kaitsmise. Need põhimääruses hästi formuleeritud ülesanded on jäänud ühingu põhiülesanneteks tänapäevani.

Esimeseks ettevõtmiseks oli raamatukoguhoidjate kursuste korraldamine, mis hakkasid toimuma 1924. aastast alates, regulaarselt 20. aastate teisest poolest ERÜ ja haridusministeeriumi koostöös. Kuni 1940. aastani jõuti korraldada 36 kursust 19 eri paigas. Erilist tähelepanu pöörati raamatukoguhoidja kutseharidusele. 1934 sai seaduslikuks keskhariduse nõue, kusjuures raamatukogude juhatajad pidid olema üld- ja kutsealase ettevalmistusega isikud.

Tõsiseks proovikiviks ERÜ-le kujunes avalike raamatukogude seaduse ettevalmistamine, mis võeti vastu Riigikogus 6. juunil 1924. Huvitav on märkida, et selles seaduses kohustati Tallinna linnaraamatukogule andma sundeksemplari Eestis ilmunud trükistest (alates 1925), mis soodustas oluliselt Tallinna linnaraamatukogu kogude arengut. See seadus pani aluse avalike raamatukogude arengule ja tegi raamatu raamatukogude kaudu kõigile kättesaadavaks.

Suur tähtsus oli raamatukoguhoidjate päevadel, nii Eesti kui Balti raamatukoguhoidjate kongressidel, õppekäikudel, kus tööküsimusi arutati ja üksteiselt õpiti.

Kuid seaduses puudusid ka väga olulised sätted – riikliku juhtiva keskuse loomise vajadus, majandusliku baasi tugevdamine toetuste suurendamise teel, raamatukoguhoidjate kutsehariduse korraldamine, palganormide kehtestamine jm. Nende ülesannete täitmisega pidi kogu oma tegevusaja jooksul tegelema ERÜ.

Kuigi haridusministeeriumi juures oli nõuniku ametikoht, lahendas nõunik raamatukogunduse probleeme ainult muude ülesannete kõrvalt ja oma asja eest pidas pidevat võitlust ERÜ, kuid võimu organisatsioonil ju polnud, samuti mitte raha. Selles osas on olukord üsnagi sarnane praegusele.

Oluliseks sammuks oli ka 1923. aastal ajakirja *Raamatukogu* asutamine. Ajakiri ilmus tollase ERÜ esimehe Aleksander Sibula eestvõttel ja oli seetõttu tihedalt seotud Tallinna linnaraamatukoguga. Ajakirja regulaarset ilmumist takistas sel ajal nii rahapuudus kui ka avaldamist väärivate artiklite vähesus. Ometi täitis ajakiri oma eesmärgi ja on praeguseni asendamatuks infoallikaks tolelaegsete raamatukogunduslike probleemide valgustamisel. Ajakiri on läbi teinud suuri muutusi, kuid püsib väärrika infovahendajana ja ühtlasi kultuuriajakirjana, mida loevad ka väljaspool raamatukogusid tegutsevad kultuurihuvilised.

Sellest perioodist väärrib erilist austust Aleksander Sibula tegevus, kes Tallinna keskraamatukogu direktorina suutis juhtida ühingat, toimetada ajakirja, sekkuda kõigisse raamatukogunduse arenguga seotud probleemidesse, olgu see siis raamatukogunduslik haridus, kogude komplekteerimine, töötajate palk, peale selle esines loengutega ja tegeles palju muuga. Tema tõsiseks mureks oli heatasemelise ja hariva kirjanduse muretsemine raamatukogusse ja kirjandust tundis ta hästi. Aga missioonitundega raamatukogundust edendavaid raamatukoguhoidjaid oli sel ajal teisigi, mitmed neist meilegi hästi tuntud, nagu Friedrich Puksoo, Richard Antik, Linda Ploompuu, Mall Jürma, Helene Johani jt.

Ometi ei saa käesolevat ülevaadet tehes mööda minna sellest peaaegu poole-sajandilisest perioodist, mil ühingat polnud. Olid ka nõukogude ajal raamatukogunduse arengul omad head küljed, mis võimaldasid ühingu tegevust uuesti mitte just tühjalt kohalt taasalustada. Oli loodud oma raamatukoguvõrk, kus ei olnud puudu rahast raamatute hankimiseks, kuid kahjuks küll heast kirjandusest. Oli võimalus õppida raamatukogundust Tartu Ülikoolis, Tallinna Pedagoogilises Instituudis ja Viljandi Kultuurikoolis. Raamatukogunduse juhtimiseks oli kultuuriministeeriumis terve osakond või inspeksioon, kuidas seda parasjagu just nimetati. Raamatukogude tegevust arutas ja koordineeris Riiklik Ametkondadevaheline Raamatukogukomisjon, kuhu kuulusid raamatukogude direktorid, aga ka

tolleaegsete töökomisjonide juhid. Seal võeti vastu, mõnikord küll pikkade vaidluste tulemusena, palju olulisi otsuseid.

1988. aasta 9. juunil toimus Eesti raamatukoguhoidjate V kongress, kus taasasutati ERÜ. See oli aeg, mil vabadustuuled hakkasid üle Eestimaa puhuma, loodi ja äratati ellu seltse ning ühinguid ja ega raamatukogunduski sellest puutumata jäänud.

Ühingu taasasutamist oli eelnevalt arutatud, moodustatud töögrupp, kes alustas ettevalmistustöid ja nii osutus võimalikuks ühing kongressil taasasutada. Kinnitati põhikiri, valiti ajutine juhatus ja esinaine, kelleks sai Evi Rannap. Mõne aasta pärast kadus kultuuriministeriumist raamatukogude inspeksioon, Ivi Tingre asus tööle ERÜ esinaisena ja nii mõnedki ülesanded tulid ministeriumist temaga kaasa. Pärast teda on ühingu esinaistena tegutsenud Anne Valmas, Krista Talvi, Janne Andresoo ja Anneli Sepp.

Nagu öeldud, ühingu algses põhikirjas eesmärgiks seatud ülesannete täitmise nimel käib töö senini, sest need üldised eesmärgid võimaldavad siia alla mahutada ühingu väga laiahaardelise tegevuse.

Hoog ja ind oli meie uutel vabadustuulte aastatel suur, sest võimalus ise vabalt oma asjade üle otsustada ei tekitanud probleeme ka ühingu tegevuses kaasalööjate leidmisel. Praeguseks on asjad selles osas paljuski muutunud. Ja mis parata, ühingu tegevus sõltub kõigi meie, aga loomulikult ühingu juhatuse liikmete ja juhatuse esinaise aktiivsusest. Ilma selleta ei toimu midagi. Palgaline tööjõud on ju minimaalne.

Kongressid, konverentsid, seminarid. On toimunud palju ja sisutihedaid kokkusaamisi, eriliselt on mulle meelde jäänud 1993. aasta kongress oma väga mitmekesise programmiga. Kahjuks ei võeta viimasel ajal vastu otsuseid või ei tõstatatagi lahendamist vajavaid probleeme. Kõik need üritused on informatiivsed. Kas on nii, et neid probleeme polegi, mida ühiselt arutada, või võetakse otsused vastu teistel tasanditel?

Aga üks kasutegur on kindlasti, mida tunnistavad ka mitmete erialade korüfeed rahvusvaheliste konverentside puhul – mitteformaalsed suhted on olulisemad formaalsetest ja mõnikord leiavad just erialaspetsialistide omavahelistes vestlustes lahenduse küsimused, milles muidu kuidagi kokkuleppele ei suudeta jõuda. Arvan, et see on ka raamatukoguhoidjate puhul nii.

Meenutada tahaksin **eesti trükise konverentse**, mille korraldamine on nüüdseks on üle läinud RRle. Mõte oli kokku viia raamaturahvast – kirjastajaid, trükkijaid, kaupmehi ja raamatukogutöötajaid. Koos esimese konverentsiga 1995 korraldati

suur ülevaatenäitus, mis hõlmas noore eesti vabariigi rohkearvuliste uute kirjastuste toodangut. Nende toimumist pean praeguseni oluliseks, sest raamatukoguhoidjad peavad olema kirjastajatega sama hästi tuttavad kui lugejatega, ka kaupmeestega, kuigi nende huvid on meist hoopis erinevad. Aga ühine eesmärk võiks olla kirjastada, lugeda ja müüa häid raamatuid.

Raamatukogupäevade traditsioon on meile tõestanud nende vajalikkust. Kui kunagi alustati raamatukogukuudega, siis hakkas nii pikk ajavahemik selgelt üle jõu käima ja alates 1991. aastast toimuvad raamatukogupäevad. On ju väga tore, et meil igal aastal oma üritusteperiood toimub, ometi on need senini jäänud liiga raamatukogude ja raamatukoguhoidjate keskeks. Ajakirjandusse on raske midagi läbi suruda, et suuta raamatukogude tähtsust ühiskonnas enam väärtustada.

Aga raamatukogupäevadel toimuvad infootsingu ja kirjanduse tundmise võistlused on otseselt seotud erialaste teadmistega ja teeninduse kvaliteediga. Kui infootsingul on edukamateks teadusraamatukogude infotöötajad, siis kirjanduse tundmise alal on igal juhul paremad rahvaraamatukogude hoidjad ja teadusraamatukogude seltskond on osavõtmisest päriselt loobunud, sest jäävad rahvaraamatukogudele, kes ilma ilukirjandust tundmata töötada ei saagi, oluliselt alla. Raamatukogupäevade ühe üritusena väärrib märkimist ka eesti raamatu päev, mida raamatukogudes erinevalt tähtsustatakse ja vastavalt ka tähistatakse.

Erilist tunnustust väärrib **kutseõppe korraldamine**. Valmistati ette *ERÜ kutsekomisjoni statuut ja Kutse kvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise kord* ning töötati välja kutseõppe programm kõrghariduseta raamatukoguhoidjate koolitamiseks. Praeguseks on kutsetunnistuse saanud 515 raamatukoguhoidjat. Kahjuks ei väärtusta kõik raamatukogude juhid kutsetunnistust võrdselt, kuid oluline edasiminekuks on see, et rahvaraamatukogude seaduse järgi ei tohiks raamatukogu juhatajaks saada töötaja, kel pole vähemalt IV kutse kvalifikatsiooni järku.

Toimkondade, sektsioonide ja teiste struktuuriüksuste kanda on olnud ühistegevuse sisuline pool. Mõnedki toimkonnad, mis on alustanud ERÜ juures, on üle läinud ELNET Konsortsiumi rüppe ja seal edasi tegutsenud. Ei ole tähtsust, kelle egiidi all üks või teine ühendus tegutseb, oluline on, et sellest tegevusest tõuseks kasu. On jõutud tulemusteni, millega on kaasa aidatud tõsiste raamatukogunduslike probleemide lahendamisele. Pikka aega on tegutsenud liigitamise ja märksõnastamise, kogude, vanaraamatu, terminoloogia ja lasteteeninduse toimkonnad, rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühm, erialaraamatukogude, kooliraamatukogude ja maaraamatukogude sektsioonid ja piirkondlikud ühendused.

Raamatukoguhoidjate elavat huvi oma eriala vastu ka pärast töö lõpetamist näitab Eks-klubi tegevus Tallinnas. Vaadatakse üle kõik huvitavamad näitused, uued raamatukogud ja külastatakse kõikvõimalikke kultuuriüritusi.

Kõigi toimkondade, töörühmade ja sektsioonide töö on suur ja tänuväärne, tehtud missioonitundega ja tasuta, mis näitab eelkõige vastutustunnet raamatukogunduse arengu eest, kuid ka oma eriala armastust.

Üks oluline väljaanne, mis ühingu tegevust igakülgset kajastab, on ühingu aastaraamat, mille koostamine nõuab üsna suurt pingutust ja vaeva. Seni on ikka leitud tegijaid, sest raamatukogudes on leidunud inimesi, kes selle töö on enda õlule võtnud, aga lihtsalt see ei tule. Samas on aastaraamat nii oluline infoallikas, et selle jätkumine on hädavajalik, ükskõik kui suurte raskustega see ka ei sünniks.

Tahaksin veel tähelepanu pöörata inimestele raamatukogunduses. Kas oleme neid piisavalt väärtustanud? Minu interpretatsioonis ühendab ERÜ neid raamatukoguhoidjaid, kes on meie aktiivsem ja missioonitundlikum osa, kes tunnevad toimuva suhtes suuremat huvi ja löövad ühisüritustes rohkem kaasa.

Et väga tõsiseid tegijaid teada, peaks meenutama ühingu **auliikmeid, teenete- ja aastapremiate laureate, Puksoo ja bibliograafia auhinnaga pärjatuid**, aga mitte ainult auhindade saajaid, vaid ka neid, kes on kandidaatideks esitatud ja auhinnasaajate hulka ei mahtunud. Ka need on olnud tublid tegijad. Kui jälgida nominente, siis paistab silma seegi, kui sageli mitmed nimed korduvad. Need on inimesed, kes on aktiivsed, valutavad südant ja löövad üritustel alati kaasa, on oma raamatukogu edasiarendavad ja lugejale mõtleavad. Peaksime oskama neid veelgi paremini tunnustada, vajadusel ka toetada.

Riiklike autasude saajaid on nüüdseks juba pikk rida, aga vist mitte ühtegi meie seast ei ole esitatud elutööpreemiale või mõnele muule samaväärsele tunnustusele, kuigi mitmetele tegijatele on viimastel aastatel taotletud Eesti Kultuurkapitali tänutoetusi ja neid ka saadud. Usun siiski, et ka raamatukoguhoidjate seas on inimesi, kes väärivad kogu ühiskonna silmis laiemat tunnustust, sest nagu öeldakse, eelkõige peame endast ise lugu pidama, siis peavad ka teised.

Kokkuvõtteks

Mis teeb raamatukogust kultuurikeskuse? See, et tehakse rohkem, kui traditsiooniline raamatukogutöö nõuab. Korraldatakse üritusi väljaspool raamatukogu, otsitakse sidemeid teiste asutuste ja isikutega oma piirkonnas, tähistatakse kohalike kultuuriinimeste juubeleid, kutsutakse esinema tuntud ühiskonnategelasi, tegel-

dakse kodulooga jne. Püüdkem oma tegudest ka rohkem rääkida, nii ERÜ listis kui ka ajakirjanduses.

ERÜ on raamatukoguhoidjatele korraldanud suurel hulgal üritusi, mis on võimaldanud kokku saada, üksteiste tegemistest infot saada, koos reisida ja lõbutsedagi. Jõudu ja võimalusi mööda on tublisid tunnustatud. Erinevates ühendustes on palju olulisi küsimusi lahendatud. Mitmedki tööühmad on libisenud ELNET Konsortsiumi alluvusse.

Ühing saab asju arutada, soovitada ja teha ettepanekuid, korraldada ühiseid üritusi, tunnustada ja võimaldada kokku saada neil, kes on nõus rohkem ära tegema kui igapäevatöö nõuab. Ühingu tuleb kiita kõigi tegude eest, millest oli eelpool juttu, aga palju olulist jäi ka rääkimata. Aga kõige selle taga on ERÜ juhatus, selle esimees, eriti aga büroo, kelle kanda on ühingu tegevuse korraldamine läbi kogu aasta, õigemini küll läbi aastate. Ilma nende pideva töö ja muretsemiseta ei sünniks midagi.

ERÜ juhatuse esinaised kõnelevad oma tööst

ERÜ tegevuse viimasest aastakümnest tervikpildi saamiseks palus aastaraamatu toimetus vastata ERÜ juhatuse esinaistel mõnedele küsimustele:

1. Kui Teid valiti juhatuse esinaiseks, millisena kujutlesite eesseisvat tegevust ERÜ-s?
2. Millised olid olulised ettevõtmised ja mida loete suuremateks saavutusteks?
3. Kellele toetusite seatud sihtide elluviimisel?
4. Kas midagi jäi kavatselist tegemata?
5. Mis tehtust meelde jäi ja rõõmu tegi?
6. Mida andis töö ERÜ juhatuse esinaisena Teile endale?
7. Olles ühingu juhtimisest mõned aastad eemal olnud, mida arvate ühingu tegevusest praegu ja lähiajal?

Krista Talvi, 1998–2004

1. Olen kutseühingu liige tema taasisutamise peale ning toimetanud meelsasti koolituse toimkonnas, ka muudest ühingu üritustest aktiivselt osa võtnud. Ettepanek kandideerida ERÜ juhatuse esimeheks tuli minule väga ootamatult, ma ei olnud sellele kunagi mõelnud. Ühing oli selleks ajaks juba kümme aastat elujõuliselt tegutsenud, muidugi tundsin ma eelkõige suurt aukartust, vastutust ja muret juhtimisega hakkama saamises. Mäletan, et mõtlesin kaua, enne kui oma jah-sõna kandideerimiseks andsin.

2. 1998. aasta oli sisseelamise aasta: oli vaja end kurssi viia ERÜ põhikirjaliste ülesannetega; kõikide ühingu tööde ja projektidega; toimkondade, sektsioonide, töörühmade tegevusega, kindlasti finantsasjadega, eelarve koostamisega. Selle aasta kevadel loodi ERÜ juurde kooliraamatukogude sektsioon (juhtima hakkas Ester Sõrmus) ning Eks-klubi (juhtima hakkas Ester Lepik). Kõige suurem ja tähtsam üritus oli Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress *Raamatukogud avatud ühiskonnas* 22.–23. oktoobril Tartus, mille korraldustoimkonda juhtis ERÜ juhatuse liige Malle Ermel.

1999. aasta oli keeruline, sest riigieelarves vähendati raamatukogude raamatute soetamise raha. Tegime ERÜ juhatuse ja bürooga pöördumisi riigieelarveliste komplekteerimissummade asjus. Samal aastal moodustati ühingu juurde ka rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühm, mis hakkas tööle Mare Ektermanni juhtimisel. Töörühm on igati tõine praegugi ning seda juhib Ere Raag.

1999. aastal algasid tõsised ettevalmistused Eesti Raamatu Aastaks. Ühing oli esindatud raamatuaasta peakomitees, juhatuse esinaine valiti vahendajate allkomitee juhiks. See tähendas tihedat tööd raamatukogude, muuseumide, kirjastajate, bibliofiilidega – ürituste plaanide koostamisel, raha küsimisel peakomiteelt ning selle jagamisel ürituste korraldajatele. Kuna raamatuaasta ettevõtmised kestsid kaks aastat 2000–2001 ja et kõigest toimuvast ja eelseisvatest plaanidest kiiremat ülevaadet anda korraldasime koos ühingu juhatuse ja bürooga teabepäevi, moodustasime raamatukogude esindajatest Eesti Raamatu Aasta ümarlaua, avaldasime päevakohaseid artikleid ajakirjas *Raamatukogu*.

2001. a 25.–26. oktoobrini toimus Tallinnas ERÜ korraldamisel Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate kolmas nõupidamine *Raamatukogud teadmiskeskuses ühiskonnas*. Väga oluline oli, et kohale tuli raamatukogude esindajaid kõikidest Põhjamaadest, isegi Island oli esindatud. 2001. aastal kinnitas ERÜ juhatuse raamatukogu- ja infotöötaja eetikakoodeksi, mille ettevalmistusega alustati juba 1999. aastal. 2001. aastal seati raamatukogudes sisse eesti raamatu päev (23. oktoober), samuti infokirjaoskuse päev (25. oktoober).

Raamatukoguhoidjate kutsesüsteem uuenes, sellele pani aluse 2000. aastal Eesti Vabariigis vastu võetud kutseseadus. Kõik uuendused ja muudatused hakkasid toimuma ERÜ eestvedamisel. Kaks aastat hiljem, 2002. aastal, loodi kutseala kutsenõukogu, esmakordselt töötati välja raamatukoguhoidja kutsestandard (2003), moodustati kutsekomisjon (2004), kelle ülesandeks oli välja töötada kutsekomisjoni tegevuse statuut ning raamatukoguhoidjate kutsequalifikatsiooni tõendamise ja omistamise kord (praegu kutse andmise kord). 2005. aastal kuulutas ERÜ juhatuse esimest korda välja dokumentide vastuvõtu raamatukoguhoidja III, IV, V astme kutsequalifikatsiooni tõendamiseks ja kutsetunnistuse saamiseks.

Aastaid töötas juhatuse ERÜ põhikirja ülevaatamisega, pidasime väga oluliseks sisse seada kollektiivliikme staatus. Paraku ei ole see realselt teostunud, meil on siiani vaid ühingu toetajaliikmed.

Aastatel 1998–2004 püüdis juhatuse korduvalt kokku kutsuda nõupidamisi, et koos raamatukogujuhtidega kujundada seisukohti raamatukoguhoidjate ametinimetuste, palgaastmete, töö tasustamise üle; kohtuti Eesti Kultuuritöötajate Ameti-

liiduga ning talle esitati raamatukoguhoidja töötasu tõstmiseks tarviliku lisaraha vajadused; maaraamatukoguhoidja töö tasustamise küsimuses pööruti oma-valitsusliitude ühenduse ja maakondade omavalitsusliitude poole

Oluliselt suuremat tähelepanu hakati pöörama maaraamatukoguhoidjatele. 1999. aastast korraldatakse maaraamatukoguhoidja päevi ja tunnustatakse parimaid maaraamatukoguhoidjaid igast maakonnast.

Kõige tähtsam ERÜ tegevuses on koostöö. Kõik suuremad ettevõtmised arutati läbi juhatuse laiendatud koosolekutel koos seksiooni-, toimkonna-, töörühma-juhtidega või väljasõiduseminaridel mõnda maakonda/linna. Väga suur tähtsus on koostööl väliskolleegidega, eriti Läti ja Leedu raamatukoguhoidjatega. Järjepidevalt on toimunud Balti kongressid.

3. ERÜ kogu tegevus ja sihid plaaniti ja viidi ellu koos juhatuse ja bürooga, otsustamistesse kaasasime ühingu aktiivi. Tagasihoidlikuks jäi kultuuriministeriumi toetus ja hea tahe.

4. Tööd tegime palju, kuid mitmed asjad jäid vastukajata ja lahendamata – eelkõige raamatukoguhoidjate palgad. Ülemaailmse raamatukoguhoidja päeva nimetamist ei õnnestunud IFLA-s läbi suruda. Tundus, et IFLA ametnikel puudus selleks huvi. Kultuuripreemia sisseseadmine raamatukogunduses – ei õnnestunud. Soovisime seda ERÜ preemiana hakata välja andma kultuuriministeriumi toetusel.

5. Rõõmu tegi, et saime paljude töödega hakkama, ka suurte ürituste korraldamisega – suutsime natukenegi endast väliskolleegidele märku anda. ERÜ tegevus oli aktiivne ja meie tegemistest räägiti. Regulaarselt ilmusid ERÜ aastaraamatud ning toimusid ka nende esitlused; ilmusid kongresside, nõupidamiste ettekannete kogumikud. Uut kutsesüsteemi hakkas juhtima ERÜ. Tegelikult tegi rõõmu iga väiksegi õnnestumine. Mulle tundub, et koostegutsemistahe oli siis paljudes olemas.

6. Töö ERÜ juhatuse esimehena andis palju: suure töökogemuse, julguse tõstatada raamatukogunduse probleeme ja vajadusel neid avalikkusele välja öelda. Õppisin tundma inimesi, sain juurde tublisid ja häid kolleege. Juhatuse esimehena kohtusin kõikide kultuuriministritega, kellest kõige raamatukogusõbralikum oli Urmas Paet. Kahjuks jäi temagi tegutsemisaeg liiga lühikeseks. Elasin juhatuse esimehe rolli nii sisse, et see muutus südameasjaks.

7. ERÜ tegevus on aktiivne, eriti tublid on seksioonid, toimkonnad, töörühmad – korraldatakse suurepäraseid üritusi.

ERÜ juhatus peab rohkem huvi tundma aktuaalsete raamatukoguprobleemide vastu: neid välja selgitama, püüdma neisse süveneda, kogukonnas neid arutama ja mõtlema ning lahendusi otsima. Raamatukogud vajavad kutseühingut.

Janne Andresoo, 2004–2006

Esimene asi, mis mulle ERÜ juhatuse esinaiseks valimisega meenub, on asjaolu, et olin sel päeval kipsis jalaga kodus. Algas ei olnud isiklikust perspektiivist lähtudes kuigi paljulubav. Nali naljaks, aga tegelikult meenub neist aastaist palju rõõmus-tavat. Mäletan raamatukogupäevade avamisi Narva Hermanni kindluses 2004 ning Rakvere teatris 2005 ja kogu seda melu, mis nende päevadega kaasnes. Toona sai hoo sisse menukaks kujunenud kirjandustuur koostöös Kirjanike Liiduga *Eesti kirjanikud Eesti raamatukogudes*.

Ettevõtmistest, mille vilju saame ka täna maitsta, tuleb kindlasti meelde raamatu-koguhoidjate isikuandmebaasi loomise algus. Siinkohal ei saa jätta nimetamata mitmeid häid kolleege, kelle algatusel ja kaasabil see andmebaas hakkas teoks saama – Anne Ainz, Anne Valmas, Helje Riives, Malle Ermel, Kalju Tammaru, Reet Oruste, Maare Kümnik, Linda Kask.

Aastal 2004 näitas ühing initsiatiivi, et korrastada Eesti raamatukogunduse maastikku algatades koostöös kultuuriministeeriumiga Eesti raamatukogude avaliku teenuse kaardistamise. Raamatukoguteenuse kaardistamise eesmärgina toodi välja vajadus selgitada riigi suhet raamatukoguteenuse pakkumisse ja raamatukoguteenuse kohta Eesti riigi kultuuri-, haridus- ja infopoliitikas. Samuti sooviti selle kaudu hinnata, kas Eesti raamatukoguvõrgu ja selle üksikute osade ja protsesside toimimiseks on piisavad seadusandlikud tagatised ning milliseid abinõusid tuleb rakendada, et luua hästifunktsioneeriv, kasutajasõbralik ja ressursisäästlik raamatukoguvõrk. Selle kaardistuse mõju, pean tunnistama, on mul hetkel raske hinnata.

Väga kindlalt võin aga öelda seda, et Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kui kutseühingu aspektist olid sellesse ajajärku mahtunud tegevustest olulisimad raamatu-koguhoidja kutsega seotud arendused. Töötati välja raamatukoguhoidja kutseomistamise kord, 2005. aastal sai ERÜ kutseomistamise tegevusloa, ühingu juurde loodi kutsekomisjon (Malle Ermel, Aira Lepik, Katrin Niklus, Eve Rahkema, Krista Talvi, Ilmar Vaaro ja Jüri Järs), koolitustoimkond viis *Raamatukoguhoidja III* kutsekoolitus-programmi kooskõlla kehtiva kutsestandardiga. Seda tegevuste loetelu võiks pikalt jätkata. Tõepoolest tõi uuele kutsete süsteemile üleminek ühingule palju tööd, aga ka palju kahtlusi mitmelt poolt – milleks seda kõike vaja on. Julgen arvata, et tänaseks

päevaks on need kahtlused hajunud, selguse ja korrastatuse tagav kutsesüsteem on end õigustanud.

Oluline oli kindlasti ka see, et ühing oli aktiivselt kaasatud rahvaraamatukogude seaduse muudatuste tegemisse ja sai oma sõna sekka öelda. Sellesse ajavahemikku mahtus ka Lätis toimunud Balti raamatukoguhoidjate VII kongress (30. sept – 1. okt 2004), kus Eesti-poolne korraldaja oli ERÜ.

Mis jäi tegemata? Vaadates aastasse 2004 selgub, et ühingu arutleti tõsiselt raamatukogude koondportaali loomise vajaduse üle. Eesti raamatukogude ning teiste mäluasutuste infosisu vahendamine veebis ühtse portaali kaudu on ka praegu jätkuvalt väga päevakohane teema ning mõned sammud asja teostamiseks on Eesti teadusraamatukogud selles suunas püüdnud astuda.

Kellele toetusin ühingu esinaise ametis? Mõistagi olid lähimateks kaasamõtlejateks, kaasalööjateks ikka kolleegid toleaeegsest ühingu juhatusest – Krista Talvi, Vaike Mändmaa, Katrin Gottlob, Lea Pett, Ülle Kuuse, Ille Riisk, Vallo Kelder ja Anneli Sepp ning büroost Reet Olevsoo ja Linda Kask. Tänu neile ja paljudele teistele vahvatele kolleegidele jäi sellest ajast meelde, et ports tööd ja hulk vastutust oli küll rohkem kui tavaliselt, kuid kõik asjad lõpuks ikka sujusid. Seepärast mõtlen siira tänutundega neile inimestele, kellega olin siis seotud ja sellele ajale, mis andis võimaluse õppida ja areneda. Inimese ja raamatukoguhoidjana. Soovin edu meie kutseühingule!

Anneli Sepp, 2006–

1. Enne esinaiseks valimist olin 2004. aastast ERÜ juhatuse liige, ning aktiivselt tegev Eesti Muusikakogude Ühenduse (EMKÜ) tegevuses. Seega kogemus ühistegemise jõust oli isiklikult olemas. Samas ka teadmine, et suuri asju korda saata, peab olema inimesi, kes suudavad teisi kaasa tõmmata ja innustada.

2. ERÜ egiidi all toimunud üritused on kandnud aastatega tekkinud traditsiooni. Majanduslikult üha keerukamal ajal on korda läinud Balti ja Eesti raamatukoguhoidjate kongressid, iga-aastased üleriigilised raamatukogupäevad, suvised laagrid ja ERÜ toimkondade ja sektsioonide järjepidev tegutsemine.

Hea meel sellest, et 2008. aastal sai alus pandud auhinnale *Teadus- ja erialaraamatukogu aasta tegu*, see on selge märguanne, et ERÜ pakub tegevust raamatukoguhoidjatele kõikidest raamatukogutüüpidest. Nüüdseks on parimate tunnustamine võimalik nii maa-, kooli-, laste-, eriala- kui teadusraamatukogus.

Väga oluliseks pean ka ERÜ tegevust kutsekvalifikatsiooni omistava organina. ERÜ-l on õigus omistada raamatukoguhoidja kutset III, IV ja V kvalifikatsiooni tasemel. Rõõmu teeb, et on nii palju oma eriala väärtustavad inimesi, kes on eriala õppinud või läbinud kutsekoolituse ning saanud kutsetunnistuse.

Jätkuvalt toetab ja tunnustab ERÜ erialamõtte arengut, andes välja Friedrich Puksoo ja Bibliograafia auhinda.

3. Arvan siiani, et ERÜ on organisatsioon, mis hindab üle kõige koostööd. Koostööd saavad teha vaid inimesed – jagada ideid, üheteist inspireerida ja kaasa tõmmata. ERÜ tugevuseks pean, et meil on hästi väljakujunenud struktuur ja sidemed erinevates valdkondades töötavate raamatukoguhoidjate vahel tugevad. Väga tõhusat tööd teevad sektsioonid ja toimkonnad iseseisvalt ja omavahel koostöös.

4. ERÜ-l kui erialaorganisatsioonil võiks olla palju tugevamad sidemed teiste organisatsioonidega Eestis ja välismaal. Balti kongresside vaheline aeg võiks olla täidetud stažeerimistega Läti ja Leedu raamatukogudes. Samuti võiks ERÜ ja Põhja-maade vastavate organisatsioonidega koostöös olla iga-aastane stipendium, mis võimaldaks vahetada töötajaid riikide vahel. Eeskuju saaks võtta õpilasvahetusest, mis töötab Eestis väga edukalt.

5. Hea meel on selle üle, et raamatukoguhoidjad ei ole kaotanud usku oma töö väärtuslikkusse ja huvi oma eriala vastu. Mida keerulisem on majandusseis, seda enam lugejatelt kinnitust saame, et raamatukogu on tõesti koht, kus kõiki koheldakse võrdselt. Aeg nõuab raamatukoguhoidjalt uusi teadmisi ja oskusi ja seepärast on huvi ERÜ teabepäevade, seminaride ja teiste koolitusürituste vastu jätkuvalt märkimisväärne. See annab kinnitust, et raamatukoguhoidjad hindavad kõrgelt ERÜ korraldatud üritusi. ERÜ täidab oma eesmärgi, kui on kohaks, kus liigub erialane mõte ja annab võimaluse kogemuste vahetamiseks.

6. Töö ERÜ-s annab võimaluse suhelda kolleegidega eri tüüpi raamatukogudes ning teistes mäluasutustes. Täpselt niipalju, kui endast annad, samapalju (ja tavaliselt rohkemgi) saad teistelt inimestelt vastu energiat ja kogemusi. Töö ERÜ-s annab võimaluse teostada oma ideid, millel oma raamatukogus ei ole kohta.

7. Mida soovin veel kindlasti ära teha? Püüan omalt poolt luua kõik tingimused, et igaüks, kes on astunud ERÜ liikmeks tunneks, et on oodatud kaasa rääkima ja tegutsema eriala heaks. Et igaüks tajuks oma võimalust ja vastutust selle ees, millised raamatukogud meil lugejat ootavad. Konkreetsemalt – korraldada parimal võimalikul tasemel järgmine kõne- ja aastakoosolek.

Erialaraamatukogude sektsioon

Kristina Rallmann

Eesti standardi EVS-EN ISO 2789:2003 järgi on erialaraamatukogu iseseisev raamatukogu, mille ülesandeks on informatsiooni hankimine ja vahendamine ühe teatud eriala või ainevaldkonna kohta või mingi kindla piirkonna huvides. Seega on erialaraamatukogu raamatukogu, mille tegevus on seotud ühe või mitme eriala kirjandusega ja tema peaeesmärk on erialase informatsiooni kättesaadavaks tegemine kasutajale võimalikult lähedal. Kuna paljud erialaraamatukogud Eestis on seotud ametiasutuse või ettevõttega, mille struktuuri allüksus nad on, siis üheks väga tähtsaks ülesandeks on ka ettevõtte või asutuse raamatuvara haldamine. Lisaks tuleb erialaraamatukogudes teha teadusinformatsioon kättesaadavaks mitmel erineval tasandil: teadlastele, üliõpilastele ja spetsialistidele, et rahuldada viimaste erialase enesetäiendamise vajadused.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juurde loodi erialaraamatukogude sektsioon 1999. aastal. 26. oktoobril kogunesid kuueteistkümne erialaraamatukogu esindajad Eesti Rahvusraamatukogu kuppelsaali, et moodustada oma sektsioon, mille loomise vajadusest oli räägitud juba pikalt. Reaalsuseks sai see siis, kui Eesti Panga raamatukogu juhataja Kersti Naber valiti ERÜ juhatuse liikmeks. Uue sektsiooni juhatajaks valiti Vaiko Sepper, moodustati ka sektsiooni juhatus. Alustati sektsiooni liikmete omavahelisest infovahetusest (e-posti teel infovahetus, veebilehe avamise idee, üksteise raamatukogudega tutvumine jne). Sooviti koordineerida samalaadsete raamatukogude komplekteerimisplaanid ning kulude kokkuhoiu eesmärgil ühiselt tellida tasulisi andmebaase. Mõned neist plaanidest said teoks, mõned aga jäidki soovunelmateks.

Aastate jooksul on erialaraamatukogude sektsiooni liikmelisus kasvanud ning praegu ulatub meie liikmete arv veidi üle viiekümne. Kümne tegutsemisaasta jooksul on korraldatud oma sektsiooni liikmetele igal aastal erinevaid seminare ja teabepäevi. Nende aastate jooksul on sektsiooni tegemisi vedanud Vaiko Sepper, Kersti Naber, Ene Saar ja viimased kolm aastat Kristina Rallmann.

Oleme korraldanud õppekülaskäike üksteise raamatukogudesse. Need on olnud kasulikud just kogemuste vahetamise seisukohalt. Informatsiooni edastamiseks on meil oma e-posti list ning meie sektsiooni kodulehekülg on leitav internetis. Kahjuks ei mäleta keegi täpselt, mis aastal avati sektsiooni veebileht. Äramärkimist väärib aga fakt, et tegemist oli ERÜ esimese pidevalt uuendatava ja toimiva info-

keskkonnaga veebis. Veebilehe algatas ja toimetas Signe Pärt Rahandusministeeriumi raamatukogust, toimetamise võttis hiljem üle Keiu Saarniit Tartu Ülikooli Kliinikumi Medinfo Keskusest. Viimased kolm aastat tegeles veebilehe toimetamisega Kristina Rallmann Kaitsevæe Peastaabi raamatukogust.

Korraldatud seminaridest vast kõige tähelepanuväärsem ja osavõtjate poolest rohkearvulisem toimus 2006. a märtsis. Seminari teemaks oli *ISI andmebaasid ja nende kasutamine teaduse hindamisel*. Korraldajaks olid Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituudi raamatukogu Ene Saare ning TÜ Kliinikumi Medinfo Keskus Keiu Saarniidu eestvedamisel. Seminaril osalesid raamatukogude infospetsialistid, õppejõud ja teadurid ülikoolidest, ministeeriumidest jt asutustest. Märkida võiks ka 2007. a veebruaris korraldatud teabepäeva autoriõiguse teemadel ning maikuu toimunud teabepäeva Tartus, kus tutvuti TÜ Kliinikumi Medinfo Keskusega ja kuulati loengut teemal *Kuidas kataloogida e-teavikut*.

Erialaraamatukogude sektsioon on tegelikkuses väga erinevate raamatukogude ühendus. Meie hulgas on nii kõrgkooli raamatukogusid (Tallinna Tehnikakõrgkool, EBS, Mainori Kõrgkool, Tallinna Majanduskool), muuseumide ja arhiivide raamatukogusid, meditsiini valdkonda teenindavaid raamatukogusid, samuti mitmeid riigiasutuste ja ministeeriumide raamatukogusid.

2008. aasta mais korraldasime oma liikmete hulgas väikese veebiküsitluse, et saada parem ülevaade oma liikmete tegemistest, sellest, milliseid tarkvarasid erialaraamatukogudes kasutatakse, milliseid infoteenuseid pakutakse jne. Sama-laadne küsitlus viidi läbi ka Katrin Gottlobi poolt 2004. aastal¹ ning oli huvitav saadud tulemusi võrrelda.

Küsitlus saadeti välja viiekümnele raamatukogule, kahjuks vastas vaid üheksateist raamatukogu (36%). Vastanute arv ei ole küll suur, kuid mingi pildi siiski annab.

Üheks küsimuseks, mida esitasime, oli töötajate arv raamatukogus. Vastustest koorub välja üks erialaraamatukogude eripärasid. Nimelt 19-st vastanud raamatukogust 13-s on töötajaid 1 või 2. See tähendab, et kogu töö raamatukogus tuleb ära teha väga väikese arvu inimestega. Kui nüüd võrrelda suurte raamatukogudega, kus töötavad eraldi komplekteerijad, liigitajad, kataloogijad, märksõnastajad, laenutajad, siis meie seltskonna inimesed on selles mõttes unikaalsed, kuna peavad võrdselt hästi valdama kõiki raamatukogutöö erinevaid tahke.

Edasi küsisime, millist tarkvara kasutatakse raamatuvara haldamiseks. Raamatukogu tarkvara kasutasid küsitletutest kõik, seega on hea meel tõdeda, et nn paberil raamatukogu pidamine on kadunud. Vastanutest 8 kasutas RIKS-i, 7 URRAM-it, 2

INNOPAC-i ja kahes oli kasutusel muu tarkvara. Püüdsime uurida ka seda, miks langes valik just kasutuselevõetud tarkvara kasuks. Kui nüüd omavahel võrrelda kahte kodumaist tarkvara – RIKS-i ja URRAM-it, siis vastuseid lugedes on selged edusammud RIKS-i osas. Tuuakse välja, et tarkvara on suhteliselt odav ja töökindel, probleemidele leitakse kiirelt lahendus, rõhutatakse head tehnilist ja kliendituge. URRAM-i kasutajad olid tagasihoidlikumad, mainiti vaid suhteliselt odavat hinda ja seda, et teised raamatukogud kasutavad ka URRAM-it.

Järgnevalt soovisime teada, kas raamatukogu e-kataloog on avalikus veebis kättesaadav. Enamus vastasid küsimusele jaatavalt. Raamatukoguarade nähtavus ja nende juurdepääs, olenemata raamatukogu ametkondlikust kuuluvusest, on erialaraamatukogudele väga oluline. Meie kogudes on peidus palju häid raamatuid, mida võib-olla teistes suuremates raamatukogudes ei leidu. Selle väite kinnituseks võib tuua uuringu, mille viisin läbi Kaitseväe Peastaabi raamatukogus. Nimelt võrdlesin 2007. aasta jooksul Kaitseväe Peastaabi raamatukogusse ostetud võõrkeelsete raamatute leidumust Eesti suuremate teadusraamatukogudega nii Tallinnas kui ka Tartus. Tulemus – umbes 75% meie poolt ostetud raamatutest osutusid Eestis ainueksplarideks. On teada, et samasugust uurimustööd on tehtud ka Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituudi raamatukogus ja ka seal oli tegemist umbes samasuguse tulemusega. Erialaraamatukogud on valmis oma kogusid jagama teiste raamatukogudega ja lugejatega, me oleme valmis osutama teistele Eesti raamatukogudele raamatukogudevahelise laenutuse teenust. Arvame, et taoline raamatukogude riskasutus oleks meelepärane ka lugejatele.

Praegu on probleem selles, et meie kataloogid, isegi siis kui nad on olemas internetis, ei ole kergesti leitavad. Olukorra leevendamiseks ei ole me leidnud muud lahendust, kui kogunud erialaraamatukogude kataloogid kokku oma sektsiooni kodulehele. See ei ole aga loomulikult parim lahendus. Kuna rahvusraamatukogus on praeguseks välja töötatud otsinguportaal, mis ideaalis hakkaks hõlmama peale ESTER-i ka teiste raamatukogude e-katalooge, siis loodame siin oma väljundi leida. Loodame, et tarkvara URRAM tootjad oleksid koostööaltid ja valmis omalt poolt looma uusi lahendusi tarkvara arendusse, et saaks võimalikuks URRAM-i kasutajate kaasamine ühisesse otsinguportaali.

Meie seisukoht on, et erialaraamatukogud võiksid ja peaksid tegema teadusraamatukogudega rohkem koostööd. Teadus- ja erialaraamatukogud on ju asendamatuks infoallikaks teadlastele, üliõpilastele, eri valdkondade spetsialistidele, organisatsioonidele, asutustele jne. On hea meel tõdeda, et selles osas on esimesed sammud Eestis ka astunud. Alguse on saanud tore traditsioon korraldada

raamatukogupäevade raames teadus- ja erialaraamatukogude päeva. Selle idee autoriteks on Ave Janu Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogust ja Kristina Rallmann Kaitseväe Peastaabi raamatukogust. Esimene selline üritus toimus 2008. aastal Tallinna Majanduskooli raamatukogus ning järgmine toimub 2009. aastal Tallinna Tehnikakõrgkooli raamatukogus.

Erialaraamatukogud toimivad oma organisatsioonis ka töötajate motivaatorina. Inimesed on väga rahul, et nende töökeskkonda on loodud raamatukogu, mis abistab neid õppe- ja tööprotsessi käigus vajaliku informatsiooni hankimisega. Lugeja ei pea oma aega kulutama vajamineva materjali hankimisega erinevatest raamatukogudest, vaid saab selle kätte koos asjatundliku nõustamisega oma töö juurest.

Jääb üle ainult loota, et erialaraamatukogude sektsiooni tegevus jätkub sama edukalt ka järgmise kümne aasta ning loodetavasti veel pikema aja jooksul, seda küll juba uute inimeste eestvedamisel.

¹. Gottlob, Katrin. Veebiküsitlus andis ülevaate erialaraamatukogudest // *Raamatukogu* (2005) nr 1, lk 26–27

Kooliraamatukogude seksioon

Vaike Kurel

ERÜ kooliraamatukogude seksiooni loomise idee sai praktilise väljundi 12. veebruaril 1998. aastal. Seksiooni loomisele eelnes äratundmine – on vaja niisugust ühendust, et kooliraamatukoguhoidjatel oleks võimalus oma seisukohti mingi katusorganisatsiooni all avaldada ning ideesid realiseerida. Kultuuriministeeriumi juurde loodud kooliraamatukogude nõukogu liikmete kaasabil tehti küll esimene kooliraamatukogude põhimäärus, kuid vajadust ja potentsiaali oli rohkemaks.

17. aprillil 1998. aastal toimus Tallinna Pedagoogilises Seminaris Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kooliraamatukogude seksiooni asutamiskoosolek. Seksiooni esinaiseks valiti Ester Sõrmus, seksioon seadis endale järgmised ülesanded.

1. Täita mõningal määral metoodilise keskuse ülesandeid (kuni keskuse loomiseni)
2. Seadusandliku informatsiooni levitamine
3. Seminaride, õppepäevade ja täiendõppe organiseerimine
4. Luua parem koostöö kirjastuste, raamatukogude ja ministeeriumiga
5. Koguda informatsiooni kooliraamatukogude kohta
6. Aidata kaasa kooliraamatukogude automatiseerumisele
7. Kogemuste vahetamine

Seksiooni esmane eesmärk oli saada ülevaade kooliraamatukogude hetkeolukorrast. Selleks töötati välja ankeet, mille vastustest selgus, et kooliraamatukogude olukord oli piirkonniti väga erinev. Olukorra parandamiseks hakati samme astuma juba Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil 22.–23. oktoobril 1998 Tartus, kus töötati omaette seksioonina.

Samal aastal alustati ka üleriigiliste ürituste organiseerimist. Traditsiooniks kujunesid kevadised ja sügisesed teabepäevad, mis on praeguseks toimunud 23 korral, ning suveseminarid, kokku 11 seminari, sealhulgas üks Baltimaade raamatukoguhoidjate seminar ning Põhjamaade rahvusvaheline suveseminar. Teabepäevadel osalejate arv on olnud keskmiselt 150, suveseminaride osavõtjate arv sõltub koha pealsetest võimalustest ja on ulatunud 70-ni. Kevad- ja sügiseminarid on toimunud omafinantseerimisel, suveseminaride finantseerimist on abistanud Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, Kultuuriministeerium, kirjastused Koolibri, Avita, Studium ja Tea.

Sektsiooni poolt on trükistena välja antud kolm metoodilist materjali. Esimene, mille väljaandmisele eelnes ulatuslik lugejauuring, oli 2001. aastal ilmunud Bärbel Luhari ja Ester Sõrmuse poolt raamatuks kirjutatud *Õpilane, raamat, lugeja*. Seadusandlust sisaldav *Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat* ilmus sama aasta sügisel. Eeltööna töötati enne välja kooliraamatukogude töökorralduse alused, mille haridusminister oma 02.01.2001 määrusega kinnitas.

2003. aastal ilmus trükist rahvusvahelise seminarlaagri *Kooliraamatukogu kui õpikeskuse roll ning eesmärgid õppeprotsessis* ettekannete kogumik.

Toimunud on kolm kooliraamatukogude kaardistamist: 2001. ja 2004. aastal haridusministeeriumi ettevõtmisel, 2008. aastal kooliraamatukogude sektsiooni initsiatiivil ja ettevõtmisel. Alates 2002. aastast on püütud jõuda iga üksiku raamatukoguni. 2002. aastal külastati Tallinna gümnaasiume, 2003. aastal Tallinna põhikoole ja riigi üldhariduskoole. 2004. aastal külastati üle vabariigi kutseõppeasutuste raamatukogusid, 2005. aastal vene õppekeelega koole ja 2006. aastal gümnaasiumiraamatukogusid. Igale külastatud kooliraamatukogule määrati vastavalt kooliraamatukogu hindamise juhendile tase.

Kuna raamatukogu on arenev üksus, on tehtud erinevaid küsitlusi ja analüüse. 1999. aastal toimus vabariigi 5.–12. klassi õpilasi hõlmav lugejauuring. 2000. aastal uuriti õppekava toetava kirjanduse olemasolu eesti õppekeelega gümnaasiumides ja keskkoolides. 2003. aastal tehti Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse tellimisel vabariigi ulatuses õpikute leidumuse analüüs. 2004. aastal analüüsiti kirjastuste ja koolide koostööd. Koostöö Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusega on jätkunud ka seadusandluse väljatöötamisel. Olemasolevaid töökorralduse aluseid on täiendatud 2006. aastal, sektsiooni liikmeid on kaasatud ka viimaste muudatuste tegemisse.

ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni juhatus on pidevalt uuenenud. Sektsiooni juhatasid aastatel 1998–2001 Ester Sõrmus, 2001–2002 Katrin Viirmaa, 2002–2005 Vaike Mändmaa, 2005–2007 Piia Selge. 2007. aastal asus kooliraamatukogude sektsiooni juhatama Jaanus Kõuts.

Sektsiooni töö on värvikaks näiteks, et kodanikualgatuse korras alt üles moodustunud organisatsioon on tegus ja selle töö tulemuslik.

Seminaride ja teabepäevade loetelu

1998

- 23.04 Sektsiooni asutamiskoosolek
- 23.–25.06 Suveseminar *Kooliraamatukogud muutuste teel*
- 13.11 Esimene teabepäev

1999

- 09.04 Teabepäev *Infokandjad kooliraamatukogus*
- 28.–29.06 Suveseminar *Kooliraamatukogud Eesti raamatukogu- ja haridus süsteemis*
- 12.11 Teabepäev *Kooliraamatukoguhoidja erinevad rollid*

2000

- 07.04 Konverents *Õpilane ja raamat*
- 28.–29.04 Teabepäev kooliraamatukogude töökorraldusest
- 28.–30.06 Suveseminar *Kooliraamatukogu õppeprotsessi osana*
- 10.11 Teabepäev *Kooliraamatukogu kui õpikeskus*

2001

- 27.04 Konverents *Väärtkirjandus kooliraamatukogus – kultuurrahva kasvataja*
- 26.–28.06 Suveseminar *Kooliraamatukogu ja ainekava*
- 7.–8.12 Baltimaade kooliraamatukoguhoidjate seminar

2002

- 19.04 Teabepäev *Kooliraamatukogud õpikeskkonna ja õpioskuste kujundajana*
- 14.–16.08 Suveseminar *Kooliraamatukogu ja kohalik omavalitsus*
- 08.11 Teabepäev *Infotöö ja lugejateenindus kooliraamatukogus*

2003

- 03.04 Teabepäev *Lastekirjandus kooliraamatukogus – õppekava toetav kirjandus*
- 26.–28.06 Põhjamaade rahvusvaheline seminarlaager *Kooliraamatukogu kui õpikeskuse roll ning eesmärgid õppeprotsessis*
- 20.11 Teabepäev *Kes loeb, see mõtleb*

2004

- 13.04 Teabepäev *Kooliraamatukogude koostöö õppekirjanduse väljaandjatega*
- 11.–13.08 Suveseminar *Raamatukoguhoidja kutsestandard – väljakutse kooliraamatukoguhoidja isiksuseomaduste, üld- ja põhioskuste arendamiseks*
- 15.11 Teabepäev *Kogemuspäev – praktikult praktikule*

2005

- 11.04 Teabepäev *Infotehnoloogiline areng Eesti kooliraamatukogudes*
- 17.–19.08 Suveseminar *Kooliraamatukogu osatähtsus õpilaste üldpädevuste kujundamisel*
- 10.11 Teabepäev *Kooliraamatukogu juhtimine*

2006

- 13.03 Teabepäev *Tea, mida loed*
- 16.–18.08 Suveseminar *Erivajadustega laps kooliraamatukogus*
- 20.11 Teabepäev *Kooliraamatukogu kui kommunikatsioonikeskus*

2007

- 16.04 Teabepäev *Raha ja õigus kooliraamatukogus*
- 15.–17.08 Suveseminar *Arvutiajastu head ja vead*
- 19.11 Teabepäev *Kooliraamatukogu – aken Euroopasse*

2008

- 13.–15.08 Suveseminar *Kas oskad nii koputada, et sulle avatakse?*
- 17.11 Teabepäev *Erinevad teed ja suunajad lugemise juurde*
- 17.11 Teabepäev *Kooli- ja rahvaraamatukogude koostöö laste teenindamisel*

Maaraamatukogude seksioon

Irma Raatma

ERÜ maaraamatukogude seksioon loodi märtsis 1991. aastal. Seksiooni esimene ja kauaaegne juht oli Kose raamatukogu juhataja Heljo Järvelaid. Aastaks 1999. oli seksioon tegutsenud juba kaheksa aastat ja esimene hoog kippus raugema.

1999. aastal oli põhiteemaks maaraamatukogude komplekteerimispoliitika väljatöötamine ja raamaturaha nappus. Komplekteerimise töörühma ankeeturingust selgusid komplekteerimise kitsaskohad:

- komplekteerimisraha nappus
- puudus õigeaegne info ilmutavast
- osa kirjastuste halb trükikvaliteet
- trüki- ja autoriandmete puudulikkus
- raamatukogudel paika panemata komplekteerimise prioriteedid
- raamatukoguhoidja pädevus

Komplekteerimisprobleemidest kõneldi Tartus töökoosolekul ja Viitna seminarlaagris. Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma esialgseid mõtteid ja ettepanekuid külaraamatukogude komplekteerimispoliitika väljatöötamiseks tutvustas Mare Ektermann Lääne Maakonna Keskraamatukogust. Elle Tariku eestvedamisel sõnastati külaraamatukogu komplekteerimise põhimõtted ning prioriteedid.

2000. aasta oli ka seksiooni tegevus kantud Eesti Raamatu Aastast. Osaleti nn vallakomiteedes, mis aitasid ja koordineerisid raamatuaasta ürituste läbiviimist. Arutleti haldusreformi mõju üle: mitmes paigas ühendati rahva- ja kooliraamatukogusid. Seksioon tutvus juba ühendatud kogude tööga ja leidis, et ühinemine on pigem erand kui reegel ja sõltub igal juhul kohalikest tingimustest. Sama teema tuli arutluse alla ka seminarlaagris Võrumaal – Kiidil. 7. detsembril 2000 valiti maaraamatukogude seksiooni uueks juhiks Sirje Bärg Kose-Uuemõisa raamatukogust.

2001. aasta oli seksiooni töös muudatuste ja uuenduste aasta. Püüti hoogustada seksiooni tööd ja uus koosseis moodustati nüüd peaaesjalikult külaraamatukoguhoidjatest, koostati seksiooni kodukord. Seminarlaagris Viljandis arutati suhteid maakonnaraamatukogudega, Kultuuriministeriumi ideed komplekteerimiskeskuse loomisest, infotehnoloogia juurutamist, täiendkoolituse võimalusi ja vajadusi. Toimus **esimene maaraamatukoguhoidja päev** Paides, kus esmakordselt tõsteti esile iga maakonna tublim maaraamatukoguhoidja ja tunnustati neid ERÜ

meene ning kultuuriministeeriumi tänukirjaga. Otsustati seda traditsiooni jätkata ja pühendada raamatukogupäevade raames üks päev maaraamatukoguhoidjatele. Sektsiooni juhataja osaleb Rahvaraamatukogude Nõukogu töös ja kultuuriministeeriumi juures asuvas infotehnoloogia töögrupis.

2002. aastal peeti viis töökoosolekut. Viidi läbi küsitlus maaraamatukoguhoidjate palkadest, mis kinnitas madalat palgataset. Selle alusel koostati pöördumine EMOL-ile. Koos komplekteerimise töörühmaga koostati pöördumine kultuuriministeeriumile ja Riigikogu nii rahandus- ja kui kultuurikomisjonile palvega teavikute hankimiseks eraldatavat raha suurendada. Kohtuti kultuuriminister Margus Allikmaaga ning räägiti palkadest ja teavikute rahast. Seminarlaager toimus Kehtnal Raplamaal, kus arutati samu probleeme, Jõgeval viidi läbi II maaraamatukoguhoidja päev. Oli sisutihe aasta.

2003. aastal jätkati tööd maaraamatukoguhoidja töökohustuste kirjeldusega, töögruppi juhtis Ille Riisk, kes kandis töö ette ka ERÜ aastakoosolekul. Sektsioon pidas neli töökoosolekut. Arutati raamatukoguhoidja töökoormusega seotud küsimusi, tehti parandusettepanekuid kutsestandardisse, arutati sektsiooni töökorraldust. Põhjalikult käsitleti maaraamatukogude komplekteerimise rahastamist veel laagris. Seminarlaager viidi läbi Valgamaal Nüplis ja III maaraamatukoguhoidja päev Võrus.

2004. aastal kogunes sektsioon kolmel korral. Arutati raamatukogude töökorraldusjuhendit. Koostati märgukiri EMOL-ile, lootuses, et omavalitsuste juhid aktsepteerivad ka maaraamatukogude vajadusi ja ainelist olukorda. Räägiti riigi ja KOV-i koostööst rahvaraamatukogude infosüsteemide loomisel, rahvusvahelistest koostööprojektidest. Seminarlaager toimus Järvamaal – Türil ja IV maaraamatukoguhoidja päev Haapsalus.

2005. aastal toimus kaks koosolekut. Taas arutati koostöö võimalusi EMOL-iga, teemaks olid maaraamatukogu normaalseks toimimiseks vajalikud tingimused, tööaeg, lisakohustused, rahastamine (töötasu, täiendkoolitus, kogude täiendamine, infotehnoloogia vahendid). Sellele kirjale saadi eitav vastus. Sirje Bärge astus sektsioonijuhhi kohalt tagasi ja uut ei suudetud kaua leida. Aprillist asus sektsiooni juhtima Irma Raatma Väike-Maarja raamatukogust. 15. suveseminariks otsustati koostada suvelaagrite kroonikaraamat ja koguda mälestusi. Otsustati koostada parima maaraamatukoguhoidja nimetuse omistamise reeglistik ning korraldada kooliraamatukogude sektsiooniga koostöös ühine kirjanduslik teabepäev. Toimus seminarlaager Saaremaal Kipi-Koovil. Arutluse põhiteemaks olid raamatukogu

teenused ja maaraamatukoguhoidja maine. V maaraamatukoguhoidja päev peeti Raplas. Käivitus maaraamatukogude seksiooni infolist.

2006. aastal toimus kolm koosolekut. Koostati tunnustuse *Aasta maaraamatukoguhoidja* reeglistik ja kandidaatidele esitatavad nõuded. Koostati vastukiri noorkirjanike väärarusaamale, kes tulid meedias välja seisukohaga, et raamatukoguhoidjad on justkui selles süüdi, et rahvas eesti noorte kirjanike teoseid massiliselt ei loe ja raamatukogud neid ei telli.

Koostati suveseminarlaagrite kroonikaraamat. Viidi läbi küsitlus maaraamatukogude varustatusest arvutite ja programmidega ning muude tehniliste vahenditega. Arutleti teemal *Maaraamatukogu kui infokeskus*. Suveseminar peeti Hiiumaal, VI maaraamatukogutöötajate päev Pärnus. Märtsis korraldati **esimene kirjanduslik ühisteabepäev *Tea, mida loed!***

2007. aastal toimus kaks koosolekut. Arutleti rahvaraamatukogu seaduse üle, räägiti viivise sissenõudmise korrast, kutsekvalifikatsioonist, lugeja rahulolu uuringust. Korraldati ühisteabepäev *Tea, mida loed!* Seminarlaager toimus Põlva maal, kus kõneleti tavasuhtluse reeglitest ja enesekehtestamisest (Toivo Niiberg). VII maaraamatukoguhoidja päev peeti Valgas.

2008. aastal toimus kaks koosolekut. Koostati küsitlus maaraamatukoguhoidja palkadest ja ühinenud raamatukogudest. Koostati lugemiskultuuritundide näidiskava. Kavasse on võetud raamatukogude dokumentatsiooni korrastamine ja uuendamine. Ühisteabepäeva *Tea ja oska* teemaks oli seekord infotehnoloogia võidukäik ja tulevikuväljavaated maaraamatukogus, digiajastu raamatud ja raamatukogud. Peeti seminarlaager Jõgevamaal, Viljandis toimus VIII maaraamatukoguhoidja päev.

Kogude toimkond

Kristina Pai

Kogude toimkond alustas tegevust 1992. a kevadel. Toimkonna tööd korraldas esimestel aastatel Maret Klaus Akadeemilisest Raamatukogust, seejärel Lea Lumi Rahvusraamatukogust. 1999. aastal oli toimkonna liikmete tegevus kõige rohkem seotud juurutatava infosüsteemiga Innopac. Lisaks arutleti komplekteerimis-põhimõtete üle, vaagiti erinevaid valikutasandeid ja komplekteerimise sügavust. Peeti ELNET Konsortsiumi ja ERÜ kogude toimkonna ühine kogude kujundamise ümarlaud. Koostöös rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühmaga peeti seminar eesti teaviku teest raamatukogudesse, kus osalesid ka kirjastajad ning trükitööstuse ja raamatukaubanduse esindajad. Toimkonna tegevuse paindlikuks korraldamiseks rakendati ajutisi töögrupe (sundekseplari, seminari korraldamise, ainevaldkondade ja valikutasandite töögrupid).

2000. aastal asus toimkonna tööd juhtima Silvi Metsar Eesti Rahvusraamatukogust. Kokku saadi neljal korral. Arutlusteemad olid: rahvusteaviku (raamat, jätkväljaanne, pisitrükis jne) mõistete ühtlustamine; pisitrükiste kogumise, registreerimise, säilitamise põhimõtete kooskõlastamine; Eesti sundekseplari seaduse täitmine loovutajate poolt; nõukogude perioodil ilmunud referaatajakirjade säilitamine; välisteavikute komplekteerimise nüüdisajastamine. ERÜ juhatuse ja kogude toimkonna nimel saadeti 10. oktoobril 2001 Kultuuriministeeriumile, Haridusministeeriumile ja KM teadus- ja erialaraamatukogude direktorite nõukogule ettepanek Eesti sundekseplari seaduse kaasajastamiseks ja vastava töörühma organiseerimiseks. Toetav vastus saabus haridusministeeriumilt.

Alates **2001.** aastast on toimkonnal võimalus oma tööprobleeme arutada selleks loodud elektroonilise listi kaudu. Kokku saadi kolmel korral. Arutlusteemadeks olid taas sundekseplari seadusega seonduvad küsimused: sundekseplari seaduste uuendatud versioonid Soomes jt Põhjamaades (ettekanne Mihkel Voldilt ja Silvi Metsarilt); Eesti sundekseplari seaduse nüüdisajastamine (Mihkel Volt informeeris toimkonda sundekseplari seaduse muudatust ettevalmistava töögrupi tegevusest). Vahetati infot välisteavikute hankimise ja tolli temaatika osas.

2002. aastal andis ülevaate Frankfurdi raamatumessist Ülle Talihärm. E-teavikute komplekteerimisest ja ELNET Konsortsiumi ühisostudest rääkis Ülle Rebo. 2002. aasta detsembris tähistas kogude toimkond Eesti Hoiuraamatukogu ruumes oma kümnendat tegevusaastat. Kümme aastat olid selleks ajaks toimkonnas tegutsenud

Eve Lipand, Helle Klementi, Anu Iho, Juta Laasma, Kaarin Viirsalu ja Silvi Metsar. Toimkonna liikmed tegid kokkuvõtte 2002. a komplekteerimise päeva-probleemidest ja arengusuundadest. Kuulati toimkonna tegevuse aastaaruannet ja võeti vastu 2003. aasta tegevuskava.

2003. aastal toimus kolm koosolekut, kohtumispaikadeks Rahvusraamatukogu, Patendiraamatukogu ja Tartu Ülikooli raamatukogu. Raamatukogude külastamine osutus kasulikuks ja motiveerivaks kokkusaamisvormiks. Toimkonna liikmed said hea ülevaate kolleegide tegevusest, avarus kutsealane silmaring. 2003. aastal räägiti taas teadus- ja erialaraamatukogude komplekteerimise päevaprobleemidest ja komplekteerimisvaldkondadest, aga ka Standardnumbrite (ISBN, ISMN, ISSN) Eesti keskuse tegevusest ja nn hallist kirjandusest.

2004. aastal kohtuti TPÜ Akadeemilises Raamatukogus ja Eesti Rahvusraamatukogus. Lisaks tavapärasele tegevusele olid toimkonna liikmed aastaringelt hõivatud raamatukogude statistika töörühma tegevusega. 2004. aastal käsitletud võtmeteemadeks olid: kogude statistika; sundeksemplari seadus ja selle täiendused; Nõukogude-aegsete vahendusinformatsiooniväljaannete säilitamine kogudes; e-monograafiate komplekteerimine ja peegeldamine ESTER-is; raamatukogudes käivitatud projektide, korraldatavate erialaürituste tutvustamine; teadus- ja erialaraamatukogude komplekteerimise päevaprobleemid.

2005. aastal kasutati tööprobleemide arutamiseks peamiselt interneti, sh kogude toimkonna postiloendi võimalusi. Võtmeteemadeks olid kogude koostis, kogude statistika ja digitaalsete inforessursside hanked (koostöö ELNET andmebaaside töörühmaga). Kokku saadi Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogus. Päevakorras oli teadusraamatukogudes säilitatavate vanemate vahendusinfoväljaannete saatus. Arutati ka plaane 2006. aastaks, toimkonna tegevuse jätkamist ning uue juhi valimise vajadust. Leiti, et komplekteerijad peaksid edaspidigi tihedalt suhtlema, koos käima ja toimkonda koonduma. Seega otsustati toimkonna tegevust jätkata.

Ka **2006.** aastal kasutati tööprobleemide arutamiseks sageli interneti võimalusi ning erinevaid raamatukogunduslikke kokkusaamisi. Kokku saadi 21. detsembril Rahvusraamatukogus. Tehti kokkuvõtteid möödunud aastast, vaagiti toimkonna liikmete ERÜ liikmelisuse ja vanuselise koosseisu temaatikat; arutati 2007. aastaks plaanitavaid tegevusi. Käsitlemist leidis ettepanek siduda kogude toimkonna plaane senisest enam ELNET Konsortsiumi tegevusega. Olulise päevakorrapunktina arutati toimkonna juhtimist. Toimkonna etteotsa valiti rahvusraamatukogu peavarahoidja Mihkel Volt.

2007. a korraldas kogude toimkond kaks koosolekut. Juunis toimunud koosolekul tähistati kogude toimkonna 15. aastapäeva. Koosolekul käsitleti teavikute riigihanke korraldamist, arutati toimkonna tegevuse eesmärgi uut sõnastust ja toimkonna tegevussuundi 2007. aastaks. Korraldati koos rahvaraamatukogudega ühine riigihankealane koolitus, kuid kõigile küsimustele see kahjuks siiski vastust ei andnud. Täiendati kogude toimkonna kodulehekülge, täpsustati toimkonna tegevuse eesmäärke. Novembris toimunud koosoleku teemaks oli *Kogud ja kriisireguleerimine*. Rahvusraamatukogu töökeskkonna ja tuleohutuse spetsialist Igor Volke tutvustas toimkonna liikmeile kriisireguleerimise valdkonda, andis ülevaate olukorrast Eestis. Otsustati teha raamatukogudevahelist koostööd kogusid puudutavates kriisireguleerimisalastes küsimustes.

2008. a kohtuti kahel korral, toimkonna tööd asus korraldama Kristina Pai Tartu Ülikooli raamatukogust. Lisaks päevateemadele otsustati jätkata vana traditsiooni – külastada igal kokkusaamisel erinevaid raamatukogusid. Esimene kokkusaamine toimus Tartus, kus külastati nii Tartu Ülikooli raamatukogu kui ka Eesti Kirjandusmuuseumi arhiiviraamatukogu. Mõlemas raamatukogus tehti ekskursioon ja tutvuti ka kirjandusmuuseumi arhiividega: Eesti Kultuuriloolise Arhiivi ja Eesti Rahvaluule Arhiiviga. Päevakorras oli toimkonna liikmelisus – ettepanekule osaleda toimkonna töös vastasid positiivselt ka need teadusraamatukogud, kes seni kaasatud ei olnud (EKA, EMTA ja EMÜ). Vahetati muljeid 2008. a läbi viidud Riigikontrolli auditi tulemustest: erinevused pisitrükiste arvestamisel; hoidlate olukord; komplekteerimiskava vajalikkus sellisel kujul kaheldav. Taas kuulati, kuidas raamatukogud saavad hakkama riigihangete korraldamisega. Räägiti kogudest kustutamise ja rekataloogimisest, raamatukogude renoveerimise ja ehitamisplaanidest. Detsembrikoosolekul Eesti Hoiuraamatukogus meenutati pikaajalist toimkonna liiget, varalähkunud Meelis Ideoni. Ülevaate Eesti Hoiuraamatukogu tegevusest andis Hoiuraamatukogu direktor Vaiko Sepper. Koosoleku peateemaks oli väljaannete säilitamisele suunamine teadusraamatukogudest Hoiuraamatukokku. Arutati Vaiko Sepperi, Hoiuraamatukogu peavarahoidja Kalju Tammaru ja Kristina Pai koostatud dokumenti. Võrreldi vastavat praktikat Soome Hoiuraamatukogus. Otsustati omavahel jagada informatsiooni kogudest kustutamise põhimõtete ja töö käigu osas ning dokumendiga edasi töötada. Kõne all olid taas ka riigihangete temaatika, pisitrükised ja riigieelarve ning renoveerimistega seotud küsimused.

Kogude toimkond on end elujõulise koostöövormina õigustanud.

Koolituse toimkond

Reet Olevsoo

Koolituse toimkond on tegutsenud aktiivselt Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu taasisutamise alates 1988. aastal. Esimestel aastatel oli toimkonna tegevus suunatud täienduskoolituse süsteemi rajamisele ja kutsenõuete väljatöötamisele, raamatukogundust õpetavate kõrgkoolide õppeplaanide ning uute arengute tutvustamisele. Mitmeid kordi on uuritud raamatukoguhoidjate täienduskoolituse vajadust, koostatud nimestikke erialaloengute temaatikast maakondlikel seminaridel esinemiseks, kuid viimastel aastatel on enim tähelepanu saanud raamatukoguhoidja kutsekvalifikatsiooniga haakuv probleematika.

Raamatukogu- ja infotöötaja kutse-eetikakoodeks

Koolituse toimkonna eestvedamisel alustati 1999. aastal arutelu raamatukoguhoidja kutse-eetikast. Raamatukogupäevade ajal korraldati koos Concordia Rahvusvahelise ülikooliga Eestis seminar *Raamatukogu- ja infotöötaja kutse-eetika*. Seminari käigus moodustati kutse-eetika töörühm, kuhu kuulusid Malle Ermel, Tiina Feldmanis, Anu Iho, Anne Kelnik, Leida Olszak, Eda Pihu, Mai Põldaas, Irma Raatma, Evi Rannap (töörühma juht), Aivi Sepp ja Marju Tarve. Eetika-koodeksi esialgset projekti tutvustati juba 2000. aasta aastakoosolekul, kuid *Raamatukogu- ja infotöötaja eetikakoodeksi* kinnitas ERÜ juhatus 14. veebruaril 2001.

Raamatukoguhoidja kutsekvalifikatsioon

Koos uue sajandiga algas uus periood ka raamatukoguhoidjatele kutsekvalifikatsiooni andmisel. Kehtima hakkas kutseeadus, millega sätestati kutsekvalifikatsiooninõuete väljatöötamise ning kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise alused. Uue olukorra selgitamiseks ja edasiste sammude kavandamiseks korraldas koolituse toimkond 2001. aasta sügisel ühisarutelu haridus- ja sotsiaalministeeriumide esindajatega. Järgnes ERÜ juhatuse ettepanek luua raamatukoguhoidjate kutsenõukogu, alustada vajalike dokumentide, sh kutsestandardi väljatöötamist, moodustada kutsekomisjon jm. Koolituse toimkonnal oli protsessis toetav osa, korraldati nõupidamisi, kus Kutsekoja esindajad tutvustasid kvalifikatsiooni tõstmise süsteemi ning kutsenõukogu tegevust jm. Kutsekoja juurde moodustatud töörühmas valminud Raamatukoguhoidja kutsestandardi kavandit tutvustati esimest korda Raamatukoguhoidjate 8. kongressil 10. juunil

2003. aastal Viljandis, kus koolituse mooduli ettevalmistaja ja ka läbiviija oli koolituse toimkond.

Pärast Raamatukoguhoidja kutsestandard III, IV, V kinnitamist detsembris 2003 püüdis toimkond jagada informatsiooni standardi käivitamiseks. Sisukaim oli 6. aprillil 2005. aastal toimunud teabepäev, kus käsitleti raamatukoguhoidja haridust ja kutsekvalifikatsiooni ning osalejate hulgas oli omavalitsuste esindajaid.

Kõige mahukam töö ootas aga toimkonda ees raamatukoguhoidja kutsekoolituse programmi kohandamisel kutsestandardile vastavaks.

Kutseksami / kutsekoolituse programmid

Koostöös Kultuuriministeeriumi Raamatukoguhoidjate Koolituse Nõukoguga otsustati juba 2000. aastal, enne kutsestandardi kehtima hakkamist, et algatatakse kutseksami programmi kaasajastamine ning peeti sobivaimaks lahenduseks korraldada edaspidi kutseksami kursusi moodulõppe vormis. Otsustati, et iga mooduli sisu töötab välja komisjon, mis on moodustatud vastava ala spetsialistidest ja valdkonna õpetamisega seotud inimestest.

Kutseksami programm hakkas koosnema viiest moodulist: raamatukogunduse ja informatsiooninduse alused, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia rakendamine raamatukogudes; kogude kujundamine, kirjeldamine ja säilitamine; kogude ja informatsiooni kättesaadavaks tegemine; Eesti raamatu, bibliograafia ja raamatukogude ajalugu. Programmi kogumaht oli 400 tundi (iga moodul 2 ainepunkti ehk 80 tundi).

Pärast raamatukoguhoidja kutsestandardi jõustumist hindas koolituse toimkond kutsekoolituse programmi vastavust kutsestandardi nõuetele. Leiti, et kutseõppe lähtealuseks jääb läbiproovitud ja toimiv moodulõppe ega püüta hakata üles ehitama uut süsteemi. Moodulite uuendamise töörühmi juhtisid Malle Ermel, Aira Lepik, Aivi Sepp, Anne Uukkivi ja Ilmar Vaaro. Moodulijuhid kaasasid töörühmadesse kutsekoolituses osalevaid õppejõude ja juhtivaid praktikud. Et tagada kõigi kutseoskuseõuete käsitlemine ja moodulõppe terviklikkus, kasvas koolituse maht võrreldes varasemaga 200 tundi – kokku 600 tunni ehk 15 ainepunktini. Kogumahust 286 tundi on lähiõpe, 314 tundi iseseisev töö.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatus kiitis Raamatukoguhoidja III kutsekoolituse programmi heaks 15. juunil 2005. a. Sama õppeaasta sügissemelstril algas uue programmi alusel kutsekoolitus Tallinna Ülikoolis ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias. 2006. aastal alustas raamatukoguhoidjate kutsekoolitusega Rahvusraamatukogu.

Väljasõiduseminarid

Koolituse toimkond on kasutanud edukalt oma liikmete koolituspotentsiaali ning rakendanud meetodit „kolleegilt-kolleegile“, korraldades väljasõiduseminare Eesti erinevatesse paikadesse. 2003. aasta mais viis Aivi Sepp läbi maakondliku seminari Valga Keskraamatukogus. 2003. aasta septembris toimus ühisseminar Sillamäe Keskraamatukoguga, mille põhiettekande *Raamatukoguhoidja muutuvast keskkonnas* pidas Aira Lepik. Alates 2005. aastast on väljasõiduseminarid muutunud regulaarseks, toimudes 2005 Jõgeva Keskraamatukogus (esinesid Ilmar Vaaro, Aira Lepik, Malle Ermel), 2006 Saare Maakonna Keskraamatukogus Kuressaares (esinesid Ilmar Vaaro, Aira Lepik, Vallo Kelder), 2007 Kärdla Linnaraamatukogus Hiiumaal (esinesid Ilmar Vaaro, Aivi Sepp, Krista Talvi) ja 2008 Pärnu Keskraamatukogus (esinesid Aivi Sepp, Krista Talvi). Seminaride temaatika on olnud väga lai, hõlmates nii raamatukogutöö teoreetilist kui praktilist poolt. Alati on püütud arvestada iga maakonna eripära ja soove.

Kes minevikku ei mäleta...

Viimase kümne aasta jooksul on toimkond kahel korral saanud kokku, et tähistada tegevuse ümmargusi tähtpäevi. 15. tegevusaastat tähistati 2003. aastal piduliku ettekandekoosolekuga Viljandis Grand Hotel'i konverentsikeskuses. Ettekandjad püüdsid haarata olulisema toimkonnaga seonduvast: Maie Gross käsitles toimkonna algaega, Krista Talvi täienduskoolitust, Evi Rannap kutse-eeetika probleeme, Malle Ermel kutsestandardini jõudmist, Aivi Sepp viimase viie aasta tegevusi. Tõdeti, et mitmete teemade juurde peaks uuesti tagasi pöörduma.

20. sünnipäeva tähistati 2008. aasta novembris Pärnus korraldatud väljasõiduseminari raames. Endla Teatris toimunud ümarlaul osalesid praeguste tegevliikmete kõrval ka toimkonna eelmised juhid.

Kokkuvõtteks

Toimkonna liikmed on olnud pidevalt kursis raamatukoguhoidja kutse-kvalifikatsioonis toimivate arengutega ning teinud tihedat koostööd kutsekomisjoniga. Osaleti ka uue, 2007. aastal kehtima hakanud kutsestandardi väljatöötamisel ning arutelukoosolekutel.

Rahvusvahelise Raamatukoguhoidjate ja Institutsioonide Liidu (IFLA) tegevussuundadega on toimkonda kursis hoidnud Aira Lepik, kes oli IFLA hariduse ja koolituse sektsiooni alalise komitee aktiivne liige aastatel 1995–1999 ja 2001–2009. IFLA aasta konverentsi raames toimunud IFLA Täienduskoolituse Ümarlause III Raamatukogu- ja Infotöötajate Rahvusvahelisel Konverentsil (27.–29. augustini 1997. aastal Kopenhaagenis) esinesid ettekandega toimkonna liikmed Aira Lepik,

Aili Norberg, Krista Talvi ja Sirje Virkus. Võimaluse korral on IFLA aastakonverentsidel osalenud mitmed teisedki toimkonna liikmed, sh toimkonna juht Ilmar Vaaro.

2008. aastal kuulusid toimkonda Ilmar Vaaro (toimkonna juht, TÜ VKA), Malle Ermel (TÜR), Kai Kalvik (TLÜ AR), Vallo Kelder (TÜ VKA), Jaanus Kõuts (Tallinna Rocca al Mare Kooli raamatukogu), Aira Lepik (TLÜ), Reet Olevsoo (ERÜ büroo), Evi Rannap (toimkonna auliige), Monika Ränd (RR), Aivi Sepp (TÜ VKA), Krista Talvi (RR), Veronika Rogalevitš (TLÜ).

Koolituse toimkonna kroonika 1988 – 2008

1988

Toimkond moodustati novembris Ametkondadevahelise Raamatukogukomisjoni kaadri probleemgrupi järglasena. Toimkonna tegevusvaldkondadeks said raamatukogutöötajate haridustaseme tõstmise, kutsehuvide kaitsmise ja raamatukogutöö õiglase väärtustamise probleemid. Toimkonna juhataja oli Maie Gross, liikmeteks Niina Kajak, Anne Kalvik, Aira Lepik, Mati Muru, Laine Peep, Dora Pitkäaho, Silvi Saul, Krista Talvi ja Milvi Tedremaa.

1988–1990

Arutelud õpetamise, täienduskoolituse, kutsesobivuse ja -eetika küsimustes.

1990

Toimkond nimetati hariduse ja täienduskoolituse toimkonnaks. Moodustati kutse-eetika töörühm.

1990–1992

Kursused *Lugejateenindus ja kutse-eetika* Tallinnas ja Tartus.

1991

Raamatukogutöötajate koolituse ja õppekavade analüüs TPÜ-s ja Viljandi Kultuurikoolis.

1992

Arenguprogrammide *Raamatukoguhoidjate kutsenõuded* ja *Raamatukogutöötajate täienduskoolitus* realiseerimiseks moodustati töörühmad Evi Rannapi ja Krista Talvi juhtimisel. 16.–17. septembril toimus ERÜ aktiivi kokkutulek Laulasmaal. Pandi alus täienduskoolituse süsteemi rajamisele ja kutsenõuete väljatöötamisele. Arutelude tulemusena soovitati: 1) moodustada Kultuuri-

ministeeriumi juurde Raamatukoguhoidjate Koolituse Nõukogu (RKN); 2) koostada kutseeksami programm ja läbiviimise kord; 3) viia läbi raamatukogunduse eriala üliõpilaste praktika korralduse ja sisu arutelu.

1993

Märtsis moodustati kultuuriministeeriumi juurde Raamatukoguhoidjate Koolituse Nõukogu, esimesed kutseksamid viidi läbi 1994. aasta kevadel, praktikakorraldus ja sisu ühtlustati.

1994

Valmisid kutsenõuete projektid, koos Raamatukoguhoidjate Koolituse Nõukoguga jätkus nende arutelu ka järgmisel aastal.

1995

Toimkond hakkab kandma koolituse toimkonna nime.

1996

Täiendõppe nõudluse väljaselgitamine ankeetküsitluse teel. Tulemused avaldati ajakirjas *Raamatukogu*, neid tutvustati seminaridel ja nõupidamistel. Kooliraamatukoguhoidjatele tutvustati TPÜ kaugkoolituse pilootprojekti. Arutelud raamatukogundusliku erialateabe leidumusest ja kasutamisest Eestis.

1997

Toimus ettekandekoosolek *Phare rahvaraamatukogude arenguprojekt ja Euroopa Liit ja seminar raamatukogundus- ja infoteaduslikust haridusest ning koolitusest Euroopas*. 27.–29. augustil osalesid koolituse toimkonna liikmed IFLA täiendus- koolituse ümarlaual (CPERT) rahvusvahelisel konverentsil. Ettekanded on avaldatud IFLA väljaannete kogumikus *Human Development: Competences for the Twenty first Century*: IFLA Publication 80/81. – K. G. Saur München, 1997.

1998

27. jaanuaril toimus koolituse toimkonna koosolek *Eriala õppekavad TPÜ infoteaduste osakonnas ja Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateedris*, arutati raamatukogutöötajate hinnanguid. 26. veebruaril korraldas toimkond rahvusraamatukogus Helene Mugasto-Johani 95. ja Hans Jürmani 75. sünnipäeva tähistamiseks ettekandekoosoleku. Toimkonda hakkas juhtima Aivi Sepp.

1999

12. veebruaril arutati koolituse toimkonna koosolekul kaugkoolituse tööühma loomist. Arutati ankeedi küsimustikku täienduskoolituse vajaduse selgitamiseks. ERÜ aastakoosolekul viidi läbi ankeetküsitlus raamatukoguhoidjate täienduskoolituse vajaduste välja selgitamiseks. Tulemused avaldati ERÜ aastaraamatus 2000. 28.–

29. oktoobrini toimus koolituse toimkonna ja Concordia Rahvusvahelise Ülikooli Eestis seminar *Raamatukogu- ja infotöötaja kutse-eesitika*. Koolituse toimkonna juurde moodustati eetikakoodeksit ettevalmistav tööühm.

2000

18. veebruaril koolituse toimkonna koosolekul leiti, et raamatukoguhoidja kutseeksami programm vajab kaasajastamist, lahendusena nähti moodulõppe rakendamist. ERÜ koolituse toimkonna juurde moodustati kaugkoolituse tööühm, mille tegevus siiski ei käivitunud ning 2003. aastal tööühma tegevus peatati. 25. mail toimus Valga Keskraamatukogus seminar, kus koolituse toimkonna juht Aivi Sepp tutvustas maaraamatukoguhoidjatele kasutatavaimaid teenuseid internetis ning TÜ Viljandi Kultuurikolledži infoteaduste kateedri juhataja Ilmar Vaaro tutvustas õppimisvõimalusi kultuurikolledžis. 15. novembril toimus Viljandi Kultuurikolledžis VKK, TPÜ, kultuuriministeeriumi raamatukoguhoidjate koolituse nõukogu ja ERÜ koolituse toimkonna ühine mõttevahetus teemal *Raamatukoguhoidja – 21. sajandi elukutse*.

2001

14. veebruaril ERÜ juhatuse koosolekul kinnitati Eesti raamatukoguhoidja ja infotöötaja kutse-eesitika koodeks. 15. märtsil arutati koolituse toimkonna koosolekul Eesti Vabariigi kutseeadust. Koosolekule olid kutsutud ka seadust ettevalmistanud inimesed: Malle Kindel sotsiaalministeeriumi töösuhete osakonna juhataja ning Tiina Annus haridusministeeriumi kutsehariduse ja tööhõive seirekeskuse projektijuht, samuti kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik Meeli Veskus.

2002

8. aprillil koolituse toimkonna, ERÜ juhatuse ja rahvaraamatukogude esindajate ühisarutelul rahvusraamatukogus tutvustati TPÜ ja VKK õppeplaan ning uusi arenguid erialahariduses, kõneldi raamatukoguhoidjate täiendkoolituse võimalustest. 9. mail toimunud toimkonna koosolekul tutvustasid TLÜ õppejõud ja toimkonna liikmed Veronika Rogalevitš ning Anne Uukkivi innovaatilisi võimalusi koolituses, veebipõhist õpet, audio- ja videokonverentsi korraldamist jm. 18. detsembril koolituse toimkonna laiendatud koosolekul Viljandis käsitleti põhi-teemana kutse kvalifikatsiooni süsteemi Eestis.

2003

31. jaanuaril 2003 valiti koolituse toimkonna esimeheks Ilmar Vaaro. Koolituse toimkonna koosolekul kõneles Kutsekoja koordinaator Kersti Rodes kvalifikatsiooni tõstmise süsteemist ning kutsenõukogu tegevusest. 25. märtsil arutati toimkonna

koosolekul raamatukoguhoidjate VIII kongressi koolituse mooduli temaatikat. 18.–19. septembril külastas koolituse toimkond Sillamäe Keskraamatukogu, Jõhvi Linnaraamatukogu ning Ahtme Raamatukogu. Samuti kohtuti Sillamäe Linnavalitsuse ja Volikogu liikmetega ning toimus seminar Ida-Virumaa raamatukoguhoidjatele. 27. novembril ERÜ koolituse toimkonna pidulik koosolek Viljandis Grand Hotel'is.

2004

22. novembril ERÜ kutsekomisjoni ja koolituse toimkonna ühisnõupidamisel arutati *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kutsekomisjoni statuudi ja Raamatukoguhoidja III, IV, V kutsevalifikatsiooni tõendamise ja omistamise korra* kavandeid. Alustati *Raamatukoguhoidja III kutsekoolituse programmi* kaasajastamist.

2005

23. märtsi toimkonna koosolekul arutati raamatukoguhoidja kutsestandardi käivitamisega kerkinud muresid, vaadati üle uuendatud *Raamatukoguhoidja III kutsekoolituse programm* jm. 6. aprill oli teabepäev *Raamatukoguhoidja haridus- ja kutsevalifikatsioon* Eesti Rahvusraamatukogu kuppelsaalis. 16. septembril toimus väljasõiduseminar Jõgeva Keskraamatukogus, kus maakonna raamatukoguhoidjatele tutvustati taseme-, kutse- ja täiendõppe aktuaalseid teemasid.

2006

26. aprillil toimunud koolituse toimkonna, kutsekomisjoni ja kutseeksami komisjoni ühiskoosolekul vaadati läbi kutseeksamiga seonduvad dokumendid. 5.–6. oktoobril korraldas toimkond koolitusseminari Kuressaare Kultuurikeskuses Saare maakonna raamatukoguhoidjatele. Koolituse toimkonna liikmed kõnelesid raamatukogude ajaloo kirjutamisest, suhteturundusest jm.

2007

20. septembril osales toimkond ERÜ juhatuse laiendatud koosolekul, kus arutati raamatukoguhoidja kutsestandardi uut versiooni. 26.–27. septembril toimunud koolituse toimkonna seminaril Kärdla Linnaraamatukogus olid kavas teemad: raamatukogu ajaloo kirjutamine, raamatukogu 2.0 ja rahvaraamatukogu tulevikuteed, teatme- ja õppematerjalid veebis. Tutvustati ka raamatukoguhoidja kutsestandardit ja -omistamist.

2008

20. novembril toimus Pärnu Keskraamatukogu uues suures saalis toimkonna koolitusseminar. Tutvustati teatme- ja õppematerjale veebis ning keskenduti raamatukoguhoidja kutse-eetika probleemidele. Toimkonna 20. tegevusaastat tähistati Pärnus, Endla teatri kohvikus.

Lasteteeninduse toimkond

Ülle Kuuse

ERÜ lasteteeninduse toimkond moodustati **21. septembril 2005.** aastal Viljandi Keskraamatukogus toimunud teisel üleriigilisel lasteraamatukoguhoidjate päeval.

Valiti juhatus

Reet Tomband – Lääne-Virumaa Keskraamatukogu

Helle Laanpere – Võrumaa Keskraamatukogu

Ädu Neemre – Tartu Oskar Lutsu nim Linnaraamatukogu

Ülle Kuuse – Tallinna Keskraamatukogu

Ülle Rüütel – Viljandi Linnaraamatukogu

Reet Kaldur – Jõhvi Keskraamatukogu

Sirje Rumm – Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus (2007. aastast Tiia Sults)

Lillia Virves – Saare Maakonna Keskraamatukogu

2006. aastast valiti juurde Anna Razgulova – Narva Keskraamatukogu

Valiti ka **kontaktisikud** (aastani 2007): Kersti Burk Tapa Linnaraamatukogust ja Rutt Rimmel Jõgeva Maakonna Keskraamatukogust.

Toimkonna esinaiseks sai Ülle Kuuse, „abinaiseks“ Helle Laanpere. 2007. aastast on esinaine Ülle Rüütel. Maakondade esindajateks valitakse igast maakonnast üks inimene, kes hakkab osalema toimkonna koosolekutel kord aastas.

Pandi paika ka tegutsemise eesmärgid:

- lasteteeninduse vabariiklik koordineerimine;
- osalemine raamatukogunduslike probleemide lahendamisel;
- lasteraamatukogude (osakondade) töötajate huvide kaitsmine;
- lasteraamatukogu töö reklaamimine laiemale üldsusele.

Tähtsamad ülesanded:

- tuua laps raamatu juurde võimalikult vara ja kasvatada temast teadlik lugeja;
- kaardistada lasteraamatukogude (osakondade) töö;
- arengustrateegia väljatöötamine;
- seminaride, teabepäevade, täiendõppe organiseerimine;
- vahendada infot ja praktilisi kogemusi;
- seadusandliku info levitamine;
- kontaktide loomine põhjamaadega;
- arendada koostööd lastega tegelevate institutsioonidega;
- töö koordineerimine kooliraamatukogudega.

Otsustati, et **lasteraamatukoguhoidjate päeva** hakatakse tähistama kord aastas erinevates vabariigi raamatukogude lasteosakondades. Tänapäevase seisuga oleme kokku saanud Elvas (2006), Võrus (2007), Paines (2008) ja järgmisel aastal on plaanis kohtuda Haapsalus (16. septembril 2009). Toimkonna tegevuse väljundiks on tööle rakendatud **postiloend**, mis peegeldab lasteraamatukoguhoidjate tegemisi. Ülesannete täitmisega on tegeletud aktiivselt. Tapa Linnaraamatukogu töötaja Mae Mitt alustas **lastetöö kaardistamisega**. Teise etapi viis läbi Reet Tomband Lääne-Virumaa Keskraamatukogust, kes tegi kokkuvõtte vabariigi 2007. aasta lastetöö aruandlusest. **Lastetöötajate täiendõppega** on tegelenud Ülle Rüütel Viljandi Linnaraamatukogust. Tema eestvedamisel on Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias edukalt läbi viidud juba kaks lastetöötajate suveakadeemiat (2007 ja 2008) ning kolmas on tulekul järgmisel suvel. Koos ERÜ kooli- ja maaraamatukogu sektsioonidega on läbi viidud **ühisteabepäev** *Tea, mida loed!* (2006). Aasta hiljem oli samanimeline teabepäev maaraamatukogude sektsiooniga. Sellel aastal toimus koos kooliraamatukogude sektsiooniga teabepäev *Kooli- ja rahvaraamatukogude koostöö laste teenindamisel*. Koos Lastekaitse Liiduga valmis soovitusnimestik *Last arendav raamat*. Oma tegemistest oleme **kirjutanud** ajakirjale *Raamatukogu*. Sellel aastal kutsus Lastekirjanduse Keskus lastetöötajaid jagama oma töökogemusi ajakirjas *Nukits*. Viimasest numbrist võib juba esimesi kirjutisi lugeda.

ERÜ **juhatusse** on valitud Ülle Kuuse ja Helle Laanpere. ERÜ **tänuetuse** on saanud Krista Kumberg (Lääne Maakonna Keskraamatukogu), Ädu Neemre (Tartu Oskar Lutsu nim Linnaraamatukogu) ja Ülle Kuuse (Tallinna Keskraamatukogu). ERÜ **teenetepreemia** pälvis Leida Olszak (Eesti Lastekirjanduse Keskus).

Plaanidest. Praegu tegeleme raamatukogutundide uuendamisega. Oleme arvamusel, et tunnustada tuleb ka lastetöötajaid. Tegeleme Põhjamaadega kontaktide loomisega. Plaane on veelgi, aga kõik võtab oma aja ja vajab mõtlemist, arutamist ja läbirääkimist.

Kokkuvõtteks võib öelda, et oleme olnud tegusad. Toimkonna tegevuse kaudu oleme muutunud ühtsemaks ja saanud üksteiselt toetust, head nõu ja uusi mõtteid. Samuti on meie tegemisi rohkem märgatud ja meie arvamusega arvestatakse. Loodame, et leiame järjest uusi ideid, et muuta raamatukogud rohkem lastesõbralikumateks, et meie noored lugejad tuleksid meeleldi raamatukokku ja avastaks tee võrratusse kirjandusemaailma.

Liigitamise ja märksõnastamise toimikond

Marje Aasmets

Sirje Nilbe

Toimikond kogunes esmakordselt 29. juunil **1992** kultuuriministeeriumi ruumes. Põhiteemaks oli juba avakoosolekul vajadus eestikeelsete UDK tabelite järele. Kuigi UDK on Eestis tuntud üle 80 aasta, puudusid seni **eestikeelsed liigitustabelid**. Hindamatud on **Arda-Maria Kirseli** teened toimikonna kauaaegse esinaise ja UDK peatoimetajana. UDK tabelite koostamine kestis seitse aastat, selles osales 39 tõlkijat ja 114 erialakonsultanti. UDK eestikeelsed tabelid nägid ilmavalgust jaanuaris **2000**. Arda Kirseli sulest on ilmunud ka asjalik kokkuvõtte toimikonna kümnest esimesest tegevusaastast.¹

Toimikonnas on praegu 24 liiget, kes esindavad üheksat teadus-, viit rahva- ja üht kooliraamatukogu. See on läbi aegade toimikonna suurim koosseis. Toimikonda on aja jooksul lülitunud üha rohkem rahvaraamatukogude esindajaid. Toimikonda on pärast Arda Kirselit juhtinud Marje Aasmets (2003–2005) ja Katrin Karus (1. juuli 2005 – detsember 2006). Praegune juhatus valiti 20. veebruaril 2007 ja koosneb toimikonna kauaaegseist liikmeist. (Kaas)esimeestena tegutsevad **Tamara Kozõreva** (Tartu O. Lutsu nim Linnaraamatukogu) ja **Malle Lang** (Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu), juhatuse liikmed on Marje Aasmets (Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu) ja Sirje Nilbe (Eesti Rahvusraamatukogu). Juba mitu aastat on toimikonna olulisemad materjalid kättesaadavad ERÜ kodulehel. Ülespandud dokumentatsioon annab toimikonna tööst ülevaate alates aastast 1999.

Toimikonna **põhieesmärk** on liigitamise ja märksõnastamise koordineerimine Eesti raamatukogudes. Seda tehakse meetodiliste probleemide läbiarutamise ja ühisotsuste vastuvõtmise ning järgimise kaudu. Tihedat koostööd tehakse 1997. aastal moodustatud ELNET-i liigitamise ja märksõnastamise tööruhuga, sest suur osa liikmeskonnast kattub. ELNET-i töörühm tegeleb peamiselt spetsiaalselt e-kataloogi ESTER puudutavate küsimustega. Iga toimikond on edukas siis, kui on eestvedajaid ja kui leidub ka aktiivseid liikmeid. Esimene edueeldus on ilmselgelt põhiprobleem, eriti meie oludes, kus asjatundjad osalevad mitmetes toimikondades ja töörühmades ning on krooniliselt tööga üle koormatud. Sellisel taustal peaks olema sobiv meelde tuletada **lähiminevikku**.

Toimikonna põhiline töösuund on läbi aegade olnud UDK-ga tegelemine. Suursaavutust – UDK eestikeelsete tabelite olemasolu – peetakse praegu isenesestmõistetavaks. Süsteem on saanud omaseks ka neile raamatukogudele, kus

UDK-d varem üldse ei kasutatud või tehti seda piiratud ulatuses. Nii on tasapisi harjutud läbi saama ilma puuduva aineregistrita. Kopsakas registerkõide kaunistaks kahtlemata igaühe töölauda – aga pole koostamiseks vajalikku tööjõudu. Üha sagedamini kuulub hoopis nõudmist UDK elektroonilise väljaande järele.

Toimkonnas on oluliseks peetud pidevalt jälgida UDK rahvusvahelist arengut ja analüüsida **aastaraamatus *Extensions & Corrections to the UDC*** pakutavat. Igal aastal töötatakse toimkonnas läbi UDK rahvusvaheline aastaraamat ja seda arutatakse koosolekul. Tegemist on mahuka spetsiifilise ingliskeelse tekstiga, kus iga täienduse või paranduse nii numbriline kui terminoloogiline osa tuleb kokku viia meie oma tabelite ja senise tööpraktika, varasemate meetodiliste otsustega. Mahukamate täienduste ja **uute liikide ning määrajate** kasutuselevõtu eelduseks on aga kvaliteetse oskuskeelse tõlke organiseerimine. Näiteks aastast 2001 rakendame uut üldmäärajat – 02 *Omadused*, 2002. aastast liiki 60 *Biotehnoloogia*, 2005 – 338.48 *Turism* ja 791 *Filmikunst* ning 2007 – 316.36 *Abielu ja perekond*.

On teemasid, mille üle on korduvalt tuliselt vaieldud – kuigi kolleege-raamatukoguhoidjaid ilmselt üllatab, et süstematiseerijail võiks olla mingeid kirgi. Vaidluste põhjuseks on reaaleluline olukord – raamatukogude erinev ajalooline taust ja liigitamispraktika, mis omakorda seostub nende erinevate kogude ning lugejarühmadega. Aastast 1999 meenub liigi 65.01 *Juhtimine* põhjalik arutelu, mille otsused kehtivad praegugi. Korduvalt (2003, 2005) oleme otsustanud mitte kasutusele võtta täiesti uue struktuuri saanud liikide indekseid (pealiik 2, liigid 314, 316, 78), püsida UDK eestikeelsete tabelite raamides, vältida suuremahulisi muudatusi. Sellega kaasneva mahuka ümberliigitamise ja paranduste tegemise jaoks puudub meil tööjõud. Kasutusele on võetud hulgaliselt uusi, detailiseerivaid alljaotisi ja **uusi üksikmõistete (-teemade) indekseid**, mis lülituvad UDK olemasolevasse struktuuri. Mõned näited aastast 2003 – 141.74 *Rassism*, 343.343.62 *Illegaalne immigratsioon*, 53.082.9 *Biosensorid*; aastast 2006 – 620.3 *Nanotehnoloogia*. Ühiste jõududega arutati korduvalt läbi pärast eestikeelsete tabelite ilmumist, s.o aastatel 1998–2004 UDK-s tehtud täiendused ja muudatused. Selle töö tulemus – **UDK täiendusvihik** (koostaja Katrin Karus, toimetaja Sirje Nilbe) – on kättesaadav ERÜ kodulehel alates 2007. a maist.²

Märksõnastamise alal on korraldatud kaks sisutihedat ja suure osavõtjaskonnaga **seminari**. Märtsis 2002 (69 osalejat) esinesid Marje Aasmets ülevaatega IFLA tegevusest märksõnastamise suunal ja Sirje Nilbe põhjaliku käsitlusega märksõnastamise meetodikast ESTER-is. Teine seminar aprillis 2007 oli veelgi rahvarohkem – 134 osavõtjat. Ettekannetes vaadeldi märksõnastamist mitmest eri

aspektist, nii et kuulajad said ülevaate selle tegevusala seisust ja probleemidest eri tüüpi raamatukogudes. Esinesid Merle Aas (Urania Com OÜ), Eda Pihu (EBS-i raamatukogu), Kristina Rallmann (Kaitsejõudude Peastaabi raamatukogu), Ülo Treikelder (Tartu Linnaraamatukogu), Urve Leemets (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu), Urve Erm (Eesti Rahvusraamatukogu), Sirje Nilbe (Eesti Rahvusraamatukogu). Lühülevaade kõneldust ilmus ajakirjas *Raamatukogu*.³

Ka toimkonna koosolekuil on märksõnastamise küsimused sageli arutluse all olnud. Toimkond on lisaks kurnavatele arutluskoosolekutele korraldanud ka meeoleoluid **tutvumiskäike** kolleegide töömaile. Toimkonna liikmeid on aastail 2000–2006 lahkesti võõrustatud USA saatkonna infokeskuses, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ning Eesti Kunstiakadeemia raamatukogus, Tallinna Botaanikaia ja Sisekaitse Akadeemia raamatukogus, Tallinna Keskraamatukogus, Briti Nõukogu raamatukogus, Meditsiiniraamatukogus, Rocca al Mare Koolis, Mereakadeemia raamatukogus, Eesti Panga raamatukogus ja Eesti Hoiuraamatukogus. Kahel viimasel aastal on korraldatud päevapikkusi väljasõite-seminare, 2007. a sügisel Tartus ja 2008. a novembris Viljandis.

Algusest peale on toimkonna oluliseks tegevussuunaks olnud kontaktid **rahvusvaheliste organisatsioonidega**. ERÜ juhatus registreeris toimkonna kohe IFLA liigitamise ja märksõnastamise sektsiooni liikmeks ja sellest alates on toimkonnal esindaja sektsiooni alalises komitees. Algul oli selleks kirjavahetajaliikmena Aili Normak, aastast 1998 Marje Aasmets ja aastast 2005 Sirje Nilbe. Sirje Nilbe on ühtlasi ka UDK Konsortsiumi nõuandekogu liige. Nõuandekogu ülesanne on abistada toimetuse liikmeid liigitussüsteemi uuendamisel. Järgnevat kümnendiks on ees lai tööpõld. Tuleb tegelda oluliste teemadega: vajaksime UDK eestikeelset elektroonilist versiooni ning UDK indekse normikirjeid (UDK normandmefail peaks olema teksti järgi otsitav). Paljud rahva- ja kooliraamatukogud tunnevad vajadust märksõnastamise-alase metoodilise abi järele. Toimkond saab selleks anda oma panuse seminaride korraldamisega.

¹ Kirsal, Arda-Maria. Liigitamise ja märksõnastamise toimkond – 10 // *Raamatukogu* (2002) nr 5, lk 31–32

² UDK täiendusvihik / Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, liigitamise ja märksõnastamise toimkond; ELNET Konsortsium, liigitamise ja märksõnastamise töörühm. Tallinn, 2007; URL: http://www2.nlib.ee/ERY/liigit_marks_toimk/UDK_TV.pdf

³ Nilbe, Sirje. Kuidas saavutada toimiv koostöö? // *Raamatukogu* (2007) nr 3, lk 36

Terminoloogiatoimkond

Kümme aastat raamatukogunduse oskuskeelekorrastust

Siiri Lauk

Kas kümme aastat on pikk või lühike aeg, sõltub rõhuasetusest. Nii raamatukogud kui ka kirjasõna, koos selle juurde kuuluva oskussõnaloomega, on pidevas muutumises, säilitades siiski kestmiseks vajalikke traditsioone.

Oskuskeel on vaieldamatult kõige rangematesse piiridesse kammitsetud kirjakeele osa. Terminiloomes sisaldub aga veel üks oluline aspekt – oskuskeele korrastamine ei ole ainult filoloogide ja lingvistide pärusmaa. Erialatermineid saavad määratleda siiski ainult selle ala asjatundjad ning filoloogide roll on jälgida, et ei eirataks eeskätt vormimoodustusreegleid ning muid õigekeelsusnorme. Eelmainitu on terminiloomes ja -korrastuses üks põhitõdesid. Aastakümneid Eestis tegutsenud terminikomisjonid on töövormina end igati õigustanud. Raamatukoguterminoloogiatoimkond on süstemaatilise oskuskeelekorrastusega tegelenud, küll mõningate lühikeste vaheaegadega, mitukümmend aastat.

Ajuti kirja pandavad tagasivaated on kujunenud heaks tavaks, ja nii ka oskuskeelekorrastuses. Igas käsitus kätkeb aga kirjutaja hinnangut ning enda kogemusel põhinevat arusaama – nii ka selles kirjatükis. Tegelikult saab adekvaatselt kirjeldada ikkagi ainult seda, mida n-õ oma silmaga kaetud ja oma käega katsutud, mistõttu kahaneb vaadeldav periood objektiivsetel põhjustel paari aasta võrra, 1998. ja 1999. aasta tegemisi kajastamas vaid napid aruanded. Eelmainitu ei tähenda aga kaugeltki, et tollal oleks oskuskeelekorrastus raamatukogunduse valdkonnas soikunud, pigem vastupidi.

Aastatel **1998–2000** käidi, ilmselt ainsa ERÜ toimkonnana, koos pea igal kuul ning peeti kolme-neljatunniseid koosolekuid. Arutati Hans Jürmani koostatud raamatukogunduse sidusalade terminite käsikirja *Varia*, samuti vaadati läbi ja täpsustati Mare Onga koostatud bibliograafiterminite käsikiri. Kuna raamatukoguhoidja sõnaraamatu ettevalmistamine venis ja raamatukogudes toimus palju muutusi, lükati edasi raamatukogude nimede ja nende tõlkevastete ning rahvusvaheliste kirjestandarde läbivaatamine. Lisaks tavapärasele terminitööle, olid toimkonna liikmed Maia Randma, Hans Jürman ja Kalju Tammaru seotud terminoloogiakursuse ettevalmistamise ja läbiviimisega tollase Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste eriala I kursuse üliõpilastele. Toimkonna tegevust juhtis kõnesolevatel aastatel Kalju Tammaru.

2001. aastal valiti toimkonna esimeheks Maris Ringvee. Olulise dokumendina kinnitati ERÜ terminoloogiatoimkonna töökord. Jätkus rutiinne oskuskeelee-korrastus, mõnel juhul kaasati ka ERÜ vanaraamatu toimkonna, Eesti Pimedate Ühingu raamatukogu ja Eesti Rahvusraamatukogu köitmisosakonna eriala-asjatundjaid, kes nõu ja ettepanekutega suuresti abiks olid. Mitmel koosolekul vaeti kõiki valdkonna termineid hõlmava raamatukoguhoidja sõnaraamatu väljaandmist. Kuna trükise kirjastamiseks oli raharessurss napp, otsustati hakata ette valmistama sõnaraamatu elektroonilist versiooni. Rahvusraamatukogu raamatukogunduse osakonnas peetava terminite andmebaasi põhjal alustati andmekogu veebiversiooni ettevalmistamist. Sõnaraamatut toimetama soostus Sirje Nilbe, kes kaasas töösse ka teisi toimkonna liikmeid – Mare Onga, Hans Jürmani ja Maris Ringvee. Muuhulgas vaadati üle ning tehti parandused IFLA eestikeelsetesse struktuurinimetustesse, täpsustati Eesti raamatukogude nimetusi ja nende ingliskeelseid tõlkevasteid ning tehti nimede ühtlustamise ettepanek kõigile Eesti raamatukogudele. Täiendati ka rahvusvaheliste ja välisriikide raamatukoguorganisatsioonide eestikeelset nimeloendit. IFLA struktuuriüksuste eestikeelseid vasteid tutvustati ajakirjas *Raamatukogu* (2001, nr 5).

Aasta 2001 oli terminoloogiatöös oluliste muutuste aeg – veebis avati tasuta juurdepääs raamatukogusõnastikule, mis tähendas seda, et terminoloogide vaeva- ja aeganõudva töö tulemused jõudsid pika sammu võrra kasutajale lähemale. Ühtse, toimetatud andmekogu veebi laadimine oli vaat et suursündmus. Selle ajani oli, lisaks teemade kaupa ilmunud väikesemahulistele terminivihikutele, ainus suurem valdkonna oskussõnu koondav allikas 1996. aastal trükisena ilmunud, Hans Jürmani kokku pandud *Raamatukoguhoidja sõnaraamat*, ehk *Jürmani kollane*, nagu seda terminihuvilised isekeskis tänini muhedalt kutsuvad. 2001. aastal ilmus trükis, eeskätt IT-terminiteid esitav, tuhandet märksõna sisaldav tõlkesõnastik, mille seadis kokku Maris Ringvee.

Jätakuvalt kestsid vaidlused selle ümber, kas asuda koostama suuremahulist raamatukoguterminite trükisõnastikku või keskenduda pigem veebisõnastiku täiendamisele. Taas kord kaaluti põhjalikult poolt- ja vastuargumente, kaalukauss langes siiski elektroonilise sõnastiku kasuks, trükisõnastikule said saatuslikeks kirjastamise liigne kulukus ning paratamatust aegumisest tingitud mahajäämus – nii jäidki veebisõnastikku trükistena täiendama vaid varasemate aastate väljaanded. Et aga oskussõnavara muutub koos üldkeelega, kuigi ehk pisut kammitsetumas rütmis, vajasis mitmed märksõnad uuesti täpsustamist, IT-sõnavara kiire areng suurendas terminikorrastuse tempot veelgi.

Rahvusraamatukogus loodi standardimise spetsialisti ametikoht, mida asus täitma tunnustatud asjatundja Endla Sandberg, kutsuti kokku standardimise töörühm, kvasse võeti mitme, raamatukogutööd reguleeriva standardi tõlkimine eesti keelde. See tähendas pingelist tegevust ka ERÜ terminoloogiatoimkonnale, kelle töölauale jõudsid täiendamiseks-täpsustamiseks või eksperdi hinnanguks kõigis tõlkida võetud valdkonnastandardites esitatud terminid. Eraldi märkimist väärib terministandard EVS-ISO 5127:2004, mis sisaldab dokumendihalduse, raamatukogunduse, arhiivinduse, säilitamise ja muude sidusalade termineid inglise, prantsuse ja soome vastetega ning eestikeelsete seletustega, kokku 1090 terminiartiklit. Kuigi standardi ilmunisdaatum on 2004, kestis selle tõlkimine ja ettevalmistustöö kaugelt üle aasta, töörühma olid kutsutud nii Rahvusraamatukogu, Riigikantselei, Rahvusarhiivi kui ka ERÜ terminoloogiatoimkonna esindajad. Kuigi standard pakub eeskätt tõhusat tõlkeabi, on ta mõnel juhul lisatoeks ka terminite seletamisel. Standardile omane ülesehitus ja ka autoriõigusest tulenevad piirangud ei võimalda kõnesolevat terminikogu täismahus elektroonilisse raamatukogusõnastikku salvestada ning tasuta avalikult levitada, mistõttu raamatukogusõnastiku kasutajail tuleb leppida enim probleeme tekitanud oskussõnade pisteliste mugandustega eelmainitud standardist.

2003. aasta sügisel valiti terminoloogiatoimkonna esimeheks taas Kalju Tammaru, kes täidab toimkonna juhi kohuseid praeguseni. Toimkonna töö jätkus tavapärasel rutiinis, koosolekul täpsustati päringutest laekunud terminid, kirje- ja statistika-standardite terminid, ühtlustati rahvusvaheliste ühenduste- ja projektide eestikeelseid nimetusi.

2004. aastal reorganiseeriti Eesti Rahvusraamatukogu raamatukogunduse osakond teadus- ja arenduskeskuseks. Terminoloogiatöö jäi endiste aegade samadele alustele, mis tähendas tihedat koostööd ERÜ terminoloogiatoimkonnaga ning jätkuvalt ka seda, et raamatukoguterminite andmebaasi haldab ja terminoloogiatoimkonna töökoosolekud valmistab ette rahvusraamatukogu terminoloogiaspetsialist, toimkonnal on eeskätt otsustuskogu staatus.

Samal, 2004. aastal liitus terminoloogiatoimkonnaga Tallinna Ülikooli lektor Elviine Uverskaja, mis tähendas toimkonna tegevuse uut etappi – valdkonnasiseselt kokku lepitud oskussõnavara jõudis nüüd ka eriala üliõpilasteni. Alustati infotehnoloogia ja infoteaduse terminiploki läbivaatamist. Ligikaudu 900-st raamatukoguterminite andmebaasis olevast IT-tähisega terminist püüti lahku lüüa ning täiendada ja ühtlustada infoteaduse, ehk infosisuga seotud oskussõnavara. Valdonna ühe olulisema terminiploki täpsustamine kestis aastani 2006, ning jätkub mõningate

pausidega tänaseni. Infotehnoloogia arendamine on prioriteetseim valdkond tänapäeva (info)ühiskonnas. Suurt teabehulka hõlmavad andmebaasid pakuvad tõhusat tuge tavatrükistele. Iga uus tehniline lahendus toob kasutajale mugavuse, kuid suurendab ka ohtu kaotada informatsioon orientiir. Kui tehnoloogia areng on ootuspärane ja isegi rohkem, siis tegelikkuses varitseb oht hoopis teisalt. Pärast andmebaasid ei funktsioneeris sisuta, millest kaaluka osa moodustab muuhulgas terminoloogia. Elektrooniline keskkond on kõige hea kõrval toonud nähtavale ka ebakõlad ning kasutajad hüljavad sageli Interneti-avarustes, suutmata otsustada, mis õige, mis vale või kellelt nõu küsida. Suur osa keelde tulnud uutest informatsiooninduse mõistetest on ERÜ terminoloogiatoimkonna korrastada, mis on toonud ohtralt lisatööd ning loomulikult ka vastutust suurendanud.

Märkimisväärne oli aasta **2006**, mil ERÜ terminoloogiatoimkond tähistas 35. tegevusaastat oskuskeeleseminariga. Meenutati aastakümneid kestnud terminoloogiategevust, austati vanu tegijaid ning keskenduti tänapäeva oskuskeeleprobleemidele. Väitluseks ühinesid eri alade oskuskeelehuvilised, esinesid terminoloogiatoimkonna liikmed ning Tartu ja Tallinna ülikooli lektorid. Osavõtjaterohke seminar jäi tähistama uue tava algust. Nii ongi aastati oktoobris-novembris terminoloogiahuvilised kokku kutsutud, osavõtjate arv üha kasvanud, mistõttu seminariks on tulnud järjest suuremaid saale reserveerida. Korraldajaile tähendab see tunnustust ja rõõmu, kuid ka suurenevat vastutust – inimene, kes teisest linnast võtab vaevaks Tallinna sõita, ei pea pettuma ega raisatud päeva kahetsema jääma.

Kolme viimase aasta vältel peetud seminaridel on esinenud ülikoolide, Eesti Keele Instituudi ja mitme riigiasutuse esindajad, jututeemad ulatunud õigekirjast oskuskeeleni ning sealt e-keskkonnani välja. Mõni teema väärinuks suisa mitut väitluspäeva, emotsioonirohkele arutelule on ajapiirid sageli kitsaks jäänud. Eelmainitud seminaride ettekanded on rahvusraamatukogu kodulehe kultuurikeskuse rubriigi ürituste arhiivis. Mõistagi jääb pelgalt slaidiesitlusi sirvides vajaka emotsioonist ja õhustikust, kuid üht-teist huvitavat võivad sealt leida needki, kel ei ole olnud võimalust ise kohale tulla. Seminare on kajastatud siin-seal meediaski, sh ajakirjas *Raamatukogu*.

Järgmiseks nimetamisväärseks teetähiseks sai elektroonilise raamatukogusõnastiku uus versioon, mis laaditi veebi **2008**. aasta oktoobrikuus. Ajendeid toonase raamatukogusõnastiku põhjalikumaks muutmiseks oli kogunenud mitmeid. Aastal 2001, mil valmis elektroonilise sõnastiku esimene versioon, oli see suur samm kasutajasõbralikkuse suunas. Aja jooksul ilmsid mõned tollase e-andmekogu

kitsaskohad nii funktsionaalsuses kui ka sisulahendustes. Ühe näitena kas või termini esitus kirjes. Sõnastiku eelmise versiooni tarkvaratugi võimaldas termineid sisestada vaid suurtähtedega, tavakohaselt esitatakse aga terminid väiketähtedega, sest sageli on suur- ja väiketähtede vahetamine terminoloogilise täpsuse seisukohast vägagi oluline (nt ISSN-võrk jmt).

Põhjendatud oli ka kasutajate hootine rahulolematuse sõnastiku üle „staatilisest“ olekuga. ERÜ terminoloogiatoimkond käib regulaarselt koos, peetakse pikki koosolekuid, täpsustatakse-täiendatakse terminikogu, kuid kasutajani jõudis tulemus üsna pika ajalõtkuga, kuna andmete uuendamise teekond lokaalandmebaasist veebi oli pikk ja sageli tülikas ettevõtmine, kaasates RR-i mitme osakonna töötajaid. Olulisim uuendus nii tegijaile kui ka kasutajaile ongi just see, et kõik parandused ja täiendused tehakse reaalajas, kohe kui selleks vajadus tekib. Andmekogud, mida enam ei täiendata, omandavad aja möödudes vaid retrospektiivse väärtuse ja selline andmekogu muutub peagi üksikute huviliste pärusmaaks. Sõnastiku uude versiooni on programmeeritud ka statistikamoodul, mis annab haldajatele tagasisidet ning võimaldab teha väikesemahulist sisuanalüüsi. Teemade kaupa on vaadeldava perioodi kestel korrastatud, lisaks eespool mainituile, lugejateenindustermineid, lisatud andmebaasi e-keskkonnaga seotud uusi termineid ning säilituskorralduse oskussõnavara. Viimaste korrastamiseks võeti aluseks Kurmo Kõsa koostatud *Säilituskorralduse sõnastik*, millest valiti ja kohandati raamatukogutööga lähemalt seotud terminid.

Aastad 2007–2008 olid pöördelised Eesti oskuskelekorrastusele tervikuna. Haridus- ja Teadusministeeriumi algatusel kutsuti kokku terminoloogiatoimkord koordineerimise komisjon, kelle ülesandeks oli määratleda prioriteedid ning koostada riiklik programm oskuskelekorrastuse toetamiseks. Programm jõustus 2008. aasta aprillis ning muuhulgas hakati selle vahenditest konkursi korras toetama ka edukamaid süstemaatilise oskussõnavaraarendusega tegelevaid terminikomisjone. ERÜ terminoloogiatoimkond on konkursist osa võtnud kahel korral ning mõlemal ka toetuse pälvinud. Lõviosa riigitoetusest on ERÜ terminoloogiatoimkond kasutanud oskuskelepäevade korraldamiseks, seminaride algusaastatel pani n-ö öla alla Eesti Rahvusraamatukogu. Sellelaadsed kokkusaamised on juba mõne aastaga tõestanud end tugeva võrgustiku alusena – mida rohkem eri valdkondade spetsialistid kohtuvad, seda tõhusam on tegevus iga valdkonna sees, liigub väärtuslik informatsioon ning areneb (oskus)keel tervikuna. Toimkonna koosseis on aastati ja eri põhjustel veidi muutunud – kes on siirdunud tööle mõnele teisele alale, kes jäänud väljateenitud pensionipõlve pidama – kuid tuumik on aastaid püsinud. Eriti suure imetluse on pälvinud Hans Jürman, kes auväärsele eale vaatamata on kõik

aastad valdava osa ajast terminoloogiatööle pühendanud. Tänapäevastele tegijatele on tema kohalolek olnud suureks toeks ja omamoodi sillaks eelmiste aegade terminitöö juurde. Teadmata tehtut ning tundmata ajalugu, ei ole ka tänapäeva terminikorrastus võimalik. Raamatukogunduses ei ole vaja termineid luua tühjale kohale ega ka n-ö jalgrattaid leiutada. Suur osa tööst on aastakümnete vältel tehtud, vaja see vaid säilitada, vajadusel ajakohastada ning uuema sõnavaraga värskendada.

Mainimata ei saa jätta karismaatilist terminoloogiatoimkonna juhti Kalju Tammarut, kes on vaieldamatult parim oskuskeelepäevade väitlusjuht. Tema eriline oskus on hoida toimkonna tegevust pidevalt ärksana. Ja loomulikult on sügava kummarduse teeninud kõik terminoloogiatoimkonna liikmed, kes ei ole pidanud paljudeks kulutada aega ning emotsioone oskuskeele korrastamiseks, seda täiesti tasuta, pingelise päevatöö kõrvalt. Alati head sõnad kuuluvad ERÜ büroole, kelle toetus ja nõuanne igale toimkonnale marjaks kulub. Jääb vaid loota, et terminoloogiatoimkonnal on sama indu järgnevakski kümnendiks, ning sellegi möödudes võib kokku võtta sarnaselt eduka ajaperioodi. Usutavasti saab kirjutaja ka siis kasutada ainult neid eesti keeles käibivaid sõnu, mis kätkevad soojust ning positiivsust.

Lõpetuseks olgu toodud üks siinkirjutaja kommenteeritud ja varemgi kasutatud tsitaat, nüüdseks toonelaradu rändavalt oskuskeelekorüfeelt Rein Kullilt, kes aastaid ka raamatukoguterminoloogiatoimkonna töös ja tegemistes kaasa löi. Mõttearendus pärineb tema raamatust *Kirjakeel, oskuskeel, üldkeel*, kus autor lihtsas ja ilusas eesti keeles seletab ära oskuskeelekorrastuse (ja -korralduse) ajatud põhitõed ning näitab ära karid, mille otsa sageli komistama kiputakse. Alahindamata pikki ja põhjalikke (sageli ka ülikeerukalt kirja pandud) oskuskeelt käsitlevaid teadustekste, on eelmainitud artiklikogumik omaette väärtus, ehe näide sellest, et sageli peitubki geniaalsus just nimelt lihtsuses.

Järgnevat võiks iga oskuskeelekorrastaja ja -huviline või ka igapäevakeelt tarvitav inimene korrata kui mantrat: *Hea keele saavutamine on võrratult raskem kui otseste õigekirja- ja grammatikavigadeta keele harjumuste kujundamine. [---] Tänapäeva arenenud kirjakeeled on rikkad ja mitmepalgelised. See annab keelekasutajaile palju võimalusi. [---] Mitmekesisus aga ei tähenda veel ohjeldamatust. Ilukirjanduskeele mitmekesisuski on võimalik ainult oskuskeelele omase korrapära ja tarbekeele asjalikkuse taustal (on, millest kunstikavatsuslikult hõlbida). [---] Kuid see talitlusvabadus ei saa olla piiramatut. Ikka ja jälle tuleb endale aru anda, kus, mida, millal ja milleks.*

Loodetavasti aitab see tõdemus ka toimkonda järgnevad kümme aastat õigel kursil püsida ning säästab iga terminivajajat liigsest peamurdmisest.

Vanaraamatu toimkond

Urve Sildre

Käsitletava perioodi alguses toimus Eesti suuremate raamatukogude üleminek elektronkataloogidele, millest ei jäänud puutumata ka vanaraamatu kogud. Toimkonna elus muutusid sagedasemaks elektroonilise kataloogimisega seotud õppused ja arutelud, samas jätkati vanaraamatuid sisaldavate raamatukogude, muuseumide ja arhiividega tutvumist ning kultuurilooliste seminaride korraldamist.

Tallinna ja Tartu mäluasutustes töötava liikmeskonna suurus ulatus paarikümne inimeseni. Toimkonda juhtis 1994.–1999. aastani Tiiu Reimo (TLÜ AR), aastatel 2000–2003 Ruth Hiie (RR) ja aastatel 2004–2008 Kadri Tammur (TÜR). Toimkonna juhid osalesid kultuuriministeeriumi kokku kutsutud vestlusringides: Ruth Hiie lõi kaasa 2000. aastal toimunud arutelul *Raamatukogude arenduskava 2000–2002*; kultuuripärandi säilitamise strateegia teemalisest arutelust võttis 2004. aastal osa Kadri Tammur ning riikliku strateegia väljatöötamiseks moodustatud töögruppi kuulus Tiiu Reimo.

ERÜ aastapreemia 2000. a pälvis Tiiu Reimo, kelle koostatud *Eesti raamatu kronoloogia* tunnistati 2000. a Friedrich Puksoo auhinna vääriliseks. Friedrich Puksoo konkursi žürii töös osales pikka aega Ruth Hiie.

Vanaraamatu toimkonna liikmed on nimetatud ajavahemikul esinenud ja osalenud paljudel raamatuloolistel üritustel ning mitmeid ka ise korraldanud. Oma viieaastaseks saamist tähistas toimkond 1999. aastal Friedrich Puksoo päeval, mis oli pühendatud Eesti raamatuloo varasemale perioodile. Mainida tuleks 2002. aastal toimunud kahte rahvusvahelist vanaraamatu konverentsi: Tallinna Oleviste raamatukogu juubelile pühendatud konverents *Raamat ja raamatukogud Läänemere kultuuriruumis 16.–18. sajandil* (TLÜ AR, korraldaja Tiiu Reimo) ning vanaraamatute ja ajalooliste kogude provenientsi uurimist käsitlev konverents *Omanikumärgid vanaraamatus* (RR, peakorraldaja Larissa Petina). Toimkonna ühine väljasõit toimus 2006 aastal Põltsamaale konverentsile *Raamatukogude roll Põltsamaa ajaloos*.

Palju tööd aga ka elamusi pakkus vanaraamatu toimkonna liikmetele **Eesti Raamatu Aasta**. Võeti osa suurnäituste ettevalmistamisest ja tutvustamisest ning raamatulooliste trükiste koostamisest. ERA raamatu-uurijate allkomiteed juhtis Liivi Aarma (TLÜ), Tiiu Reimo (TLÜ AR) ja Mare Rand (TÜR) olid sama allkomitee

liikmed. Ruth Hiie osales raamatuaasta puhul korraldatud konkursi *Parim koguduse-raamatukogu* žürii töös.

Toimkond korraldas raamatuaastal kaks suurt üritust – kodulookirjanduse seminari ja raamatuloolise **konverentsi *Raamat kui kultuuriväärtus*** (2001. a veebruaris, koostöös TLÜ AR-iga). Konverentsi ettekanded käsitlesid eesti vanemat raamatulugu. Avaettekandega esines Ruth Hiie, oma uurimusi tutvustasid toimkonna liikmed Liivi Aarma (TLÜ), Tiiu Reimo (TLÜ AR) ja Sirje Lusmägi (RR), aga ka ajaloolased Inna Põltsam ja Piret Lotman ning kõiteuurija Endel Valk-Falk.

Maakonna raamatukogude ja muuseumide töötajatele mõeldud kahepäevasel **kodulookirjanduse seminaril** TLÜ AR-s (2000) kuulati ettekandeid koduloo uurimise ajaloost Eestis (Jaan Eilart) ning Eestis elanud teiste rahvaste kultuuriloost ning kirjandusest. Baltisaksa kultuurile olid pühendatud Jaan Unduski, Ea Janseni ja Tiiu Reimo sõnavõtted. Teisel päeval kuulati loenguid rootslastest, venelastest ja juutidest (Alar Schönberg, Malle Salupere, Eugenia Gurin-Loov, Regina Pats) ning Eesti Geneoloogia Seltsi tegemistest (Kalle Keskküla, Ants Roomets). Üle kahekümne seminarist osavõtja said ka sellekohase ERÜ tunnistuse.

Koolitusseminare viidi läbi ka järgnevatel aastatel. 2004. aastal korraldati koostöös Tallinna Ülikooli raamatuteaduse õppetooli ja Eesti Rahvusraamatukoguga esinduslik **seminar *Mõisate ajaloo uurimise allikad***. Sellist seminari ajendas läbi viima teema aktuaalsus, mis väljendus raamatukogudele, muuseumidele ja arhiividele mõisate kohta käivate päringute rohkuses. Ettekannetega esinesid emeriitprofessor Enn Tarvel, Tiiu Oja Eesti Ajalooarhiivist, Sirje Annist Eesti Ajaloomuuseumist, kunstiteadlane Ants Hein, Anne Lõugas Eesti Kunstimuuseumist ja baltisaksa ajaloo uurija Sirje Kivimäe. Teisel päeval toimus ekskursioon Ants Heina juhtimisel Harju- ja Järvamaa mõisatesse. Seminaril osales 57 inimest raamatukogudest, arhiividest ja muuseumidest. 2008. aastal viis Larissa Petina läbi **seminari *Vene vanatrükis Eesti kogudes***. Ta rääkis kirillitsatrükiste leidumusest Eesti raamatukogudes ja muuseumides ja Raja vanausuliste koguduse raamatukogust ning kirillitsatrükiste kirjeldamise ja atribueerimise probleemidest.

Toimkonna üheks eesmärgiks on olnud Eesti **muuseumide ja arhiivide vanatrükiste kogudest ülevaate saamine** ja nende asutustega töökontaktide loomine. Vaatluse all oleval perioodil uudistati Eesti Kunstimuuseumi raamatukogu ja muuseumi restaureerimisosakonna tööd (1999), Riigiarhiivi raamatukogu haruldusi (2000), Tallinna Linnamuuseumi uut ekspositsiooni ja Tallinna Linnaarhiivi köitenäitust (2001), Eesti Ajalooarhiivi arhivaale ja raamatukogu (2001) ja Eesti Rahva Muuseumi kunsti- ja fotokogu (2003).

Aastate jooksul on tehtud ring peale suurele osale Eesti maakondlikele muuseumidele. Mõnedest külaskäikudest on sündinud ka praktiline abi. 1998. aastal Viljandi Muuseumi raamatukoguga tutvumisel arutati toimkonna võimalusi muuseumi abistamiseks vanatrükiste kirjeldamisel. Järgmisel aastal sai konkreetne abi ka teoks. Eesti Rahvusraamatukogu vanaraamatu spetsialist Sirje Lusmägi kataloogis muuseumi raamatukogu vanema osa ning avaldas tehtu põhjal Viljandi Muuseumi aastaraamatus (1999) artikli *Viljandi Muuseum ja vanaraamat*.

Osades muuseumides on korraldatud seminare, millel esinesid nii vanaraamatu toimkonna liikmed kui ka võõrustava asutuse spetsialistid. Koostöös **Narva Muuseumiga** leidis 2001 aastal aset kahepäevane **seminar Narva kultuuriloost**, kus kuulati ettekandeid Narva ajaloo kohta, tutvuti Narva Muuseumi ekspositsiooni, fondide ja raamatukoguga ning külastati kunstigaleriid. Seminari Hermani kindluses avas muuseumi direktor Eldar Efendijev, sissejuhatava sõnavõtuga esines toimkonna aseesimees ja seminari peaorganisaator Larissa Petina. Ettekannetega esinesid Narva Muuseumi töötajad Galina Sinjakova, kes tutvustas Narva kirikute ajalugu ja Karin Taidre, kes rääkis Lavrentsovide kunstikollektsioonist. Sirje Lusmäe ettekanne Rahvusraamatukogusse sattunud Narva saksa kiriku raamatukogust pakkus narvalastele suurt huvi ning autoriga lepiti kokku selle avaldamine Narva Muuseumi artiklite kogumikus (ilmus vene keeles 2002. aastal ja eesti keeles 2005. aastal muuseumi toimetistes). Arhitektuuriajaloolane Jevgeni Kaljundi tutvustas trükiallikaid Narva ajaloo, kunsti ja arhitektuuri kohta. Peavarahoidja Aili Vester näitas muuseumi ekspositsiooni ja raamatukogu. 2002. aastal toimus ühepäevane **väljasõit Pärnu Muuseumi**, kus tutvustuse tegi teadusdirektor Inge Laurik.

2005. aastal viidi **Hiiumaa Muuseumis** läbi **seminar Kirjasõna Hiiumaal ja Hiiumaast**. Külalislahke ja entusiastlik võõrustaja oli muuseumi peavarahoidja Helgi Põllo. Vanaraamatu toimkonna liikmed jagasid teavet Hiiumaad käsitlevatest vanematest trükistest ja käsikirjadest oma kogude põhjal. Kaks ettekannet oli Eesti Rahvusraamatukogu töötajatelt: Sirje Lusmägi rääkis 17.–18. sajandil Hiiumaal ringelnud publikaatidest, Larissa Petina ettekande teema oli Hiiumaa venekeelses kirjasõnas. Marita Paas juhtis tähelepanu Hiiumaad puudutavatele trükistele ja käsikirjadele TLÜ AR-i baltika osakonnas. Tiina Valgma kõneles Hiiumaa olusid kajastavatest reisikirjadest ja muudest trükistest Eesti Ajalooarhiivi raamatukogus. Kadri Tammur andis ülevaate Hiiumaad ja hiidlasi puudutavast teabest TÜR-is.

Haapsalus, 2007. aastal toimunud seminaril **Vanaraamatu kogud Läänemaal**, käidi Lääne Maakonna Keskraamatukogus, kus hoitakse hulgaliselt vanu piibleid ja muud vaimulikku kirjandust sisaldavat pastor Madis Oviiri raamatukogu. Kohtuti

bibliofiili ja koduloolase Ilmar Jõgisooga ja vaadati tema koduraamatukogu. Tutvuti ka Läänemaa Muuseumi arhiivraamatukogu käsikirjade ja trükiste koguga, Rannarootsi Muuseumi raamatukogu ja Lyckholmi Muuseumiga. Noarootsi vaatamisväärsustega viis seltskonna kurssi entusiastlik vallavanem Ülo Kalm.

Kolm külaskäiku viisid toimkonna liikmed ka piiri taha. Üks sisutihedamaid ja vastuvõtjate poolt paremini organiseeritud **seminare** toimus **Helsingi Ülikooli Raamatukogus** 1999. aastal. Ürituse eestipoolne organisator oli Tiiu Reimo ja sellest võttis osa 21 toimkonna liiget. Seminari juhatas sisse ülevaatega Soome ajaloolistest kogudest ülikooli raamatukogu direktor Esko Häkli. Soome kolleegid tutvustasid Helsingi Ülikooli Raamatukogu kogusid, Soome raamatuteaduse ajalugu ja arengusuundi ning arvutiandmebaaside loomist ja digiteerimisprojekte. Järgmisel aastal viibis Tallinnas vastukülaskäigul grupp soome raamatuteadlasi.

2006. aastal toimus seminar **Vanaraamatu ja Baltica kogud Riias**. Külaskäigul Riiga tutvuti Läti Teaduste Akadeemia Raamatukogu ja Läti Rahvusraamatukogu ajalooliste kogudega. Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute ja käsikirjade osakonnas vaadati püsinäitust ja kuulati, kui kaugel ollakse elektroonilise kataloogimisega. Teaduste Akadeemia raamatukogus oli võimalus oma silmaga näha unikaalset Johann Christoph Brotze joonistuste ja käsikirjade kogu, mille digiteerimisega tegeletakse juba pikka aega.

Seminari Eesti ja Estonica kogud Peterburi raamatukogudes käigus 2008. aastal tutvuti kolme suure Peterburi teadusraamatukoguga. Venemaa Rahvusraamatukogu spetsialistid tegid ettekandeid oma vanaraamatu kirjeldamise projektidest. Tutvuti rariteetide koguga Sadovaja tänava peahoones ja uues hoones asuva rahvuskirjanduse osakonnaga, kus leidub palju eestikeelset kirjandust. Muljetavaldavad käsikirjade näitused olid nii Rahvusraamatukogus kui ka Vene Teaduste Akadeemia Raamatukogus. Viimases leidub üliharuldasi eestikeelseid ja Eestis trükitud muukeelseid trükiseid. Peterburi-reisi tulemusena õnnestus hankida Eestisse kaheksa haruldase trükise digitaalkoopiad. Kõige edumeelsem elektrooniliste andmebaaside loomisel tundus Peterburi Ülikooli raamatukogu.

Toimkonna liikmed on rohkemal või vähemal määral kokku puutunud **Euroopa Teadusraamatukogude Konsortsiumi (CERL)** üritustega. 2000. aastal toimus Eesti Rahvusraamatukogus seminari, kus CERL-i juhtfiguurid andsid põhjaliku ülevaate konsortsiumi tegevusest ja projektidest. Käesoleval ajal on Eestist kaks raamatukogu CERL-i täieõiguslikud liikmed: Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu (2006) ja Tartu Ülikooli raamatukogu (2008), see annab nimetatud raamatukogudele ja nende lugejatele juurdepääsu konsortsiumi koondandmebaasile *Heritage of*

the Printed Books Database (HPB). Nõuandva komitee liikmena osales TLÜ AR baltikaosakonna juhataja Katrin Kaugver konsortsiumi aastakoosolekutel ja seminaridel. Ta jagas regulaarselt informatsiooni vanaraamatu toimkonna liikmetele. Konsortsiumi liikmeks saamise järel korraldas ta 2007. aastal TLÜ AR-s teabepäeva, kus rekataloogijad jagasid muljeid vanaraamatu andmebaasi kasutamisel.

Raamatute kirjeldamine automatiseeritud raamatukogusüsteemis INNOPAC tõi vanaraamatu kirjeldajatele kaasa palju probleeme. Nende lahendamiseks korraldati koolitusi ja koosolekuid, mille otsused fikseeriti kirjalikult ja edastati ELNET Konsortsiumile. Arutelu all olid näiteks patentide ja publikaatide kirjeldamine ja provenientsandmete esitamine kirjes, vanaraamatuga seotud terminid jne. Lepiti kokku mitmete oluliste kirjeelementide paiknemise, märkuste- ning märksõnaväljade kasutamise kohta. Kindlasti võiks koostöö kataloogimisprobleemide lahendamisel ja kirjete ühtlustamisel olla tihedam ja siin peaks ka toimkonna roll olema märgatavam.

Kirjandus

Sildre, Urve. Vanaraamatu toimkonnas [ülevaade väljasõiduseminarist Viljandisse] // Raamatukogu (1998) nr 5, lk 44

Reimo, Tiiu. Vanaraamatu toimkond [ülevaade viie aasta tegevusest] // Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat, nr 10, 1998 (1999) lk 43–51

Lusmägi, Sirje. Seminaril Helsingis // Raamatukogu (1999) nr 5, lk 39

Viron vanhojen kirjojen toimiskunta [ülevaade seminarist Helsingis] // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti (1999) no. 8, s. 16.

Hiie, Ruth. Vanaraamatu toimkond [CERL-i seminarist] // Raamatukogu (2000) nr 5, lk 30–31

Tiits, Mari. Kodulookirjanduse seminarist // Raamatukogu (2001) nr 1, lk 31

Hiie, Ruth. Raamat kui kultuuriväärtus [ülevaade vanaraamatu toimkonna ja EAR-i korraldatud raamatuaasta konverentsist] // Raamatukogu (2001) nr 2, lk 39–40

Hiie, Ruth. Vanaraamatu toimkond Narvas // Raamatukogu (2001) nr 4, lk 38

Кивимяэ, Ирина. Евгений Кальюнди: „Изучать прошлое Нарвы – это мечта для историка [Narva muuseumis toimunud seminarist] // Нарвская газета (2001) nr 56, 17. mai

Lusmägi, Sirje. Omanikumärkidele pühendatud konverents // Raamatukogu (2002) nr 5, lk 32–33

Tammur, Kardi. Esinduslik seminar käsitles mõisaid kujunemisest kuni hääbumiseni // Raamatukogu (2004) nr 4, lk 37

Tammur, Kadri. Kirjasõna Hiiumaal ja Hiiumaast [seminarist Hiiumaa Muuseumis] // Raamatukogu (2005) nr 4, lk 31–32

Kaugver, K. Vanaraamatu sektsiooni teabepäev // Raamatukogu (2007) nr 3, lk 37

Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühm

Ere Raag

Raamatukogu hariduslikku ja kasvatuslikku mõju saab hinnata ka tema kogude järgi. Seepärast on kogude koostise ja kujundamise teema olnud arutluse all kõikidel raamatukoguhoidjate ja komplekteerijate kokkusaamistel.

1998. aastal jõudsid avalikkuse ette kokkuvõtted maaraamatukogude sektsiooni poolt läbiviidud küsitlusest teabekirjanduse leidumuse kohta. Selgus, et suudeti hankida vaid neljandik vajaminevast mitteilukirjandusest. Kõige halvemas seisus olid väikesed raamatukogud. Põhjusteks rahanappus, aga ka ebapiisav teave ilmuva trükitoodangu kohta, mistõttu on raamatukoguhoidjal raske valikuid teha. Samal aastal Taeblas maaraamatukoguhoidjate seminarlaagris öeldi välja üksmeelne arvamus: kogude arendamisega ei saa rahul olla. Tuleb asuda komplekteerimise ühtsete põhimõtete väljatöötamisele. Ka sama aasta sügisel, Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil Tartus, räägiti kogude koordineeritud arendamisest ja keskraamatukogude rollist kogude täiendamisel, külaraamatukogu kogude täiendamisel ettetulevatest probleemidest.

Rahvaraamatukogude komplekteerimispoliitika töörühm eesotsas Mare Ektermanniga moodustati 1999. aasta veebruaris. Töörühma põhituumikusse valiti maakogude teabekirjanduse leidumuse küsitluse töörühma liikmed Elle Tarik, Kaja Kivisaar, Sirje Bärge, Kaja Hõimoja, Aive Alamaa, Linda Kask, Helle Kaljusaar, Ere Raag. Märtsis toimunud maakonna/linna keskraamatukogude komplekteerimisosakondade juhatajate nõupidamisel arutati komplekteerimise olukorda. Rahvaraamatukogude komplekteerimispoliitika töörühma tegevuse eesmärgid tutvustati maaraamatukogude sektsiooni koosolekul Tartu Linnaraamatukogus. Töörühma nõupidamisel Eesti Rahvusraamatukogus otsustati sõnastada külaraamatukogude komplekteerimise põhimõtted ning koostada külakogudele 1998. aastal Eestis ilmunud teabekirjanduse saja tippväljaande nimekiri.

Komplekteerimisküsimusi arutati kahel korral keskraamatukogude komplekteerijate nõupidamisel ja külaraamatukogude komplekteerimist maaraamatukoguhoidjate suvelaagrites. Koos kogude toimkonnaga korraldati 21. septembril Rahvusraamatukogus seminar *Raamatu tee raamatukokku*, millest raamatukogutöötajate kõrval võtsid osa ka kirjastuste ja raamatukaubastu esindajad. Elle Tarik ja Ere Raag esitasid ülevaate rahvaraamatukogude komplekteerimise probleemidest, sh trükise kvaliteedist, hinnast ja kättesaadavusest ning töörühma soovitudest. ERÜ büroo algatusel

ning komplekteerimise töörühma eestvedamisel koostati ja saadeti märgukiri Riigikogule, valitsusele ja kultuuriministrile, avaldamaks protesti kultuuriministeeriumi kavale vähendada rahvaraamatukogude trükiste soetamise raha 33% võrra ning paluti 2000. aasta riigieelarve menetlemisel rahva- ja teadusraamatukogude trükiste soetamise raha jätta Eesti Raamatu Aastal vähemalt 1999. aasta tasemele. Riigikogu kultuurikomisjoni esimehe Mart Meri vastus oli põiklev: *...komisjon ei pea õigeks trükiste ostmiseks mõeldud raha suurt vähendamist järgmise aasta riigieelarves [---] /, selle üle toimunud ja toimuvate arutelude lõplikku tulemust on praegu raske öelda.*

Komplekteerimise töörühm koosolekul 2. detsembril 1999 tutvustas Elle Tarik töörühmale *Soovitusi kogude kujundamiseks külaraamatukogudele*, mis saadeti tutvumiseks ja arutamiseks kõikidele rahvaraamatukogudele. **2000. aastal** alustati soovituslike põhimõtete väljatöötamist keskraamatukogude komplekteerimiseks, uuriti väikeste külakogude (piirkonnas kuni 300 elanikku) ning ühitatud rahva- ja kooliraamatukogude komplekteerimisvõimalusi. Rohkem hakati rääkima **raamatukoguhoidja kui valikute tegija rollist oma kogu kujundamisel**. Eesti Raamatu Aasta eel ajakirja *Raamatukogu* avaveerus (2/2000) nentis Maire Liivamets, *et eesti lugeja laual on praegu nii palju hõrgutisi [---], küsimus peitubki valimisoskuses*. Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma juurde moodustati kirjanduse valiknimestike töögrupp koosseisus: Tiina Kull, Külli Ots, Tiiu Pihlakas, Elle Tarik, Tiina Tarik, 2000. aasta aprillis valmis valiknimestik 1999. aastal ilmunud trükistest. Nimestik oli abivahend raamatukoguhoidjatele endi väärtkirjandusega kurssi viimiseks, lugejate abistamiseks ning järelkomplekteerimise hõlbustamiseks. Valikupõhimõtted olid samad komplekteerimise prioriteetidega. Ka ilukirjanduse, sh eesti kirjanduse valikul lähtuti kirjanduslikust väärtusest, välja jäeti teosed, mis ei vääri kirjanduse nime. Töörühm tegutses Tiina Tariku juhtimisel vahelduvas koosseisus 2006. aastani. 2005. aastal tehtud küsitlus näitas, et nimestikud olid kollektiivse loominguena usaldatavad ja raamatukoguhoidjaile suurteks abimeesteks.

Elle Tarik koos Tiiu Pihlakase ja Külli Otsaga **koostasid soovitusnimestiku 1999. aastal ilmunud ilu- ja teabekirjanduse paremikust**. Nimestikus olevatest trükistest koostati ERÜ maaraamatukogude septsiooni ja Võrumaa Keskraamatukogu poolt korraldatud seminar-laagris Kiidil 2000. aasta suvel näitus, mis pakkus huvi ja paljudele avastamisrõõmu. Esmakordselt tutvustasid raamatukoguhoidjatele raamatuid raamatukoguhoidjad ise. Ettekanded eesti nüüdisaegsest väärtkirjandusest (Maire Liivamets), eesti algupärasest ja tõlkelisest lastekirjandusest (Krista Kumberg) ja tõlkelisest ajaviitekirjandusest (Tiina Tarik) võeti hästi vastu, nagu ka Elle Tariku. mõtisklus *Raamatukoguhoidja on ka inimene...*

Töörühm viimistles keskraamatukogude komplekteerimise põhimõtteid ja koostas kõigile rahvaraamatukogudele mõeldud juhendmaterjali, Mare Ektermann pidas ettekande *Eesti rahvaraamatukogude komplekteerimise põhimõtetest* Balti raamatukoguhoidjate VI kongressil Leedus.

2001. aasta veebruaris esitati ERÜ juhatuse poolt heaks kiidetud *Rahvaraamatukogude komplekteerimise prioriteetid ja soovitatavad põhimõtted* kultuuriministeriumile määruse väljatöötamiseks. 20. märtsil arutati töörühma nõupidamisel süvitsi ERÜ kõnekoosolekul *Kas Eesti raamatukogusüsteem vajab reformimist?* Margus Allikmaa poolt väljapakutud ühtse rahvaraamatukogude komplekteerimiskeskuse rajamise ideed. Asjaliku arutelu tulemusena esitati kultuuriministeriumile vastulause. Eesti Raamatu Aasta Peakomitee palvel koguti keskraamatukogude vahendusel andmeid, milliseid väärtraamatuid raamatukogud kingiks saada tahaksid, ning edastati soovid ERA Peakomiteele. 2001. aasta aprilliks valmis järjekordne kirjanduse valiknimestik maakogudele, mis sisaldas enam kui 800 kirjet. Selle mahuka töö rahastamiseks esitati kolmel korral taotlus Eesti Kultuurkapitalile, kuid saadi eitav vastus.

Koos ERÜ juhatuse ja maaraamatukogude sektiiooniga jätkati rahvaraamatukogude teavikute soetamise raha suurendamise taotlemist, mis oli alates 1999. aastast püsinud samal tasemel – 18,35 krooni inimese kohta. Pöördumised saadeti Kultuuriministeriumile ja Riigikogu Kultuuri- ja Rahanduskomisjonidele. Krista Talvi, Sirje Bärge ja Elle Tarik selgitasid probleemi olemust kohtumisel kultuuriministeriumi juhtkonnaga. Mitmed ERÜ liikmed tõstasid selle arengut takistava probleemi oma piirkonnast valitud Riigikogu saadikute ees. Kahjuks ei toetanud Riigikogu rahvaraamatukogudele raamaturaha tõusu. Olukorrast täpsema ülevaate saamiseks **hakkas töörühm tegema ettevalmistusi maaraamatukogudesse teabekirjanduse hankimise kordusküsitluse läbiviimiseks ja uueks analüüsiks**. Tänuväärse töö tegid Elle Tarik, Asta Leiten (Laiuse raamatukogu) ja Tiina Tarik, kes lühikese ajaga suutsid teha väärtkirjanduse valiku ning nimestiku korrektselt vormistada. Küsitlus oli jätkuks viis aastat tagasi läbi viidud samalaadsele teabekirjanduse leidumust käsitlevale analüüsile.

Suvises maaraamatukogude laagris Raplamaal arutleti kirjanduse valiknimestike vajaduse üle. Mitme aasta vältel tehtud suurt tööd ja nimestike vajadust tunnustati eranditult: kasutatakse peamiselt järelkomplekteerimiseks, ka raamatukoguhoidja saab ülevaate ilmunust ja kasutab nimestikku lugejate informeerimiseks. **2002. aasta** lõpuks jõudis igasse keskraamatukokku *Kirjanduse valiknimestik 2001 I*. Töögrupi uuenenud koosseisu kuulusid Kaja Hõimoja (Harju Maakon-

naraamatukogu), Reet Kukk ja Rutt Rimmel (Jõgeva MK KRK), Krista Kumberg (Lääne MK KRK), Merle Rang (Vastsemõisa külaraamatukogu) ja Tiina Tarik (Tartu Linna KRK), eksperthinnangu andjaks Elle Tarik. ERÜ juhatus eraldas 2002. aastal *Kirjanduse valiknimestiku 2001* koostamiseks ja paljundamiseks 18 000 krooni.

2002. aasta oli komplekteerimispoliitika töörühma tegevuses muudatuste aasta. Töörühma senine juht Mare Ektermann lahkus raamatukogutöölt, andes nõuandeid ja soovitusi interneti vahendusel. Töörühma kuulusid Elle Tarik (Tartu Linna KRK), Tiina Tarik (Tartu Linna KRK), Aive Alamaa (Tallinna KRK), Linda Kask (ERÜ büroo), Reet Kukk (Jõgeva Maakonna KRK), Kaja Hõimoja (Harju Maakonna raamatukogu), Külli Ots (Põlva KRK) ja Ere Raag (Võrumaa KRK), viimane valiti töörühma uueks juhiks. Töörühma liikmed said kokku 2 korral, suur osa suhtlusest toimus e-posti kaudu ja kirja teel. **2002. aastal** oli töörühma tõsisemateks saavutusteks ERÜ juhatuse poolt heaks kiidetud juhenddokumendi ***Soovitusi rahvaraamatukogudele kogude kujundamiseks valmimine*** (ERÜ aastaraamat 2001, lk 135–142) ning **küsitluse läbiviimine teabekirjanduse leidumusest maaraamatukogudes.**

2003. aastal keskendus töörühm teabekirjanduse leidumuse küsitluse kokkuvõtete analüüsile ja tulemuste tutvustamisele. Jaanuaris sõnastati uurimisteemad ja määrati artiklite autorid, esimesed kokkuvõtted tehti Valgamaal Nüplis seminarlaagris. 30. oktoobril III maaraamatukoguhoidja päeval *Mitmepalgelise raamatukogu koostis ja lugejad* Võrus andis Ere Raag maakogudes läbiviidud küsitluse põhjal ülevaate perioodika leidumusest, töörühma liikmed tutvustasid tulemusi maakondlikel seminaridel. Valiknimestike koostajad panid kokku kirjanduse valiknimestikud 2002 I ja II poolaasta kohta.

24. aprillil arutas töörühm koos maakogude seksiooniga Tartu Linna Keskraamatukogus väikeraamatukogude komplekteerimist. Kultuuriministeriumile esitati pöördumine olukorra selgitamiseks ja palvega suurendada rahvaraamatukogude teavikute ostusummat riigieelarves. Raamatukoguhoidjate VI kongressi eel saadi kultuuriministrilt vastus, milles ta tänas *rahvaraamatukogude komplekteerimisprobleemide põhjaliku kirjeldamise eest* ja teatas, et Riigikogu menetluses olevas 2003. aasta lisaeeelarves on rahvaraamatukogudele teavikute soetamiseks planeeritud 3,7 miljonit krooni ning 2004. aastaks tehakse ettepanek suurendada teavikute ostusummat vähemalt 25% ulatuses. Selgituseks: 2004. aasta riigieelarves tõsis summa siiski ainult lisaeeelarves antud 3,7 miljoni krooni võrra. Vaatamata sellele oli see peale pikki-pikki aastaid esimene lootustandev valguskiir.

Raamatutulvast õige valiku tegemine on raske, kuid eluliselt vajalik. Raamatukoguhoidjad/komplekteerijad vajavad kirjandus- ja kultuuriloo alast pidevat (täiend)õpet **ning komplekteerimisalast koolitust**. Koos rahvusraamatukogu ja ERÜ-ga, eesotsas juhatuse esinaise Krista Talviga, korraldati sügisel keskkogude komplekteerimisosakondade juhatajatele ja kirjanduse valiknimestike koostamise töörühma liikmetele kahepäevane seminar, kus arutati komplekteerimisküsimusi, kuulati kirjandusloengut (tänapäeva vene kirjandus, prof Irina Belobrovitseva), tutvuti Hoiuraamatukogu töö ja võimalustega (peavarahoidja Kalju Tammaru). Kultuuriministeeriumi raamatukogude nõunik Meeli Veskus rääkis ministeeriumi eelarvest ja teavikute soetamise rahast. Komplekteerimise töörühma liikmed andsid ülevaate komplekteerimise olukorrast, sõna sai iga maakonna/linna keskraamatukogu komplekteerimisosakonna juhataja. Võib öelda, et just **selle seminariga pandi alus järjepidevale komplekteerijate koolitamisele**.

2004. aastal sündis Kirjanike Liidu, ajakirja *Raamatukogu* ja ERÜ koostöös nn kirjandustuur. Kohtumised, mida aitasid kohtadel organiseerida ka komplekteerimise töörühma liikmed, olid vastastikku kasulikud ja huvitavad. Koos ERÜ büroo, Tallinna ja Põlva Keskraamatukoguga korraldati kaks koolituspäeva. Aprillis tutvuti Tallinna Keskraamatukogu töötlusosakonna tööga, räägiti komplekteerimise hetkeseisust ja tutvustati kirjandusnimestike koostamise põhimõtteid. Koos Maire Liivametsaga otsiti ühiselt vastust küsimusele – kuidas tunda ära väärtkirjandust. Maire Liivamets toonitas, et raamatukoguhoidja missioon on ärgitada eestlasi lugema eesti kirjandust, sest kui me seda ise ei tee, kui me ise ei hinda oma keelt, kirjandust ja kultuuri, siis ei saa seda teha ka teised. Mõttevahetust *Kirjandussõda 1930-ndatel: ei midagi uut siin ilmas* juhtis Elle Tarik.

Septembris saadi Põlva Keskraamatukogus ülevaate raamatukogu komplekteerimisosakonna tööst. Kultuuriministeeriumi nõunik Meeli Veskus tegi ülevaate riigieelarvest rahvaraamatukogudele eraldatud teavikute rahast ja selle kasutamisest, räägiti koostööst EMOL-iga. Arutleti ka keskraamatukogus komplekteerimisotsuste tegemist, Helve Pai arutles teemal *Kirjanduse valiknimestik – komplekteerija hea abilise*. Põlva Keskkooli raamatukogu juhataja Niole Vananurm tutvustas kooliraamatukogu võimalusi ja põhimõtteid ning andis nõu, kuidas saada hakkama nn kohustusliku kirjanduse komplekteerimisega (rahva- ja kooliraamatukogu koostööst, sh koostöö emakeeleõpetajatega).

Neid küsimusi arutati ka nelja maakonna (Valga-, Põlva-, Tartu- ja Võrumaa) keskraamatukogude esindajate nõupidamisel Võrumaa Keskraamatukogus detsembris. Detsembris toimunud koolituspäeval saadi ülevaate Rahvusraamatu-

kogu teadus- ja arenduskeskuse ning ERÜ tööplaanidest. Kuulati *Loomingu Raamatukogu* toimetaja Anu Saluääre loengut rootsi kirjandusest, Hans Christiani Anderseni aasta tähistamisest 2005. aastal rääkis Taani Kultuuriinstituudi direktor Silvi Teesalu, tehti koos Kirjanike Liidu esimehe Jan Kausiga kirjaniketuuri plaane uueks aastaks. Ere Raag tegi kokkuvõtte ERÜ komplekteerimise töörühma tegevusest lõppeval aastal ja uue aasta plaanidest ning raamatukoguhoidjate arvamustest kirjanduse valiknimestike kohta. Otsustati nende koostamist jätkata, sest see on tänuväärne ja vajalik töö. 2004. aastal sai valmis Kirjanduse valiknimestik 2003 I–II.

Maaraamatukogudele koostati perioodika leidumust ja tellimisraha käsitlev ning kvaliteetse lugejateeninduse tagamiseks vajalikku ajalehtede ja ajakirjade valiknimestikku pakkuv metoodiline kiri. Töörühma liikmed said kokku kolmel korral. Lisaks osaleti maaraamatukogude suveseminaril Järvamaal, rahvaraamatukogude seminarlaagris ja IV maaraamatukoguhoidjate päeval Haapsalus.

2005. aastal jäi töökorraldus samaks. Töörühma kuulus seitse liiget. Peamiselt suheldi e-posti kaudu, telefoni ja kirja teel. Jätkati komplekteerimisalaste koolituspäevade korraldamist. 8. aprillil 2005 Jõgeva Maakonna Keskraamatukogus Põltsamaal arutati, kust leida usaldatavat informatsiooni trükitoodangu kohta, Mait Rauna koostööpakkumist raamatukogude otsevarustamiseks kirjandusega ja räägiti töörühma tegevuse muutmise vajadusest. Nagu ikka, keskenduti ka kirjandusele. Põltsamaal rääkis tõlkija Elvi Lumet norra uemast kirjandusest, 28. septembril rahvusraamatukogus vestles Maire Liivamets teemal *Kellele on eesti kirjandust tarvis?* Kirjanduse valiknimestike koostajatel valmisid aasta lõpuks nimestikud 2004. aasta I ja II poolaasta kohta.

2006. aasta aprillis toimus koolituspäev Viljandi Linnaraamatukogus ja sügisel taas Eesti Rahvusraamatukogus. Viljandi Linnaraamatukogus tutvuti raamatukogu komplekteerimise korraldusega, arutati komplekteerimist 2005. aastal, lugejauuringutest ja kogude vastavusest lugejanõudlusele rääkis Linda Sarapuu, kuulati Tiina Tariku loengut ajaviitelisest tõlkekirjandusest. Arutleti ka kirjanduse valiknimestike koostamise otstarbekuse üle ning otsustati koostamine lõpetada ja leida mõni muu, operatiivsem, väljund uudiskirjanduse laiemaks tutvustamiseks. Komplekteerijad kinnitasid üksmeelselt, et *Liivametsa lugemised* on heaks abimehiks tutvustamaks eesti kirjandust ka lugejatele. 4. oktoobril toimus rahvusraamatukogus komplekteerijate koolituspäev. Lühiülevaate tänapäeva rootsi kirjandusest andis Anu Saluäär. Kultuuriministeriumi koostööst Eesti Kirjanike Liiduga rääkis Meeli Veskus. Küsimustele ISBN-ist jms. vastas Mai Valtna, Rahvusraamatukogu juhtiv spetsialist, Eesti ISBN agentuuri direktor. Oma kogemusi

ilmunud teavikute kohta info otsimisel jagasid Iivi Purje ja Aive Alamaa. Otsingut sai arvutil kaasa teha. Vestlusringis räägiti komplekteerimiseks vajaliku info kättesaamisest ja selles orienteerumises, kirjanduse valiknimestike abist järelkomplekteerimisel ja kriitilise bibliograafia koostamise võimalustest, näit soovitus TOP 10.

Koolituspäevadel toimusid ka komplekteerimise töörühma koosolekud, kus arutati komplekteerimisega seonduvaid jooksvaid küsimusi (info kättesaamine, edastamine jms), kirjanduse valiknimestike vormistamisega seotud probleeme, vaeti uusi võimalusi, mis asendaks valiknimestikke (kriitiline bibliograafia, soovitus TOP 10), tehti kokkuvõtteid senisest tegevusest ja edaspidistest plaanidest, komplekteerijate koolitusvajadusest ja võimalustest, üleriigilise lugeja-uuringu vajadusest jms.

2007. aasta algul esines ERÜ aastakoosolekul komplekteerimise rahastamise teemal kriitilise sõnavõtuga töörühma juht Ere Raag. Komplekteerijate teabepäevad keskraamatukogude komplekteerimisosakonna juhatajatele, peaspetsialistidele ja ERÜ rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma liikmetele korraldati Tartus ja Tallinnas. Peatähelepanu pühendati eesti kirjandusele.

25. aprillil toimus teabepäev Tartu O. Lutsu nim Linnaraamatukogus, kus tutvustati Tartu Linnaraamatukogu komplekteerimispõhimõtteid ja -praktikat, analüüsiti keskraamatukogude aruannete põhjal kogude komplekteerimist ja hoidu 2006. aastal, arutleti selle üle, kas raamatukoguhoidja vajab raamatututvustust või tõsist tõlgendust ja millist koolitust vajab komplekteerija. Esitleti raamatukogu kodulehekülge raamatusoovitajana kolleegilt kolleegile, nädala autori ja kirjanduskohviku tegevuste tutvustajana jm. Hele Ellermaa tutvustas Tartu maakonna raamatukoguhoidjate elektroonilist ajalehte *Meie Leht* lugemiselamuste kajastajana. Elle Tariku esinemiseemaks oli *Eesti romaanivõistlused aastatel 1927–1940*, ettekannet täiendas teemakohane näitus.

Septembrikuu teabepäeval tutvuti Eesti Rahvusraamatukogu infoteaduste saali koguga ning infoteadusalaste sh komplekteerimisalaste andmebaasidega. Eesti Rahvusraamatukogu infoteaduste saali juhataja Margit Stamm tutvustas olemasolevaid infoväljaandeid. Ere Raag andis ülevaate Eesti Ekspressis ilmunud artiklist – mida eestlased lugeda armastavad. Eesti kirjanduse referent Maire Liivamets rääkis teemal *Mälu. Mäletamine. Mälestamine*, peatudes pikemalt Ene Mihkelsoni romaanil *Katkuhaud* ja Mats Traadi romaanil *Naised ja pojad*. Ettekanne oli põhjalik ja huvitav nagu ka Liivametsa lugemised, mille kohta raamatukoguhoidjad on öelnud vaid kiidusõnu. Tõlkija Tiina Tarik andis ülevaate nendest väliskirjanduse raamatutest, mis on eesti keeles ilmunud väga heas tõlkes. Ta tõi ka välja paremad

tõlkijad (nii vanemad kui ka noored, kes alles oma esimesi katsetusi teevad, aga juba on näha, kui tugevad tegijad nad on).

Tähtsa küsimusena kerkis üles riigihangete korraldamine raamatukogudes. Teabepäeval osalenute poolt tehti pöördumine kultuuriministeeriumile, milles paluti algatada Riigikogus seadusemuudatus, mis vabastaks teavikute soetamise riigihanke kohustusest, sest seaduse rakendamine raamatukogudes ei ole otstarbekas ega praktiliselt teostatav. Arutati, kuidas komplekteerijate koolitusega edasi minna. Komplekteerijad avaldasid soovi end kirjanduse alal põhjalikumalt harida – sooviti senisest rohkem kirjandusloenguid ja -kursusi. Loodetavasti saab mahukam kirjanduskursus lähiaastatel teoks, kirjandusloengute plaani koostab Aive Alamaa. Koos käima peaks ikka kaks korda aastas – kevadel ühepäevane, sügisel kahepäevane koolitus, põhirõhuga kirjandusel.

2008. aastal tegutses töörühm endises koosseisus: Aive Alamaa, Linda Kask, Maris Oro, Külli Ots, Ere Raag, Piret Reili ja Tiina Talvet. Korraldati kaks teabepäeva ja kaks töörühma koosolekut. Jüripäeval tutvuti Rapla KRK komplekteerimisosakonna tööga ja intraneti võimalustega. Rapla Keskraamatukogu komplekteerimisosakonna juhataja Tiina Talvet tutvustas ka rahalist arvepidamist, rääkis vähe tellitud aga väärtusliku kirjanduse ülevaadetest ja maakonna (valla) raamatukogudega suhtlemisest. Komplekteerimispõhimõtteks on demokraatia – iga raamatukogu tellib seda, mida tahab. Ere Raag tutvustas rahvaraamatukogude komplekteerimist 2007/2008 riikliku statistika ja aastaaruannete põhjal, tuues välja 2007. aasta maakondade suuremad saavutused ja probleemid. Tiina Sulg andis põhjaliku ülevaate eesti ulmekirjandusest, selle eripärast, eri vooludest ja tähtsamatest autoritest ning internetis leiduvaist, alati kõige värskemast informatsiooni pakkuvaist ulmekirjanduse andmebaasidest. Töörühma koosolekul arutati senist tegevust ja kavandati tulevikuplaane.

Sügisel koolituspäeval 17. septembril Tallinna Keskraamatukogu Kännukuke harukogus tutvustas Reet Ojasoo Kännukuke harukogu komplekteerimist, Ere Raag andis 2007. a aruannete põhjal ülevaate rahvaraamatukogude komplekteerimise vajadustest, olukorrast ja võimalustest. Arutelu jätkus vestlusringis, ka 2010. aasta – lugemisaasta ning ilu-, teabe- ja lastekirjanduse osakaalude üle. Inglise kirjandusest rääkis Krista Kaer. Külli Otsa korralik loengukonspekt edastati kõigile osavõtjatele ja ka neile, kes ei saanud teabepäevast osa võtta.

Koduse tööna otsustati uurida keskraamatukogusse ostetud 2007. a ilmunud eestikeelsete teadmisaamatute kasutamist, et selgitada, kui palju ja millised nimetused ei ole leidnud kasutamist, nn 0-laenutusega raamatud. Kogutavad

andmed on abiks eelkõige oma kogu täiendamisel, aga ka aastaaruande koostamisel. Aasta lõpuks esitasid seni kasutuseta raamatute nimekirjad ja analüüsi 13 raamatukogu, mille põhjal koostati lühikokkuvõtte. Oluline oleks igas maakonnas juba järgmisel seminaril külaraamatukoguhoidjatega koos mõelda, kuidas napi rahaga võimalikult paremini toime tulla.

Kokkuvõttes on töörühm viimase kümne aasta jooksul enim tähelepanu koondanud rahvaraamatukogude komplekteerimise valupunktide lahendamisele. Viidi läbi teadmiskirjanduse leidumuse uuring (Külli Otsa kokkuvõtet vt ERÜ aastaraamat 2003, lk 16–25), uuriti väikeraamatukogude komplekteerimist, perioodika leidumust, osaleti märgukirjade koostamisel teavikute raha suurendamiseks. Koostati soovitusel rahvaraamatukogudele kogude kujundamiseks. 2003. aastast alates toimub süsteemne komplekteerijate koolitamine, sh kirjandusalane harimine. Üks esimesi raamatukoguhoidjate kirjandusalase harimise eestvedajaid oli Elle Tarik, kes on jaganud lugemiselamusi, tutvustanud pagulaskirjandust jm. Asjaliku esinejana ja tõlkijana astub sama teed Tiina Tarik. Eesti algupärase ja tõlkelise lastekirjanduse tutvustajana on tähelepanu ja tunnustust pälvinud Krista Kumberg. Õpetusliku ja hariva ivaga eesti kirjanduse juurde on raamatukogutöötajaid sammhaaval suunanud Maire Liivamets. Krista Talvi ja Maire Liivametsa eestvõtmisel on toimunud kolmel korral eestikeelne seminar vene raamatukoguhoidjatele *Eesti kirjandus, kultuur ja raamatukogud*.

Eks-klubi

Ester Lepik

1998. aasta aprillis sai teoks paljude ammune soov moodustada Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juurde vanemate (endiste ja praeguste) raamatukogutöötajate klubi. Vastavale üleskutsele reageeris kuuskümmend huvilist, kes kogunesid 1998. aasta 15. aprillil Eesti Rahvusraamatukokku. Mõte luua vanematele raamatukoguhoidjatele klubi pälvis ühise heakskiidu. Valiti ka klubi president ja eestseisus. Hääletamise tulemusena sai klubi nimeks Eks-klubi ja minust selle esimene president. Ei mäleta enam, miks valiti just selline nimi, igatahes klubi sündis ja hakkas tegutsema.

Esimene kokusaamine oli juba 6. mail – rahvusraamatukogus vaadati näitusi. 12. augustil tutvuti Rocca al Mare Vabaõhumuuseumiga ja peeti piknik. Seal arutati läbi ja kiideti heaks Eks-klubi põhikiri ning tegevuskava. Klubi ülesanneteks said: suhtlemisvõimaluste loomine, oma kogemuste ja teadmiste talletamine, mälestuste kogumine. Selle tagamiseks otsustati kohtuda kord kuus vastavalt aasta tööplaanile. Kavasse võeti erinevate muuseumide ja raamatukogude – eelkõige uute raamatukogude külastamine, ekskursioonid, matkad, loengud, vestlusringid jne. 12. detsembril peeti Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus meeleolukas jõulupidu koos jõuluvana, päkapikkude, külalismsuusikute ja rikkaliku toidulauga. Sellega pandi ühtlasi alus iga-aastasele jõulude tähistamise traditsioonile. Teine iga-aastane üritus algatati 14. aprillil 1999, mil tähistati Eks-klubi asutamise esimest aastapäeva. Kokkutulekul viibisid ka ERÜ juhatus ning Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm. Tutvuti omavahel, söödi maitsvat kringlit ja tehti Eks-klubi liikmete ühisfoto.

Vaadates mõttes tagasi möödunud ajale, meenuvad mulle paljud erinevad ettevõtmised. Eelkõige rõõmustasid väljasõidud Helsingisse, Peterburi, Jõgevamaale, Lääne- ja Ida-Virumaale, Läänemaale ning Järvamaale. Huvitav ja üllatav oli näha uusi kaasaegseid raamatukogusid Rakveres, Pärnus, Viljandis, aga ka Nõmmel, Lasnamäel, Pääskülas, Õismäel ja mujalgi. Harivad oli tutvumised rahvusraamatukogu ja akadeemilise raamatukogu näituste ja erinevate osakondade tööga. Meenuvad külastused Tallinna Botaanikaaeda, Glehni lossi, Tallinna Linna-muuseumisse, Tammsaare majamuuseumisse, KUMU-sse, Tallinna sünagoogi, Eesti Lastekirjanduse Keskusesse ja veel paljudesse kohtadesse. Ergutavad olid vestlused Anne Valmase, Tiiu Valmi ja Kalju Mandrega, põnevad kohtumised Jüri

Kuuskemaaga Peetri majas ja Urmas Sisaskiga Jäneda „tähetornis“. Meeleolukad olid jalgsimatkad Viru rabas, Keila Joal, Rohuneemes ning jalutuskäigud Tallinna kalmistutel, kuid ka kontsert *Mozart 250* Estonia talveaias ja Variuse teatri etendus *Helisev viis* rahvusraamatukogus. Loetelu võiks veelgi jätkata, sest erinevaid kokkusaamisi on olnud 10 aasta jooksul palju. Kokkusaamistel osalejad on saanud üritusi valida eale vastavalt – liikmete vanus jääb 55 ja 90 aasta vahele, enamik on üle 70. Klubiliiikmete koguarv on püsinud 60–65 ringis (igal aastal jääb mõni kõrvale, uued tulevad asemele). Iga kahe aasta järel toimub presidendi ja juhatuse valimine.

Nagu eelnevast nähtub, on Eks-klubi liikmetel kultuurihuvi rahuldamise ja suhtlemise võimalusi olnud küllaga. Tagasihoidlikuks on jäänud kogemuste talletamine ja mälestuste kogumine. Algusaastail seda tehti, kuid peatselt kõik soikus. Mälestused ja meenutused on aga tulevastele põlvetele väga olulised. Sirvides senikogutut, pean eriti hinnaliseks Vaime Kaburi ja Hilja Vihalemma kirjutatut, kuna neid ei ole enam meie keskel. Seepärast peabki kiirustama, soovin, et uus juhatuse pööraks mälestuste kogumisele senisest rohkem tähelepanu.

Kasutan siinkohal võimalust öelda klubi nimel tänusõnad ERÜ juhatusele ja büroole, kes meid on nii nõu kui jõuga alati abistanud. Tänuõnad ka Eesti Rahvusraamatukogule, Tallinna Ülikooli ja Tehnikaülikooli raamatukogudele ning Kultuuriministeeriumile, kes on meid materiaalselt toetanud. Erilist tänu väärivad kõik senised klubi presidendid: Elvi Tall, Aita Karjatse ja Juta Kaps. Samuti eestseisuse liikmed, eelkõige need, kes on olnud mitme juhatuse koosseisus, nagu Ivi Tingre, Imbi Kaasik, Maie Gross, Tiia Kaev ja Evi Ratassep.

Tegutsegu Eks-klubi veel 10 korda 10 aastat!

Tartumaa Kogu

Halliki Jürma

Vaike Kurel

ERÜ Tartumaa Kogu taasasutati 1989. aastal ja ühendab kõigi raamatukogutüüpide (teadus- rahva-, kooli-, muuseumide, arhiivi- ja maakonnaraamatukogude) raamatukoguhoidjaid, samuti ka endisi raamatukoguhoidjaid. Ühingusse kuulus algaastatel 115 liiget, neist 67 Tartu linnast ja 48 Tartumaalt. Algusest peale on kooskäimised olnud väga regulaarsed, esimestel aastatel koguni samadel aegadel: kohtuti iga kuu kolmandal kolmapäeval.

Ühenduse juhatamise võttis esimesena oma õlgadele **Elle Tarik**. 1990. aastate esimesel poolel kandsid usaldusisiku vastutusrikast koormat veel **Ädu Neemre**, **Halliki Jürma** ja **Ester Barkala**. Tööd tehti kahes suunas: toimusid nii tihedamalt igapäevatööga seotud kui ka üldist kultuurihuvi katvad üritused. Viimased on Tartu tingimustes võimalikud siin paiknevate erinevate kultuuriasutuste tõttu.

1992. ja 1993. aasta tegevust on kajastatud ERÜ aastaraamatutes, alates 1994. aastast, mil Tartumaa Kogu juhtisid Ädu Neemre ja pärast teda Halliki Jürma, on tegevusest säilinud ka usaldusisikute aastaplaanid ja aruanded. Nendest võib lugeda, et juba sel ajal toimusid inglise, saksa, soome keele ja arvutikursused. Arvuti käsitlemisel õpiti küll ainult tekstitöötlust, mis sel ajal veel õppimist vajas. Tehti õppekäike erinevatesse raamatukogudesse: Vara, Lähte, Tõravere, Elva ning mitmesse Tartu raamatukokku. Toimusid ekskursioonid Võrru, Valka ja Kuremäele. Küllastati ka muuseume ning tehti kohtumisõhtuid (Fanny de Siversi, Maria Pedak-Kari, Hando Runneli, Valeria Ränikuga). Loomulikult kuulati ka erialaseid uudiseid: IFLA-lt, Balti raamatukoguhoidjate kongressilt, muusikaraamatukogude festivalilt. Seda, et rahvas tahab koos käia ka selleks, et omavahel suhelda, näitas vastlapidude populaarsus.

90. aastate teine pool

Tartumaa Kogu eripära ja tugevus on selles, et keskmiselt kahe aasta tagant valitakse uus usaldusisik, kes tavaliselt toob kaasa ka uue lähenemisviisi. Nii tõi 1996. aastal ühenduse juhtimise minek **Maret Vanambi** kätte endaga kaasa huvitavaid loenguid ülikooli töötajatelt. Lektoriteks olid Peeter Olesk, Sirje Olesk, Aleksander Pulver. Pikemaks muutusid ka reisirid: sõideti Tšehhimaale, kus küllastati iidset Tšehhi Ülikooli raamatukogu.

Sama tegevussuund jätkus järgmise usaldusisiku Vaike Kureli juhtimisel. Küllastati erinevaid raamatukogusid (Tartus, Raplas), tehti Norra-ekskursioon, kus vaadati

üle ka Norra Kuninglik Raamatukogu. Vastlapidude asemel hakkasid toimuma jõuluõhtud. Tööplaanid tehti ühiselt ühingu liikmete ettepanekute põhjal.

1999. aastal toimunud üritused võis peale traditsiooniliste Fr. Puksoo päeval ja ERÜ aastakoosolekul käimise jagada järgmiselt.

1. Erialase teabe kuulamine (Reet Krusten ja Ädu Neemre kõnelesid teemal *Mida ma nägin ja kuulsin rahvusvahelisel seminaril „Sooprobleemid lastekirjanduses“* ja Õie Tammissaar rääkis *Gotlandil toimunud Baltikumi regiooni Raamatukogu Ühingute nõupidamisest*).
2. Raamatukogude külastamised (Rakvere Linnaraamatukogu, TÜR-i Eurodokumentatsiooni Keskus).
3. Tutvumine kultuuriasutustega: Soome Instituudi, Kirjanike Liidu Tartu osakonna ja Ilmamaa kirjastusega.
4. Ekskursioonid Lahemaale.
5. Kohtumised Hando Runneli, Kati Murutari, Toivo Niibergiga.
6. Jõuluõhtul kuulati luulekava Anne Maasiku ja Heikki-Rein Veromanni esituses.

Kokku saadi kümnel korral. Tartumaa Kogu intensiivseim tegutsemisaeg saabus piirkondliku ühenduse juhtimise minekuga **Ene Ruder**i kätte.

Aastal 2000, kui toimus ERÜ piirkondlike ühenduste võistlus, saadi kokku koguni 15 korral.

1. Suurenesid enesetäiendamise võimalused. Toimus kaks väitlemise õpetust ning loeng-videotreening *Esinemine ja eneseväljendus*, lektoriks Signe Vesso.
2. Kohtuti IFLA aastakonverentsist ja Balti raamatukoguhoidjate VI kongressist osavõtjatega.
3. Tutvuti Baeri muuseumi, Tampere maja, Koolibri kirjastuse ja trükikoja Greif OÜ esindajatega. Tutvumiskäikudele lisandusid loengud, vaadati ka eksponeeritud vanu töötavaid trükimasinaid.
4. Küllastati Kõrveküla raamatukogu ja 3 raamatukogu Saaremaal.
5. Toimus kolmepäevane Saaremaa-Vilsandi ekskursioon.
6. Korraldati aktsioon *Raamat lastekodunoortele*, mille käigus anti kogutud raamatud lastekodunoortele nende isikliku raamatukogu alustamiseks.
7. Toimus jõuluõhtu maailmalõpu müütide ja tähtede vaatamise võimalusega Tartu Tähetornis. Müüte selgitas Mare Kõiva.

Kaks üritust sai teoks tänu sellele, et Ene Ruder'i kirjutatud rahataotlused said positiivse vastuse Tartu Kultuurkapitalilt ja Hansapanga Tartu kontorilt. Avati Tartumaa Kogu kodulehekülge. ERÜ liikmete arv tõusis 147-ni.

2001. aastal kohtuti 14 korda.

1. Tutvuti erinevate raamatukogudega (TÜ Eurokolledži raamatukogu, Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste raamatukogu, Õpetajate Seminari Üliõpilasmaja teabetoa-lugemissaali ja keskraamatukogu Koidula harukogu uute ruumidega.
2. Külastati Sõjamuuseumi ja Tartu Linnamuuseumi.
3. Toimus raamatukogundusprobleemide arutamine Toomas Liivamäega (IFLA, Boston 2001) ja Katrin Kaugveriga (ERÜ).
4. Üldharivaid loenguid pidasid prof Kalle Kasemaa ja dr Viive Ilves.
5. Toimus kultuurireis Hiiumaale, kus külastati Kärkla raamatukogu.
6. Tehti kaks teatri ühiskülastust (*Öö Veneetsias; Kõrboja peremees*).

Sarnaselt eelmisele aastale saadi kahele rahataotlusele Avatud Eesti Fondist ja Eesti Kultuurkapitali Tartumaa Ekspertnõukogult positiivne vastus.

2002. aastal

1. Külastati Spordi- ja Postimuuseumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi.
2. Tehti kaks ekskursiooni: kirjanduslik-kultuuriline reis Võru- ja Põlvamaale ning Tallinna, kus külastati keskraamatukogu, botaanikaaeda ja õhtul Estonia etendust *Nabucco*.
3. Toimus psühholoogia-alane teabepäev enesekehtestamisest ja vestlusring teemal *Miks ma olen jäänud raamatukoguhoidjaks*.
4. Aastalõpu koosviibimine toimus Eesti Rahva Muuseumi Näitusemajas, korraldajaks Tartumaa Kogu uus usaldusisik **Sirje Madisson**.

2003. aastal

1. Tutvuti Eesti Ajaloo Arhiivi kogude ja NATO teabekeskusega. Viimases kuulati Ants Laaneotsa ja Raul Mälku.
2. Kõrveküla Raamatukogus toimus õppepäev *Tee rahuloleva kliendini*, lektoriteks Merike Poljakov ja Mare Ilus, ning TÜ Raamatukogus Aune Pasti loeng *Kuidas ennast turundada*.
3. Tartu Kirjanduse Majas kuulati Finlandia preemia laureaati Irja Ranet.
4. Ekskursioonidest toimus sõit Riia Vabaõhumuuseumi päevadele.
5. Jõulupeol Eesti Spordimuuseumis kuulati peale näituse külastamist Kersti Taali rääkimas Fr. R. Kreutzwaldist.

2004. aasta ettevõtmised võib tinglikult jagada järgmisteks:

1. Erialane tegevus. Osavõtt Fr. Puksoo päevast ja ERÜ aastakoosolekust ning koos Põlva ja Võru raamatukoguhoidjatega sõideti Narva raamatukogupäevade avamisele.

2. Enesetäiendamise raamides osaleti Aune Pasti seminari *Kuidas ennast turundada* teisel loengul.
3. Üldkultuurilistest üritustest toimus teatri ühiskülustus (sõideti Olustvere lossi *Onu Vanjat* vaatama. Toimus Pihkva-Petseri reis ja jõulupidu TÜ majandusteaduskonna hoones *Oeconomicum*).
4. ERÜ Tartumaa Kogu järgmiseks usaldusisikuks valiti **Vaike Kurel**.

2005. aasta algas uuendusega: tööle hakkas Tartumaa Kogu list. Kuna Tartumaa Kogus on erinevate raamatukogutüüpide raamatukoguhoidjad, oli listi loomine hädavajalik, et info jõuaks lühikese ajaga kõikideni.

1. Toimus palju kultuuriloenguid. Einar Laigna rääkis juriidilisest teadvusest keskaja kultuuris, Kristiina Ehin jungiaanlikust lähenemisest muinasjutule. Olga Einasto vahendas ajakirjas *Raamatukogu* ilmunud raamatukoguhoidja imago teemat laiemalt, seda täiendas Piret Tegova loeng isikupärasest moest. Kirjanikest kohtuti Kati Murutariga.
2. Raamatukogudest külastati Tartu Linna Keskraamatukogu Tammelinna harukogu. Seal toimus ka luuleõhtu, luuletuste autoriteks seekord raamatukoguhoidjad.
3. Toimus kaks ekskursiooni – külastati Soomaad ja C. R. Jakobsoni talumuuseumi ning sõideti kahe bussiga Ahvenamaale. Reisidest on olemas Aivar Natuse poolt tehtud film. Koos sõideti ka Leigo järvemuusikale *Carmina Burana* vaatama.
4. Külastati Liivi muuseumi, kus toimus ka jõulupidu, ning Alatskivi lossi.

Kaaluti ka Eks-klubi moodustamist. Kuna aga üritusi on kogu aeg toimunud palju (2005. aastal 13 korral) ja listi kaudu jõuavad teated kõikideni, leiti, et veel ühe ühenduse loomiseks puudub vajadus.

2006. aastal kohtuti 11 korda.

1. Raamatukogudest vaadati uuendatud Tartu linna keskraamatukogu Annelinna harukogu, Tõrvandi ja Elva raamatukogusid. Möödasõidul imetleti Luke parki ja sealset vastavatud kärnerimaja.
2. Pikematest sõitudest käidi Gotlandil, kus külastati ka Visby linnaraamatukogu ja Stokholmi Kuninglikku Raamatukogu.
3. Koostöö muuseumitega – osaleti rahvusvahelisel muuseumipäeval Raadil ja Eesti Rahva Muuseumi uue maja asukoha pidulikul äramärkimisel.
4. Esile tasub tõsta Toivo Niibergi loengut tavasuhtluse kuldreeglitest, Merike Poljakovi loengut raamatukogu mainest ja Sirje Purga loengut Kalevipoja pildikeelest.

Aasta viimase ürituse – Imre Vallikivi luuleõhtu – korraldas juba Tartumaa Kogu järgmine usaldusisik **Halliki Jürma**.

2007. aastal

1. Vaadati Eesti Maaülikooli raamatukogu uusi ruume, teistest kultuuri-asutustest külastati Laulupeomuuseumi ja Saksa Kultuuri Instituuti, kus vaadati ka lavastust *Elling*.
2. Toimus kohtumisõhtu naisklubi Soroptimistid liikmetega. Käidi külas Lodja-seltsil ning sõideti lodjaga. Oma Hiina-reisi muljeid jagas Edith Hermann.
3. Tehti kaks ekskursiooni: kevadel ühepäevane marsruudil Mooste-Räpina-Maanteemuuseum, õhtu veedeti endise kolleegi loodud turismitalus ning suvel tehti pikem sõit Horvaatiasse.

2008. aastal

1. Külastati Tartu Kõrgema Kunstikooli raamatukogu ja töökodasid.
2. Käidi vaatamas Tartu Mänguasja- ja filmimuuseumi väljapanekuid ja tutvuti Tartu Botaanikaaias haruldasemate taimedega.
3. Toimusid reisirid: kevadel tehti 3-päevane ekskursioon Leedumaale ja suvel Hollandisse.
4. ERÜ aastakoosoleku järel käidi Eesti Draamateatris vaatamas lavastust *Jõgi voolab läbi linna*. Sügisel tutvuti Tartu Kultuuritehasega, kus vaadati Tartu Uue Teatri etendust *Endspiel*.

Kohtumised on toimunud regulaarselt, viimasel kahel aastal 9 korda aastas. 2008. aasta lõpus valiti ühenduse uueks usaldusisikuks **Kersti Jalas**.

Kokkuvõttes võib öelda, et Tartumaa Kogu on 2009. aastal täitunud 20-aastase tegevusperioodi kestel olnud jätkuvalt elujõuline. Alati on osaletud ERÜ suur-sündmustel – aasta- ja kõnekoosolekutel, mille järel on traditsiooniliselt toimunud teatri ühiskülustus, ning kongressidel. Kindlalt on olnud tööplaanides kirjas ka Fr. Puksoo päeval osalemine. Raamatukogupäevade avamisele on sõidetud tavaliselt koos teiste maakondade raamatukoguhoidjatega. Tartumaa Kogu pikk ja pidev töökogemus näitab: ühingut on vaja. Erialased ja kultuurihuvid võivad ju ka muul viisil inimesi kokku juhatada, aga pole midagi paremat kui teadmine, et alati on su kõrval kolleegid, ükskõik millises raamatukogus nad siis ka töötavad.

Võrumaa Ühendus

Ühenduses peitub jõud!

Ere Raag

ERÜ Võrumaa Ühenduse moodustamisele andis tõuke Krista Talvi poolt **2000.** aasta veebruaris ERÜ aastakoosolekul välja öeldud tõdemus: piirkondlikud ühendused ei tegutse, ainsa järjekindlalt tegutseva ühendusena tõsteti esile Tartumaa Kogu. ERÜ tegevuse hoogustamiseks ja eriti maal elavate liikmete aktiivsuse tõstmiseks kuulutas ERÜ juhatus välja piirkondlike ühenduste võistluse. ERÜ Võrumaa Ühendus moodustati 8. märtsil, juhiks valiti Matti Russ. Urvastes tähistati Marie Heibergi 110. sünniaastapäeva. Kasaritsa raamatukogus toimus kevadpühade teemaline õppepäev, oktoobris tähistati raamatukoguhoidja päeva jne. Eesti Raamatu Aasta innustas ja tõi elevust. 31. mail tähistati Tsooru raamatukogus üheskoos Eesti raamatu päeva. Tallinna Ülikooli emeriitprofessor Mare Lott rääkis eesti raamatu ajaloost ja tähendusest, hiljem nauditi Lepistu Põhikooli õpilaste esituses Oskar Lutsu *Kapsapea* etendust. Suvel sai teoks reis Virumaale: käidi Porkunis, Kadrina kalmistul, Palmses, Sagadis, Altjal. Kohtuti Lääne-Virumaa Keskraamatukogu ja Tapa Linnaraamatukogu kolleegidega. Korraldati ühiskülastus TÜ Ajaloo Muuseumi, kus tutvuti suurnäitusega *EESTI RAAMAT 1525–1944* ja näitusega *Raamatusarjad läbi aegade*. Küllastati Põlvamaa raamatukogusid, võeti osa Eesti Raamatu Aasta konverentsist Põltsamaal jm. Rõõmustas, et ühendus tunnistati parimaks piirkondlikuks ühenduseks, otsuse tegemisel arvestati üksteisest kaugel elavate liikmete ühte koondamist ja ühissetevõtmiste korraldamist.

2001. aastal pandi suurt rõhku kirjanduse tutvustamisele – tõlkelisest kirjandusest andis ülevaate Tiina Tarik ja vestlusringi *Mis meid võib ees oodata* juhtis Elle Tarik. Kohtuti SE&JS kirjastuse esindajatega ja Võrust pärit publitsisti ja reklaamiajakirjaniku Werner Pfeifferiga. Toimusid Vigala Sassi, Jaan Elleni, Hans Sissasi raamatute ja Enn Tuulingu personaalbibliograafia esitlused. Piret Päär ja Kristi Salve tutvustasid rahvajuttude kogumikku *Rahvajutte Vastseliina kihelkonnast*. Tähistati maakonna vanima – Kuutsi raamatukogu 130. tegevusaastat. Ühises vestlusringis arutati päevaprobleeme Harjumaa raamatukogutöötajatega. Traditsiooniliselt tähistati koos juubeleid.

8. märtsil 2002 tähistas ühendus oma teist aastapäeva. Meenutati tehtut, jagati ERÜ aasta- ja kõnekoosoleku muljeid ja kingiti naistele lilli. Kevadine õppereis Sankt-Peterburgi oli ERÜ piirkondlike ühenduste võistluse võidureis: linnaekskursioon, Peeter-Pauli kindlus, Ermitaaž, südaõine sildade ülestõstmine Neeval, unikaalses

hoones asuv Sankt-Peterburi Muusikaraamatukogu, tsaariperekonna suveresidents Peterhof.

26. veebruaril 2003 tähistati Helene Johani 100. sünniaastapäeva, päevakohased ettekanded esitasid. O. Lutsu nim Tartu Linna Keskraamatukogu asedirektor Õie Tammissaar ja Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm. 10-liikmeline esindus võttis osa ERÜ aasta- ja kõnekoosolekust, kus Ere Raag esines sõnavõtuga teabekirjanduse leidumusest maaraamatukogudes. 5. märtsil osaleti Tartu Linna Keskraamatukogu poolt korraldatud mälumängul. 7. märtsil tähistati Võrumaa Ühenduse 3. aastapäeva, 14. märtsil emakeelepäeva ning 26. märtsil Marie Underi 120. sünniaastapäeva Anne Maasiku ja Heiki-Rein Veromanni muusikapõimikuga *Laulupihtimus*. Üritust toetas Eesti Kultuurkapitali Võrumaa Ekspertgrupp. Aprillis süvenes koostöö Võrumaa Keskkonnateenistusega – tutvuti Rando Omleri fotonäitusega *Vääriselupaiga tunnusliike* ja saadi innustust kirjutada Keskkonnainvesteeringute Keskusele 2004. aasta tegevuseks MTÜ Järjehoidja poolt projekt *Hoiame Võrumaad, hoiame Eestit*. 29.–30. aprillil realiseerus MTÜ Järjehoidja projekt *Võrumaa raamatukoguhoidja tööde ja õigus*, mida rahastas Ameerika Ühendriikide Suursaatkond. 4. juunil toimus meeliülendav kohtumine Helga ja Enn Nõuga. Südamlik koostöö ja kirjavahetus nendega jätkus – 2004. aasta algul eksponeeriti raamatukogus Helga Nõu maale ja maalitud kive. Samal päeval kuulutati ühenduse liikmetele välja MTÜ Järjehoidja konkurss *Alati Võrumaale mõeldes*. 18. augustil aitasid ühenduse liikmed Eesti Entsüklopeediakirjastusel korraldada raamatute müüki. 24. septembril toimunud ühenduse kokkusaamine oli pühendatud Fr. R. Kreutzwaldi 200. sünniaastapäevale – külastati Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi ja avati Gunnar Neeme Kalevipoja tööde näitus. MTÜ Järjehoidja projekti *Alati Võrumaale mõeldes* raames valmisid ühenduse liikmete poolt koostatud kodu-uurimuslikud tööd. 6. oktoobril aidati Võru Maavalitsusel läbi viia kooliõpilaste maakondlikku õpioskuste olümpiaadi. Täiskasvanud Öppija Nädala raames osalesid ühenduse liikmed Tartus piirkondlikul seminaril. Pärnus toimunud raamatukogupäevade avamisel osales ühenduse 16 liiget. 27. oktoobril rääkis Hilda Sabbo oma raamatute *Võimatu vaikida* saamisloost.

Tehti koostööd tehti ERÜ maaraamatukogude sektsiooniga ja rahvaraamatukogude komplekteerimise tööühmaga – koguti töökoormust peegeldavaid andmeid, osaleti ja aidati korraldada III maaraamatukoguhoidja päeva kultuurimajas Kannel. 6. novembril aitasid ühenduse liikmed Võrumaa Südamesõprade Seltsil läbi viia südamepäeva sõnas ja muusikas. Tänutäheks võimaldati ühenduse liikmetele tervisekontroll. 10. novembril 2003 kuulutas TALO töörahu katkenuks ja määras ühepäevase streigi toimumise ajaks 4. detsembri 2003, osa võttis ka ERÜ Võrumaa

Ühendus. 19. novembril toimunud ühenduse õppepäev oli sisutihe: lasteosakonnas avati Kirjandusmuuseumi rändnäitus *Kreutzwaldi sajand. Kalevipoeg* ja vaadati Võru Teatrilabori etendust *Ennola*. Oktoobrist detsembrini toimusid tänu koostööle Avatud Ülikooliga avalikud loengud erinevatel teemadel. Jõulumeeleolu löid 16. ja 17. detsembril toimunud kohtumised Virve Osilaga Tsooru raamatukogus ja Võrumaa Keskraamatukogus.

2004. aasta algas osavõtuga Fr. Puksoo 114. sünniaastapäeva tähistavast ettekandepäevast. Veebruaris õpiti tegema Juunika Koolituse koolitusel raamatukogu arhiivi. Osa võeti Tallinna Botaanikaaias toimunud *Suurest Pokuumisemisest* ning kuulati Urmas Tartese loengut *Lõuna-Aafrika tagurpidi maailm*. ERÜ aasta- ja kõnekoosolekust *Kutse ja kutsumus* võtsid osa Maie Ots, Tuuli Kütt, Maie Elstein ja Ere Raag. Märtsis avati Renate Sõukandi fotonäitusega *Kevad südames* MTÜ Järjehoidja projekt *Hoiame Võrumaad, hoiame Eestit* ja kohtuti populaarse kirjaniku Hans-Erik Laansaluga. Toimus Barbara von Krüdeneri raamatu *Valerie* esitlus, katkendi näidendist *Pühak* esitas Merle Jääger. Kuulati Toomas Jüriado muljeid Islandilt. Aprillis toimus tänu Kultuuriministeeriumi toetusele EBS Gümnaasiumi nõustaja Irene Puki loeng *Enesega toimetulek on edu alus*. 22. aprillil osalesid ühenduse liikmed Viljandi Kultuuriakadeemia raamatukogunduse ettekandepäeval. 28. aprillil viidi ellu MTÜ Järjehoidja projekt *Suure Kevadvuntsimise Päev Pöörismäel* AEF BAPP toetusel. Korrastati armastatud kirjaniku Edgar Valteri kodutalu – riisuti kulu, pandi puid riita, pügati puid ja põõsaid jne. See oli Võrumaa rahvaraamatukogutöötajate kingitus Edgar Valterile 75. sünnipäevaks. Mais toimunud matk *Kaks Arthurit Võru linnas* Võrumaa Muuseumi teaduri Arthur Ruusmaa juhtimisel oli pühendatud Võru linna 220. sünnipäevale. Mai lõpul sõitsid 16 ühenduse liiget õppereisile Viljandimaale – tutvuti Suislepa mõisakooli ja raamatukoguga, Viljandi Linnaraamatukogu ning Viiratsi raamatukogude uute kodudega. 2. juunil toimus MTÜ Järjehoidja projekti *Hoiame Võrumaad, hoiame Eestit* raames õppereis Rõuge valla raamatukogudesse. Ala-Rõuge külalistemajas kohtuti Rõuge vallavanem Kalvi Kõvaga.

17.–18. augustil aitasid ühenduse liikmed korraldada Võru linna sünnipäeva. Septembris ja oktoobris osalesid viis ühenduse liiget Eesti Patendiraamatukogu poolt korraldatud kursusel *Tööstusomandialane informatsioon firma arendustegevuses*. 22. septembril osaleti Võrumaa Keskraamatukogus toimunud Võru Maavalitsuse 15. Bernard Kangro kirjanduspreemia üleandmisel Oskar Kruusile. 6. oktoobril kuulasid ühenduse liikmed Tarbijakaitseameti Võrumaa talituse peainspektori Liilia Laksi loengut tarbijakaitsest. 20. oktoobril osales ühenduse esindus raamatukogupäevade avamisel Narvas, kus mälumängus saavutati väärikas IV

koht. Raamatukogupäevade ajal toimus raamatukogudes palju ettevõtmisi, kuid olulisemaks võib pidada ERÜ, ajakirja *Raamatukogu* ja Eesti Kirjanike Liidu koostöös sündinud nn kirjandustuuri. 29. oktoobril osales tänu kultuuriministeriumi toetusele 20 ühenduse liiget IV maaraamatukoguhoidja päeval Haapsalus. 3. novembri õppepäeval kuulasid ühenduse liikmed loengut töötervis- hoiust ning osalesid Liive Koppeli näituse *Haanjamaa, halladest puretu* avamisel.

Ühenduse liikmed osalesid III kirje päeval ja koolitustel: *Edukas klienditeenindus ja suhtlemine* ning *Personalijuhtimine raamatukogus*. 23. novembril kuulati Veljo Runneli loengut *Kuidas kuulata loodust* ning tema selgitusi näituse *Liigikaitsest Eestis* kohta. Ere Raag aitas läbi viia Eve Leimanni luulekogu *Üks hetk!* esitlust Võrumaa KRK-s. Jõulukuu õppepäeval toimus rahvusvaheline ümarlaud *Koduloo- töö Bauska ja Võrumaa raamatukogudes*, kus esines Baiba Tormane, Bauska Rajooniraamatukogu direktor.

2005. aastal valiti ühenduse esimeheks Ere Raag, kes oli seni aidanud Mattil ühenduse tööd korraldada ja üritusi läbi viia. Eesmärgiks seati uute liikmete saamine. Aasta lõpuks kuulus ühendusse 44 liiget. ERÜ juhatuse aastaaruandes nimetati Tartumaa Kogu kõrval aktiivsema piirkondliku ühendusena ka Võrumaa Ühendust. Traditsiooniliselt võtsid ühenduse liikmed osa Fr. Puksoo 115. sünni- aastapäeva tähistavast ettekandepäevast *Kultuurivarad ajas*. 9. veebruaril toimu- nud raamatukogutöötajate seminaril avas Võru linnapea Ivi Eenmaa Võrumaa Kirjanike Galerii I osa, kohtuti Anne ja Trivimi Vellistega. 28. veebruaril toimunud ERÜ aasta- ja kõnekoosolekust *Raamatukogu teenuste turul* võtsid osa Maie Elstein, Tuuli Kütt, Ene Sõmer ja Ere Raag. 2. märtsil tähistasid ühenduse liikmed emakeelepäeva projektiga *Kas siis selle maa keel*. Küllastati Melliste ja Luunja raamatukogusid ning Eesti Rahva Muuseumi. Päev lõpetati etenduse *Viiuldaja katusel* ühiskülastusega Vanemuise teatris. Projekt sai teoks tänu Eesti Kultuur- kapitali Võrumaa Ekspertgrupi toetusele. Emakeelepäevale oli pühendatud võru- keelsete raamatute näitus *Tan om kyik üttevällä tasanõ maa* ja 17. märtsil toimunud Maiken Eskla luuleõhtu, kus musitseerisid Rutti Jallai ja Elviira Varik.

13. aprillil said ühenduse liikmed teadmisi Imbi Kruuvi loengust *Tegutsev värv* ning 23. aprillil aitasid ühenduse liikmed korraldada Elme Väljaste raamatu *Kõigest kaheksateist* esitlust Võrumaa Keskraamatukogus. 21. aprillil osalesid ühenduse liikmed tänu kultuuriministeriumi toetusele Viljandi Kultuuriakadeemia raamatu- kogunduse ettekandepäeval. 4. mail tutvustasid ühenduse liikmed Ene Toom ja Aili Järv kolleegidele 2004. aastal Eesti Patendiraamatukogus koolitusel saadud teadmisi loengus *Tööstusomandi teadlikkuse edendamine Võru maakonnas*. Samal

päeval kohtuti Ilmar Vananurmega raamatu *Pesad* esitlusel. 25. mail osalesid ühenduse liikmed elektroonilise Riigi Teataja (eRT) kasutamise koolitusel. Samal päeval tutvustas Jaan Ellen Arnold Palutedre raamatut *Viis tuhat päeva* ning omi teoseid *Hällimaa* ja *Varjatud valu*. 1. juunil tutvuti MTÜ Järjehoidja eestvõtmisel Lasva valla raamatukogudega ja matkati Meenikunno rabas. 15. juunil võtsid Inga Kuljus ja Ere Raag osa Tartu Keskkonnahariduse Keskuses toimunud koolitusest *Keskkonnainfo Internetis*. Aastate jooksul on sellest koolitusest osa võtnud mitmed ühenduse liikmed.

7. septembril tutvustas Täiskasvanud Õppija Nädalal Võrumaa koordinaator Merike Ojamaa toimuvaid üritusi ja arutleti koostöövõimaluste üle. Sellest algaski tänaseni kestev tulemuslik koostöö. 12. oktoobril õppisid ühenduse liikmed tundma Eestimaa loodust Luhasoo õpperajal, ettevõtmist toetas SA KIK. 18.–21. oktoobril võtsid Sillamäel toimunud rahvusvahelisest seminarist *Raamatukogu kaudu e-maailma* osa Aili Järv, Ülle Kobin, Luule Lairand ja Anu Kasak. 21. oktoobril osales ühenduse esindus raamatukogupäevade avamisel Rakveres, mälumängus jagati 3.–5. kohta.

VI maaraamatukoguhoidja päevale Rapla Kultuurikeskusesse, kus esines Võru linnaapea, ERÜ liige Ivi Eenmaa, sõitis ka meie ühenduse esindus. 2. novembril toimunud kunsti-aasta tippüritusel kohtusid ühenduse liikmed Peeter Mudistiga ja kuulasid Ene Luik-Mudisti loengut eesti kunstist. Kohtumist ja näitust *Evald Okas ja Kalevipoeg* rahastas Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ekspertgrupp. 30. novembril toimunud õppereisist Riia Keskraamatukokku võttis osa 35 ühenduse liiget. 7. detsembril oli ühenduse liikmetel võimalus kohtuda Hardo Aasmäega, kes esitles Suurt Maailma Atlast ning vastas arvukatele küsimustele. Kutsekomisjoni otsusega omistati esimeste seas raamatukoguhoidja V kutse kvalifikatsioon Inga Kuljusele ja Ere Raagile.

2006. aasta veebruaris sai AEF BAPP toetusel teoks ümarlaud *Leibkondade elujärjest Eestis*, mille peaesineja oli Mari Kreitzberg Eesti Statistikaametist, kaas-esineja Evi Zirk Vaabina Raamatukogust. Südamlik kohtumine Hans Sissasiga, Eesti Ema Monumendi idee autoriga, tõi kokku saalitäie huvilisi. Võrumaa Ühenduse pidulik aastakoosolek toimus märtsis, siis sündis ühisfoto tegemise traditsioon. Märtsis külastati Uue-Antsla Koduloomuuseumi ja Käsitöötaret. Vaadati Uue-Antsla nuku-näiteringi etendust *Inetu pardipoeg*, mille lavastas ja dekoratsioonid valmistas Kuldre Raamatukogu juhataja Riina Ermel. Toimusid kohtumised Peeter Tulvistega *Ajad muutuvad, kas ka meie?* ja Hardo Aasmäega *Kohaliku kultuuri-töötaja missioon siin ja maailmas*. David Vseviovi loeng *Ajalugu – kas reaalsus või looming* vallandas küsimuste tulva. Teoks sai raamatukoguhoidjate ümarlaud *Kuidas saavutada lugejate rahulolu?*

Aprillis toimus Pimedate Infoühing *Helikiri* 20. tegevusaastale pühendatud koostööseminar. Osaleti Viljandi Kultuuriakadeemia raamatukogunduse ettekandepäeval, kus Ere Raag esines ettekandega *Õpiringid raamatukogus*. Maikuus esitles Eesti Rukki Seltsi juhatuse liige, kauaaegne *Nooruse* peatoimetaja Vello Pilt raamatut *Nooruse patud*. Toimus raamatukogutöötajate koolituspäev *Raamatukogude e-kataloogid ja andmebaasid veebis*. Suurprojekt oli TEA Kirjastuse raamatupäev: Heljo Männi raamatusarja *Mõmmi ja sõbrad* illustatsioonide näituse avamine koos kunstnik Epp Margustega, TEA koolisõnastike sarja tutvustamine ja kolme esimese raamatu – Inglise-eesti, Võõrsõnad ja Prantsuse-eesti – esitlus ja TEA Kirjastuse raamatulaata. Juunis tutvuti Vastseliina valla raamatukogudega ja Vastseliina piiskopilinnusega, kuulati Tiiu Valmi ettekannet *Raamatukogud ja digitaalne dilemma*. Septembris kohtuti kesklinna pargis Ivi Eenmaaga ja tutvuti spordikeskusega. Päev lõppes tervisetunniga *Hoiame südant!* Oktoobris oli võimalus vaadata TÜ Ajaloo Muuseumi näitust *Kuue samba kutse – naisena ülikoolis*. Koostöös ANDRAS-ega sai võimalikuks osalemine Täiskasvanud Õppija Nädala aväritusel Jõhvi Kontserdimajas.

Iga-aastased raamatukogupäevad toovad alati elevust ja koostegemise rõõmu. Koostöös ERÜ bürooga korraldasid ühenduse liikmed raamatukogupäevade avärituse. 2006. aasta raamatukogupäevade juhtmõtet *Lugedes rikkamaks* tutvustav plakat oli raamatukoguhoidjate hulgas populaarne. Raamatukogupäevade avapäeva Võru kultuurimajas *Kannel* nimetas ERÜ esinaine Anneli Sepp ERÜ aastakoosolekul *omanäoliseks tänu nii korraldajatele Võrumaa Keskraamatukogust kui päeva juhile Contrale ning kohalikule näitetrupile*. Oli eksponeeritud Edgar Valteri maalinäitus ja osavõtjaid tervitasid Pokud. 28. novembril osalesid ühenduse liikmed Võrumaa KRK-s toimunud hoogsal ja rõõmsameelsel kohtumisel noorkirjanikega. Detsembris oli taas külas Vello Pilt, et esitleda raamatut *Saatus ja valikud*. *Arnold Meri lugu* esitlus. Kokku saadi Kreutzwaldi mälestuspäeval Lauluisa muuseumis ning raamatukogus toimus endiste raamatukogutöötajate III kokkutulek. Tutvuti Võrumaa Kirjanike Galeriiga ja lasteosakonna uute ruumide suurepärase võimalustega, vaadati Võrukaela Nukuteatri etendust Jaan Rannapi lugude põhjal ja tehti ühisfoto *Meenutame möödunud aegu...* Jõuluvanalt oli igaühele kingitus. Ühendusele parimaks kingiks oli ERÜ aastakoosolekul Võrumaa Ühenduse nimetamine aktiivsemate piirkondlike ühenduste seas.

2007.aasta algul korraldati Ere Raagi erakogu põhjal ulatuslik kalendrinäitus *Hea abiline – kalender*. Vaheldust ja lõõgastavat puhkust pakkus Pühajärve Puhkeskuses *Baltic rural broadband* projekti koolitusseminar *E-õpe ja täiskasvanute koolitus Võrumaa raamatukogudes*. Osaleti Fr. Puksoo 117. sünniaastapäeva tähis-

taval ettekandepäeval *90 aastat kõrgemat raamatukoguharidust Eestis*. Enne ERÜ aastakoosolekut toimus traditsiooniline ühenduse pidulik aastakoosolek, kus Ere Raag andis ülevaate ühenduse senisest tegevusest ja plaanidest, võeti vastu uusi liikmeid ja anti volitused ERÜ üldkoosolekul osalejatele. Kõigil oli võimalus tutvuda üldkoosoleku materjalidega, sealhulgas uuendatud ERÜ põhikirjaga. Kultuuri-ministeeriumi toetusel saadi aastakoosolekule sõita bussiga. ERÜ aasta-, eriti kõnekoosolek *Raamatukogu ja meedia* pakkus palju mõtlemisainet. Päev lõppes KUMU külastusega. Elevust tõid 6. mail toimunud kirjandusfestivali *Prima Vista* Võru päeva kohtumised. Kuu lõpul toimus koduloopäev. Juunis tähistati Võrumaa koduloolase ja kirjamehe Elmo Ploomi 100. sünniaastapäeva.

Juulis viis õppereis meid läbi Soome ja Rootsi Taanimaale, H. C. Anderseni sünnikohta Odenses. Tutvuti uue raamatukoguga Turus ja omapärase Kopenhaageni raamatukoguga. Fotode vaatamisega ja raamatunäitusega *Fjordidemaa Norra* meenutati Võrumaa raamatukogutöötajate 10 aastat tagasi toimunud Norra reisi. Oktoobris sai SA KIK toetusel teoks ammu kavandatud õppereis *Avasta Ahja ja Järvelja*, kus tutvuti Fr. Tuglase muuseumiga ja Järvelja ürgmetsaga. Novembris toimus Kohaliku Omaalgatuse Programmi toetusel Peeter Lindsaare mälestuspäev Uue-Antsla Rahvamajas. Peeter Lindsaare elust Austraalias rääkis Anne Valmas. Oma lugemiselamust jagas meiega kirjandusõpetaja Jaan Rapp Valgast. Vaadati näitemängu raamatutarkuse omandamise vaevadest.

Meeldejääv kohtumine oli kirjanike tuuri esinejatega. Rohket infot pakkus TV3 uudisteankur Sven Soiveri loeng *Üks riik, kaks rahvast: põhja- ja lõunaestlaste kultuurilisi erinevusi*. Detsembris toimus Eesti Vabariik 90 avaüritus – avati kirjandusnäitus *Eesti rahva lugu* ja uusi andmeid Võrumaa linnamägedest edastas Heiki Valk. Tänuväärt ettevõtmine oli Hasartmängumaksu Nõukogu toetusel ERÜ poolt korraldatud koolituskursus *Teemaleheküljed veebikeskkonnas*. Kursus täitis oma eesmärgi ja andis algteadmisi tööks veebilehega. Ühenduse jõulupeol oli põhjust rõõmustada, sest aasta oli teguderohke ja ERÜ Võrumaa Ühendus täienes 4 liikme võrra, pealegi ligi 60% liikmetest on omandanud kutsetunnistuse. Valgas toimunud VII maaraamatukoguhoidja päeva järelmõjuna avaldas Ere Raag ajakirjas *Raamatukogu* artikli maaraamatukoguhoidja töö tunnustamiseks. Jätkus andmete sisestamine Eesti raamatukogunduse biograafilisse andmebaasi (ERBA), kus on talletatud 34 Võrumaa raamatukoguhoidja andmed.

2008. aasta teemaks oli *Eesti Vabariik 90*. Eesti Vabadussõjast rääkis Valdur Raudvassar. Marju Kõivupuu esines teemal *Nähtavad ja nähtamatud maastikud: vaade pärimuskultuuri tänapäevasest vaatevinklist*. Tõnu Lehtsaare koolituspäeval

Konfliktide lahendamine osalesid ka rahvamajade juhatajad. Heilo Aadla luule- ja muusikakava oli pühendatud Artur Alliksaare 85. sünniaastapäevale. Kevadel tutvuti Haanja valla raamatukogudega ja matkati Haanja looduspargi Vällamäe matkarajal. Sügisest hooaega alustati KATEatri etendusega – Friedebert Tuglase *Poeet ja idioot*. Halli ja troostitusse sügispäeva tõi elevust kohtumine noorkirjanikega kirjanduslikust rühmitusest Purpurmust Org.

Kuna enamus raamatukoguhoidjaid osaleb aktiivselt seltsielus – nad on seltside esinaised, õpiringide juhid, täiskasvanute maaseltsielu edendajad, seati üheks eesmärgiks nende koolitamine ja selle läbi seltsielu, sh õpiringiliikumise edendamine. Võrumaa Keskraamatukogu õpiring *Õpi ja tegutse* Ere Raagi juhtimisel on koos käinud 1998. aastast alates. Õppetöös tuginetakse raamatutarkusele, seepärast pööratakse suurt tähelepanu kirjanduse tundmaõppimisele, otsitakse koostöövõimalusi ja jagatakse kogemusi, arendatakse käelist tegevust. Läbiviidud küsitlused ja tehtud ettepanekud on aidanud õpiringide tegevust hoogustada. Täiskasvanud Õppija Nädal oli tähtis, sest avaüritus toimus Võrus. Kõik andsid oma panuse nädala heaks kordaminekuks. Õpiringide tegevust tutvustati ulatuslikul näitusel. Päeva säravam esineja oli David Vseviov, kes arutles teemal *Õppimine kui kultuuri dialoog*. Huvilised said osaleda õpikodades ja külastada kunstinäitusi.

Kokkuvõtteks tuleb tunnistada, et ühenduse loomine oli tark otsus. On kogetud ühistegemisrõõmu, saadud juurde häid sõpru ja mõttekaaslasi, kasvanud on inimeste aktiivsus ja koostöövalmidus. Liikmeskond on aasta-aastalt kasvanud, tänase seisuga kuulub ühendusse poolsada liiget, sh endised töötajad Eha Tillmann ja Evi Mändik ning kooliraamatukogutöötajad Kristel Kons ja Ruth Toots. Kahel kolmandikul liikmetest on kutsetunnistus. Tegevusega on pakutud liikmetele nii eneseharimise võimalust kui ka meelelahutust. Aastatega on välja kujunenud kindlad traditsioonid: kevadised ühised koduloopäevad koos matkadega, sünnipäevade ja raamatukogude juubelite tähistamine, kohtumised kirjanike, psühholoogide, loodusteadlaste ja raamatukogurahvaga. On käidud õppekursioonidel Eestimaa eri paigus, Sankt-Peterburis, Saksamaal ning Põhjamaades. Alanud on ettevalmistused Võrumaa Keskraamatukogu 100. juubeliks. Võrumaa Ühendus töötab tihedas koostöös MTÜ Järjehoidjaga, kuna paljud inimesed kuuluvad mõlemasse.

Plaanid on teoks saanud eelkõige tänu ühenduse liikmetele, koostööpartneritele, ERÜ-poolsele toetusele, heale tahtele ja ühistegemisele. Tänu Inga Kuljuse õnnestunud projektidele on saanud võimalikuks paljud matkad ja õppereisid ning oleme saanud külla kutsuda säravaid vaimuhiiglasi.

ERÜ 1988–2008. Lühikroonika

Eesti raamatukoguhoidjate kongressid

- 9.–10. juuni 1988 Eesti raamatukoguhoidjate V kongress, ERÜ taasasutamiskongress Tallinna Pedagoogilise Instituudis
- 19.–20. mai 1993 VI kongress *Raamatukoguhoidja ja lugeja muutuvast Eestis* Eesti Rahvusraamatukogus Tallinnas
- 22.–23. oktoober 1998 VII kongress *Raamatukogud avatud ühiskonnas* Tartu Ülikooli Raamatukogus
- 9.–10. juuni 2003 VIII kongress *Ühiskonna teenistuses* Viljandi teatris Ugala
- 9.–10. juuni 2008 IX kongress *Raamatukogu teadmistepõhises ühiskonnas* Eesti Rahvusraamatukogus

Balti raamatukoguhoidjate kongressid

- 20.–23. juuni 1991 Balti raamatukoguhoidjate IV kongress Jūrmalas Lätis
- 21.–22. oktoober 1996 V kongress *Omariiklus ja raamatukogud = Independence and libraries* Eesti Rahvusraamatukogus
- 5.–6. oktoober 2000 VI kongress *Raamatukogu – uue aastatuhande infovärav = Library as Information Gateway to the New Millennium* Vilniuses Leedus
- 30. september – 2. oktoober 2004 VII kongress *Mitmekesisus ühtsuses: Balti raamatukogud Euroopa Liidus = Diversity in Unity: Baltic Libraries in European Union* Jumurdas Lätis
- 17.–19. mai 2007 VIII kongress *Kultuuripärandi säilitamine e-keskkonnas = Preservation of Cultural Heritage in Electronic Environment* Saku Suurhallis Tallinnas

Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate nõupidamised

- 15.–17. mai 1997 *Raamatukogud ja ühiskond = Libraries and Society* Birštonases Leedus
- 25.–26. oktoober 2001 *Raamatukogud teadmistekesksetes ühiskonnas = Libraries in knowledge-based society* Eesti Rahvusraamatukogus Tallinnas
- 2.–3. mai 2005 *Teadustöö ja innovatsioon: Põhja- ja Baltimaade raamatukogude arengustrateegia = Research and innovation: Nordic-Baltic Strategies for library development* Liepajas Lätis

Raamatukogupäevade motod

- 1989 10. november – 10. detsember VI raamatukogukuu *Eesti raamat ühendab meid*
- 1991 Soome-ugri rahvaste kultuur
- 1992 Raamatukogu kõigile, avamine Eesti Rahvusraamatukogus
- 1993 Erialateave ja raamatukogud
- 1994 Laps ja raamat
- 1995 Hoia raamatut
- 1996 Raamatukogu infoühiskonnas
- 1997 Raamatukogu – eluaegse õppimise koht
- 1998 Mida ühiskond ootab raamatukogult, avamine Lääne Maakonna Keskraamatukogus
- 1999 Raamatukogu ja raamatukoguhoidja muutuvast ajast, avamine Põltsamaa kiriklas
- 2000 Raamat on eesti rahva uhkus, avamine Rapla Maavalitsuses
- 2001 Tule raamatukogusse – teadmine on jõud, avamine Tartu Ülikooli Raamatukogus
- 2002 Lugemine lubatud, avamine Eesti Rahvusraamatukogus
- 2003 Mitmepalgeline raamatukogu, avamine Pärnus Kontserdimajas
- 2004 Avastad raamatukogu-avastad maailma, avamine Hermani kindluses Narvas
- 2005 Raamatukogu kaudu e-maailma, avamine Rakvere teatris
- 2006 Lugesdes rikkamaks, avamine kultuurimajas Kannel Võrus
- 2007 Olgem avatud raamatute rahvas, avamine Keila Kultuurimajas
- 2008 Loeb, mida loed, avamine Rannu kultuurikeskuses Tartumaal

Kõnekoosolekud

- 1996 Raamatukogud ja raha
- 1997 Mida ühiskond ootab raamatukogult?
- 1998 Raamatukogu õpikeskkonna osana
- 1999 Raamatukogu erakondade kultuuripoliitikas
- 2000 Raamatukogu asend ja roll Eesti ühiskonnas
- 2001 Kas Eesti raamatukogusüsteem vajab reformimist?
- 2002 Lugemine lubatud
- 2003 Kõnekoosolek Eesti kultuurist
- 2004 Kutse ja kutsumus
- 2005 Raamatukogu teenuste turul
- 2006 Ütle, mida sa loed ja ma ütlen...
- 2007 Raamatukogu (kui) ruum
- 2008 Raamatukogu ja meedia

Kooliraamatukogude sektsiooni suveseminarid

- 23.–25. juuni 1998 *Kooliraamatukogud muutuste teel* Neeruti puhkebaasis Pariisi külas Lääne-Virumaal
- 28.–30. juuni 1999 *Kooliraamatukogud Eesti raamatukogu- ja haridussüsteemis* Põlvas
- 28.–30. juuni 2000 *Kooliraamatukogu õppeprotsessi osana* Viljandis.
- 26.–28. juuni 2001 *Kooliraamatukogud ja kooli ainekava* Harjumaal
- 14.–16. august 2002 *Kooliraamatukogud ja kohalikud omavalitsused* Võrus
- 26.–28. juuni 2003 rahvusvaheline seminarilaager *Kooliraamatukogu kui õpikeskuse roll ning eesmärgid õppeprotsessis* Tõstamaal Pärnumaal
- 11.–13. august 2004 *Raamatukoguhoidja kutsestandard – väljakutse kooliraamatukoguhoidja isiksuseomaduste, üld- ja põhioskuste arendamiseks* Tartus
- 17.–19. august 2005 *Kooliraamatukogu osatähtsus õpilaste üldpädevuste kujundamisel* Kuressaares Saaremaal
- 16.–18. august 2006 *Erivajadustega laps kooliraamatukogus* Järvamaal
- 15.–17. august 2007 *X suveseminar Arvutiajastu head ja vead* Uuemõisas, Läänemaal
- 13.–15. august 2008 *Kas oskad nii koputada, et sulle uks avatakse?* lisakus Ida-Virumaal

Maaraamatukogude sektsiooni suveseminarid

- 5.–9. august 1991 Värskas Põlvamaal
- 28.–30. juuli 1992 Luunjas Tartumaal
- 2.–4. august 1994 Kose-Uuemõisas Harjumaal
- 27.–29. juuni 1995 Põltsamaal Jõgevamaal
- 21.–24. juuli 1996 Kihnus Pärnumaal
- 29.–31. juuli 1997 Toilas Ida-Virumaal
- 28.–30. juuli 1998 Taeblass Läänemaal
- 27.–29. juuli 1999 Viitnal Lääne-Virumaal
- 25.–28. juuli 2000 Kiidil Võrumaal
- 4.–7. juuni 2001 Viljandis
- 26.–28. juuni 2002 Kehtnas Raplamaal
- 17.–19. juuni 2003 Nüplis Valgamaal
- 8.–10. juuni 2004 Türil Järvamaal
- 7.–10. juuni 2005 Kipi-Koovil Saaremaal
- 27.–30. juuni 2006 Hausmal Hiiumaa
- 3.–5. juuli 2007 Rāpinas Põlvamaal
- 30. juuni–2. juuli 2008 Voorel Jõgevamaal

Maaraamatukoguhoidja päevad

- 30. oktoober 2001 I maaraamatukoguhoidja päev Paide Kultuurikeskuses
- 30. oktoober 2002 II maaraamatukoguhoidja päev Jõgeva Kultuurikeskuses
- 30. oktoober 2003 III maaraamatukoguhoidja päev Võru Kultuurimajas
- 30. oktoober 2004 IV maaraamatukoguhoidja päev Haapsalu Kultuurikeskuses
- 31. oktoober 2005 V maaraamatukoguhoidja päev Rapla Kultuurikeskuses
- 30. oktoober 2006 VI maaraamatukoguhoidja päev Pärnu teatris *Endla*
- 30. oktoober 2007 VII maaraamatukoguhoidja päev Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuses
- 30. oktoober 2008 VIII maaraamatukoguhoidja päev Viljandi Kultuurimajas

Lasteraamatukoguhoidjate päevad

- 29. oktoober 2004 1. lasteraamatukoguhoidja päev Põltsamaal
- 21. september 2005 2. lasteraamatukoguhoidja päev Viljandis
- 20. september 2006 3. lasteraamatukoguhoidja päev Elvas
- 19. september 2007 4. lasteraamatukoguhoidja päev Võrus
- 17. september 2008 5. lasteraamatukoguhoidja päev Paides

Teadus- ja erialaraamatukogu päevad

- 22. oktoober 2008 I teadus- ja erialaraamatukogu päev Tallinna Majanduskoolis
- 22. oktoober 2009 II teadus- ja erialaraamatu päev Tallinna Tehnikakõrgkoolis

Struktuuriüksuste juhtimine

Erialaraamatukogude sektsioon loodi 26. oktoobril 1999

Esimehed:

Vaiko Sepper 1999–2002

Kersti Naber 2003–2005

Ene Saar 2006–2007

Kristina Rallmann 2007–2009

Kooliraamatukogude sektsioon loodi 17. aprillil 1998

Esimehed:

Ester Sõrmus 1998–2001

Katrin Viirmaa 2001–2002

Vaike Mändmaa 2002–2005

Piia Selge 2005–2008

Jaanus Kõuts 2008–

Maaraamatukogude sektsioon loodi 19. märtsil 1991 väikeste raamatukogude toimkonnana

Esimehed:

Heljo Järvelaid 1991–2000

Sirje Bärge 2000–2005

Irma Raatma 2005–

Kogude toimikond alustas tööd 1. juunil 1992

Juhid:

Maret Klaus 1992–1998

Lea Lumi 1998–2001

Silvi Metsar 2001–2006

Mihkel Volt 2006–2008

Kristina Pai 2008–

Koolituse toimikond moodustati kaadri toimkonnana 1988 novembris; 1990 nimetati toimikond hariduse ja täienduskoolituse toimikonnaks ja 1995 koolituse toimikonnaks.

Juhid:

Maie Gross, 1988–1992

Evi Rannap 1992–1998

Aivi Sepp 1998–2002

Ilmar Vaaro 2003–

Lasteteeninduse toimikond loodi 21. septembril 2005

Juhid:

Ülle Kuuse 2005–2007

Ülle Rütel 2007–

Liigitamise ja märksõnastamise toimikond loodi 29. juunil 1992

Juhid:

Arda Kirsell ja Aili Normak 1992–1998

Arda-Maria Kirsell 1999–2001

Arda Maria Kirsell ja Marje Aasmets 2002–2003

Marje Aasmets 2004–2005

Katrin Karus 2005–2007

Tamara Kozõreva ja Malle Lang 2007–

Terminoloogiatoimikond loodi 1. jaanuaril 1993

Juhid:

Ivi Piibeleht 1993–1994

Reet Kukk 1994–1998

Kalju Tammaru, 1998–2000

Maris Ringvee 2001–2003

Kalju Tammaru 2003–

Vanaraamatu toimkond loodi 3. märtsil 1994

Juhid:

Tiiu Reimo 1994–1999

Ruth Hiie 2000–2003

Kardi Tammur 2004–2008

Urve Sildre 2009–

Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühm loodi 1999 veebruaris

Juhid:

Mare Ektermann 1999–2002

Ere Raag 2002–

Kutsekomisjon loodi 21. jaanuaril 2004

Esimehed:

Malle Ermel 2004–2008

Krista Talvi 2008–

Kutseeksami komisjon loodi 9. jaanuaril 2006

Esimees:

Tiiu Reimo 2006–

Eks-klubi loodi 15. aprillil 1998

Juhid:

Ester Lepik 1998–2000

Elvi Vall 2000–2004

Aita Karjatse 2004–2005

Juta Kaps 2006–2009

Pärnumaa Ühendus loodi 25. jaanuaril 2008

Juhatusse valiti Lenna Eliste, Liivia Koolme ja Reet Roosi

Tartumaa Kogu taasisutati 1989. aastal

Usaldusisikud:

Peale taasasutamist oli usaldusisikuks Elle Tarik, 90. aastate esimesel poolel juhtisid ühendust Ädu Neemre, Halliki Jürma ja Ester Barkala

Maret Vanamb 1996–1999

Ene Ruder 2000–2002

Sirje Madisson 2003–2004

Vaike Kurel 2005–2006

Halliki Jürma 2007–2008

Võrumaa Ühendus loodi 8. märtsil 2000

Juhid:

Matti Russ 2000–2005

Ere Raag 2005–

Eesti raamatukoguhoidjate IX kongress

Katre Riisalu

2008. aasta juunikuul algul kogunes 150 raamatukoguhoidjat Eesti Rahvusraamatukogu konverentsisaali, et osa saada raamatukoguhoidjate IX kongressist. Programmitoimikond, kuhu kuulusid Malle Ermel, Jüri Järs, Andres Kollist, Tiiu Reimo, Anneli Sepp, Tiiu Valm, Ilmar Vaaro ja Meeli Veskus, pidas oluliseks, et kongressi läbiva teemana leiaks kajastamist raamatukogu roll ühiskonnas. Kahe päeva jooksul peeti 16 ettekannet, mis olid jagatud nelja suurde teemaplokki ning andsid hea ülevaate Eesti raamatukogunduses toimuvast. Esimesel päeval keskenduti raamatukogunduse tänapäevale meil ja mujal, istungeid juhatasid Meeli Veskus ja Tiiu Reimo. Teisel päeval räägiti erialaharidusest ja aastakümnete pärandist, teemaplokke juhatasid Janne Andresoo ja Malle Ermel. Kongressi avasõnad ütlesid Kultuuriministeeriumi asekancler Anton Pärn, Haridus- ja Teadusministeeriumi kancler Janar Holm ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rektor Anzori Barkalaja.

Kongressi avaettekandeks oli sõna Tallinna Ülikooli rektoril, professor **Rein Raul**. Tema mõtisklus teemal *Raamat infokaoses* oli kongressile teoreetiliseks avalöögiks, analüüsid raamatu seisuga tänapäevases kultuurikeskkonnas. Ajas tagasi vaadates tõi ta näiteid Babüloonia kuninga ja Jaapani õukonna raamatukogudest, mis toimisid tänu tekstide peast mäletavatele inimestele. Esimene suur hüpe oligi suulisest kultuurist kirjalikku, mis muutis tekstide ringlemist ühiskonnas ja seega muutus ka tekstide vorm. Suulises kultuuris suutis ühiskond kiiresti adapteeruda ja kohandada tekste. Teine hüpe oli elitaarsest kirjaoskusest üldisesse, mis tõi kaasa trükitud tekstide leviku. Ettekandja arvates oleme tänasel päeval jõudnud olukorda, kus sõnaline informatsioon on hakanud muutuma visuaalseks. Fragmentidena meieni jõudev info killustab meie teadmist. Vaadates tekstuaalse kultuuri arengu hüppeid suulisest kirjalikuks, kirjalikust trükituks ja trükitust elektrooniliseks, siis iga järgmine faas ei kaota eelmist ära, vaid muudab selle staatust kultuuri sees. Trükitud tekstid ei kaotanud käsikirju ja käsikirjad ei kaotanud tekstide suulist ettekandmist, siamaale peetakse kirjandusõhtuid. Tinglikult võib öelda, et kirjaoskamatus protsent on ühiskonnas enam-vähem konstantne aegade algusest kuni praeguseni. Oma ettekande lõpuks jõudis prof Rein Raud tõdemu-

seni – et raamatukogu tänapäeval oma funktsiooni kõige paremini täidaks, peaks toimuma muutus säilitavast keskkonnast kultuurikeskuseks, kuhu inimestel oleks põhjust tulla. Tema sooviks oleks, et raamatukogudes toimuks pidevalt midagi sellist, millest ilma jääda ei taheta. Koos lähimate liitlastega (nt ülikoolid) tuleks luua koht, kuhu inimene võib minna alati, kui tal on küsimusi, millele ta soovib saada vastused.

Pilk Euroopasse

Hollandi rahvaraamatukogude tulevikuväljavaated visandas kongressist osalejatele Amsterdami Ülikooli professor **Frank Huysmans** oma ettekandes *Hollandi rahvaraamatukogud kümne aasta pärast*. 1998. aastal algas Hollandis rahvaraamatukogude võrgu ümberstruktureerimine. Tol hetkel oli täheldada ühtekuuluvuse puudumist raamatukogusektoris, samas kui raamatukogude ees seisvad väljakutsed olid loonud olukorra, kus oleks tulnud ühte hoida rohkem kui varem. Nüüdseks on administratiivne uuendusprotsess jõudnud lõpusirgele ning kujunenud visioon, kuidas Hollandi rahvaraamatukogud võiksid välja näha aastatel 2015–2020. Igal ajal on olnud käärid raamatukogude tegevuse põhimõtete ja tegeliku elu vahel. Algselt oli mõtte inimesi intellektuaalselt ja kultuuriliselt harida vastuolus tegelikkusega, sest enamik lugejatest külastas raamatukogusid meelelahutuslikel eesmärkidel. Suhtumine ühingute ja organisatsioonidega liitumisse on muutumas individualiseerumise ja informaliseerumise tõttu ning tekkivad sidemed on ajutisemat ja muutuvat laadi. See peegeldab ka muutunud suhtumises vabatahtlikusse töösse. Esineb märke, et vabatahtlikult ei taheta enam midagi teha, kuid vabatahtlik töö on võtmas uut, ajutisemat laadi ja projektipõhist vormi. Raamatukogudel tuleb toime tulla lugejate muutunud ootuste ja vajadustega ning pakkuda uusi teenuseid ning aktiivsemalt osaleda kohalikus ühiskonnaelus. Raamatukogukasutus väheneb pidevalt ning elanikkond toetab raamatukogude teenusepakkumist üha vähem. Atraktiivsete kasutajasõbralike alternatiivide arendamine internetis ja sisutootjate poolt, kes loovad kasutajatega otsesuhteid, võib tuua kaasa raamatukogu kui traditsioonilise teenuseid pakkuva institutsiooni radikaalse marginaliseerumise. Kokkuvõtteks leidis ettekandja, et raamatukogud võivad oma ühiskondlikke ülesandeid täita teisiti, pakkudes oma abi informatsiooni mõistmisel ja hindamisel või väikestes kogukondades kommunikatsioonikeskustena, jäädes samal ajal sõltumatuks ning mitmekülgeks kõikide kodanike jaoks.

Soome Rahvusraamatukogu direktor, professor **Kai Ekholm** rääkis teemal *Soome Rahvusraamatukogu strateegilisi eesmärke*. Alates 2006. aastast on rahvusraamatukogu raamatukoguvõrgu teeninduskeskus, kelle olulisimaks eesmärgiks on digitaalse

töökeskkonna arendamine – raamatukogusüsteem Voyager, üleriigiline portaal Nelli, digitaalobjektide haldussüsteem, kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete uuringute läbiviimine.

Eesti raamatukogundus

Päeva teisel poolel arutati Eesti raamatukogunduse üle. Tartu Ülikooli raamatukogu direktor **Martin Hallik** rääkis teemal *Kuidas saada väljapaistvaks Euroopa teadusraamatukoguks?*. Tema ettekanne põhines teadusraamatukogude arengukaval, mille koostamisel oli üheks eelduseks mõte, et Euroopa parimate ülikoolide hulka jõudmiseks vajab ülikool väga head raamatukogu. Teadusraamatukogude ühistegevuse suurimate saavutustena toodi esile raamatukogude infosüsteemi ESTER arendamist ning sidusandmebaaside kasutuslitsentside ühishankeid. Eesti lugejatel on olemas korralik elektrooniline kataloog ning teadlastele kättesaadavate elektrooniliste andmebaaside hulk on võrreldav meie lähipiirkonna parimate ülikoolidega. Samas tõi 2008. aasta algul toimunud riigikontrolli audit teadusraamatukogudes probleemsetena välja ebarahuldavad hoiutingimused ning vajaduse ühtse komplekteerimiskava järele. Lähiaastatel plaanitakse lõpule jõuda kaartkataloogide retrokonverteerimisega ning otsustamist vajab, milline saab olema see üks ja üldine värav, mille kaudu avanevad kõigi Eesti teadusraamatukogude infovarasalved. Martin Halliku sõnum oli, et Eesti teadusraamatukogude eesmärk on olla igal juhul nähtav.

Ka Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor **Tiiu Valm** tugines oma (video)ettekandes *Eesti Rahvusraamatukogu – värav teadmiste maailma* Eesti Rahvusraamatukogu arengukavale ning tõi välja raamatukogu strateegilised eesmärgid. Tiiu Valmi hinnangul on rahvusraamatukogus loodud kaasaegsetele nõuetele vastav info-tehnoloogiline ja organisatsiooniline keskkond, välja on arendatud edukalt toimiv koostöövõrgustik nii Eestis kui Euroopas ning üle on mindud kliendikesksele teenuse osutamisele. Ettekandja sõnul on rahvusraamatukogu ühiskonna peegel ning mida kiiremini muutub ühiskond, seda kiiremini muutuvad kasutajate vajadused ja seda kiiremini muutub raamatukogu ise.

Kristina Rallmann Kaitsejõudude Peastaabi raamatukogust andis ülevaate erialaraamatukogudest Eestis aastal 2008 ning väikeste erialaraamatukogude suurest soovist arendada rohkem koostööd erinevate raamatukogutüüpide vahel.

Tartu Linnaraamatukogu direktor **Asko Tamme** rääkis teemal *Rahvaraamatukogud – meie reliikvia on vabadas*. Oma ettekannet alustas ta rahvaraamatukogu olemuse selgitamisega. Ettekandja veendumus kohaselt on rahvaraamatukogu asutus, mis ülikooliraamatukoguga sarnaneb ainult väliskujult, rahvaraamatukogu olemuse aluseks on eluga hakkama saamine. Ettekandes rõhutati, et iga päev ja

igaüks meist peab mõtlema küsimusele – kelle ja mille jaoks me olemas oleme. Kuivõrd saab arengukava raamatukogude ees seisvaid küsimusi lahendada. Rahvaraamatukogude lugejaid on natuke rohkem kui 30% elanikkonnast, samas kahe kongressi vahelisel perioodil on Eesti rahvaraamatukogude laenutuste arv kukkunud 25,5%. Õhku jäi küsimus, kuidas rahvaraamatukogud peaksid edasi minema!

Eesti kooliraamatukogudest andis ülevaate Rocca al Mare Kooli raamatukogu juhataja **Jaanus Kõuts**. Ettekandes *Kooliraamatukogu kui infokirjaoskuse harjutamise koht* ütles ta: *Me oleme rahvas, kes usub haridusse kui edu võtmesse, teadmistepõhisesse ühiskonda kui võimalusse, kus just riigi väiksus on arengus eeliseks.* Infokirjaoskus on tänapäeva ühiskonnas iga inimese jaoks hädavajalik oskus ning kooliraamatukogul on selle väljakujunemisel eriline roll. Infokirjaoskus tähendab inimese oskust leida, hinnata ja kasutada erinevatest allikatest saadavat infot. Infokirjaoskust on võimalik ja vajalik harjutada juba varakult ja üheks väga heaks harjutamise kohaks võib olla kooliraamatukogu. 2008. aasta veebruaris läbi viidud kooliraamatukogude kaardistamisest ilmneb, et 590-st üldhariduskoolist puudub 135 koolis raamatukogu täiesti. Internetiühendusega lugejaarvutid on 40% Eesti kooliraamatukogudes, kooliraamatukogudes töötab kokku peaaegu 600 raamatukoguhoidjat, neist on erialase haridusega 40%. Raamatukogutarkvara on olemas 40% koolis, raamatukogutunnid toimuvad 41% koolis. Probleemsena tõi Jaanus Kõuts välja, et kooliraamatukogude võrgu arengu juhtimine riiklikul tasandil ei ole toimunud süsteemselt ega järjepidevalt. Kooliraamatukogu areng on sõltunud pigem kohalikust huvist ja võimalustest, raamatukoguhoidja initsiatiivist, konkreetse koolijuhhi ja/või kohaliku omavalitsuse toetusest. Kooliraamatukogude võrk on välja arendamata, puudub terviklik kontseptsioon, mis oleks aktsepteeritud ja koordineeritud riiklikul tasandil. Ettekandja tegi ettepaneku luua kooliraamatukogude tööd koordineeriv keskus. Ettekanne lõppes positiivses võtmes tõdemusega, et raamatukogu peaks olema koolis eriline paik, kus igaühel on võimalik olla ja areneda oma hingamise ja rütmiga.

Esimese kongressipäeva lõpuks andis Eesti Rahvusraamatukogust **Toomas Schvak** põhjaliku ülevaate teemal *Piirideta raamatukogundusest: Eesti raamatukogude rahvusvahelistest koostööprojektidest aastatel 2003–2008*. Ettekandest jäi kõlama, et meie raamatukogude koostööprojektid piirduvad valdavalt Euroopaga, kuid tuleks leida partnereid ka teiste maailmajagude innovatiivsete mäluasutuste seast ning integreeruda ülemaailmsetesse projektidesse. Liialt tagasihoidlikult on esindatud raamatukogud teadusuuringute projektides. Rohkem tuleks panustada uute rahvusvaheliste teenuste arendamisele suunatud projektidesse. Senini on olnud tagaplaanid rahvaraamatukogud, ühe väljundi peaks neile kindlasti andma ka uus

mäluasutuste portaal *Europeana* ja selle arendamisega seonduv, sest see on mõeldud kõigile raamatukogudele, sõltumata nende tüübist.

Õpipoisist meistriks

Raamatukoguhoidjatele on erialaseid teadmisi antud rohkem kui 80 aastat. Tallinna Ülikoolist **Tiiu Reimo** ja Viljandi Kultuuriakadeemiast **Mai Põltaas** püüdsid oma ettekandes leida vastust küsimusele *Milleks raamatukoguhoidjale erialaharidus?* Eesti 1066 raamatukogus töötab 3300 töötajat, 87% töötajatest on raamatukogundusliku ettevalmistusega. Õppekavad läbisid 2008. aastal akrediteerimise rahvusvahelise ekspertkomisjoni poolt, seega võib öelda, et erialaharidus vastab rahvusvahelistele nõudmistele ning eriala arengusuundadele.

Tallinna Keskraamatukogust **Kaie Holm** kõneles teemal *Raamatukoguhoidjate järelkasvust tööandja pilguga*. Ta rõhutas, et raamatukoguhoidjate järelkasvust rääkides peaks rääkima mitte ainult sellest, milliste oskustega raamatukoguhoidjaid vajatakse, vaid kuidas tagada, et piisaval arvul noori eriala üldse õppima tuleks. Kaie Holm arvas, et reaalse töökogemuse ja raamatukogu arenguplaanidega tutvumise kaudu oleks võimalik veenda noori raamatukogus töötamise kasuks otsustama. Ettekandja poolt läbi viidud tudengite küsitlusest selgus, et praktika käigus osutus töö raamatukogus tudengite jaoks huvitavamaks kui loodeti ning mitmegi jaoks sai raamatukogus töötamine täiesti uue tähenduse.

Janne Andresoo Eesti Rahvusraamatukogust andis ülevaate teemal *Raamatukoguhoidja kutse kvalifikatsioonist ja kutseõppest* ning püüdis leida vastust küsimusele, mis motiveerib raamatukogutöötajat kutse kvalifikatsiooni tõendamiseks. Ettekandja tõi välja ka probleemid, mis on esile kerkinud kutseomistamisega seonduvalt.

Aastakümnete pärand

Viimane istung oli tagasivaatav. ERÜ juhatuse esinaine aastatel 1994–1998 **Anne Valmas** Tallinna Ülikooli Akadeemilisest Raamatukogust, tegi oma ettekandes *85 aastat raamatukoguhoidjate ühistööd* kokkuvõtte meie kutseühingus aastate jooksul tehtust. 1923. aastal I üleriiklikul raamatukoguhoidjate kongressil asutatud ERÜ alustas tegevust ajal, mil puudus riiklik raamatukoguvõrk. Tegevusperioodi lõpuks oli vastu võetud avalike raamatukogude seadus, regulaarselt korraldati kursusi, ilmus ajakiri *Raamatukogu*. 1988. aastal ühingat taasasutades olid raamatukoguinimesed jõudnud äratundmisele, et Eesti raamatukogundus on kriisiseisus, oldi mures Eesti raamatukogunduse ja raamatukoguhoidjate pärast. Hoog ja ind oli tol ajal suur ning kaasalööjaid oli palju. Ettekandja tõdeb, et praeguseks on asjad muutunud, paraku sõltub aga ühingu tegevus kõigi liikmete aktiivsusest. Ühingu saab asju arutada, soovitada ja teha ettepanekuid, korraldada ühiseid üritusi, tunnustada ja

võimaldada kokku saada. Ühinguusse kuuluvad inimesed, kes on nõus rohkem ära tegema kui igapäevatöö nõuab.

Rahvusraamatukogust **Piret Lotman** rääkis teemal *Mood ja järjepidevus Eesti teadusraamatukogudes*. Tema vaateväljas olid Eesti suuremad humanitaarkirjandust sisaldavad teadusraamatukogud. Ajaloolise tagasivaatega erinevate raamatukogude fondide kujunemisest rääkides jõudis ettekandja tõdemuseni, et Eesti teadusraamatukogudes on edukalt toime tulnud infotehnoloogiliste vahendite kasutuselevõtuga, kuid ajaloolasel ei ole võimalik Eesti teadusraamatukogude baasil oma töid kirjutada. Reaalsus on see, et lugejatele ei ole tagatud hädavajalik teaduskirjandus. Raamatukogu ei ole asi iseeneses, ta on mingi sotsiaalse grupi mäluinstitutsioon, kogub sellele vajalikke tekste ja talletab neid. Ettekandja toonitas, et humanitaarteadustes on oluline intellektuaalne ausus, mis omakorda seostub nii tekstide autentsuse kui ammendatavusega; samuti meetoodilisus ja järjepidevus. Lugejana on tal üsna ükskõik, kas teenindajaks on raamatukoguhoidja või infospetsialist, vaevalt märkab ta ka tema uut kostüümi või meiki. Lugeja jaoks on olulised pädevus ja pühendumus. Järjepidevus raamatukogu fondide komplekteerimisel, samuti algsete tööpõhimõtete järgimisel loob väga suure väärtuse, mis omakorda loob uusi väärtusi ühiskonnas. Ettekande lõpetas Piret Lotman sõnadega „...meie teadusraamatukogu prioriteetideks peaksid olema võimalikult ammendav teavikute komplekteerimine Eesti teadlaste vajadusi arvestades ja haritud raamatukoguhoidja“.

Viljandi Kultuuriakadeemiast **Ilmar Vaaro** andis põhjaliku ülevaate teemal *Vanemad eestikeelsed raamatud iseloomustamas keskkogusid*. Ettekandja keskendus aastatel 1918–1940 ilmunud eestikeelsele raamatule ning nende leidumusele rahvaraamatukogudes.

Kongressi lõpetas Eesti Entsüklopeediakirjastuse peatoimetaja **Hardo Aasmäe** mõtisklus teemal *Raamatu (teadmiste) roll Eestis ja maailmas*.

Nagu mitmes ettekandes rõhutati, on järjepidevus raamatukogutöös möödapääsmatu. Ka raamatukoguhoidjate IX kongress oli kantud ajaloolise järjepidevuse mõttest – 85 aastat tagasi kogunesid raamatukoguhoidjad oma esimesele kongressile, Estonia valges saalis asutati 1923. aastal meie kutseühing, mis taasasutati täpselt kakskümmend aastat tagasi, 9. juunil 1988.

Kongressil vastu võetud avalikkusele suunatud pöördumises väljendati lootust, et riigil jätkub tarkust investeerida raamatukogudesse ka majanduslikult rasketel aegadel. Estonia valges saalis toimunud meeleolukal vastuvõtul pakutud tordile kirjutatud sõnades *Eesti ei saa ilma meieta!* raamatukoguhoidjad ei kahtle.

No mis elu see on... ilma raamatuta!

Anne Rande

Eesti Lastekirjanduse Keskus on andnud endast parima, et nii mõtleksid kõik väikesed ja suured, kes majale tiiru peale teinud. Asutus on kindlasti kõige jõukam ja avaram eesti lastekirjanduse kodu nii Eestis kui terves maailmas. Maja on tööpoolest ainulaadne kultuurikatlake, mida lihtsalt peab ise nägema.

Juhtunud on midagi enneolematut – väike Eesti riik on teinud noorele põlvkonnale uskumatu kingituse. Tegelikult on sündinud sõnuseletamatu ime. Igal hommikul uksest sisse astudes sulen hetkeks silmad, veendumaks, et see ikka tõsi on.

Mäletan väga hästi viimast 20 aastat, mil asutuses töötan – taotluskirju ruumiprobleemi lahendamiseks kirjutati hästi palju. Leiti isegi lahendusi, kuid ikka läks midagi vussi. Samal ajal oli kogu meie väikese fantastilise töökollektiivi pilk ja mõte suunatud tulevikku teadmiselega, et laste lugemiseta ei saa riik olla edukas. Täna võime öelda, et meid märgati ja võeti kuulda – tasapisi tekkis ja laienes toetajaskond otsustajategi näol. Alates 1987. aastast, mil töötan asutuses, on kultuuri-ministrid vahetunud pea iga aasta. Tänapäevani on neid kokku olnud neliteist. Ega muud polnudki vaja, kui ära oodata kaheteistkümnendat ministri Urmas Paeti, kes sõna otseses mõttes tuli, nägi, mõtles, EHMATAS, VÄÄRTUSTAS ja OTSUSTAS. Ja nii lummasi 2008. aasta 7. jaanuarist Pika tänava uhke muinasjutuloss oma kauni välisilme ning ainulaadse interjööri. Ruumi- ja tegevuskontseptsioon on läbi mõeldud selliselt, et juba sisenedes tunneksid lapsed, et neid siin oodatakse, väärtustatakse ja armastatakse. Keskus juhib tulijat lastekirjanduse maailma mitmel erineval moel. Uskuge, majast väljudes tunnevad ka suured inimesed end õnnelikumate ja parematena.

Keskuse tegevuse eesmärk – tuua lugemise juurde võimalikult palju väikesed ja suuri inimesi, töötab täistuuridel kuus päeva nädalas. Aasta pärast avamist võib öelda, et meie raamatukogu kasutab ligi 2000 lugejat. Toimunud on juba 400 üritust ja sündmust. Numbrid üllatavad meidki, lisades kindlustunnet, et oleme õigel teel. Heameelt teevad noored pered ja mis eriti vahva- silma on jäänud just isad vaevu laenutusletini ulatuvate põnnidega.

Asume pealinnas, kuid meie tegevus on suunatud kogu Eestile, viimased kümme aastat esindame omamaist lastekirjandust ka mujal maailmas. Minu teada pole vähemalt Euroopas teist analoogilist asutust, kes tegeleks lastekirjandusega nii mitmekülgsest nagu seda teeme meie.

Kuigi ruumide kujundamisel tuli lähtuda muinsuskaitse ning päästeameti rangetest ettekirjutustest, üritasime sellegipoolest sisekujundusest võtta maksimumi, et pakuda tulijatele unustamatuid muljeid, äratundmisrõõmu ja selliseid emotsioone, mis tekitaksid lugemisisu ka nendes, kes seni pole raamatust eriti midagi pidanud. Sellises majas peaks raamat ja lugemine muutuma nii lastele ja noortele kui suurtele inimestele jälle ahvatlevaks.

Esimesel korrusel üllatab uhke juugendlaega lasteraamatukogu. Samal korrusel pakub silmailu Edgar Valteri galerii. Armastatud looja perekond on annetanud keskusele mitu tuhat vanameistri illustratsiooni. Hoiame armastatud kunstniku hindamatut varandust nagu kõikide teistegi eesti lasteraamatukunstnike töid ning igast eestikeelsest lasteraamatust üht eksemplari säilitushoidlates. Just sinna on sõna otseses mõttes kokku kogutud eesti lasteraamatu lugu. See ainulaadne varandus on kullastki kallim, sest just vaimuvara on meie väikese rahva kultuuriloo üks võimsamatest alustaladest.

Teine korrus on tõeline üllatustekorrus. Avatud on eesti lastekirjanduse varakamber, mida sisuliselt võib nimetada eesti esimeseks lasteraamatumuuseumiks. Head äraolemist ja avastamisrõõmu peaks siin jaguma igale sisenejale, sest just nendes ruumides lähendab ja ühendab raamat erinevaid põlvkondi. Retk lapsepõlvemaale paneb heldima iga suure inimese ja ausammas aabitsale ning vahvad eesti lasteraamatute tegelaskujud panevad kilkama lapsed. Üldist elevust tekitavad muuseumiruumi kaunistavad 35 eesti kunstnike poolt kujundatud originaalset taburetti. Eriti põnev on äraarvamismäng, kus taburet ja raamat peavad teineteise leidma – nii õpivad lapsed tundma illustratsioonikunsti ja selle tegijaid. Üllatused jätkuvad sama korruse luugisaalis, kus lumuvad suursugused aknaluugid, maalitud eesti ühe tippkunstniku – Jüri Mildebergi poolt.

Terve maja on ka uhke kunstigalerii, kus järjepidevalt eksponeeritakse nii eesti kui rahvusvahelist lasteraamatukunsti. Kolmanda korruse pööningusaal paneb ahhetama iga siseneja – tulija satub muinasjutumaailma, mille ainulaadsus köidab esimesest hetkest. See on koht, kuhu võiks jääda. Suurepärase tööd on teinud selle ilu looja – kunstnik Piret Mildeberg.

Suvekuudel pakub põnevaid võimalusi sisehoov, kus linnamüür muutub jutumüüriks, lava erinevate kirjandus- ja muusikategevuste keskpunktiks. Läänud vanalinna päevade ajal, mil noored näitlejad oma kunsti näitasid, ei tahtnud rahvas hoovi ära mahtuda.

Kogu maja on kui armas, ainulaadne, soe ja põnev tervikruum. Imeline aura ning erilise fluidum lausa mähivad endasse ja kasvatavad tiivad selga. See on aja mahavõtmise ja nautimise paik, nii nagu hea lasteraamatki.

Et tee raamatuni ei pruugi alati olla lühike, sirge ja lihtne, vaid ka pikk, käänuline ning keeruline, pole juba ammu uudis. Pika tänava majas on võimalik toimetada erinevate asjadega, ka sellistega, mis esmapilgul ei seostugi raamatuga, kuid lõppkokkuvõttes peaksid selleni viima küll.

Pea iga päev pakutakse ka maja väliselt huvitavaid koostööprojekte. Eestimaal tegelevad lapsed ja noored põnevate kultuuriprojektidega, tegutsevad näite- ja muusikaringid, luule- ja väitlusklubid jms. Oleme avatud kõigile pakkumistele, mis seotud laste lugemise ja raamatuga, lastekultuuriga üldse.

Meie soov on anda eeskätt lastele ja noortele võimalus kuuluda nende hulka, kes sisse astudes peaksid tundma uhkust ja rõõmu, et just nende jaoks on see maja tehtud nii ilusaks, põnevaks, nauditavaks ja ainulaadseks. Maja, mis peaks lisama igale sisenejale väärikustunnet. Maja, mis peaks tekitama igas tulijas tahtmise muutuda paremaks. Maja, mis peaks ka kõige tuimemas ja ükskõiksemas inimeses äratama ilusaid emotsioone ja unistusi. Ühesõnaga, tegijad on endast andnud parima, et Eesti Lastekirjanduse Keskuse uuest kodust kujuneks tõeline lapsepõlveparadiis.

Ratastel Katarina Jee viib raamatud lugejale lähemale

Kaie Holm

Tallinnas raamatukogubussiteenuse käivitamise idee pärineb aastast 2005, kui Tallinna Keskraamatukogu arengukavas aastateks 2005–2009 toodi lugejateeniduse arendamise eesmärgi all ettepanekuna välja raamatukogubussi abil teenuse pakkumine linna nendes piirkondades, kus raamatukoguteenus ei ole kättesaadav. Tallinna äärealadele oli tekkinud uusi hajaasustusega asumeid, senised suvila- ja aiamajade piirkonnad olid muutunud elurajoonideks, varem kas väga hõreda asustusega või hoopiski elamutega asustamata piirkonnad, endised põllu-, metsa- või võsa- vms alad olid eramuid täis ehitatud. Oli mõeldamatu, et neisse hajaasustusega piirkondadesse on võimalik ja ka majanduslikult otstarbekas raamatukogu rajada. Samuti oli ja on ka praegu endiselt Lasnamäel piirkonna suurus ja elanike arvu aluseks võttes liiga vähe raamatukogusid. Seepärast pidasime Skandinaavia maades üpriski tavapäraselt raamatukogubussi lahenduseks, et viia raamatu laenamise võimalus keskustest linna äärealadele ning tagada teenuse kättesaadavus neile sihtgruppidele, kes on oma kodupiirkonnaga rohkem seotud ega liigu nii aktiivselt, ehk lastele ja vanematele inimestele.

Teades raamatukogubussi teenuse käivitamiseks vajaliku alginvesteeringu suurust, ei pidanud me selle realiseerimist antud arengukava raames kuigi tõenäoliseks. Ka oli neil aastatel keskraamatukogu jaoks üks peamisi eesmärke renoveerida olemasolevate raamatukogude ruume või avada uusi raamatukogusid ning selleks suunati ka kõik investeeringud. Samas võib nüüd tagantjärele öelda, et bussi ostmise sattus ideaalsele ajale, sest 2008. aasta teisel poolel alanud majanduslangus paneb mitmeks aastaks kahtluse alla enamike investeeringuvajaduste teostumise.

Keskraamatukogu bussi ostmise otsuse tegemine erines mõnevõrra tavapärasest käigust investeeringute planeerimisel. Kuid see võiks olla raamatukogudele julgustuseks, et veidi „hullumeelseid“ ideid võib olla kergem rahastajale „maha müüa“ kui leida poliitikutelt toetust traditsioonilistele, kuid igapäevaeluks väga vajalikele lahendustele. Ning sellisel juhul võivad need ideed realiseeruda ka suhteliselt kiiresti.

Vaatamata sellele, et keskraamatukogu juhtkond raamatukogubussiteenuse reaalselt käivitamist lähitulevikus ei kavandanud ega lülitanud bussi ostmist investeeringu-

plaanidesse, tutvustati ideed vahetevahel erinevatele linnaametnikele ja poliitikutele. Üldjuhul olid nende reageerinud pigem naljatlevad ja bussi majanduslikus otsustarbekuses kahtlevad. Kuid 2005. a novembris Tallinna Keskraamatukogu direktori ja Tallinna linnavolikogu haridus- ja kultuurikomisjoni esimehe Tarmo Lausingu vahel toimunud kohtumine viis Tallinna linnavolikogu otsuseni 2006. aasta mais anda Tallinna Linnavalitsusele ülesanne algatada buss-raamatukogu teenuse väljatöötamine Tallinna Keskraamatukogu baasil. Aasta hiljem, 14. mail 2007 kirjutati alla leping Tallinna linna ja Soome firma *Kiitokori OY* vahel raamatukogubussi ehitamiseks. Kokku kulus aega idee tutvustamisest kuni hetkeni, mil buss Helsingist saabuvalt laevalt Tallinnas maha sõitis, kaks aastat ja kolm kuud.

Need aastad olid keskraamatukogule suhteliselt erakordne ja pühendumist nõudev aeg. Tuli tegeleda ülesannetega, mis olid töötajatele täiesti uued. Kui rahvusvahelise riigihanke läbiviimiseks saime kasutada vastavat kogemust omava ettevõtte abi, siis kogu bussi ehitamist ja väljanägemist puudutav osa tuli meil endil paika panna. Teatud paralleele võib küll tõmmata uue raamatukogu loomisega, millega meie meeskonnal oli tulnud neil aastatel tegeleda, kuid seekordse ülesande erakordsus ja vastutus eeldas kõikide valdkondadega tegelevate töötajate väga head koostööd – nii teeninduse korralduse, bussi tehniliste küsimuste, info-tehnoloogiliste lahenduste ja bussi kujunduse osas. Raamatukogubussi teenindus tuli ette läbi mõelda, et osata koostada rahvusvaheliseks riigihankeks vajalik tehniline kirjeldus või vastata *Kiitokori OY* küsimustele. Keda me teenindama hakkame, kui palju ja milliseid teavikuid peab buss mahutama, mitu töökohta on vajalik nii täna kui ehk ka kümne aasta pärast, milliseid seadmeid kasutab raamatukoguhoidja ja milliseid võimaldame kasutada lugejal ning kus need peaksid asuma, kuidas lahendada internetiühenduse jne. Alati kõike ette näha muidugi ei osatud, teatud ideed tekkisid jooksvalt töö käigus või tuli varasemaid otsuseid muuta. Nii oli üheks üsna viimasel hetkel tehtud otsuseks panna bussi juhtimiskabiini raamatukoguhoidjatele kaks istekohta, teine on vajalik, et bussiga saaks kaasa sõita praktikant või ürituste läbiviimisel kaasalööv raamatukoguhoidja.

Kogu protsessi käigus oli meil abi Soome kolleegidest. Riigihankeks vajaliku tehnilise kirjelduse koostamisel võtsime aluseks Soome raamatukoguhoidjate ühingu poolt koostatud raamatukogubussi standardi. Helsingi Linnaraamatukoguga suhtlesime regulaarselt alates volikogu kultuuri- ja hariduskomisjoni jaoks taotluse koostamiseks vajaliku informatsiooni saamisest kuni meie raamatukoguhoidja praktikani Helsingi raamatukogubussis vahetult enne teenuse pakkumise algust. Mitmel korral käisime Helsingis bussi sisustuse ja garaaži ehituse täpsustamise

pärast. Kolleegid näitasid ära oma busside miinused, näiteks ei kasuta nemad oma busse suvel jahutussüsteemi puudumise tõttu. Tänu soomlaste kogemustele lisasime meie oma bussi tehnilisse kirjeldusele lisaks jahutusele ka invatõstuki.

Soomlastelt võtsime ka idee anda raamatukogubussile nimi. Nimekonkursi peamine idee oli linnarahva teavitamine uuest teenusest. 95 pakkujalt saime 119 erinevat nimepakkumist, mille hulgast valisime bussile nimeks Katarina Jee. Nimi pärineb August Gailiti raamatust *Toomas Nipernaadi*, mis avaldati esimest korda 1928. aastal, seega juhuste kokkulangemise tõttu tähistasime nii 80 aasta möödumist selle eesti kirjanduse olulise teose ilmumisest.

Nime pakkuja põhjendas nime sobivust järgmiselt: *See oleks justkui kummardus suurele kirjanikule, kes minu arvates on kõikides oma raamatutes väga hästi ära tabanud eesti inimese sisemaailma. Mitte selle tammsaareliku töödrügava ja seeläbi armastuseni jõudva eesti inimese hingemaailma, vaid selle unistaja oma, kes tihtipeale just raamatuist leiab toetust oma tundemaailmale. Raamatus oli Katarina Jee teadupärast rikas Peipsiäärne perenaine, kellel oli palju paate. No kas siis raamatukogu pole ometigi kui üks lahke emand, kes rahvale vaimuvara laiali jagamiseks oma "paadi" (mida peipsiäärses lotjades nimetatakse) mööda linna sõitma paneb. Ja tegelikult on ta ju ka lihtsalt niisama üks ilusa rütmiga naisenimi...*

Nime valikul arvestasime nime seost kirjandusega; nime varasemat kasutamist muudes valdkondades ning autoriõigust. Nime Toomas Nipernaadi autoriõigust kuulub Rootsisis elavale Aia Gailitile, kellelt loa nime kasutamiseks ka saime. Nime valiku õnnestumisest andis märku nii inimeste rõõmsatujuline vastukaja kui ka meedia arvukad reageeringud.

Raamatukogubuss pälvis meedia poolt väga suurt tähelepanu, uudiseid ilmus nii ajakirjanduses, internetiportalides kui ka telekanalites. Kajastati bussi ehitamist, nime konkursi jm, kõige suuremat huvi pälvis muidugi bussi esitlus Raekoja platsil. Meile teadaolevalt ilmus 2007–2008 internetis ajalehtede e-versioonides, erinevates portalides jms 23 artiklit või uudist raamatukogubussi kohta.

Raamatukoguteenuse pakkumise kõrval täidab Katarina Jee igapäevaselt ka reklaami ülesannet, tõmmates ringi sõites inimeste tähelepanu raamatukogule ja raamatutele. Raamatukogubussi kujunduse autori, Keskraamatukogu kunstniku Kertu Sillaste poolt koostatud kontseptsiooni põhialus oli eristumine teistest bussidest. Teadlikult kasutasime bussi kujunduses laste poolt raamatu kasulikkuse kohta

öeldud lauseid, eesmärgiga panna inimesed oma tähelepanu bussile suunama, teksti lugema, kaasa mõtlema ja saadud emotsiooni endaga kaasa võtma.

Teenuse käivitamisel oli ehk meie suurimaks eksimuseks oskamatus arvestada bürokratlike toimingutega, mis võtsid mõnevõrra kauem aega, seda just bussi erakordsuse tõttu. Näiteks peatuste asukohtade ja peatuse märkide kooskõlastamine Tallinna Transpordiametis ja linnaosavalitsustes võttis esialgselt planeeritust kauem aega, sest nõuded vajalikule dokumentatsioonile muutusid, samuti ei nõustunud mõnede meie poolt väljapakutud peatuste kohtadega.

Katarina Jee jätkas terve 2008. aasta meie üllatamist. Alates sellest, et buss ei mahtunud pesulasse või et bussi tehnilised iseärasused või valmistajafirma vead panid meie bussijuhi ja Tallinnas asuva Volvo teeninduskeskuse remondimehed kõvasti pead murdma ja mitmes keeles tehnilisi juhendeid lugema. Esimest aastat võib lugeda sisseelamise aastaks, mil bussijuht ja hooldusfirma bussi „hingeelu” tundma õppisid, nüüdseks peaks teadmatusest tulenevate üllatuste aeg läbi olema.

Nimekonkursiga samaaegselt said inimesed teha ettepanekuid peatusekohtadeks. Pakuti peamiselt piirkondi, mitte konkreetset peatusekohta; mitmel korral pakuti peatusekohtadeks linna piiridest väljaspool asuvaid uusi elamurajoone. Kuid ka hiljem, teenuse pakkumise ajal on lugejatega koos leitud põhjust mõnevõrra marsruuti või peatuste asukohti muuta. Muudatuste põhjuseks on olnud peamiselt lugejate ootustele vastutulek, tühjade peatuste viimine käidavamatesse kohtadesse ning ka säästlikum kütuse kasutus. Esimese aasta jooksul pidi buss mitmel korral teeremondi tõttu õigest peatusest eemal seisma. Suurim muutus tehti peale pooleaastast teenindamist, kui laupäevane Lasnamäe marsruut viidi esmaspäevale. Pidime tõdema, et laupäeviti ei tulda kuigi vara kodudest välja ning sel päeval on inimestel pigem muud huvid, selmet raamatukogubussi külastada.

Raamatukogubussi teenus on seni leidnud ainult positiivset vastukaja. Vanemad lugejad on õnnelikud, et ei pea raamatute laenamiseks kodust kaugele minema. Lastel on hea meel, et saavad bussis aeg veeta, ning töönimestel aitab raamatukogubussiteenus aega kokku hoida. Külastajad on toonud bussi eelistena välja läheduse kodule ning teistest haruraamatukogudest laenatud raamatute tagastamise võimaluse. Mainiti, et bussist on populaarsemaid raamatuid lihtsam kätte saada.

Katarina Jeel on 27 peatust neljal päeval nädalas, kõiki peatusi külastatakse kord nädalas. Peatused jäävad üldjuhul Tallinna äärealadele, ulatudes Kakumäest

Mõiguni ning Laagrist Meriväljani. Plaaniväliselt tekib vahetevahel erandlikke peatusi, kui inimesed bussi juhuslikku peatumist märkavad (näiteks peale üritust lasteaia juures), uudistama tulevad ning raamatuid laenata tahavad.

Reedeti buss marsruuti ei sõida, vaid selleks päevaks saab Katarina Jee kutsuda külla lasteaedadesse, koolidesse ja teistesse asutustesse. Raamatukogubussi üks oluline ülesanne on osaleda ka erinevatel avalikel üritustel, et propageerida raamatukogu ja raamatute lugemist. Nii pakkus Katarina Jee oma teenuseid 2008. aasta septembris Noorteööl Tammsaare pargis, 1. juuni lastekaitsepäeval Tallinna Loomaaias keskraamatukogu juba traditsiooniks saanud Looduse lugemissaalis ning enne jaanipäeva Tallinna Linnateatri ettepanekul Vargamäe tuuril.

Suurimaks õnnestumiseks raamatukogubussi teenuse käivitamisel võib pidada õigete töötajate leidmist. Katarina Jee raamatukoguhoidja ja bussijuhi konkurs langes ajale, kui tööturul vaba tööjõudu nappis, mistõttu töötajate leidmine jäi ka üsna viimasele hetkele. Vaatamata sellele ei tulnud keskraamatukogul töötajate valikul latti alla lasta, pigem vastupidi. Huvi teha võrreldes traditsioonilise raamatukoguga veidi erinevat tööd, mitte heituda teenuse käivitamisest tingitud viperustest, kiiresti teenindada lühikese peatuseaja jooksul ning oskus meelitada uudistajad püsivateks külastajateks on vaid osa neist oskustest ja iseloomuomadusest, millega saab meie raamatukoguhoidjat Kairi Kolki iseloomustada. Bussijuht Anti Varik on lisaks bussi tehnilistele üksikasjadele õppinud ära teenindamise protseduurid ja on valmis raamatukoguhoidjat abistama või asendama. Samuti on ta peatuste ajal aktiivne ja võluv raamatusoovitaja ning lastele tegevuse korraldaja. Küllap parim soovitus kolleegidele raamatukogubussiteenuse käivitamisel oleks alustada seda tööd teha tahtvate töötajate leidmisest.

Katarina Jee esimese tööaasta jooksul kogesime suhteliselt tagasihoidlikku huvi kohalike omavalitsuste või maakonna keskraamatukogude poolt, kuigi raamatukogubuss võiks mitmel pool Eestis raamatukoguteenuste kättesaadavust parandada. Suure tõenäosusega võib majandussurutis kaasa tuua mõnede väiksemate külaraamatukogude sulgemise, kuid raamatukogubussi investeerimine praegusel ajal käib ühele vallale üle jõu ning vaevalt, et raskel ajal suudetakse bussi ühises ostmises ja majandamises kokku leppida. Võib eeldada, et raamatukogubussi ostmise idee tuleb uuesti päevakorda peale haldusreformi läbiviimist.

Eesti Rahvusraamatukogu 90. Piik teadus- ja arendustegevusele

Janne Andresoo

Eesti Rahvusraamatukogu 90. aastapäev on sobilik vahepeatus, et vaadelda riigi ühe olulisema mälu- ja infoasutuse teadus- ning arendustegevust lähimöödanikus, mis on mõjutanud ka Eesti raamatukogunduse arengut.

Eesti Rahvusraamatukogu on suurema osa oma 90-aastasest tegevusest täitnud Eesti raamatukogude teadus- ja arendustegevuses juhtivat rolli. Viiteid sellele leiame ajaloost.

Raamatukogu esimene direktor Nikolai Päts nägi esmalt parlamendiramatukoguna loodud Riigiraamatukogu rolli ühiskonnas laiemalt, ta soovis sellest kujundada keskse teadusraamatukogu ning ka rahvusraamatukogu kui rahvusmälu säilitaja.

1936. aastal Eesti Vabariigi Riigiraamatukogu ja Eesti Riigiarhiivi juhatajaks valitud ajaloolane Gottlieb Ney seadis visiooniks raamatukogu kui keskse teadusraamatukogu tegevuse laiendamist ning raamatukogudevahelise koostöö loomist: *riigiraamatukogu kuulub oma koostise poolest teaduslike raamatukogude liiki. Seistes Vabariigi Valitsuse ja riigi keskasutuste teenistuses riigivalitsemise ja seadusandluse töös, peab ta samal ajal võimaldama riigiametnikele ja seadusandliku kogu liikmeile oma hariduse ja teaduse täiendamist sel erialal, mil neil tuleb tegutseda ning süveneda oma eriala probleemidesse. Mis puutub riigiraamatukogu kasutamise avardamisse, siis on elu juba ammu nõudnud, et riigiraamatukogu ei seisaks mitte ainult riigiasutuste teenistuses, vaid rahuldaks tarbe korral ka avalike asutuste, suuremate organisatsioonide ja avaliku elu tegelaste nõudeid. On küllalt isikuid, kes ei seisa mitte riigi teenistuses, kuid kelle tegevus kulgeb avaliku elu piirides. Ka Soome eduskunna ja Rootsi riigipäeva raamatukogusid võivad kasutada igasugused uurijad väljaspool nimetatud asutuste koosseisu. [...] Enam-vähem kindel kompetentside jaotus ja sellele rajatud vastastikune laenutamine on nüüd meil teaduslike raamatukogude kaasabil teostamist leidnud. See määrab ka riigiraamatukogu edaspidise väljaarendamise suuna.*

Kunagised visioonid on paljuski teoks saanud ning kunagisest riigiraamatukogust on tänaseks saanud mitmefunktsionaalne ja laiahaardelise tegevusega organisatsioon. Üheks oluliseks rolliks on Eesti raamatukogunduse ja raamatukoguvõrgu arendamine ning sellega kaasnevate ülesannete täitmine: raamatukogunduse, bibliograafia, raamatuteaduse ja informaatika ning nendega piirnevate valdkondade teadus- ja arendustöö, raamatukogutöötajate täienduskoolituse korralda-

mine, raamatukogunduslikud eksperthinnangud, osavõtt rahvusvahelistest ning riiklikest arengu-, teadus- ja koostööprogrammidest, tegutsemine trükitoodangu- ja raamatukogustatistika rahvusliku keskusena.

Kõige rohkem on Eesti Rahvusraamatukogu arendustegevust viimase kümne aasta jooksul mõjutanud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia tormiline areng. Tänapäeva infotarbija ootab raamatukogult hästi komplekteeritud kogude ja professionaalse personali kõrval üha enam kvaliteetsemaid elektroonilisi teenuseid, seetõttu on e-raamatukogu väljaarendamine olulisemaid suundi Eesti Rahvusraamatukogu arendustegevuses. Tähtsat rolli etendas kindlasti Eesti astumine Euroopa Liitu, mis langeb samuti käsitletavasse ajavahemikku. Koostöö Euroopa raamatukogude ja ülikoolidega on mitmete projektide kaudu olulisel määral suurenenud.

Rahvuslik koostöö

Eesti raamatukogude koostöös on kõige tähtsam ühendav tegur olnud uue info- tehnoloogia juurutamine. Parimaid näiteid on integreeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC kasutuselevõtt ELNET Konsortiumi kuuluvates Eesti raamatukogudes 1990. aastate teisel poolel. Konsortiumi tegevussfäär on praeguseks laienenud e-raamatukogu kui terviku arendamise suunas ning mitmedki ettevõtmised on koostööd silmas pidades edukad, näiteks litsentsiandmebaaside ühishanked. Teadusraamatukogud on teinud ühistegevust raamatukoguteenuste ja lugeja- uuringute vallas. 1999. aastal uuriti koos Saar Poll OÜ-ga Eesti Rahvusraamatukogu kunstide teabekeskuses ning Eesti Muusikaakadeemia ja Eesti Kunstiakadeemia raamatukogus muusika- ja kunstiinformatsiooni tarbija infovajadust. Koos Tallinna Ülikooli infoteaduste osakonnaga korraldati 2001. aastal nelja raamatukogu hõlmav uuring *Raamatukogutöö tulemuslikkuse mõõtmine ja tegevuse hindamine Eesti teadusraamatukogudes*.

Raamatukogude kõrval on rahvusraamatukogu head koostööpartnerid olnud Eesti ülikoolid, muuseumid ja arhiivid. Suurepärase näide mäluasutuste ja ülikoolide teaduskoostööst on 1998.–2006. aasta projekt THULE, mille eesmärk oli rahvustrükise kogude seisundi määramine ja analüüs rahvustrükise säilivuse tagamiseks. Projekti tulemusena koostati *Eesti trükise punane raamat 1535–1850*.

Eesti rahvustrükise säilitamise ning parema kättesaadavuse nimel on teoks saanud teinegi ühissettevõtmine, mis kannab akronüümi DEA – digiteeritud Eesti ajalehed. 2004. aastal alustatud projekti tulemusena loodud sidusandmebaas (*dea.nlib.ee*) on väärtuslik allikas kõigile, kes tunnevad huvi Eesti vanema ajakirjanduse vastu.

Rahvusvaheline koostöö

Eesti kuulumine Euroopa Liitu on märgatavalt avardanud rahvusraamatukogu koostööpartnerite ringi. Mitmete uurimis- ja arendusprojektide välispartnerid on olnud esmajoones Balti- ning Põhjamaade rahvusraamatukogud, aga ka Venemaa ja Saksamaa ning mitmed teised Euroopa raamatukogud. Märkimist väärib Venemaa Rahvusraamatukogu algatatud laiahaardeline, 37 riiki hõlmav koostööprojekt *Vene raamatu rahvusvaheline koondkataloog 1918–1926*, millega rahvusraamatukogu liitus 2001. aastal. 1997. aastal ühines rahvusraamatukogu 16.–18. sajandil ilmunud ja isikutega seotud saksakeelsete juhutrükiste koondkataloogi loomisega. Projekti tulemusel ilmus aastail 1997–2003 kolmeteistkümnes köites kataloog *Handbuch des personalen Gelegenheitschrifttums in europäischen Bibliotheken und Archiven*, mille seitsmes ja kaheksas köide sisaldavad Eestiga seotud materjale.

Eesti edu e-riigina ja mastaapne avalike e-teenuste arendamine ning digitaalraamatukogunduse võidukäik rahvusvahelisel tasandil on ühtviisi nii võimalus kui ka väljakutse Eesti Rahvusraamatukogu e-raamatukogu väljaarendamisel. Olulisi ettevõtmisi nende seas on kindlasti Euroopa Rahvusraamatukogude Direktorite Konverentsi (*Conference of European National Librarians*, CENL) algatatud üle-euroopalise infoportaali *The European Library* loomine ja laiendamine. Eesti Rahvusraamatukogu on portaali loomisse oma panuse andnud kahe projekti, TEL-MEMOR ja TELplus kaudu ning täidab viimati nimetatud, 26 partneriga projektis sisuliste ülesannete kõrval vastutusrikast finants- ja administratiivse koordinaatori rolli.

2006. aastal kehtima hakanud sundeksemplari seaduse muudatus tõi Eesti Rahvusraamatukogule kohustuse koguda, arhiveerida ja alaliselt säilitada Eesti võrguväljaandeid. Sellega kaasnevad mitmed spetsiifilised ülesanded nagu võrguväljaannete valikukriteeriumide väljatöötamine ja neile pikaajaliseks säilitamiseks sobiva infotehnoloogilise keskkonna loomine. Tänu Euroopa raamatukogudega ühiselt ette võetud projektidele *ReUSEe* (2004–2006) ja *Web Cultural Heritage* (2005–2006) on leitud häid lahendusi ja astunud digitaalse ainestu arhiveerimise valdkonnas pikk samm edasi. Hea näide on Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR (*digar.nlib.ee*), kus arhiveeritakse ja tehakse kättesaadavaks võrguväljaandeid, trükieleseid faile, füüsilisel kandjal e-teavikute (näiteks CD-ROM-ide) ja trükiste digiteeritud koopiaid.

Teadustegevus

Eesti Rahvusraamatukogu sai teadus- ja arendusasutuse staatuse teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse mõttes 2007. aastal. Rahvusraamatukogu vastutab kultuuripärandi säilimise ja kättesaadavaks tegemise eest ning teeb teadustööd traditsioonilistes, maailma rahvusraamatukogudele omastes uurimisvaldkon-

dades nagu ajalugu, kultuurilugu, raamatu-, raamatukogude ja bibliograafia ajalugu, kogude säilitamine ja ennistamine.

Aastakümneid on rahvusraamatukogu vanaraamatuspetsialistid osalenud raamatuajaloo teadustöös. Viimase kümnendi uuringuist võiks nimetada vanemteadur Larissa Petina uurimistööd Eesti Rahvusraamatukogu vene haruldaste raamatute kollektsioonist, vanaraamatu spetsialisti Sirje Lusmägi uurimistööd Fr. K. Gadebuschi käsikirjalistest täiendustest biograafialeksikonis *Livländische Bibliothek* (Riga, 1777, 3 kd) ja 2000 kirjet sisaldava kataloogi koostamist Narva Kirikuraamatukogule kuulunud 16.–18. sajandi trükistest. Urve Sildre on uurinud omanikumärke eesti vanaraamatus, vanemteaduri Piret Lotmani teadusuuringud on keskendunud 17. sajandi vaimuliku kirjanduse, Eesti raamatukogude ajaloo ja Nõukogude trükitsensuuri teemadele.

Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute kogu kõrval pakub rikkalikku uurimusaainest kunstikogu, millega on viimaste aastate jooksul olnud seotud kunstiteadlane Jüri Hain. Tema on uurinud Euroopa 17.–18. sajandi sügavtrükigraafikat, puugravüüride originaalklotse aastaist 1840–1940 ning 20. sajandi alguse Eesti vabagraafikat.

Eesti Rahvusraamatukogu arengukavas aastani 2010 on rõhutatud, et raamatukogu peab prioriteetseks teenuste kasutaja kesksust, kättesaadavust ja isikustamist, analüüsib oma teenuste kvaliteeti ning peab tähtsaks selle väärtustamist. Kasutajate ootuste väljaselgitamiseks ning teenusekvaliteedi ja rahulolu hindamiseks on rahvusraamatukogu süstemaatiliselt korraldanud lugejaküsitlusi ning raamatukogude tegevuse sotsiaalseid, õiguslikke ja finantsaspekte käsitlevaid uuringuid.

Raamatukogu teadustegevuse oluline väljund on Eesti Rahvusraamatukogu toimetised (*Acta Bibliothecae Nationalis Estoniae*), mis 2008. aastast hakkas ilmuma kahe allseeriana: A-seeria *Raamat ja aeg* kajastab kultuuriloo, raamatu ja raamatukogude ajaloo teadusartikleid ning B-seeria *Informatsioon ja ühiskond* tänapäeva infoühiskonna eri aspekte käsitlevaid teadusartikleid. Rahvusvahelistest ekspertidest koosneva toimetusega väljaande esimene number, paralleeltekstiga inglise ja eesti keeles, ilmus 2009. aastal.

Teadus- ja arenduskeskus

Rahvusraamatukogu teadus- ja arenduskeskus loodi 1. septembril 2004 pika ajalooga raamatukogunduse osakonna alusel. Mõistagi ei olnud küsimus üksnes nimemuutuses, vaid olulistes sisulistes ümberkorraldustes ning uute ülesannete lisandumises. Üks keskuse funktsioone on raamatukogunduse ja infoteaduse teadus- ja arendustegevuse koordineerimine, mis hõlmab mitmesuguste koostööprojektide algatamist ja neis osalemist, samuti erialase teadus- ja arendustege-

vusega seotud informatsiooni kogumist, korrastamist ja vahendamist. Jätkuvalt kuulub keskuse pädevusse kultuuriministeeriumi tellimusel ja sellega koostöös Eesti raamatukogustatistika koostamine ning raamatukoguhoidjatele erialase täienduskoolituse korraldamine. Rahvusraamatukogu pakub koolitust erinevatel teemadel – standarditest eesti kirjanduseni. 2006. aastal hakati korraldama raamatukoguhoidjate kutseõppekursusi. Senise kolme õppeaasta jooksul on kursused edukalt läbinud 97 raamatukogutöötajat, kes seejärel on saanud taotlema raamatukoguhoidja kutset.

Uue tegevussuunana võib nimetada raamatukogu kasutajaile mõeldud infokirjaoskuskoolituse käivitamist 2005. aasta sügisel. Selleks töötati välja kasutajakoolituse programm eri sihtrühmadele, sealhulgas kõrgkoolidele. Programm sisaldab eri tasemel mooduleid infootsingu teooriast ja praktikast nii raamatukogu- kui ka veebipõhises otsikeskkonnas ning õpetab informatsiooni hindama, valima ja kasutama.

Eesti Rahvusraamatukogu arendustegevuse eesmärk on luua kasutaja muutuvatest vajadustest lähtuvat lisandväärtust raamatukogu pakutavatele teenustele, seetõttu on lähiaastail esmatähtis suund e-raamatukoguga seotud arendustegevus. Täpsemalt öeldes, oluline arendusprojekt on Eesti Rahvusraamatukogu infoportaali loomine, mille tulemusena loodame 2010. aastal pakkuda kasutajale võimalust sooritada kõiki raamatukogu elektroonilisi inforessursse haaravat infootsingut ühe keskkonna kaudu. E-raamatukogu arendamine, arvestades rahvusraamatukogule ainuomaseid funktsioone, hõlmab aga laiemat tegevussfääri – alates hävimisohus olevate tekstide digiteerimisest ning lõpetades võrguväljaannete arhiveerimisega ja digitaalse ainese pikaajalise säilitamisega. Need on ülesanded, mille täitmisel on otsustava tähendusega ladus koostöö ja hea partnerlus teiste mäluasutustega nii Eesti kui ka rahvusvahelises ulatuses. Mõeldes taas kasutajale, on kaugem eesmärk aga luua Eesti raamatukogusid ühendav koondportaal. Meie soov on ühiselt liikuda selle eesmärgi poole.

I teadus- ja erialaraamatukogu päev

Ave Janu

ERÜ egiidi all on juba aastaid teoks saanud maaraamatukoguhoidja päev ja lasteraamatukoguhoidja päev. Kuna juhatus otsustas hakata välja selgitama Aasta tegu teadusraamatukogus ja Aasta tegu erialaraamatukogus, oli otse loomulik, et tuleb korraldada päev ka teadus- ja erialaraamatukoguhoidjatele.

Raamatukogupäevade raames, 22. oktoobril 2008, saigi teoks I teadus- ja erialaraamatukogu päev. Üritus toimus Tallinna Majanduskoolis. Meil lubati lahkelt kasutada saali ja aidati kaasa ka ürituse korraldamisele. Eriti tahaks ära märkida Tallinna Majanduskooli raamatukogu juhataja **Helle Sommerit** ja peaspetsialist **Heli Priimetsa**, kes tegid lisaks organiseerimistöole ka majanduskooli raamatukogu tutvustavaid ekskursioone.

Ürituse kava oli planeeritud nii, et see pakuks huvi laiemale teadus- ja erialaraamatukogu töötajate ringile, olles mitte väga tehniline ega spetsiifiline. Päeva juhtis **Kalju Tammaru**, kes oma sujuvate repliikidega suutis päeva teha nauditavalt ühtseks tervikuks. Avasõnad lausus ERÜ esinaine **Anneli Sepp** ja Eesti Rahvusraamatukogu direktress **Janne Andresoo**. Seejärel toimus päeva pidulik osa – tutvustati aasta teo auhinnale kandideerinud projekte ja anti üle esimesed aasta teo auhinnad – tänukirjad ja vastava graveeringuga vaasid. Auhinnasaajaid oli tulnud õnnitlema ka Kultuuriministeriumi nõunik Meeli Veskus.

Peale pidulikku osa jätkus päev ettekannetega. Esimene ettekanne oli teemal *Interaktiivne raamatukogu*, kus Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia programmijuht ja infoteaduste lektor **Mai Põltaas** rääkis teemal *Raamatukogu 2.0* ehk kuidas raamatukogu teenuseid interaktiivsemalt kasutajateni viia, rohkem nende vajadusi arvestades ja sellest, milleks seda vaja on. Sellega kaasa minnes saame kaasa aidata parema ja kvaliteetsema teabe kasutusele, info levile (sh jätkuvale lugemishuvile kui sellisele), toetada info- ja meediakirjaoskuse levikut, saame võimaluse mitmekesistada pakutavaid teenuseid ja pakkuda personaliseeritud teenuseid kitsast huvigrupist lähtudes jms. **Toomas Schvak**, Eesti Rahvusraamatukogu teadus- ja arenduskeskuse projektijuht oli oma ettekande pealkirjaks valinud *Vikipeedia: usalda, aga kontrolli*. Alguses andis ta ülevaate sellest, mida kujutab endast Vikipeedia, millal see loodi, kes seda koostavad ja ka arvefakte. Huvitav oli kuulda Vikipeedia võrdlust Britannica'ga. Seejärel toodi välja Vikipeedia eelised, probleemid, millele tuleks tähelepanu pöörata andmebaasi kasutamisel

(artiklite märgistus, viited, autoriõiguslikud küsimused). Usun, et see andis päris hea ülevaate – kas, mida ja milleks kasutada. Lühikese ülevaatega infoteenindusest ja rahvusvaheliste perioodikaväljaannete vahendusteenustest Eestis ja teistes Baltimaades esines **Janne Järvinen**, Lehtimarket Oy tegevdirektor. Nende poolt oli ka väike loterii, mille võitja sai auhinnaks kinkekorvi. Õnnelikuks võitjaks osutus Kate-Riin Kont Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogust.

Peale väikest kohvipausi esines **Aime Lauk**, Statistikaameti teabe ja levi talituse vanemkonsultant ettekandega *Statistika ja statistilise informatsiooni allikad*. Ettekandes toodi ära vastused küsimustele: mis on: statistika, statistika loomine, statistika avaldamine ning informatsioon ja teated. Peale tõsisemaid ettekandeid paluti esinema psühhiaater **Jüri Ennet**, kes kaasahaarava loenguga *Kuidas infoühiskonnas ellu jääda* tekitas publiku hulgas tublisti elevust. I teadus- ja erialaraamatukogu päeva lõpetas **Olga Einasto**, Tartu Ülikooli raamatukogu teenindusosakonna juhataja ettekandega *Raamatukoguhoidja tulevikuväljavaated*.

Ürituse vastu oli suur huvi, mida näitab ka osavõtjate arv – 130. Oli igati õnnestunud päev ja positiivne on olnud ka tagaside! Jääb vaid loota, et see oli algus igaaastasele traditsioonilisele teadus- ja erialaraamatukogu päevale. Kava ja esitlustega on võimalik tutvuda ERÜ kodulehel.

ERÜ raamatukoguhoidja kutse omistajana 2002–2008

Reet Olevsoo

2001. aastal kehtima hakanud kutseseadus lõi raamatukoguhoidjate kutse-kvalifikatsiooni süsteemile uue raamistiku ning tingis vajaduse muuta raamatu-koguhoidjatele kutse andmise senist korda.

Kutsenõukogu

Uue seaduse järgi oli esimese sammuna tarvis luua kutseala kutsenõukogu, mille koosseisu kinnitas Vabariigi Valitsus 26. novembril 2002. aastal korraldusega nr. 767-k. Raamatukoguhoidjate kutsenõukogu koosseisu kuulusid:

- Janne Andresoo, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse esimehe asetäitja, Eesti Rahvusraamatukogu peabibliograaf;
- Ljudmila Dubjeva, Tartu Ülikooli raamatukogu raamatukoguhoidja;
- Rutt Enok, Harju Maakonnaraamatukogu direktor;
- Kadri Haljamaa, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse õppekavade osakonna peaekspert;
- Mati Heidmets, Tallinna Pedagoogikaülikooli rektor;
- Heili Kase, Tartu Ülikooli Euroopa Kolledži vanemraamatukoguhoidja;
- Malle Kindel, Sotsiaalministeeriumi töösakonna nõunik;
- Ere Raag, Võrumaa Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja;
- Eve Rahkema, Tallinna Laagna Gümnaasiumi raamatukoguhoidja;
- Tiiu Reimo, Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonna juhataja;
- Tiiu Valm, Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor;
- Meeli Veskus, Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste osakonna nõunik.

Kutsenõukogu tegevuse eesmärgiks oli raamatukoguvõrgu ja infoasutuste vajaduste rahuldamiseks vajalike kutsestandardite ning kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise süsteemi väljatöötamine, rakendamine ja uuendamine. Ülesanneteks oli kutsestandardite ja muude antud kutsealal kehtivate nõuete kinnitamine ning esitamine kutseregistrisse kandmiseks; kutsekvalifikatsiooni omistava organi määramine, selle tegevuse järelevalve ja eksaminõuete kinnitamine. Raamatukoguhoidjate kutsenõukogu esimene kokkusaamine toimus 20. veebruaril 2003. a.

Raamatukoguhoidja kutsestandardi väljatöötamine 2003. ja 2007. aastal

ERÜ juhatuse ettepanekul moodustas Raamatukoguhoidjate kutsenõukogu raamatukoguhoidja kutsestandardi tööühma koosseisus Janne Andresoo (ERÜ), Rutt Enok (Harju Maakonnaraamatukogu), Malle Ermel (TÜR), Kai Kalvik (EAR), Reet

Kukk (Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu), Anneli Sepp (TÜR; EMAR), Ester Sõrmus (Tallinna Pedagoogiline Seminar) ja Ülle Talihärm (RR). Kutsestandardi väljatöötamist juhtis Kutsekoja koordinaator Kersti Rodes.

Töörühma esimene koosolek toimus ERÜ büroos 17. jaanuaril 2003, standardi töövariant valmis raamatukoguhoidjate VIII kongressiks juunis, kus seda osavõtjatele levitati. Sügisel toimusid standardi avalikud arutelud. Kutsestandardi *Raamatukoguhoidja III, IV, V* kinnitas 8. detsembril Raamatukoguhoidjate kutsenõukogu. Sama koosoleku otsusega lõpetas Raamatukoguhoidjate kutsenõukogu oma tegevuse ja otsustas liituda Kultuuri kutsenõukoguga. ERÜ esindajaks esitas juhatus Janne Andresoo, 2008. aastast alates kuulub nõukogusse Reet Olevsoo.

Kutsestandardi kehtivusaeg on neli aastat ning see täitus 2007. aasta lõpus. Juba kevadel alustas Kultuuri kutsenõukogu juurde moodustatud raamatukoguhoidjate töörühm koosseisus Janne Andresoo (Eesti Rahvusraamatukogu), Anneli Sepp (ERÜ, TÜR), Rutt Enok (Harju Maakonnaraamatukogu), Malle Ermel (TÜR), Katrin Niklus (Rapla Keskraamatukogu), Piia Selge (Tallinna Arte Gümnaasiumi raamatukogu), Heinike Sinijärv (Pärnu Keskraamatukogu), Ilmar Vaaro (TÜ VKA) ja Tiiu Valm (Eesti Rahvusraamatukogu) standardi ajakohastamist. Esimene versioon valmis töörühmas aprillis ja novembrini oli kõigil võimalik kutsestandardi uuendamises kaasa rääkida. Novembris esitas juhatus standardi Kultuuri kutsenõukogule, kes selle koos parandatud *Raamatukoguhoidja III, IV, V kutseomistamise tõendamise ja omistamise korraga* ka 5. detsembril kinnitas. Võrreldes eelmisega sai uuendatud standard konkreetsem, kutsequalifikatsiooni tasemed on selgemini eristatud. Uutest põhimõtetest lähtudes on seni standardi kutsekirjelduse osas olnud taotlejale esitatavad nõuded (haridus, staaž, töökogemus) standardist välja võetud ning üle viidud kutsequalifikatsiooni tõendamise ja omistamise korda.

Kutsekomisjon

ERÜ juhatus moodustas 2004. aasta algul seitsmeliikmelise kutsekomisjoni, kuhu kuulusid TÜR-i referent Malle Ermel, TTÜR-i direktor Jüri Järs, TPÜ raamatukogunduse õppetooli professor Aira Lepik, Rapla Keskraamatukogu peaspetsialist Katrin Niklus, Tallinna Laagna Gümnaasiumi raamatukogu juhataja Eve Rahkema, ERÜ juhatuse aseesinaine Krista Talvi, TÜ VKA raamatukogunduse ja infoteaduste kateedri juhataja Ilmar Vaaro. Kutsekomisjon valis 24. märtsil esimeheks Malle Ermeli, asetäitjaks Krista Talvi ning protokollijaks Eve Rahkema. Aasta lõpuks valmisid kutseomistamise käivitamiseks vajalikud dokumendid *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kutsekomisjoni statuut* ja *Raamatukoguhoidja III, IV, V kutsequalifikatsiooni tõendamise ja omistamise kord*. **Kultuuri kutsenõukogu** kinnitas 24. mail 2005. a otsusega nr 2 eelnimetatud dokumendid ning **andis ERÜ-le kutse-**

omistamise tegevusloa õigusega omistada raamatukoguhoidja kutsenimetust III, IV ja V kvalifikatsioonitasemel.

Raamatukoguhoidja III, IV, V kutseksamite vastuvõtmiseks ning selleks vajalike dokumentide väljatöötamiseks moodustas kutsekomisjon 9. jaanuaril 2006. a viieliikmelise kutseeksami komisjoni järgmises koosseisus: Tiiu Reimo (esimees, TLÜ), Janne Andresoo (ERÜ esindaja), Aira Lepik (TLÜ), Vallo Kelder (TÜ VKA), Aivi Sepp (TÜ VK). Koostöös kutsekomisjoniga valmis raamatukoguhoidja kutseeksami juhend, mille ERÜ juhatus kinnitas 30. juunil 2006. Esmakordselt oleks saanud raamatukoguhoidja kutseeksamit sooritada juba 2006. aasta detsembris, kuid soovijate puudusel jäid eksamid ära. Ka järgmistel aastatel on komisjon olnud valmis, kuid senini ei ole keegi soovinud eksamile tulla.

Kutsekomisjon luuakse neljaks aastaks ja 2008. aastal tegi juhatus ettepaneku pikendada hästitoimiva koosseisu volitusi. Endisest koosseisust tagandas ennast kooliraamatukoguhoidjaid esindanud Eve Rahkema, keda hakkas asendama Piia Selge. Komisjon kogunes 19. septembril 2008 ning valis esimeheks Krista Talvi, aseesimeheks Katrin Nikluse, protokolljaks Piia Selge, liikmetena jätkasid Malle Ermel, Jüri Järs, Aira Lepik ja Ilmar Vaaro.

Raamatukoguhoidja kutse omistamine

Esimest korda kuulutas ERÜ juhatus välja dokumentide vastuvõtu raamatukoguhoidja kutsekvalifikatsiooni tõendamiseks ja kutsetunnistuse saamiseks 2005. aastal. Dokumentide vastuvõtu lõpuks 20. detsembriks oli avalduse esitanud kakskümmend üheksa inimest. Kutsekomisjoni koosolekul 9. jaanuaril 2006 vaadati dokumendid läbi ning otsustati kõigile omistada raamatukoguhoidja kutse. 2007. aastal toimus taotlusvoor kahel korral ning kutsekvalifikatsioon omistati 489-le raamatukoguhoidjale ja 2008. aastal anti kutse 80-le raamatukoguhoidjale.

Aastatel 2005-2008 on kokku väljastatud 595 kutsetunnistust:

- 276 raamatukoguhoidja III;
- 296 raamatukoguhoidja IV;
- 23 raamatukoguhoidja V.

Aastate jooksul kutsekomisjon on jätnud kutse andmata kahekümne viiele inimesele. Ülekaalukalt on olnud põhjuseks, et taotlejal on jäänud puudu täiendus- koolituse tundide arvust, ei ole läbitud kutsekoolitust või ei ole töötatud piisavalt kaua raamatukogus. Kutse taotlemine on vabatahtlik ja tasuline ja kuigi praegu puudub otsene seos töötasuga, tõstab see protsessi läbinute hinnangul enesetunnet ja on mitmetel juhtudel olnud ka kasuks palgaläbirääkimistel.

TPedl raamatukoguhoidjate koolitajana möödunud sajandi seitsmekümnendatel aastatel

Evi Rannap

Raamatukoguhoidjate koolitamine Tallinna Pedagoogilises Instituudis algas 1965. aastal. Raamatukoguhoidjate õpetamist Tallinnas taotlesid Helene Johani ja Kalju Veskimägi, kes olid raamatukogunduse õppejõududeks ka Tartu Riiklikus Ülikoolis. Helene Johani arvates toimus Tartus eriala hääbumine. Tema andmetel oli pärast eriala taasavamist 1954. aastal Tartus jäänud igal aastal õppijaid vähemaks ja 1963. aastal võeti vastu ainult 10 üliõpilast. Aastatel 1954–1965 lõpetas Tartus päevases ja kaugõppe osakonnas 165 raamatukoguhoidjat. Iseseisva raamatukogunduse kateedri loomiseni ei jõutudki.

Helene Johanil olid eriala arendamiseks mitmed uuenduslikud kavad. Kuuekümnendate aastate esimeses pooles ehk poliitilisel sulaperioodil muutus Nõukogude Liidu ajal kogu majanduselu juhtimine paindlikumaks ning enamik tööstusi allus liiduvabariigi kontrollile. Tööstuse arendamine vajas uudseid lahendusi, teadus- ja tehnikainformatsiooni nii Nõukogude Liidust kui välisriikidest.

Tööstusettevõtetes loodi tehnikaraamatukogusid ja infotalitusi. Nendes positiivsetes muudatustes nägi Helene uusi võimalusi raamatukogundushariduse arendamisel. Tehnikaraamatukogud vajasisid tehnikakirjanduse erilaade, patendiinformatsiooni ja infotöö meetodeid tundvaid raamatukoguhoidjaid. Arvukad tehnikaraamatukogud Tallinnas vajasisid töötajaid ja olid ka headeks praktikabaasideks. Helene Johani kavandas uue õppeplaani, milles oli kaks suunda: rahva- ja teadusraamatukogude ning tehnikaraamatukogude töötajate õpetamiseks. Uue õppeplaani koostamine sai võimalikuks, kuna raamatukogu erinevaid tüüpe arvestavad tüüpõppeplaanid olid Nõukogude Liidu Kõrghariduse Ministeeriumis juba loodud ja mitmed kõrgkoolid juba töötasid uuendatud õppekavade alusel.

1965. aastast alustatigi Tallinnas raamatukoguhoidjate koolitamist. Esimesel aastal oli eriala eesti keele ja kirjanduse kateedri juures. 1966. aastal loodi raamatukogunduse ja bibliograafia kateeder. Kateedri juhatajaks sai Helene Johani. Esimeseks eriala õppejõuks oli Kalju Veskimägi. Töö korraldamisel abistas vanem-

laborandina, hiljem õppejõuna töötanud Imbi Vesmes. Kateedris alustasid õppejõududena tööd mitmed tunnustatud raamatukogutöötajad nagu Mari Kalvik, Signe Väljataga, Maret Väljaots ja mitmed teised.

Mina tutvusin Helene Johaniga 1960. aastate alguses. Töötasin sel ajal Eesti Rahvamajandusnõukogu Tehnilise Informatsiooni Büroo teatmeinformatsiooni osakonnas, mille esimesteks töötajateks olid laialdaste teadmiste ja raamatukogutöö kogemustega Hilda Pulk-Tallmeister ning Astrid Vehik. Selle osakonna ülesandeks oli tehnikaraamatukogude töötajatele täiendõppe korraldamine, meetodiline abistamine ja mitmesuguste juhendite koostamine. Osakonna juures moodustati tehnikakirjanduse erilaadide kogu. Sinna kuulusid tööstuskataloogid, leiutiste kirjeldused, infolehed jm.

Helene huvi infotööst ja kõigist uuendustest, mida oli rakendatud tehnika-raamatukogudes. Ta võttis aktiivselt osa infobüroos korraldatud seminaridest ja arutluskoosolekutest. Lennukate ideede poolest oli Helene Johani väga sarnane Tehnilise Informatsiooni Büroo juhataja Aleksander Illiga. Ka tema tahtis ellu rakendada uusi infosüsteeme ja tehnilisi vahendeid. Tegelikuses jäid need enamasti unistusteks, kuna Nõukogude Liidus ei olnud infotehnoloogia arenenud. Mingeid ettekujutusi arenenud riikide infotegevusest ja infosüsteemidest saime väliskirjandusest, mida oli võimalik lugeda Moskva keskses raamatukogudes. Võõrkeelse kirjanduse tellimine Eesti raamatukogudesse oli rahaliselt piiratud ja rangelt kontrollitud. Moskva infoasutuste töötajatel olid paremad võimalused suhtlemiseks välismaa infospetsialistidega ja erialase kirjanduse hankimiseks. Nende korraldatud seminaridel ja kursustel jõudis ka meieni uuem erialane teave.

1968. aastal, kui raamatukogunduse eriala oli juba kolmandat aastat Tallinna Pedagoogilises Instituudis, kutsus Helene Johani mind lugema informaatika kursust, milles sellel ajal käsitleti infotöö ja infosüsteemide üldisi probleeme. 1968. aastal moodustati varasema Informatsioonibüroo baasil Teadus- ja Tehnikainformatsiooni Instituut. Minu ülesandeks oli seal teadustöö korraldamine. Samal perioodil valmis mul kandidaativäitekiri infokeeltest. Kaitsesin väitekirja 1973. aastal Moskvast, Üleliidulises Infoinstituudis. Samal aastal kutsus Helene mind kandideerima raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri juhataja ametikohale. Ta oli saanud 70-aastaseks ja kavatses aktiivsest õppetööst loobuda. Minu kutsumise põhjuseks võis olla ka asjaolu, et olin teaduskraadiga. Varasemal perioodil oli ainult Kalju Veskimägi kaitsnud kandidaadikraadi raamatukogude ajaloost. Helene Johanile oli omistatud dotsendi kutse teenete eest õppe- ja teadustöös.

Minu tööleasumiseni 1973. aastal oli raamatukogunduse ja bibliograafia eriala Tallinna Pedagoogilises Instituudis aastatel 1967–1973 lõpetanud 250 raamatu-

koguhoidjat. Igal aastal võeti vastu 25 üliõpilast päevasesse ja 25 kaugõppesse. Sama suur oli vastuvõtt ka järgmistel aastatel. Eriala õpetamise ja metoodilise töö alus rajati aastatel 1965–1973. Edasiseks arenguks oli vaja luua tingimused teadustööks ja arendada koostööd teiste kõrgkoolide ja teadusasutustega.

Mitmed kateedri õppejõud olid oma raamatukogundushariduse omandanud Leningradi Kultuuriinstituudis. Seepärast oli loomulik, et ka kandidaaditööd tegid nad selle õppeasutuse juures. Esimesena asus aspirantuuris õppima Marje Vainu-Aasmets. Tema oli lõpetanud Tallinna Pedagoogilise Instituudi ja Helene Johani soovitusel alustas õpinguid Leningradi Kultuuriinstituudi kaugõppe aspirantuuris. Aastatel 1973–1984 õppisid aspirantuuris veel Maret Väljaots, Mare Lott, Mari Kalvik, Imbi Vesmes, Elvine Uverskaja ja Aira Lepik. Aira Lepik suunati aspirantuuri kohe pärast Instituudi lõpetamist.

Kuna Instituudis oldi huvitatud teaduskraadiga õppejõududest, siis toetas selleaegne rektor, Rein Virkus, kateedri õppejõude igati. Neile õppejõududele, kes olid sooritanud kõik nõutavad eksamid ja jõudnud teadustöö lõpetamiseni, võimaldati auditoorsest õppetööst vaba aasta palga säilitamisega. Seda kasutasid edukalt Mare Lott, Maret Väljaots ja Mari Kalvik. Nemad kaitsesid oma kandidaaditööd 1980. ja 1984. aastal. 1977. aastal lõpetas oma teadustöö edukalt Marje Vainu-Aasmets ja 1983. aastal Aira Lepik.

Aastatel 1961–1970 viidi Eesti raamatukogudes läbi ulatuslik sotsioloogiline uuring raamatukogu rollist lugejate hinnangute alusel. Kordusuuring samal teemal toimus 1977. aastal. Kateedri õppejõududest oli Kalju Veskimägi üks uurimismetoodika koostajatest ja läbiviijatest. Sama teemaga olid seotud ka mitmete üliõpilaste kursuse- ja diplomitööd. 1970. aastatel huvitus Kalju Veskimägi viiteanalüüsist. Tema juhendamisel uuriti teaduskirjanduse kasutamist viiteanalüüsi põhjal. Marje Vainu-Aasmets uuris lugemise ja lugemispsühholoogia probleeme, lugejate uurimise ajalugu ja lugejateeninduse metoodikat. Kuid tema peamiseks uurimisvaldkonnaks said liigitussüsteemid, millega ta tegeles koos Helmi Masinguga.

Raamatu ajalugu uurisid Mare Lott ja Mari Kalvik. Mare Lott kirjutas koos Voldemar Milleri ja Kyra Robertiga ajaloolise ülevaate *Eesti raamat 1525–1975*. Eesti raamatu ajalugu oli nii Mare Loti kandidaaditöö kui ka edasiste uuringute teemaks. Tema juhendamisel uurisid üliõpilased trükkalite, kirjastajate ja raamatukaupmeeste tegevust Eestis 1918–1940. Eesti raamatu arengulugu huvitas ka Mari Kalvikut, kelle peamine uurimisvaldkond oli Eesti Kirjanduse Seltsi tegevus ilukirjanduse väljaandjana. Kuna ta õpetas tehnikakirjanduse erilaade ja bibliograa-

fiat, koostas ta mitmeid õppematerjale sellest valdkonnast. See oli äärmiselt tänuväärne töö, kuna eestikeelset õppekirjandust oli väga vähe.

Maret Väljaots uuris teadurite teenindamist teadusraamatukogudes. Õpetamisel olid tema ainevaldkondadeks raamatukogutöö juhtimine ja organiseerimine, raamatukogu süsteemanalüüs ja raamatukogude koostöö raamatuvara soetamisel. Nendel teemadel avaldas ta nii teadusartikleid kui ka õppematerjale.

Imbi Vesmese peamiseks uurimis- ja õpetamisaineks oli ilukirjanduse bibliograafia. Tema koostas mitmete loomeinimeste personaalbibliograafiad, neist ulatuslikum oli Juhan Smuuli bibliograafia. Imbi Vesmese juhendamisel koostati nimestikud Mart Raua, Kersti Merilaasi, Riho Pätsi, Eugen Kapi ja mitmete teiste loominguks.

Kateedri õppejõududena alustasid tööd 1970. aastail infotöö kogemustega Silvi Roomets, Niine Rohusaar ja vanemlaborandina Tiina Markus. Silvi Roomets oli tunnustatud spetsialist perfokaartsüsteemide loomise ja uurimise alal. Ka oma väitekirjas, mida ta kaitses 1970. aastal Moskvas Üleliidulises Teadus- ja Tehnika-informatsiooni Instituudis analüüsis ta perfokaartide kasutamise võimalusi otsisüsteemides. Ta õpetas raamatukogutöö tehnilisi vahendeid, otsisüsteeme ning matemaatiliste meetodite rakendamist raamatukogutöös. Ka Niine Rohusaar kaitses oma väitekirja Eesti Infoinstituudis töötamise ajal, uurides raamatukogufondide olemust ja ülesandeid, infovajaduse määramise meetodeid, raamatukogude koostööd tehnikaspetsialistide infonõuete rahuldamisel. Niine Rohusaar kaitses väitekirja Moskva Kultuuriinstituudis.

1970. aastate teisel poolel tekkis esmakordselt võimalus rakendada kateedri juures tööle teadurid Renita Timak, Ülle Papp ja Riina Langemets. Nemad olid töötanud Tartu Ülikooli sotsioloogia laboratooriumis ja tegelenud uurimistööga Ülo Vooglaiu juhendamisel. Sotsioloogilised uuringud Tartus lõpetati ja laboratooriumi töötajad pidid leidma uued töökohad. Meie õnneks oli rektoraat nõus nende poolelioleva uurimistöö jätkamisega raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri juures. Ülle Papp ja Renita Timak juhendasid mitmeid üliõpilastöid ja osalesid õppetöös loengute ja seminaridega. 1975. aastast moodustus neist ja infoprobleemidega tegelevatest õppejõududest uurimisgrupp (teaduslik juhendaja Evi Rannap) Moskva Infoinstituudi ja Leedu Infoinstituudi tellimusel tehti kuni 1990. aastani mitmeid uurimusi infovajadusest, tekstide informatiivsuse hindamisest jms. Ülle Papp töötas aastaid üliõpilaste poolt kõrgelt hinnatud õppejõuna ja 1980. aastate lõpul ka kateedri juhatajana.

Sel perioodil oli koostöö võimalik vaid Nõukogude Liidu õppe- ja teadusasutustega. Meie jaoks olid väga olulised teaduslikud ja õppetöö-alased kontaktid Vilniuse ja

Riia ülikoolidega. Suureks eeskujuks oli meile Vilniuse Ülikooli raamatukogunduse eriala. Nende õppeplaani oli koostatud ainult Vilniuse Ülikooli jaoks ja selles arvestati Leedu raamatukogude vajadusi. Suurt tähelepanu oli pööratud infosüsteemide ja -teeninduse õpetamisele ning Leedu ajaloo ja kirjandusele. Selle kõige jaoks olid nad taotlenud Moskvas eriloa. See sai võimalikuks, kuna neid toetasid kõrgharidusega tegelevad ametnikud Leedus.

Eestis ei oleks niisugust toetust olnud loota. Meie ametnikud jälgisid üleliiduliste eeskirjade ja juhiste täitmist rangelt. Iga aastaga läks asi hullemaks. Kui 1960. aastate esimesel poolel võis Helene Johani õppeplaani võtta Eesti ajaloo ja kultuuriga seotud aineid, siis 1970. aastate keskel oli neid plaanidesse võtta juba äärmiselt raske. 1976. aastal anti välja üleliiduline määrus raamatukogude kui ideoloogiaasutuste kohta. Selles oli raamatukogutöötajaid nimetatud ideoloogiatöötajateks. Määrusele järgnes kohe uus kohustuslik õppeplaani raamatukogunduse erialale. Suurendatud oli mitmete ideoloogiliste õppeainete tundide mahtu. Valikaineid oli minimaalselt. Eesti ajaloo asemel oleks tulnud veelkord õpetada Nõukogude Liidu ajalugu. Tänu Instituudi ajaloo kateedri õppejõudude mõistvale suhtumisele õpetati Nõukogude Liidu ajaloo kursuse nimetuse all Eesti ajalugu. Kõigile õppeainetele kehtestati üleliiduliselt kohustuslikud programmid. Nende täpset täitmist jälgisid meie kõrgharidusega tegelevad ametnikud. Veel hullemaks läks 1970. aastate teisel poolel, mil nõuti osa ainetest õpetamist vene keeles. Meid päästis sellest Moskvas, Leningradis, Riias ja Vilniuses korraldatav raamatukogutöö praktika. Seda saime esitada kui tähtsat osa internatsionalistlikus kasvatuses ja praktilise vene keele oskuse omandamisel.

Raamatukogutöö praktika väljaspool Eestit oli ainult üks osa kogu praktikast. Õppetöö jooksul toimusid praktikad igal õppeaastal. Esimesel kursusel olid õppekäigud erinevatesse raamatukogudesse tutvumise eesmärgil. Teisel kursusel osalesid üliõpilased raamatukogu töös (kataloogimine, liigitamine jm). Kolmandal kursusel oli lugeja- ja teatmeteeningus. Viimasel kursusel toimus nn komplekspraktika, mis hõlmas ka raamatukogu töö juhtimist. Praktikad juhendasid raamatukogude töötajad. See oli üliõpilastele praktilise kogemuse omandamise kooliks. Sageli olid üliõpilaste kursuse- ja diplomitööde teemad seotud raamatukogude probleemidega. Ka nende tööde juhendajad olid raamatukogudest.

Praktika ajal oli üliõpilastel võimalik tutvuda ka 1970. aastail raamatukogudes kasutatavate tehniliste vahenditega. Peamiseks abivahendiks olid siis veel perforatsioonikaardid. Mitmesuguste kartoteekide koostamisel kasutati sälk-, visuaal- ja värvuskoodiga kaarte. Töövahendiks oli kirjutusmasin, mida sel ajal ei olnudki veel kõigis

väiksemates raamatukogudes. Masinakirjaõpetus oli meie õppeplaanis kohustusliku ainenä. Kuna kateedril oli ainult kolm kirjutusmasinat, siis õpetati masinakirja tehnikumide masinakirjaklassides, kuhu kirjutusmasinad olid muretsetud sekretärideriala jaoks. Elektronarvuteid kasutati Eesti Infoinstituudis, Eesti Raamatupalatis ja Rahvusraamatukogus. Arvuti abil koostati kirjanduse nimestikke, registreid ja koondkatalooge. Moskva ja Leningradi suurtes raamatukogudes said meie üliõpilased tutvuda arvuti kasutamisega. Praktilisi oskusi arvuti rakendamiseks raamatukogutöös ei olnud sel ajal veel võimalik omandada. Paljundus- ja kopeerimistehnikat oli ainult üksikute suurematel raamatukogudel. Ka raamatukogunduse kateedril oli üks kopeerimisaparaat, kuid seda me ei saanud kasutada, kuna puudus selle aparadi hoidmiseks vajalik raudkese ruum.

Raamatukogunduse ja bibliograafia eriala alustas oma tööd Tallinnas Kaasani kiriku lähedal vanas koolimajas. See oli kahekorruseline ahiküttega puumaja. Ruumid olid küll avarad ja valged, kuid väga külmad. Talvel alustas kütja tööd mitu tundi enne loengute algust. Talvel oli ruumides nii külm, et üliõpilased hoidsid pastapliiatseid vahepeal suus, et nende sisu ei tahkuks. Maja oli väga viletsas seisus ja mõne teise korruse ruumi põrand oli varisemisohus. Ühe väikese kambri põrandast kukkuski koristaja läbi koos oma ämbri ja lapiga. 1970. aastate teisel poolel sai Pedagoogiline Instituut õppehooneks maja vanalinnas, Lai tänav 13. Sinna paigutati kogu kultuuriteaduskond. Üheaegselt õppetöoga tehti majas remonti. Tuli leida lisaruumid mujalt ja meie eriala paigutati ajutiselt Mustamäele Meditsiini kooli ruumidesse. See oli raske ja keeruline periood. Tänu Tallinna mitme raamatukogu abile saime praktikume, seminare ja ka loenguid korraldada raamatukogudes.

Üliõpilased olid kannatlikud ja vaprad. Neil tuli üle elada iga-aastane sügisene kartulivõtmise kolhoosides ja iganädalane meditsiiniõdede koolitus Instituudis. 1970. aastate üliõpilastööde teemad olid väga palju seotud Eesti raamatuloo ja kultuuriga. Palju oli ka neid, kes olid huvitatud infoteeninduse ja -süsteemide probleemidest. Selleaegsest raamatukogutöötajate põlvkonnast kujunesid paljud eriala juhtivateks ja edasiarendavateks spetsialistideks. Eriala lõpetanute rakendus- ja tegevus Eesti raamatukogu- ja infotöös vajab eraldi käsitlemist.

Olulised muutused õppetöös algasid 1980. aastate keskel. Siis juhatas kateedrit Mare Lott. Tema tegevuse ajal kujunesid välja mitmed uued suunad, mida ta meenutab kindlasti ise. Mind rõõmustab, et eriala on kaasajal edasi arenenud. Loodetavasti jätkub see ka edaspidi.

ERÜ teenetepreemia 2008 laureaat Krista Talvi

Kes meist ei tunneks Krista Talvit?

Ene Riet

Eesti raamatukogunduses teatakse Krista Talvit hästi. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu liikmed usaldasid talle kuueks aastaks ühingu juhatamise. Need, kes ühingusse ei kuulu, on kindlasti osalenud tema korraldatud täienduskoolitustel või suvistes seminarlaagrites. Kõige selle pärast antigi Krista Talvile ERÜ 2008. aasta teenetepreemia.

Kuidas kõik alguse sai?

Olime 1973. aastal Tallinna Pedagoogilises Instituudis raamatukogundust õppima asudes noorukeste ja elukogenematute plikade kamp. Et me pealinnas elades liiga ülemeelikuks ei läheks ja õppimist unarule ei jäta, olid õppejõud määranud meie kursusevanemaks Krista Talvi. Ja see oli igati arusaadav, sest Krista erines teistest tunduvalt: väheke vanem, elukogenum – ainsana abielus, ja riietuselt ning käitumisel tõeline daam. Tema kandis ainsana kübarat – oli ta ju enne õppima asumist töötanud moemajas kübarategijana.

Tööelu

1978. aastal lõpetas Krista Talvi kiitusega Tallinna Pedagoogilise Instituudi raamatukogunduse ja bibliograafia eriala (praegu Tallinna Ülikooli Infoteaduste Instituut). Sellest ajast kuni tänaseni on ta töötanud Eesti Rahvusraamatukogus eri ametikohtadel, alates 1994. aastast koolituse peaspetsialistina. Krista ülesandeks on täienduskoolituse korraldamine ja võib julgelt väita, et tema on pea kõigi üle-eestiliste koolitusürituste taga – 20–22 kursust 600–700 raamatukoguhoidjale aastas. Krista organiseerib endiselt ka iga-aastasi rahvaraamatukogude seminarlaagreid. Seista hea selle eest, et kõik lektorid ja külalised õigeaegselt õigesse kohta jõuavad – see pole ometi naljaasi! Õnneks on möödunud aegade, mil ta pidi terve nädala kestva suvelaagri umbes sajale osalejale ise kolm korda päevas süüa tegema või toitu jagama. Pärast kutsestandardi kehtestamist 2003. aastal kuulub Krista Talvi ülesannete hulka ka kutsekoolitus. Ta kasutab aastaid oma töökogemusi üliõpilaste-praktikantide juhendamisel ja oli ligi 15 aastat TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia infohariduse osakonna riigieksamikomisjoni esimees. Head

kontaktid on Kristal välismaa kolleegidega. Aastail 1996–2005 osales ta mitmes Euroopa Liidu rahvaraamatukogude projektis – nimetagem Pharet, PubliCA-t, Calimerat, PULMAN-i – neis kõigis oli ta Eesti-poolne koordinaator.

Tegevus ERÜ-s

Krista Talvi on ERÜ taasasutajaliige ja kuulub ühingusse 1988. aastast. Tal on meie raamatukogunduse probleemide kohta alati oma arvamus ja just seetõttu oli ta aastail 1998–2004 ERÜ juhatuse esinaine ning aastail 2004–2006 aseesimees. Tugevad teadmised ja intuitsioon aitasid teda siin tublisti – tundus, nagu ta oleks aruteluks vajalikud ja lahendamist vajavad teemad õhust kinni püüdnud.

Millega ERÜ siis Krista juhtimise ajal tegeles?

- Töötati välja ja hakkas kehtima kutsestandard. Tööd alustas kutsekomisjon, kelle ülesandeks on raamatukoguhoidjaile kutse omistamine.
- Loodi raamatukoguhoidjate isikulooline andmebaas (ERBA).
- Löödi kaasa Eesti Raamatu Aasta korraldamisel – ERÜ juhatuse esinaine Krista Talvi oli Eesti Raamatu Aasta peakomitee asendusliige ja juhatas vahendajate allkomiteed.
- Korraldati Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate III nõupidamine.
- 2003. aastal peeti Eesti raamatukoguhoidjate VIII kongress.
- Valmis raamatukoguhoidja ja infotöötaja eetikakoodeks.
- Tõstatati raamatukogude arengukava vajadus.
- Arutati Kultuuritöötajate Ametiliidu ettepanekut ERÜ ühinemiseks liiduga. Kuigi ei ühinetud, tegeldi jätkuvalt raamatukoguhoidjate töö tasustamise küsimustega. Osaleti palgaläbirääkimistel valitsusega ja läbirääkimiste takerdumisel toetati 4. detsembril 2003 toimunud streiki.
- Muudeti ERÜ põhikirja nii, et edaspidi võivad ERÜ liikmeskonda toetaja- ja tegevliikmena kuuluda ka asutused.
- Peeti mõttevahetusi ERÜ olemuse ja ülesannete üle, küsiti laiemalt raamatukoguhoidjate ringkonnalt, kas Eesti raamatukogusüsteem vajab reformimist ja kas raamatukogu peab end müüma. ERÜ aktiivse liikmena on Krista Talvi algusest peale kuulunud koolituse toimkonda. Koos kolleegidega on ta raamatukoguhoidjate koolitusvajaduste väljaselgitamiseks läbi viinud mitu uuringut. Tegeldud on kutsekoolituse süsteemi väljatöötamisega, kaugkoolituse ja erialase hariduse arengusuundade analüüsimise ja uurimisega. 2008. aastast on Krista Talvi ERÜ kutsekomisjoni esimees.

Kes ta siis ikkagi on?

Krista Talvil on hea mälu ürituste, nende toimumiskohtade, esinejate ja käsitletud teemade kohta – ta on nagu elav ajalugu. Enne andmebaaside uurimist – küsin Kristalt. Kui on vaja erialaeksperdi arvamust – küsin Kristalt. Kui on vaja nõu isiklikus elus – küsin samuti Kristalt.

Möödunud aastal täitus meie kursusel 30 aastat ülikooli lõpetamisest. Tänu Kristale kohtume sageli. Need kokkusaamised on lisaks jällenägemisrõõmule ka harivad – Krista kasutab oma täienduskoolitajakogemusi, valides kohtumiskohaks uued raamatukoguhooned või olulised kultuuripaigad.

Tegus, otsusekindel, kohusetundlik, põhjalik ja täpne, abivalmis ja õigete otsuste nimel nõus ennast ohverdama. Ja ka loominguline. Alati sõbralik ja rõõmsameelne. See ongi Krista, nagu me teda tunneme.

Palju jaksu edaspidiseks!

ERÜ aastapremia 2008 laureaat Saima-Õie Andla

Lenna Eliste

Heinike Sinijärv

Saima-Õie Andla sündis 8. mail 1942 Pärnumaal Toris. Haridustee kulges läbi Pärnu I Keskkooli ja Viljandi Kultuurharidustöö Kooli, mille lõpetamisel, 1962. aastal, asus ta tööle Paide Rajooniraamatukogu juhatajana. Töö kõrvalt jätkas Saima õpinguid Tallinna Pedagoogilise Instituudi kultuuriteaduskonnas raamatukogunduse ja bibliograafia osakonnas, lõpetades selle 1969. aastal.

1967. aastal kolis Saima-Õie Andla Pärnusse ja töötas Pärnu Rajooni TSN Täitevkomitee kultuuriosakonnas. 1975. aastal asus ta tööle Pärnu Rajooni Keskraamatukogu direktori asetäitjana ja aastast 1986 on ta Pärnu Keskraamatukogu direktor. Tolleaegne Pärnu raamatukogu asus erinevatel aadressidel. Töö organiseerimine oli keeruline ja omaette kunst oli kollektiivi ühes rütmis tööle panna. Saimal see õnnestus. 1997. a liideti Pärnu Linna Keskraamatukoguga Pärnumaa Keskraamatukogu ja moodustati maateeninduse osakond. Koostöö hakkas kohe laabuma, sest rajooniraamatukogus töötamise perioodist tundis Saima-Õie Andla maaraamatukoguhoidjaid ja raamatukogusid.

Pärnu uue raamatukoguhuone ehitamine oli päevakorral kümme aastat. Saima-Õie Andla pidi aastaid erinevatele linnavalitsustele tõestama, et pärnakad vajavad kaasaegset raamatukogu. 1998. a lõpus otsustas linnavalitsus ehitada Pärnusse uue raamatukoguhuone. Tegus naine pidas pikki diskussioone linnaametnike ja arhitektidega, selgitas, missugune peaks olema kaasaegne raamatukogu nii töötajate kui lugejate vaatevinklist. Tihti olid vaidlused tulised. Arhitektide ettekujutus raamatukogust erines oluliselt raamatukoguhoidjate nägemusest – nende meelest pidi raamatukogu olema multifunktsionaalne linnaruumi osa. Konservatiivsest raamatukogumudelist jäi vähe alles. Võttis aega, kuni jõuti kompromissini. Ehitustööd alustati 2001. a ja raamatukogu avati lugejatele 31. mail 2003. See oli Saima-Õie Andla pikaajalise raamatukogutöö tipphetk. Keegi ei uskunud, et Pärnu linn leiab raha II etapi ehitamiseks. Järjekindlalt selgitas Saima linnaametnikele, et raamatukogu lõplik valmishitamine on linnarahva huvides. Hoonesse oli planeeritud üks kino- ja kontserdisaal, seminariruum, väikelaste lugemispesa, kohvik, galeriid näituste korraldamiseks. Kõigile takerdustele vaatamata valmis uus raamatukogu 2008. aastal täies mahus. Nüüd olid kaasaegseks ja kvaliteetseks raamatukoguteeninduseks tingimused loodud.

Üks asi on uus maja, kuid olulisem on luua ühiste eesmärkide nimel tegutsev kollektiiv. Hea juhina on Saima loonud meeldiva tööõhkkonna. Töötajate positiivsus kandub üle lugejatele, kellel on meie majas väga hea olla. Tänu Saima-Õie Andla oskusele inimestega diplomaatiliselt suhelda, ei ole tekkinud töö korraldamisel probleeme, kuigi uus majakompleks on kõikidele töötajatele väljakutse. Tema sõnal on kolleegide hulgas kaalu, sest ta ei lepi pinnapealsete lahendustega.

2003. aastal valisid kolleegid Saima-Õie Andla Aasta raamatukoguhoidjaks ja 2008. a tunnustas Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupp teda tiitliga Aasta kultuurikorraldaja 2008. Aastast 2009 on Saima Pärnu Vapimärgi kavaler.

Aktiivsele tööelu kõrval leiab Saima-Õie Andla aega vaimu kosutamiseks – armastab käia teatris ja kontsertidel, tunneb rõõmu heast raamatust, naudib reisimist ja lastelastega koosolemist.

Meil on hea meel, et Saima-Õie Andla pikaajaline sisukas töö raamatukogus on saanud vääriliselt tunnustatud.

Aasta tegu teadus- ja erialaraamatukogus

Ave Janu

2008. aasta kevadel hakkas küpsema idee hakata välja andma auhinda, et tunnustada head tööd ja uusi ideid ka teadus- ja erialaraamatukogudes. Suvega sai kava küpsemaks ja nii võttiski Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatus oma 17. septembri koosolekul vastu *Teadus- ja erialaraamatukogu aasta teo* auhinna statuudi. Otsustati, et ERÜ juhatuse korraldusel antakse igal aastal ühele teadusraamatukogus ja ühele erialaraamatukogus töötavale inimesele või töögrupile auhind eriti tulemusliku ja silmapaistva teo eest. Selleks võib olla näiteks kooolitus-üritus, publikatsioon, IT-rakendus, ettekanne, uus teenus vms. Otsustati auhinna saajad avalikustada raamatukogupäevade raames toimuval teadus- ja erialaraamatukogu päeval, mis toimuski esimest korda 2008. aastal. Info levis raamatukogudes kiiresti ja võeti väga positiivselt vastu. Aasta teole teadusraamatukogus esitati üheksa ja erialaraamatukogus neli kandidaati, kokku lausa 13. Üllatavalt suur kandidaatide arv andis tunnistust sellest, et tunnustuse sisseeadmine oli vajalik – nii teadus- kui erialaraamatukogudes on tehtud palju esiletõstmist väärivat. Juhatusel oli päris keeruline otsust teha, sest äramärkimist oleks väärinud kõik esitatud teod.

Teadusraamatukogu aasta teoks 2008 tunnistati Eesti Rahvusraamatukogus Eesti Vabariigi juubeliaasta tähistamiseks valminud virtuaalnäitus *Meie parlament ja aeg: fakte, sündmusi, dokumente, inimesi*. Raamatukogu kodulehele aprillis 2008 üles pandud väga mahukas näitus annab ülevaate Eesti parlamendi asutamisest, tegevusest ja arengust 90 aasta jooksul. Aastad 1917–2007 on temaatiliselt jagatud kolme perioodi: 1918–1940, 1940–1991 ja 1991–2007. Näituse 125 lingitava leheküljel on sündmuste kroonika kõrval eksponeeritud ligi 250 fotot, üle 150 dokumendi, trükiste digitaalkoopiad, teemakohased tsitaadid ning bibliograafia. Fotod pärinevad Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Riigiarhiivi, Eesti Filmiarhiivi, Okupatsioonide Muuseumi jt. mäluasutuste kogudest. Näituse kontseptsioon valmis Mare Kurveti juhtimisel, materjalide valiku juures aitas infospetsialist Marge Allandi, veebilahenduse teostas Andrus Igalaan. Nii suure virtuaalnäituse tegemine oli osalejatele suur väljakutse ja esmakordne kogemus ning eeldas põhjalikku ettevalmistust, materjalidega tutvumist ja valimist. Näitusega saab tutvuda rahvusraamatukogu kodulehel: www.rahvusraamatukogu.ee/81527.

Tallinna Ülikooli raamatukogu esitas teadusraamatukogu aasta teo kandidaadiks neli projekti: vanaraamatukeskuse tegevuse käivitamine, hällitrükiste veebipõhise

andmebaasi loomine, välis-eesti kirjanduse keskuse loomine ja meditsiini-infokeskuse rajamine. Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu esitas uue teenusena raamatukogu tutvustatavate PowerPoint lühipresentatsioonide näitamise LCD ekraanidel, väljaande *Tallinna Tehnikaülikooli professorid läbi aegade* ja raamatukogu avakogu elektroonilise juhi loomise. Tartu Ülikooli raamatukogu esitas aasta teole kandideerima doktoriõppe valikaine koolituskursuse *Sissejuhatus erialaotsingusse WebCT keskkonnas*.

Erialaraamatukogu aasta teo 2008 vääriliseks tunnistas ERÜ juhatus nägemuspuudega lugejatele heliteavikute automatiseeritud paljundamise ja posti teel laenutamise süsteemi Eesti Pimedate Raamatukogus. Süsteemi evitamise suurenemisega suurenes heliteavikute kättesaadavus ja paranes salvestus kvaliteet (varem salvestati audiokassetidele, nüüd laserplaatidele mp3 formaadis). Süsteemi juurutamiseks hangiti heliraamatute valmistamiseks ja paljundamiseks vajalik seade – paljundusrobot. CD-plaadile salvestatud teosed postitatakse kord nädalas lugejatele üle Eesti. Ühe saadetisega on võimalik saata kuni viis laserplaati ning see jõuab tellijale otse koju. Saatmiskulud tasub raamatukogu ja neid ei ole vaja tagastada. Tagastamisele mittekuluvaid heliteavikuid võib kasutada kuni 30 päeva. Suure ja tänuväärse töö tegi ära töörühm, mida juhtis Margit Orusaar ja kuhu kuulusid helistuudio juhataja Mart Vaaks, helioperaatorid Igor Markatšov ja Valentina Borissenko ning arvutispetsialist Teet Karu.

Erialaraamatukogude kategoorias esitasid kolleegid aasta teo kandidaadiks Eesti Panga raamatukogu juhataja Kersti Naberit Eesti Panga virtuaalraamatukogu loomise ning erialaraamatukogude sektsiooni tegevuse aastatepikkuse eestvedamise eest. Eesti Lastekirjanduse Keskuse kollektiiv esitas kandidaadiks keskuse direktori Anne Rande ELK reorganiseerimise ja uue kodu loomise eest. Eesti Mereakadeemia raamatukogu töötajad esitasid auhinnakandidaadiks Sirje Turta panuse eest Tallinna Tehnikakõrgkooli uue ja kaasaegse raamatukogu rajamisele.

Auhinnad avalikustati ja anti üle 22. oktoobril 2008 Tallinna Majanduskoolis toimunud I teadus- ja erialaraamatukogu päeval. Esimesed aasta teo laureaadid said tänuks ERÜ meene ja tänukirja. Auhinnasaajaid oli tulnud õnnitlema ka Eesti Kultuuriministeriumi nõunik Meeli Veskus.

Hans Jürman 85

Hans Jürman: kes ma olen?

Ma olen Tallinna poiss. Sündinud ja kasvanud siin. Koolis käinud Tallinna koolides. Kodu on alati olnud Tallinna praegustes piirides: Pirital, südalinnas, Nõmmel, Koplis, Mustamäe veerel. Olen eestlane ja räägin eesti keelt. Kuid ma ei oleks rahul, kui tänapäeval mind keegi nimetaks eestimaalaseks. Esiteks on Eestimaa Tsaari-Vene aja mõiste (*Estljandskaja gubernija*), mille koht on möödunud sajandites. Teiseks oleksin ma selle jaotuse järgi hoopis liivimaalane. Sest minu isa ja ema mõlemad on pärit Suure-Jaani kihelkonnast. Vend püüdis uurida sugupuud, kuid jäi peatuma kuhugi 1700. aastasse, sest Suure-Jaani vanemad kirikukirjad on vististi hävinud. Arheoloogide uurimised on aga toonud Navesti jõe äärest lagedale kiviaegsed Jälevere, Lepakose ja Tamme asulad. Aastatuhandete jooksul mõnikümme kilomeetrit kagu poole siirdumine pole midagi võimatut. Ja minus on alati olnud tähtis, kui olen rongiga, omnibussiga, autoga jõudnud üle silla Navesti jõe lõunapoolsele kaldale. Seal aga on nii ema kui ka isa kodutalud. Ja kui olen Suure-Jaanis, siis on asja ka kalmumaale kiriku külje all: vanaisad, vanaemad, tädid, onud ja teised. Muidugi ka Johan Köler, Artur Kapp, Mart Saar ja teised. Lehola Lembitu haud on teadmata, kuid oleme ühe kihelkonna mehed ja Lõhavere linnamägi on tuttav. Niisiis ühed sakalased kõik. Mulgiks ma end ei pea, sest eesti filoloogina olen tegeleenud murretega ning mulgi murre on lõuna pool Viljandi linna. Seejuures on mulle ükskõik, kas sõna “mulk” on laenatud läti või varasemast indo-euroopa keelest.

Minu isa peaaegu terve elu olnud ametis apteekides, ema oli enamjagu kodune. Nooruses oli õppinud aiandust. Mul oli kaks venda. Üks sai otsa poisikesena, uppudes märtsipommitamisest sündinud pommilehtrisse Pirita rannas sama aasta suvel, teine oli metsanduses ametis ja läks aasta tagasi Metsakalmistule.

Kooliharidust sain Tallinnas. Esiteks neli aastat Tallinna Linna XV Algkoolis, mis tollal töötas aadressil Vaestekooli 3 majas, mis praegu on Wismari tänavas Wismari haigla. Pärast 1935. aasta kevadet olen sinna majja sattunud paaril korral, kui seal oli silmakliinik. Hiljem mööda minnes vaid vaadanud üle aia hoonet ja õue ning selle järele pilgu heitnud teisele poole üle tänava pargis majale, kus 1905. aasta

paiku oli Ants Laikmaa maalikool ja minu kooliajal võimlemisselts *Sport*. Nüüd on sel kohal uues ehituses Inglise saatkond.

Neljale kooliaastale järgnes kuus aastat Gustav Adolphi Gümnaasiumis Suur-Kloostri tänavas. Ma arvan, et see oli mulle suur õnn sattuda just sellesse klassikollektiivi. Tänapäevaks järelejäänute loendamiseks aitab vististi ühe käe sõrmedest. Me olime generatsioon, kellest hulk sattus sõjaohvriks ja eluga pääsenud paisati maailmas laiali. Kui 1941. aasta juuni algul saime lõputunnistused kätte, siis mõni nädal hiljem tuli osal minna Punaarmeesse võitlema. Hiljem käsutati teisi sõdima Saksa mundreis. Mõned sattusid ka hävituspataljonidesse või politseipataljonidesse ning oli ka mitu soomepoissi. Kui sõda lõppes, oli kolmekümnest kaasabituriendist viiendik haudades Novgorodi alt Ukraina lagendikeni, Kuramaalt Ahvenamaani. Ja ellujäänute tahtmised ülikoolides või mujal edasi õppida olid segamini paisatud sõja pärast.

Ent kuus aastat oli mulle tähtis see, et klassis oli hea vaimsus. Teadused olid kõrges aus. Eesti Teaduste Akadeemia loodi 1938. Meie klassis oli teaduste akadeemia juba kaks-kolm aastat varem. See oli pisut koolipoiste tembutamise moodi, et püüti leida esindajaid teadustele: geoloogia, botaanika, ajalugu, keeleteadus, zooloogia jm. Kuid terve rida klassikaaslasi jõudsid hiljem teaduslike kraadideni ja õppejõude jätkus ülikoolides töötama: Tartu, Tallinn, Uppsala, Stockholm.

Aega läks, kuid teisigi klassikaaslasi jõudis ülikooli või muu kõrgkooli lõpetamiseni. Keeleteaduse juurde viis mind see, et 1936. aasta sügisel ilmus Johannes Aaviku "Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika". Vähe on teisi raamatuid, mida ma olen nii paljudel kordadel lugenud. Aabits, Lutsu "Kevade", Kivi "Seitse venda" vahest, teised vist küll mitte. Teine asi muidugi on võtta raamat millegi leidmiseks kätte. Ja siis on korduvat kulutamist küll leidnud õigekeelsuse sõnaraamat oma mitmeis variantides, Eesti entsüklopeedia, Wiedemanni sõnaraamat jm.

Kust tuli huvi raamatute vastu? Ju ta hakkas kodunt. Sest mäletamisest alates oli kodus olemas raamaturiik raamatutega. ja peres oli kombeks käia raamatukogus niisamuti kui tuli käia toidupoes. Nii et esimesed käigud koos isa või emaga Tallinna Keskraamatukogusse on meeles 1920. aastaist. Isa oli aastaid oma kutseühingus raamatukoguhoidja ning ema meenutas vahel, et pärast sõdu Tallinna tulnuna käis ta tihti Taavet Mutsu laenuraamatukogus. (Asus praeguse Palace hotelli kohal). Koolipoisina ei jätnud ma kasutamata Tallinna XV Algkoolis klassi raamatukapist pakutavat ja Gustav Adolphi Gümnaasiumis käisin koos mõne teise koolivennaga peale raamatute laenamise ka Valter Mägit tema tööal aitamas.

Väga tähtis oli minu jaoks koolipõlves Tallinna II Haruraamatukogu (nüüd Kopli raamatukogu). Kümme aastat elas meie pere raamatukoguga ühes majas, nii et

tarvitses ühest uksest välja astuda, mõnikümmend sammu teha ja olingi raamatukogus. Polnud ime, et algul Jüri Räni (sai otsa Velikije Luki all), hiljem Jüri Sügis ja Leida Talvet olid head tuttavad. Pealegi seati sel ajal kogu raamatuvara avariile, nii et mul tuli lugemise leidmiseks minna nii kataloogide kui ka riiulite juurde. Ka raamatukogunduse rubriik ei jäänud sirvimata ja mõnigi raamat kaasa võtmata.

Tallinna Keskraamatukogu majas hakkasin käima koolipõlves. Meie inglise keele õpetaja Paul Saagpakk ütles, et lugeda tuleb rohkem kui ainult õpiku lehekülgi ja soovitas võtta kätte raamatud, kus tekst on lihtsustatud, et hiljem vähem vaeva näha originaalsete sõnastustega. Sobivaid raamatuid sai ka keskraamatukogu noorteraamatukogust. Läksime sinna, saime plangid, mis tuli isadel-emadel täita, ja hakkasingi käima keskraamatukogus. Noorteraamatukogu asus esimesel korrusel, kuid lisaks sealt laenatavale vahel käisin ka ülal laenuosakonnas, et saada mõnd tarka raamatut, mida noorteraamatukogus polnud. Meeles on nimelt üks aastakäik ajakirja *Eesti Keel*, mida tahtsin uurida.

Ju neist raamatukogudest tuli mõndki teadmist ja haridust lisaks neljale algkooli- ja kuuetele keskkooliaastale. Järgnema pidi ülikool Tartus, millele läks kümme aastat. Sest sõda jõudis Eesti pinnale ja see paiskas palju asju segi. 1941. aasta sügisel ei võtnud Tartu Ülikool esimesele kursusele üliõpilaseks rohkem kui pooltes teaduskondades, eesti filoloogia kaasa arvatud. Ent 1942. aasta suvel tegin kaasa Tallinna Keskraamatukogu mõnenädalase raamatukogunduse kursuse või seminariga või kuidas teda nimetati. Õpetajaiks olid Aleksander Sibul, Mall Jürma, Armilda Kettam, Friedrich Puksoo, Ants Roos, Johannes Aavik. Ja kes veel? See ongi jäänud ainsaks süsteemipäraseks raamatukogunduse õppimiseks minu jaoks. Sügisel 1942 pääsesin küll ülikooli, kuid Puksoo pakutavast õpetusest jäin ilma, sest sel aastal langesid tema tunnid täpselt ühte Johannes Voldemar Veski loengutega. Eesti keele õppijana ma ei saanud ju neist loobuda. Muidugi on see anekdootlik, et mõned aastakümned hiljem õpetasin ja eksamineerisin ise teisi. Roomlane Seneca on ütelnud – *docendo discimus*. Ju see kehtib ka minu kohta. Puksooga oli kokkupuutumisi kaksümmend aastat hiljem: tema pensionäri seisuses, mina ametis Toompeal raamatukogus. Kuid ma olin korralik üliõpilane Tartus vaid ühe õppeaasta – oktoobrist 1942 kuni maini 1943.

Sellele ühele korralikule tudengiaastale (ehkki lühendatud) järgnesid üheksa kaugüliõpilase aastat (mittestatsionaarset) kuni Fjodor Klement andis 1962. aastal kätte eesti filoloogi diplomi. Käisin ajuti Tartus, sessioonidel õpetust saamas ja eksameid tegemas. Kuid õppimised ja kirjutamised tegin vabal ajal kodus. Läksin isa jälgedes ametisse tööle apteeki. Ühel suvel tegin töö kõrvalt läbi pika kursuse, mille lõpuksamite järel sain Tallinna Meditsiinikooli diplomi ja sain sellega proviisoriabi tiitli.

Praeguses apteegis nende teadmistega ei saaks hakkama. Teiselt poolt olen kindel, et tänane apteegisell ei tee mõndki, mis tollal oli igapäevane töö. Apteegis töötamist jätkus vist üle kuue aasta. Seda rööbiti õpingutega ülikoolis. Siis tuli otsus luua Piritale Tallinna VIII Haruraamatukogu ja mina sain sinna ametisse. Viie-kuue aastaga kasvas raamatukogu tuhandelt raamatult üle kümne tuhande. (Glavlit praakis vahepeal ka hulga välja.) Aga ülikooli diplomi saanuna jooksis mõte rohkemaks kui haruraamatukogu juhatajaks. Sel ajal loodi Tallinna oblast ja alustati Tallinna Oblastiraamatukoguga, kuhu olin tööle planeeritud. Kuid Tallinna Keskraamatukogus jäi komplekteerimisosakonnas koht tühjaks ja läksin hoopis sinna.

Apteekriamet oli juba mitu aastat unustuses. Eesti filoloogia jäi diplomile vaatamata harrastuseks. Ja peamine tegevus ning ka palga teenimine tuli raamatukogust. Haruraamatukogus üksinda töötamine nõudis teadmisi ja oskusi igast raamatukogu valdkonnast. Keskraamatukogus olid algul tuttavad tööd: raamatute hankimine, arvestamine, liigitamine, kataloogimine jne selleks, et raamatukogu täiendada. Või vastupidi – eemaldada ja kustutada. Siin ei olnud pääsu Glavliti eeskirjadest. Siis viidi mind mõneks ajaks bibliograafi ametisse. Ka see oli huvitav, kuid küllalt lühiajaline ning praegu ei ole ma rahul *Eesti teaduse bibliograafilise leksikoniga*, kus mind on märgitud bibliograafiks. Ja rida aastaid olin ametis kohal, mis tollal kandis nimetust “direktori asetäitja teaduslikul alal”. Ühelt poolt oli huvitav juhendada ja õpetada – olla metoodik, teisalt aga tuli teha administratiivset tööd, mis ei pakkunud vaimule seda, mis vaja.

Tallinna Keskraamatukogul oli 1950-ndail kümnekond haruraamatukogu, viis 1920. aastaist, teised loodud pärast sõda. Töötajad – osa põliseid, osa algajaid, kes vajasisid õpetust. Ja keskraamatukogu ülesandeks oli kõigile õppusi korraldada. Seminare või kuidas üht või teist nimetada.

Õpetaja ametisse sattusin ka Tallinna Kultuurharidusala Kooli, et tulevastele raamatukoguhoidjatele nende tööks vajalikku tarkust jagada. See käis raamatukogutöö kõrvalt – nädalas mõnel korral paar tundi tuli olla Õllepruuli tänavas kindral Laidoneri majas. Õpetaja ametit on tulnud ka hiljem pidada oma päris töö kõrval. Keeleõpetajana on olnud ülesandeks jagada eesti keele oskust TKR-i venekeelseile töötajaile. Ja soome keele koolmeistrina nii TKR-is kui ka RR-is. 1960-ndail seati keskkoolidesse tootmisõpetus ja mitu aastat oli rühm Tallinna XXI Keskkooli õpilasi õppimas raamatukogutööd. Vahel tulid nemad Toompeale raamatukogusse, vahel tuli aga kõndida Raua tänavale koolimajja. Mul on hea meel, et mõned töötavad tänini raamatukogudes. Ja meeles on ühe mujale ametisse läinud

kiitusesõnad, et tollest õpetusest oli kasu pärast keskkooli ülikoolis õppides ja hiljemgi oma ametis.

Kui asusin keskraamatukogust ümber Toompeale Riikliku Raamatukogu metoodikakabinetti, siis oli üks ülesandeid hoolitseda kabineti raamatukogu eest, kus oli mäletamisi veidi üle 5000 üksuse. Suurem osa ajast läks aga sellele, et jagada rahvaraamatukogudele õpetust. Tuli metoodilisi kirju koostada, need läksid paljundatult üle Eesti laiali. Esinemisi rajooniseminaridel ja kontrollivaid ning juhendavaid retki raamatukogudesse oli vaja igas rajoonis. Praegu on maakondi 15, tollal oli rajoone veidi alla 40 ja igaüks ootas meilt abi. Metoodikakabineti töötajaid oli neli, ent sageli tuli appi töötajaid teistest osakondadest. See tegevus viis mööda Eestit rändama. Aastate pärast leidsin, et olin viibinud kõigis Eesti linnades peale Narva, Sillamäe, Paldiski. Külaraamatukogusid, kuhu tuli minna, ei oskagi kokku lugeda. Eesti sai palju tuttavamaks ka läbi vaguni, omnibussi või auto akende. Metoodikaosakonna töötajate arv kasvas ja osakond jaotati hiljem kolmeks: metoodika, teadus, kirjastus. Mina läksin metoodikaosakonna juhtimiselt üle teadusosakonda. Tegime mitmeid uuringuid kogude koostisest, lugejate ning raamatukogude suhteist jm. See viis teaduslikele konverentsidele ja olen pidanud suud pruukima peale Eesti ka Moskvast, Leningradist, Riias, Vilniuses, Odessas jne. Need ja ka mõned ekskursioonid on tutvustanud Venemaad, Karjalat, Lätit, Leedut, Ukrainat, Valgevenet, Gruusiat jm. Kuid lääne poole sai harva. Ainult kord ekskursiooniga Soome (Helsingi ja Lahti) ja teine kord Poola Varssavi ja Poznan paari peatusega teedel. 1980-ndail kavandasid Moskva ja Helsingi soome-vene ning vene-soome sõnastikku raamatukoguhoidjale ja sinna tuli soov lisada eesti terminite register. Mitmel korral tuli sõita Helsingisse ja Moskvasse ühistele arupidamistele. Et olin Moskva käsutuses, siis Helsingisse sõit läks rongiga Moskva kaudu, kus vormistati dokumendid. Hästi see oli, et Kultuuriministeerium ja pealinn ei asunud Vladivostokis! Tagasi sain ikka laevaga. Ja 1990-ndate algul katkes see töö. See-eest pääsesin siis paaril korral Rootsi, kus hea koolivennast sõber aitas käia ka raamatukogudes nende tundmaõppimiseks. Sain ka kohustuse Stockholmi ülikooli Eesti instituudis kõnelda meie terminoloogiatööst, teisel puhul Wiedemannist. Kokkutulnud olid teadagi eestlased. Kuid mulle oli tähtsam, et nägin mitut raamatukogu Stockholmis ja mõnd ka Uppsalas.

Kui esimene aastakümme Toompeal läks rahvaraamatukogude heaks, siis järgnevais oli töö teaduslikum. Peale oma kirjutiste kirjapanemise tuli teha ka teiste omade toimetamistööd. Ilmus peaaegu kakskümmend kogumikku uurimuslikke artikleid sarjas *Nõukogude Eesti raamatukogundus*. Ja avaldasime mitukümmend vihkut pealkirjaga *Raamatukogu*, mis olid vaheastmeks ajakirja *Raamatukogu* 1940. ja 1989. aasta vahel. Raamatukoguhoidjale vajalik terminoloogia (oskuskeel) oli see,

mis minu poolest jooksis läbi alates 1960–ndate algusest kuni tänase päevani pensionäri seisuses olijani. Kollektiivselt on töötatud aastaid, kuid uut sõnaraamatut 1969. aasta asemel meil pole. Kas andmebaas, mis on mitmeti puudulik, on kättesaadav igale termineid vajajale?

Mis vabaaja harrastusi on olnud mul näiteks kunstide alal? Kujutav ja tarbekunst esiteks näitustega Rataskaevu ja Niguliste nurgal III korrusel, hiljem Kunstihoones ja ka mujal. Juba poisikesena koos isaga. Teater on võtnud küllap kõige rohkem aega ja kulu. Estonia ja Draamateater, hiljem ka Vanemuine, Ugala, Nukuteater, Noorsooteater jt. Muusikaharrastus – kontsertidel harva, ent üldlaulupeod alates 1928. aastast kõik kaasa elatud, viimane küll vaid televiisori abil. Estonia ooper, operett, ballett on olnud tähtsad ka muusika poolest. Sporti pole teinud, tehnikast olen kaugel seisnud, põllumajandus on palju tuttavam alates mitmest karjapoisisuvest. Koerad, lehmad, lambad, hobused on hoopis ligidamad kui auto või arvuti. Kõige tähtsam, millele ka täna läheb enim aega – trükisõna ja raamat. Gutenberg on minu jaoks ülitähtis tegelane. Alguses oli sõna. Seda osati veidi hiljem ka üles märkida ning kirja panna. Siis tuli tema ja tähed tegid seda, et iga sõna võis loendamatus arvus levida meie hulgas.

Iga uus raamat on uus rõõm. Kuid ma ei loe tänase päeva kirjandust seda eelistavalt, lugemisvaras on ikka enamuses vanemad raamatud. Ju ma olen ikka pärit vanast ajast. Ma olen vahetult oma silmaga küllalt ligidalt näinud Jaan Tõnissoni ja Konstatin Pätsi, Kindral Laidoneri mitte, kuid pisut vestelnud admiral Pitkaga. Vanim üldtuntud isik on vist Aleksander Läte, kellega kord istusin kahekesi Tartu Emajõe sauna laval ja hädaldasime, et leil on väga vilets. Samast ajast on meeles noore tudengina kohtamine Karl Eduard Söödiga. Ernst Särgava on hästi mälus (ja ma ei ole reaallipoiss). Kirjanikest veel on Tartus olemistest meeles, et tänaval mitmel korral läksin vastamisi Oskar Lutsuga. Tuglasega tuli vestelda natuke enne tema 80-seks saamist. Ja on ju kõneldud, nagu käinuks Tammsaare alati jalgsi Kadrioru ja südalinna vahet. Ühel korral sattusin trammis linna pole sõites istuma *vis-à-vis*. Ent kõik see on minevik.

Tänapäeval on vähe sellest, mida mina tean raamatust, keelest, kirjandusest, raamatukogundusest. Kõik muutub, areneb, edeneb ja ma ei saa hakkama infonduse asjadega. Arvuti on üsna võõras riistapuu. Keeleinimesena suudan vaid kurta, et mul on kahju, et sõna raal oma tuletistega lükati kõrvale. Ja elame arvutiasjanduse ajas. Ilmselt olen minevikust ja viibin mõtetega minevikus. Kuid mul on hea meel ja tore tunne, et võin pidada ka paljusid kolleege, nende hulgas ka mõned mingis osas minult õppust saanud oma kaasaegseiks. Vahest teeme veel midagi üheskoos, näiteks uue sõnaraamatu raamatukoguhoidjaile?

Elle Tarik 70

Õpitud tuleb kasutada oma lugeja teenimiseks.

Maire Liivamets

Elle Tarik ja raamat, kes neid suudaks lahutada. Igal juhul on ta kinnitanud: Tulgu, millised meediumid tahes – raamat jääb. Järgnev vestlus on tehtud tähtpäeva puhul, mil peaks ühe inimese elust ja tegemistest suure kokkuvõtte tegema, aga kuna 2005. aastal ilmus Tartu linnaraamatukogu 90. aastapäeva puhul kogumik „Majad, raamatud, inimesed: 90 aastat Tartu linnaraamatukogu“ (nimetan punavalgeks raamatuks), kus Elle on nii artiklite autor kui isik, keda põhjalikult usutletakse, kelle elulugu on faktide kaupa kirjas, siis ei hakka ma raamatukoguhoidjatele mõeldud väljaandes kõike üle kordama. Mõnel juhul küll näpistan sealt mõned mõtted lisaks, ent üldiselt on meil oma jutt ajada.

Maire Liivamets: Aastaid olen vaevanud pead, mis ime asi see raamatukoguhoidjaid oma ametis kinni hoiab, muidugi, uuemal ajal toimub liikumist rohkem, kuid keegi ei ole ammendavat vastust osanud anda. Niisiis, mis salapärane jõud, nagu sundus, nagu vanne, hoiab inimesi raamatukogus? Eriti väikestes raamatukogudes?

Elle Tarik: Rahvaraamatukogus ongi ju huvitav ja mitmekesine töö. Suhtled erinevate inimestega, kes ühtlasi esindavad läbilõiget eestlasest. Mis võib olla veel põnevam kui nende soovide aimamine, õige trükise leidmine õigele lugejale. Ainevaldkond võib olla üks, aga kasutatav kirjandus igal juhul erinev. Mõni tahab teada fakte lühidalt, teine otsib jälle emotsionaalsemat külge. Kolmandat köidavad marginaalsed rääkimised.

ML: Kuidas raamatukoguhoidja teab, mida tema juures peatunud lugeja soovib? Kes teda selles õpetab?

ET: Rahvaraamatukogudes on enamasti tööl ju pikema tööajaga inimesed, eks nooremad saavad kogenumate tegemisi pealt vaadata. Aga mis põhiline, raamatukoguhoidja ei tohi iial häbeneda küsida. Küsida, ikka ja jälle küsida! Ka lugeja käest, rääkimata kolleegidest. Karta, et küsimine jätab halva mulje, on täiesti väär arusaam. Ükski inimene ei saa kõike teada, kuid mida rohkem ta küsib, seda rohkem saab ta ka teadmisi. Oluline on, et õpitud kasutatakse oma lugeja teenimiseks.

ML: Paljude varasemate vestluste põhjal on kujunenud arvamus, et üks või teine igatses juba varases lapsepõlves raamatukoguhoidjaks saamisest. Sellest n-ö punavalgest raamatust leidsin Teie vastuse: Tahtsin ja hakkasin. Enam täpsemalt ja lühemalt ei saagi vastata, ent mul on aega edasi kuulata. Pealegi olete tütre Tiina ka samasse ametisse meelitanud...

ET: See on üks väga hea elukutse, soovitsin tõesti oma tütrelegi, ei salga pattu. Ta oleks filoloogina praegu mujal rohkem teeninud, sest valdab võõrkeelt kenasti. Kuid asi pole selles. Mingil põhjusel on kujunenud imelik suhtumine, et kes ei saa mujal hakkama, tuleb raamatukogusse. Võib-olla kooli ja raamatukogu vahel on vahe, koolis pead kõigega tegelema, sinna tuleb igasugust rahvast kokku, aga raamatukogus käib, ma ei taha öelda, et elitaarsem, aga huvilisem rahvas küll. Lugema tulnud teavad enamasti ise, mida soovivad või tahavad teada. Nemad harivad sind ennastki. Ja nad on tänulikud, kui suudad neid edasi suunata. Ega seda tänu pea siis kirja panema või kõva häälega välja ütleva, on ju näha, palju suudad inimestele pakkuda.

ML: Mul meeldib kasutada raamatukogutööst kõneldes mõisteid missioon, vastutustunne ja pühendumus. Millises järjekorras Teie neid nimetaksite ning kuivõrd neid üldse oluliseks peate?

ET: Loetletud märksõnad on loomulikult mingil määral seotud, kuid kõige olulisem on pühendumus. Missioon on veidi pateetiline sõna, aga ma ei eita seda. Raamatukogutöö eeldab ka missioonitunnet, sest oma põhiloomult oleme kultuuri vahendajad. Kultuuri vahendamine on kindlasti missioon. Inimesed on aga kõige tähtsamad, ja ka raamatute tundmine on oluline. Pole võimalik kogu aeg udujuttu rääkida, teadmiste omamiseks tuleb endalgi raamatuid tunda. Ega ma täpselt teagi, kuidas on õigem. Üks on aga selge, raamatukogu on rahva hariduse teenistuses. Kui osutada eesti kultuurile, siis minu silmis on raamatukogud selle osa. Jah, küll vahendajana, sest me saame töötada selle varaga, mis on meie kätte antud. Viimastel aastakümnetel on see vara muidugi nii sisult kui väliselt kõvasti muutunud.

ML: Kui alustasite nelikümmend ja rohkem aastat tagasi, kas siis tundsite samamoodi ja kas olete oma töökspidamisi suutnud ellu viia?

ET: Julgen öelda, et olen täitnud neid üsnagi hästi. Muidugi võimaluste piires. Mõistagi polnud 1970. aastatel võimalik rääkida näiteks väliseesti kultuuri tundmisest. Nüüd, kus kõik on vaba ja käes, nii uus kui vana kirjasõna, kus pole mingit atribuutikapuudust, tuleb ehk rohkem vaeva näha iseenda harimisega..

ML: Ometigi kurdetakse lugemiskultuuri üle, mis omakorda sisaldab endas palju erinevaid väiksemaid mõisteid ja tegevusi?

ET: Paraku on inimestel aga aega palju vähem, sest võimalusi osaleda n-ö ühiskondlikus elus on tohutult palju. Kuid sina pead oma raamatusoovitustega ju ka sinna võimaluste külluse vahele kuidagi mahtuma. Selleks peab olema enesekindlust. Mulle näib, et kui sa tunned täiesti kindlalt, et see või teine kirjasõnaline tekst on oluline, siis sa tahad, et teisedki seda mõistaksid. Kindla usu korral hakkavad teised sind uskuma. Aga kui ise arvad, et „ei tea nüüd“..., siis... Mitte mingil juhul ei tohi end mõelda halliks hiirekeseks, kes konutab nurgas. Kui tunned, et sa juba tead üht-teist raamatuvarast, siis peaks ka tekkima enesekindlus. Olen veendunud, et enesekindlat inimest usutakse igal alal. Ühesõnaga, kui ma ütlen, et ühe või teise raamatu lugemine on vajalik, siis seda ka usutakse.

ML: Aga see enesekindlus võib muutuda vahel koomiliseks, hoidku taevas, kui ta tekitab hoopis ironilist suhtumist? Me oleme niisuguste nähtustega ju ometi kokku puutunud igal alal. Raamatukogus vahest kõige vähem, ent siiski! Kui ma hoopis ütlen, et te võtate kehva raamatu, ärge jumala pärast lugege, mis siis saab?

ET: See on muidugi kahe otsaga asi. On öeldud, et raamatukoguhoidja ei tohi eelista üht raamatut teisele, teist kolmandale. Aga kui päris aus olla, siis olen seda eluaeg teinud. Olen juurde lisanud, mida sellest raamatust on oodata. Päris nii, et ära üldse kätte võta, ma muidugi ei ütle. Olen jaganud vihjeid, kuhu kanti see või teine raamat kaldub. Ma loen endist viisi eesti kirjandust, kuigi see ei valmista mulle just palju rõõmu. Niisuguses arvamuses peitub oma kurbloomisus.

ML: Siit koorub välja minugi arusaam ja ühtlasi küsimus: kas mul on õigus kolleegile öelda, et ära loe ega soovita seda raamatut. Kas vanemal raamatukoguhoidjal on õigus nooremale öelda, et su lugemus on nigel ja pealiskaudne?

ET: Eks ma mõnikord ikka ütlen – kui palju seda arvestatakse, ei oska arvata. Ega minustki meelelahutus mööda lähe, kui küsimusega on ajaviiteraamatutele viidatud. Loen krimkasid ja loen ulmet. Naudin Indrek Harglat, pean teda praegu üheks paremaks eesti kirjanikuks. Ma ei loe naistekirjandust, kuid ei ütle kolleegi kohta, kes loeb „naistekaid“, ühtegi paha sõna, las loeb, kui ta ka muud loeb. Raamatukoguhoidja peabki lugema seinast seinna väljaandeid. Kordan juba öeldut: ta peab kõike tundma. On paremaid ja halvemaid naistekaid, krimkasid ja mälestusi. Eks neis kõigis on sees mingi informatsioon. Kui raamatukoguhoidja ise loeb, siis julgeb ta ka lugejale enesekindlamalt soovitada. Seega, kui soovitaja suudab ise teri sõkaldest eraldada, siis usaldab lugeja teda edaspidigi.

ML: Raamatu väärtus – taas üks kummalisi mõtteid toov teema. Ta maksab, tal on hind. Ta maksab vahel kleidi või kingade hinna, aga samas visatakse liiga kergelt kõrvale, olgu see raamat siis vana või noor. Ostmishetkehind on muutuv, aasta pärast ei pruugi tal enam õiget rahalist väärtust olla. Olen tähele pannud, et nii devalveerub tema sisu ja sõnum.

ET: Siinkohal pole raha alati adekvaatne näitaja. Odavatel väljamüükidel, kus leidub ka nõukogude aja väljaandeid, ostetakse päris palju. Samas, enne 1940. aastat ilmunud raamatud maksavad antikvariaatides üpris palju, ja neidki ostetakse isuga. Eks raamat on ju ka asi, ese. Võib-olla võetakse raamatut samuti kui tarbeeset, sest suhtumine asjadesse on aja jooksul suurel määral muutunud. Läänud kergekäelisemaks. Tänu sellele, et kõike on saada, rohkem saada, kui eal tarvis läheb. Vist on ka raamatuga nagu kogu ülejäänud kaubaga, seda on liiast, kuigi ega ma täpselt ei tea.

ML: Olete juhtinud raamatukogu, olete töötanud laenutajana ühena teiste hulgas, kuidas on rahvaraamatukoguhoidja muutunud? Kogu Teie karjäär, mis uhke sõna, on punktipealt kirjas puna-valges raamatus, ei hakka üle kordama. Lisan hoopis, et minu arvates nõutakse meilt enam tehnoloogilise poole tundmist kui humanitaarteadmisi, mis on ja jääb hariduse vundamendiks?

ET: Ilma infotehnoloogiata ei tule enam üheski tööprotsessis toime. Võib-olla saaks seda veidi diferentseerida, sest igal asutusel on omad IT-mehed, kes tegelevad keerulisemate probleemidega. Meie ei ole programmide muutjad, vaid nende kasutajad. Sa võid võrgus surfata ööpäev läbi – kui oled ikka täiesti harimatu, siis ei leia sa sealt, mida otsid. Ma usun, et üldkultuuriline baas peab olema. Kunagi räägiti, nagu mäletame, ka baasist ja pealisehitusest. Selles peitub oma tõde, aga kas ei hakata seda vundamenti või baasi juba varasest koolieast laduma? Vahel märkan, et tänasel gümnasistil on teadmisi vähem, kui omal ajal suudeti keskkoolis anda. Ei oska täpselt öelda, aga arvan, et rahvaraamatukogus, ammugi siis teadusraamatukogus, ilma humanitaarse põhjata ei saa töötada. Siis on see töö tapvalt igav, siis ei saa sellest head nahka raamatukoguhoidja, ammugi tema lugeja.

ML: Püüame küll kõnelda ajast ja inimestest, raamatutest nagunii, aga vahel on aeg sedavõrd ootamatu, ei tohi ometi öelda ülekohtune, et pannakse raamatukogusid kinni ja raamatuvalikuga tekivad probleemid. Küllastasin tänavu suvel kahel korral n-õ rändraamatukogu ühes rannakülas. Minu arust oli valik kesine, aga eks lugejate arv oli veel kesisem. Mismoodi siis tulevikku vaadata?

ET: Mis mul öelda – kõik on riigi kätes. Nii kuidas Eesti riik otsustab, nii ka läheb. Kas ta otsustab pidada igal pool ülal veel ühe riigitoetusega kohakese, kuhu võiks koonduda kohalik rahvas, võiks pesa ehitada, et inimestel oleks oma kultuurielu ja seltside kokkusaamise paik. Kust leiaks raamatuid, värske ajalehe ja ajakirjagi. Kus avaneks võimalus internetti külastada, sest ega igas talus arvutit ole. Nagunii on kõik asutused juba kinni pandud, metuskondadest velskripunktideni. Jah, niisugust demokraatlikku keskust on vaja, ja mis oluline, et see oleks tasuta. Ega neid igasse külasse ei jõuakski teha, pealegi on paljud külad tühjaks jooksnud, aga mitme küla peale võiks üks-kaks punkti ikka jätta. Ei usu, et külad enam täituma hakkaksid, aga keskusi on vaja kas või enese inimesena tundmise pärast.

ML: Räägime raamatust kui teadmiste kandjast ja andjast. Imelik, ent tõsiasi on see, et raamat satub alati ajaloo ja ühiskondlike kataklüsmide haardesse. Diktaatorid põletavad ja lõhuvad neid, nende jüngrid järgivad oma juhte, ometi tuleb ta, raamat siis, alati võitjana välja, võtab aega mis võtab.

ET: See, et raamatut aeg-ajalt tõsiselt vaenatakse, näitab, kui tähtis ta on. Ebaolulistest asjadest vaadatakse ju mööda, neid ei tükeldata. Kõlab banaalselt, kuid tõsi ta on: mis on raamatusse raiutud, see sinna jääb. Ju siis raamatut kardetakse. Teisalt, et ta nagu fooniks tuhost tõuseb, näitab, et inimkond vajab raamatut. Meil on praegu palju kirjastusi, raamat pakub ju ka tööd. Egas kõiki raamatuid endale ei soetata, ammu ei loeta. Kuid kaubaga on see lugu, nagu just rääkisime, et hind muudab natuke suhtumist. See on muidugi erinevatel aegadel erinev. Ma ei arva, et nõukogude ajal oli raamatul normaalne hind, tal olid siis hoopis teised kohustused kui praegu.

ML: Mind on mõnda aega huvitanud, kui palju on või oli raamatul n-ö ideoloogilise käsilasena tegelikult jõudu? Mõtleme end korraks aastakümnete taha. Mis Te arvate, kas 1940-ndatel ja 1950-ndatel suutis kirjandus ühiskonda mõjutada? Näiteks rahvaraamatukogu lugejale mõeldes.

ET: Küsigem, mida kujutab endast ühiskond? See on indiviidide summa. Niivõrd kui on haritud, teadlik ja laia silmaringiga iga ühiskonna liige, sedavõrd peaks ühiskond vaimselt rikkam olema. Ma arvan, et üksikisiku teadmiste ja mõtlemise kaudu suudab kirjandus siiski ühiskonda mõjutada. Teisalt tundub, et ideoloogiliselt polnud raamatutel mingit jõudu, või siis üksikutele inimestele ja vaid kröömikene. Raamat oli „propagandaarsenali“ koostisosa, kuid mitte põhiline väljund.

ML: Nüüd tahaks jälle polemiseerida, mis neid siis välja antakse, kui ei mõju?

ET: Kui raamatute väljaandmine toimub nõnda, nagu see on maailmas ja meil pikka aega toimunud, siis võiks ehk arvata, et kõik, mida inimene usub, teab ja mõtleb, on raamatutes kirjas. Kui arvata, et raamatutes leidub kogu inimteadmine, inimese tundmine ja ma hakkan neid ühest otsast lugema, kas ma siis nõnda leian üles kõik raamatud, mis kõnelevad minuga? Ma ei loe esoteerikat, see ei ütle mulle ühestki otsast midagi. Olen tuim tükk, pole ebausklik, ei usu Jumalat mingil kujul. Usun vaid loodusseadusi. Aga mul pole midagi niisuguste raamatute vastu, nagu ka kõik-suguste eneseabiraamatute vastu. Niinimetatud „tee oma elust meistriteos“ jmt. tüüpi raamatuid ilmub väga palju. Neid on kahtlemata vaja, sest mõned vajavad tõesti taolist hingeabi. Kuulen neid kiidetavat, et raamatud on palju aidanud.

ML: Vähemalt on odavamad, kui psühholoogi juurde minek, aga ühe teeavad nad kokkuvõttes välja. Just rääkisime, et raamatut on ajalookannatustes inimesega vaat et võrdselt räsitud, kümme käsku ei kehti enam ka kirjasõna kohta. Kas Te isiklikult olete kokku puutunud raamatutele haiget tegemisega?

ET: Otsene raamatute ründamine avaldus keelatud raamatute nimestikes, millega mina pole küll kokku puutunud. Alustasin ju tööd 1964. aastal. Seal alates tuli ette üksikute autorite eemaldamist, siis, kui keegi putkas NSVL-st välismaale. Pärts vaenamisega – üks kord. Olen seda juba jutustanud (*puna-valges – ML*): nimelt leidis meie kataloogis Rumeenia kuninganna Maria raamat, mille olime 1980. aastate algul ostnud antikvariaadist. Seal oli Lenini kohta üks lehekülg, mis ei klapinud tole aja tõlgendusega. Kästi hävitada. Meie aga ei teinud nii, võtsime küll kaardi kataloogist välja, raamatu tõstsin aga 1988 kapist fondi tagasi. Teine kord otsiti aga tehnikaosakonnast lõhkeainete tootmise kohta. Huvituti, kes neid loeb.

ML: Vaatamata kõigele, on aeg milline tahes, riulid on alati pilgeni kirjavara täis.

ET: Igal pool maailmas kurdavad raamatukogud raha ja ruumi puudust. Ruum on tõesti üks hell punkt, praegu ilmub üle 4000 nimetuse aastas. Püüame küll Tartus kõike eestikeelset komplekteerida, ent kuna ruumi juurde ei tule, peab seda kusa-gilt tagasi võtma. See tähendab pidevat tööd oma raamatuvaraga. Mingil ajal on ostetud väljaandeid, mis tol hetkel olid uued ja huvitavad, nüüd neid enam ei soovita. Meil on üle 30 000 lugeja, kuidagi tuleb väga pikki järjekordi kõige nõutavamatele raamatutele vältida. Ega jää muud teha, kui jätta esimese värskuse kaotanud raamatutest üks eksemplar alles, vahel jätame loetavamate puhul ka kaks või rohkemgi. Tõsi, säilitamiseks on loodud arhiiviraamatukogud, aga tavalugeja ei lähe ju kirjandusmuuseumi vajaminevat raamatut otsima ja koju sealt ei laenutata. Raamatute mahakandmine ei ole otseselt raamatu äraviskamine, sest me paneme

need odavmüüki. Me ei tea, mis ostetud raamatutest edasi saab, aga tõenäoliselt neid loetakse ja enamjaolt hoitakse ehk ka alles. See töö pole raamatukoguhoidjale meeldiv, kuid on vajalik.

ML: Raamatukoguhoidjat on alati peetud n-ö mitteakadeemiliseks inimeseks, ka partei keskkomiteede ajastul, kui uskuda mälestuste kirjutajaid. Sellest imago-värgist, väljendun meelega jõhkralt, on väsimatult räägitud, nii et tunnen – aitab! Siiski sooviksin nii suurte elu- ja töökogemustega kolleegi arvamust kuulda.

ET: Ega seda kunstlikult tekitada saa, nagu pole võimalik kunstlikult mingisugust imagot luua. Või saab? Kui uskuda reklaami- ja suhtekorraldajaid, siis on see võimalik. Keerad ikka mullikese üles ja ongi asi korras. Ent tegelikult on inimesed nii targad ja mõistlikud, et ei usu nii väga mullikestesse. Nad püüavad asja serva alla ikka ka vaadata, et missugune sisu seal paistab. Kõlab taas banaalselt, ent raamatukogu imago seisneb lugeja rahulolus. Muidugi võib vastu vaielda, et lugeja, kes saab igatsetud naisteka kätte, on ju rahul, muud ta ei otsigi. See on olukorra üks külg, sest ega ainult naistekate lugejad raamatukogus käi. Tervikuna on imago juba ühiskonna küsimus.

ML: Meie igapäevane leib ja teema on arutada, kas ja kuidas on lugemine muutunud? Ise söandan lisada, et lugeja, st ka raamatukoguhoidja koolitust on tehtud juba aastaid. Vahel, küll harva, mõtlen, kas sel vaeval ja jutul on ülepea mõtet?

ET: Kindlasti on mõtet. Aeg-ajalt on küll avaldatud arvamust, et kirjanik ei ole mõni näituse eksponaat, keda veetakse mööda ilma ringi ja näidatakse nagu karu laadal või midagi taolist. Minu meelest on mingi põguski kontakt elava inimesega alati parem, kui näiteks e-kirjade vahetamine. Olen märganud kirjanikega kohtumistel, et keegi ikkagi eraldub teiste hulgast, mõni autor lihtsalt paistab silma. Saad aru, et ahaa, vaat niisugune naine või mees kirjutab ja loeb siis niimoodi. Ja isegi siis, kui ei leia mitme autori seast ühtegi, kes konkreetsele seltskonnale huvi pakuks, saad ikkagi uusi teadmisi. Ega kirjanikel muud praeguses maailmas üle jää, kui näita ja paku end, küll mõnele ikka meeldib.

ML: Kui jutt juba eesti kirjandusele läks, siis seda teemat soovin kohe kindlasti arendada. See, et eestlased loeksid tingimata ka rahvuskirjandust, nii halb või hea kui ta ka on, jääb mu südame- ja ka töömureks edaspidigi. Alustasin arvamusega, et Elle Tarik ja raamat on lahutamatud, kuidas on suhted omakirjandusega?

ET: Ma ei suuda küll väga konkreetseks minna, kas või seetõttu, et ma ootan post-modernismi otsa. Vähemalt Jan Kaus on sellele viidanud. Ja mõnegi maa kirjandus

näitab juba uusi suundumusi. Meil on noorest prantsuse kirjandusest üht ja teist tõlgitud, mis pole enam postmodernistlik, kuid ei ole ka tagasiminevalt realistlik, n -õ puhas realism. Kirjandus näib muutuvat individikesksemaks. Jah, kordan üle, mina tahaksin veel ära näha piirideta kirjanduse ehk postmodernismi kadumise. See lihtsalt ei ole minu kirjandusvool. Kuna ma oma igapäevatöös ei puutu eriti uuema kirjandusega kokku, siis olen vastamisega pisut raskustes. Ma tõesti ei soovi, et minu lugeja ainult Erik Tohvrit loeks, kuigi mul pole tema teoste vastu midagi. Ta kirjutab nii palju, et täidab mõned lüngad ära. Ma ei arva ka, et kõigile peaks ühtemoodi meeldima Kaus, keda ma ise hea meelega loen, või Mart Kivastik, kes on üks mu lemmikautoreid. Samas ei ütle ma midagi pahasti nende kohta, kes väidavad, et nad ei saa nooremast kirjandusest suuremat aru. Kui ei mõista, siis ei pea lugema. Endiselt loen hea meelega Peeter Sauterit. Ta kasutab algusest peale oma tekstides roppe sõnu, kuid minu jaoks ei ole sel mingit tähtsust. Kui see on põhjendatud, kui niisugune keel on tegelase suus loomulik, pole spetsiaalne niilbus-te tagaajamine või pornograafia, siis mulle see vastu ei hakka. Kui on aga otsitud – ja minu meelest on meil Järvamaal üks naiskirjanik, endine pedagoog koguni, kes on oma tekstidesse meelevaldselt jälkusi sisse seadnud – siis on küll kohutav. Taolisi autoreid on veelgi, kuid ma ei taha nendest rääkida. Muidugi loen ma oma kõrges eas meeeldi biograafiaid, mälestusi – neid ilmub tõesti palju. Ma leian igast raamatust mingi huvitava fakti või seiga, köitva isiku. Minusuguseid näib olevat rohkesti, sest just n-õ elulooaineliste raamatute järele on kõige pikemad lugejate järjekorrad. Võib-olla seepärast, et postmodernism on muutnud kirjanduse ühe-übaliseks, haaratakse rohkem dokumentaalkirjandust. Seegi on ju ilukirjanduse haru – või ei ole? Vastata võib nii ja naa.

ML: Sügis 2008 ei ole raamatukogudele ja nende hoidjatele kerge, kuid hõlbus pole meil ju kunagi olnud. Mul on eesti kirjandusele lisaks mure ka raamatukogude ühistunde pärast. Nimelt, mis saab ERÜ-st, kes praegu vaat et läheb laiali, põhjuseks va kroonid, ükskõik kuidas ka püüaks vältida rahateemat. Täpsemalt nende vähesus või puudus. Nüüd tuleks vist pead kokku panna ja mõelda, mida me ise saame teha? Kuulan Teie nõuandeid.

ET: Arvan, et natuke saaksid ühingu toetada kõik Eesti suuremad raamatukogud. Ma ei mõtle ainult teadus-, vaid ka keskraamatukogudele. Oleks suurepärane, kui igaüks leiaks aitamiseks väikseidki võimalusi, sest kui ERÜ nüüd tõesti laiali läheb, siis oleme kaotanud midagi suurt: me oleme ühistundest, ühisfoorumist ilma. Ühingu kaudu oleme ju ka oma imagot loonud, vahel ajakirjandus ikka teeb meist juttu. Vähemalt on teadvustatud, et on olemas niisugune elukutse. ERÜ peaks

olema meie kõigi asi, mina näiteks poleks vastu, kui liikmemaks tõuseks, ERÜ on väärt, et teda elus hoida. Muidu kaotame oma väljundi, mille kaudu suudaksime pisut ka ühiskonda mõjutada. Toon ajaloolise paralleeli. 1940. aastal pani nõukogude võim kinni kõik ühingud ja seltsid, kaasa arvatud pitsikudujate ühingu. Miks? Seepärast, et inimesed käisid koos. Koos ollakse aga sõnakamad. Lootkem, et enamasti ka targemad. Need sõnakamad ja targemad mõjutavad ja tõstavad kõigi teiste ühingu liikmete teadlikkust ja mõtlemist. Enne arutasime, et mõjutamine toimub raamatute kaudu, aga see toimub ka elava sõna abil. Miks me küll aastakoosolekule ja teistele üritustele kokku tuleme? Ikka selleks, et inimesed räägiksid omavahel. Kas või kuluarides. Mida rohkem suhtled, seda kindlam sa oled, kasutagem ka suuri sõnu, isegi maailmavaatelistes küsimustes. Niisugused ühingud ja kokkusaamised on demokraatia kool, seda oleks ka pitsikudujate ühingu. Kas või ühiste otsuste leidmise mõttes. Vastutusest, missioonist ja pühendumusest sõltub palju, seepärast küsikski, kes vastutab, et me n-ö demokraatia kooli käest anname? Kas sünnib kollektiivne vastutus, kui lahendust ei leita? Ühingu kadumisel oleks palju suurem mõjuväli, kui praegu oskame arvata. Me mõtleme sageli, et ah, on üks ühingu, maksame maksu ja ongi kõik. Aga ei ole kaugeltki kõik.

ML: Ootangi Teilt kolme tarkusetera, mis sobivad igal ajal, igas ühiskonnas, kõigile raamatukogutöötajatele.

ET: Olen alati öelnud, et ma jälestan avalikke esinemisi, seepärast olen õpetustes alati kidakeelne. Siiski rõhutan: meelegendust! Olge ise kindlad oma asjaajamistes, oma tegemistes, siis teid usutakse ka rohkem. Mainisime missiooni, pühendumust ja vastutust. Mis tahes erialal inimene ka töötaks, ta vastutab alati. Arst vastutab näiteks haige elusolemise eest. Raamatukoguhoidjale on kätte antud üsna suur varandus. Me rääkisime pisut maksumusest, raamatuvara on tõesti kallid – ühelt poolt rahaliselt, teisalt leidumusest. Kuidas aga hinnata säilitatud kogude vaimset väärtust? Niisiis, mõelgem ka vaimse summa üle. Raamatukoguhoidja pole lihtsalt ametnik, et küsitakse ja siis tema lihtsalt annab raamatu, kui aga ei küsita, siis olen niisama ilus. Enesekindlust ja aktiivsust võiks enam olla. Muidugi, raamatukoguhoidja on elukutse nagu iga teinegi, aga mingisugune eriline hoiak võiks lisanduda. Arvan, et praegu tuleks vastutustunnet eriti süvendada. Oleme väike riik ja väike rahvas, ega meil kerge ole. Mina ei taha majandusest rääkida, aga täiesti ehmata võiks kuulda, et vähendatakse raamatute soetamise raha! Siis tekib ju olukord, kus ühiskond saab oksa iseenda alt. Kui raha ei jätku, siis jäävad raamatukogudesse üksnes väga laia lugejaskonna raamatud, millel on aga tublisti lühem tarbimus-

väärtus. Popslik majandamine, mis lähtub hetkest, jätab suuremad haavad, kui suudame arvata.

ML: Mida siis tulev põlvkond peaks juurde looma, kuidas edasi suunduma? Meie vananeme, oleme oma vastutused vastutanud, nõnda kuidas keegi on mõistnud või suutnud. Kurb tõde, ent oleme jätnud ka vastutamata.

ET: Vastutus ei lõpe kunagi. Iga inimese vastutus lõpeb selle konkreetse inimesega, mitte nii, et panen käed rüppe, mina olen kõik teinud ja rohkem ei maksa oodata. Igal põlvkonnal on kahtlemata oma vastutus, aga on olemas ka ühine vastutus kõikidel kokku. Sellele peaksid just raamatukoguhoidjad praegu mõtlema.

ML: Mis see võiks olla?

ET: See on mineviku tundmise ja tulevikku vaatamise oskus. Heaperemehelik käitumine. Oma n-ö karjäärile tagasi vaadates tahan väita, et mida edasi, seda rohkem olen rahul. Nõukogude aeg ja töö on kõigile teada, sellest pole suurt rääkida. Kui raamatukogusse saabus välisest kultuur ja kirjandus, olin rõõmus. Nüüd pakuvad huvi 1920. ja 1930. aastate raamatud. Töö on võimaldanud võrrelda eri aegade vaimulaade, nende haakuvust praeguse ajaga. Mida enamat saaksin oma erialalt soovida?

Küsinud Tiina Tarikult, mida on talle õpetanud ema kui raamatukoguhoidja, oli vastus: ta on õpetanud pidama lugejat tähtsamaks lüliks kolmikust raamat-lugeja-raamatukoguhoidja; arvestama töös ennekõike lugeja soovide-vajadustega, olgu siis tegu teaduri või ajaviitelugejaga; uskuma, et igal raamatul on oma lugeja – ta tuleb vaid leida – ning et lugeja peab saama raamatukogust selle, mida otsib, ka siis, kui ta ei tea, mis see on. *Kes lugema PEAB, peab lugeda saama* – on üks ta lemmikütlusi, ja see hõlmab niihästi teadustööks hädatarvilikku käsiraamatut kui noorpõlves loetud seiklusjuttu, mida tahetakse vanuigi uuesti lugeda, ehkki meeles on veel üksnes kaanepilt või peategelase nimi. Ta on õpetanud hoidma ja hindama raamatut, leidma kehvemaski kirjandusteoses head, kaaluma raamatu väärtust perspektiivis – kas teda võiks ka 50 aasta pärast kellelegi tarvis minna. Ta on õpetanud probleeme süvitsi vaagima, mitte esimese väljapakutud variandiga rahule jääma, vaid „tիրրէրիմա ja figureerima“, kuni leiab parima lahenduse. Poolikud ja poolelijäetud asju ta ei salli – iga töö tuleb lõpule viia.

Uurinud intervjuueritava noorelt kolleegilt Piret Kiivitilt, mida on talle õpetanud Elle Tarik kui raamatukoguhoidja sain vastuseks: ... lisaksin kui kolleeg ja inimene. Ta on (enda näitel) õpetanud, kuidas n-ö ära tunda arukat isikut. Temas puudub kõrk

üleolek, maneerlikkus ja ebaüürus, ta on rahulik, võib vabalt vestelda kõikvõimalikel teemadel, leiab igas olukorras sobiva lahenduse või õige sõna. Tema arvamusel ja väljaütlemised on vaimukad, läbikaalutud ning esitatud argumenteeritult, selgelt, täpselt, veenvalt ning öeldu omab seeläbi mõjujõudu. Seda võib teisisõnu nimetada intelligentseks olemiseks. Elle Tariku juubelipuhusel koosviibimisel nimetas üks õnnitlejatest teda „lihtsalt normaalseks inimeseks“ – väga tabavalt öeldud. Raamatukogunduslikult võttes ehk kuidas märksõnastada: üks oma tööle pühendunud inimene on suuteline mõjutama kogu tegevusala, antud juhul raamatukogundust.

IN MEMORIAM

Hilja Vihalem (29.06.1920–4.03.2008)

Hilja Vihalem alustas tööd vastasutatud Teaduste Akadeemia Keskraamatukogus (nüüdses TLÜ AR-is) 18. veebruaril 1947. aastal.

Tema pikk tööelu kõrgelthinnatud bibliograafina kestis 1999. aastani, ühtekokku 52 aastat.

1999. aastal kirjutas ta oma mälestustes¹:

Olen kaasa elanud meie raamatukogu sünnile, kasvule ning arengule selle praktilise tegevuse algusest saadik, olen näinud esimeste raamatute ja esimeste lugejate saabumist. Nooruses ma ei unistanud raamatukogutööst, kuid minu lemmiktegevus oli lugemine. [---] Töö raamatukogus hakkas üha enam meeldima: huvitavad raamatud, sealhulgas palju võõrkeelseid, nii et keeleoskusest oli siingi kasu, rahulik vaimne õhkkond, sõbralikud kaastöötajad, sümpaatsed, targad lugejad. [---]

Ma pole kunagi kahetsenud, et õnnelik juhus tõi mu raamatukokku. Palk pole olnud hiilgav, kuid seda teadsin tööle tulles ette. Töö raamatukogus on huvitav ja laiendab silmaringi, eriti teatmetöös saad targemaks... Kuigi olen loomult vaikne ja tagasihoidlik, meeldis mulle lugejatega suhelda. Püüdsin lugejaile soovitada ka selliseid teoseid, mida nad ise ei taibanud küsida. On esinenud mõned tööloigud, mis olid mulle igavamad, kuid tunnetades nende vajalikkust polnud raske neid täita – on vaja kannatlikkust ja püsivust.

¹ Vihalem, Hilja. Mälestusi pikast tööelust // *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 14* (2002), lk 111–118

Meelis Ideon (25.12.1941–22.09.2008)

Meelis Ideon alustas tööd Tallinna Tehnikaülikooli (TPI) raamatukogus 1970. aastal. Sobitades tasakaalukalt raamatukogu vajadused ja võimalused, oli tema sõnal kaalu nii direktori, asedirektori kui komplekteerimisosakonna juhatajana.

Poeg Argo Ideon meenutab:

Isa armastas väga raamatuid ja lugemist. Tihti ütles ta, et kes ei loe, see ei tea. Töö võimaldas tal viibida raamatute keskel, teda paelusid ilukirjanduse kõrval mitmesugused sarjad, entsüklopeediad, teatmikud – võimalus läbi raamatute uusi teadmisi omandada. Kuid ta ei näinud raamatut vaid hetkelise lugemisväärtusena, vaid ta hindas raamatute olulisust ka koguna, mis säilib läbi aja ning kõneleb varem olnust. Seetõttu oli ta noorpõlvest peale kogunud aukartustäratava mitmekeelse isikliku raamatukogu, mida ta hoolikalt süstematiseeris. Talle ei meeldinud, kui raamat kusagil hooletult vedeles, vaid igal raamatul pidi riulis olema oma kindel koht. Tänu raamatutele olid isa teadmised paljudel elualadel väga laialdased. Ta ei kartnud ka vanemas eas sügavuti uurida uusi teemasid, näiteks IT-valdkond või digifotode tegemine ja toimetamine.

Veel oli minu isa fanaatiliselt spordilembene. Ta teadis palju fakte spordist ja sportlastest, spordiajaloost, olümpiamängudest, rekorditest jne. Alates keskkoolipäevist tegeles ta pidevalt rahvaspordiga, TTÜ-s õppides harrastas ta klassikalist maadlust, tõstis sangpommi. Hiljem tegeles suusatamise, jalgrattasõidu ja jooksuga, osaledes paljudel rahvaspordiüritustel, k.a maratonidel. Isa armastas end nimetada “edasi jõudnud tervisesportlaseks”. Ta kirjutas: “See tähendab, et osalen ka võistlustel. Mis sest, et võidust jääb pahatihti üpris palju puudu. Eriti meeldivad mulle jõuproovid, kus kõrvuti stardivad vabariigi tugevamad ja ka minuga võimetelt võrdsed. Siis näidatakse mulle minu õige koht kätte!”

Isa armastas väga oma kodu ja peret, olles sõbralik, aus, abivalmis ja usaldusväärne. Aega, mis jäi üle kutsetööst ja spordist, veetis ta ikka pere keskel, “baarisumin” teda ei veedelnud. Kodus oli alati palju teha, aga siin oli ka kõigi jaoks palju rõõmu.

Traktaat nägemise moraalsest aspektist Tallinna Linnaarhiivis

Kaspar Kolk

Friedenthal, Meelis. Tallinna Linnaarhiivi Tractatus moralis de oculo. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2008 (Dissertationes theologiae Universitatis Tartuensis, 13)

Käskirjalisi koodekseid on Eesti keskajast säilinud väga vähe, enamik neist asub tänapäeval Tallinna Linnaarhiivis. Uuritudki on neid suhteliselt vähe – pärast avastamis- ja esialgset kataloogimistööd 19. sajandil ja 20. sajandi algul on nendega taas põhjalikumalt tegelema hakatud alles viimaseil aastakümneil.¹ Nüüd on taas üks Tallinna Linnaarhiivi käsikiri saanud eraldi monograafia aineks.

Meelis Friedenthali doktoritöö käsitleb Tallinna Linnaarhiivi käsikirja Cm3 ja eriti selles viimase tekstina sisalduvat Limoges'i Petrusse *Tractatus moralis de oculo* lühendatud versiooni.² Töö jaguneb kaheks pooleks. Esimeses – nimetagem seda nt kirjeldav-analüütiliseks osaks, pealkirja sel pole – on kirjeldatud käsikirja ja eriti selle viimast teksti kodikoloogilisest ja paleograafilisest vaatevinklist, selgitatud Limoges'i Petrusse teksti ja selle lühenduse sisu ja tausta, arutletud käsikirja varasema saatuse üle. Teise osa moodustab käsikirjateksti transkriptsioon koos paralleelse eestikeelse tõlkega. Niisiis võiks ka öelda, et tegemist on mahuka ja igakülgse sissejuhatusega ning paralleelse tõlkega varustatud tekstieditsiooniga.

Kirjeldav osa algab peatükkidega kodikoloogias ja paleograafiast, milles uuritavat käsikirja kirjeldatakse kui füüsilist objekti. Kodikoloogiline lühikirjeldus (28–31) järgib Saksa kultuuriruumis üldiseks saanud Deutsche Forschungsgemeinschafti standardit (*Richtlinien Handschriftenkatalogisierung*). Järgneb köite kirjeldus ja analüüs, mille käigus jõutakse järeldusele, et käsikiri on praegusel kujul kokku köidetud 14. saj lõpus või 15. saj esimesel poolel põhja pool Alpe (31–42); tõenäolisimaks on peetud Põhja-Saksamaad või Skandinaaviat, kuigi viimati mainitud alade keskaegse köitekunsti kohta süstematiseeritud võrdlusmaterjali seni võtta ei ole (111). Ehk oleks võinud hetkeks peatuda ka võimalusel, kas koodeks võis olla köidetud ka Liivimaal, mis samuti kuulus ju Põhja-Saksa kultuuriruumi – kuigi siinse köitekunsti kohta on andmed muidugi hoopis napid. Kuid kirjutatud on käsikiri palju varem kui köidetud. Paleograafiline analüüs (43–54) näitab, et suurema osa käsikirjast on kirjutatud neli kirjutajat 13. saj

lõpus – 14. saj algul, koha suhtes jäädakse pisut kõhklevaks, eelistatud on Põhja-Prantsusmaad või Madalmaid, kuid võimatuks pole peetud ka Inglismaad. Seevastu viimase, käesoleva uurimuse põhiobjektiks oleva osa kirjutamisajaks on suurema kindlusega 14. saj 1. veerand ja -kohaks Inglismaa.³

Edasi keskendutaksegi koodeksi viimasele osale. Esmalt on analüüsitud *Tractatus moralis de oculo* kahetist tausta, ühelt poolt uute, peamiselt araablaste vahendusel saabunud loodusteaduslike ideede levikut ning optikateaduse edasist arengut 12.–13. sajandi Euroopas, teiselt poolt kerjasmungaordude teket, mis andis tõuke mahuka jutluskirjanduse, jutluste kogumike ja jutlustamise abivahendite koostamisele (55–73). Pisut hiljem järgneb sellele ülevaatele kõne all oleva käsikirjateksti neid samu kahte tahku vaatlev „kommentaar“, st sellesse kätketud teaduslike seisukohtade ja nende moraalsete tõlgenduste detailsem analüüs (89–104).⁴ Petrusse *Tractatus* on moraalialegooriline traktaat, mille raamistikuks on valik tolle aja teaduse seisukohti optika alal. Käsikirjades esineb ta sageli ühiste kaante vahel koos erinevate jutlustamise abivahenditega, ka Tallinna käsikirja kaks ülejäänud põhiteksti on Nicolaus de Byardi *Summa de abstinentia* (jutlustamise abivahend, milles on keskendutud kasinuse teemale) ja Nicolaus de Gorrani jutlused. Petrusse teaduslike seisukohtade allikaks on Roger Baconi *Perspectiva* (kuigi otsesõnu pole sellele tekstile viidatud), pisut varasem mahukas ülevaade nägemise ja valguse küsimusist, mis põhineb tollal Lääne-Euroopas tuntuks saanud kreeka-araabia teadusel, tõsine teaduslik töö, mille keskaegsed käsikirjad on sageli illustreeritud teksti seletavate joonistega. Petrus kasutab ära punkte Baconi käsitlusest, asetades need moraalsesse konteksti – iga infokillukest optikast on täiendatud paralleelidega moraalsest/vaimsest (või *vaimlisest*, nagu Friedenthal väljendub) valdkonnast, eelkõige Piiblist ja kirikuisade teostest, vähesel määral ka antiikautoreilt. Seega ei esine Petrus mitte teadlase, vaid pigem teadushuvilisena, teaduslik on seatud läbivalt moraalse teenistusse. Kui Bacon seletab optikateaduse kasulikkust teoloogia ja moraali tarbeks (keskaja teadlasele oli teadustöö selline lõppsiht enam-vähem paratamatu) alles oma teose viimases peatükis, siis Petrusel on moraalialegooria juba käsitluse lähtekoht ja läbiv teema. Tema põhisisihiks oli koostada jutlustamise abivahend (nagu üldse suurel osal tema tegevusest: jutluste kogumine, eksemplikogumike süstematiseerimine ja täiendamine) – milliseid näiteid teaduslikust optikast kasutada ära jutluste pidamiseks. Sellised näited sobisid kasutamiseks muidugi eelkõige haritud, st ülikooli ringkonnas, nagu Friedenthal mitut puhku rõhutab (lk 72–74 jm).

Vahepeal aga on jõutud kitsama uurimisobjekti, *Tractatus*e lühendatud versioonini Tallinna koodeksis, analüüsides selle lühendamise, aga ka mõningate lisanduste iseloomu (74–88). Selleks on teksti võrreldud *Tractatus*e Pariisi käsikirjaga P8, mis saab

R. Newhauseri valmimisjärgus oleva *Tractatuse* kriitilise väljaande aluseks. Friedenthal eeldab, et Tallinna versioon on lühendatud vahetult P8 sarnasest tekstist, välistades algusest peale võimaluse, et on ümber kirjutatud juba lühendust, kuna sel „puudub säilinud käsikirjade põhjal otsustades igasugune alus“ (76). Palju tugevama argumendina (kaugeltki kõik käsikirjad ei pruugi ju olla säilinud) tundub siiski tõik, et kümnest lisandusest, mida Tallinna käsikiri võrreldes P8-ga sisaldab, on 6 teksti integreeritud, 4 lisatud teksti alla (83–86); seejuures on lisandused üsna ühte tüüpi, nii et võib eeldada, et algteksti lühendatult ümber kirjutatud ja kohati täiendanud ümberkirjutaja lisan pisut hiljem teksti alla veel meelde tulnud sobivaid täiendusi. (Kahjuks näib, et lühendust pole võrreldud Petrusse traktaadi arvukate teiste käsikirjadega peale P8, nii et praegu ei saa siiski täie kindlusega öelda, ega mõnda neist täiendusist ei leidu ka mõnes teises käsikirjas.) Iseloomult on lühendus konspektiivne: on tõenäoline, et selle autor lühendas oma tarbeks. Palju Piibli ja tuntumate kirikuisade tsitaate on edasi antud lühendatuna või hoopis välja jäetud: vaimulikust kirjutaja teadis neid niigi hästi; samas on lisatud teisi sobivaid moraalseid näiteid. Seevastu, nagu statistiline analüüs (76–78) näitab, on teaduslikud punktid säilitatud proportsionaalselt palju suuremas mahus, isegi kui lühendaja pole alati kõigest päris õigesti aru saanud (79–80): on ilmne, et teadus kütkestas teda kui uus ja huvipakkuv. Võrreldes lühenduse teksti siin-seal toodud näitekatega P8-st (viimaseid võinuks märgatavalt rohkemgi olla) on näha, et lihtsustatud on keeletarvitust ja kirjanduslikku sõnaseadet – sedagi polnud autoril enda jaoks vaja. Ent igal juhul on lühendaja siht lähedane Petrusse omale – jutlustamise abivahend.

Lõpuks on lühidalt arutletud käsikirja Inglismaalt Tallinna saabumise võimalike teede üle (105–110). Võimalikeks vahendajateks on pakutud küll Preisi ristsõdades osalenud inglasi ja Saksa ordu, küll skandinaavlasti ja birgitiine, peatüki kokkuvõttes on aga tõenäolisimaks peetud käsikirja Tallinna jõudmist kerjasmungaordude vahendusel, kuna just nende ringkonnast pärinevad käsikirja teised tekstid. Tallinna kontekstis tähendaks see eelkõige dominiiklasi – seega on lähenetud Tiina Kala seisukohale, et käsikiri asus Tallinnas algsest dominiiklaste kloostris (vt lk 22). (Kindlaid teateid koodeksi asukohast pole enne 19. sajandit, kui käsikiri asus Tallinna rae arhiivis.) Kuigi I osa kokkuvõttes (111) on tunnistanud, et arutelu teksti võimaliku auditoriumi ja käsikirja liikumisteede üle on „suuresti spekulatiivse iseloomuga“, libisetakse pisut hiljem (113–114) tagasi versiooni juurde, et Inglismaalt mandrile toimetasid käsikirja „kõige suurema tõenäosusega“ Preisi ristsõdijad, mida siinkirjutaja arvates ei tohiks siiski paljudele teistele spekulatiivsetele võimalustele eriti eelistada: niivõrd tavaline oli ju keskajal raamatute liikumine kõrgvaimulike pagasis või üleeuroopalise võrgustikuga mungaordude tihedate sisekontaktide kaudu.

Kui liikuda edasi raamatu II osa juurde, peab alustama sellest, et sellise käsikirjalise teksti väljalugemist ja transkribeerimist tuleb pidada omaette meistritööks. Lisaks keskaja ladina käsikirjadega töötamise alatistele probleemidele nagu käekirjade kirjusus või keeletarvituse standardiseerimatus on käesolev tekst nõudnud head toimetulekut eriti rohkete lühendustega ning sageli süntaktiliselt elliptilise väljendusega. Tekstiväljaande võrdlus lk 51 esitatud fotoga ühest käsikirjalehest veenab, et transkriptsioon on igati adekvaatne. Järgib see üsnagi rangelt diplomaatilisi editsiooni-põhimõtteid: avatud on vaid lühendid, muu on edasi antud täht-tähele, ümberkirjutaja vigu parandamata, üksikuid arusaamatuid kohti vajadusel tekstikriitilises aparatis õiendades, suur- ja väiketähe kasutust normeerimata jne. Võrreldes fotot transkriptsiooniga, jääb pisut arusaamatuks ainult u/v (mis tollal ei olnud veel täielikult eristunud) kasutus transkriptsioonis: kui transkriptsiooni *u* tähistab ilmselt kõikjal u-kujulist kirjamärki, siis *v* võib tähistada nii v-kujulist märki (sõna algul, ka seal, kus see hääldatakse 'u', nt sõnas *vua* (118), standardkirjapildis ja häälduses *uvea*) kui vahel ka märki, mis käsikirjas on kujult pigem *u*, kuid häälduses ja standardkirjapildis *v*. Editsioonile lisandub mahukas allikakriitiline aparaat, milles on tsiteeritud paljusid välja selgitatud Petrusse ja tema lühendaja eeskujusid, esitatud nende viited tänapäevasel tüüpkuul või toodud võrdluseks sarnaseid kohti teiste autorite töödest. Kõigi allikaviidete tuvastamiseni pole siiski jõutud. Näiteks tekstis sageli tsiteeritud, kuid allikate hulgas kajastamata *Vitae patrum (Isade elud)* peaks olema identne selle nime alla ühendatud Rufinuse *Historia Monachorum*'i ja Ps.-Rufinuse *Verba seniorum*'iga (vastavalt *Patrologia Latina* 21, coll. 387–462 ja 73, coll. 739–814): nt lk 140/141 tsiteeritud lugu näib pärinevat viimati nimetatud teose 114. peatükist, lk 160/161 jutustatud lugu 107., lk 166/167 lugu 65. peatükist. Lk 170/171 Orosiuse nime all tsiteeritud loo vahetu allikas näib olevat pigem Johannes Saresberiensise (Salisbury) *Policraticus* (8.18; 2. kd, lk 362, ed. Webb). Lk 182 käsikirjatekstis alla joonitud *prosper* pole mitte kirjaviga, vaid tõepoolest autoriviide, nagu lk 85 ka oletatud: tsitaadi otsene allikas pole mitte viidatud Ps.-Isidoruse tekst, vaid Ps.-Prosper(us) Aquitanuse (tegelikult ilmselt Julianus Pomeriuse) *De vita contemplativa* (2.13, *Patrologia Latina* 59, col. 452); sellega seoses vajaks korrigeerimist ka tõlge.

Tõlke kohta võib kokkuvõtvalt öelda sama, mis transkriptsiooni kohta: hakkama on saanud raske ülesandega. Algteksti keel on sageli ebaselge, konarlik, ilutu, kirjanduslike taotlusteta, raskesti tabatava liigendusega, lisaks on tekst uusaegsetesse keeltesse varem tõlkimata ja paljus ka läbi uurimata, nii et tõlgenduse ebaselguse korral pole pöörduda pea kuhugi. Peaaegu olematu on ka skolastilise ajastu tekstide eesti keelde tõlkimise traditsioon. Tõlge on üldiselt täpne, vahel pea veidruseeni, säilitades vähimalgi võimalusel sõna-sõnalt ka ladina sõnajärje, mis eesti keeles tundub sageli ebaloomulik

(vahel juba ka liiga ebaloomulik, nt lk 175 *alandlikkus aga skolaaridele*, st *aga skolaari(de) alandlikkus*) – meetod, mis antiik- ja keskaegsete tõlkijate jaoks oli aga tavaline. Pisut kummastab radikaalselt diplomaatiliste editsioonipõhimõtete kandumine ka tõlkesse. Uus lõik tekstis tähistab siingi uut lehekülge koodeksis (seda oleks saanud ka teiste vahenditega märkida), samas sisulisele liigendusele ei ole viidatud peaaegu mitte kuidagi. Kui käsikirjas ja transkriptsioonis tähistavad sisuliste lõikude algust sageli (kuigi mõneti ebajärjekindlalt) paragrahvimärgid ja allajoonimised, siis tõlkes pole üldiselt sedagi, mis teeb tõlke mõttelõnga jälgimise asjatult keerulisemaks. Kui üldiselt on originaalis standardiseerimata kujul esinevad (tuvastatud) isikunimed tõlkes edasi antud tänapäevasel standardkujul (nt *Ieronimus : Hieronymus*), siis vahel on sellest mõistetavast põhimõttest ka kõrvale kaldunud: nt originaali *Valerius Maximiniusele* vastab tõlkes *Valerius Maximinus* (130/131), pisut hiljem on originaali *Valerianus Maximinus* tõlkes muutmata kujul (158/159, mõeldud on mõlemal puhul Valerius Maximust); originaali *Cirenuse* asemel on tõlkes *Cyrenius*, seejuures joonealuses märkuses on seda nime oletamisi samastatud hoopis Serenusega (136/137); originaali *Sigibertuse* asemel on tõlkes *Sigbertus* (166/167, küllap on mõeldud 11/12. saj aja- ja kirikuloolast Sigebertus Gemblacensist (Sigebert Gembloux'st), kui ka tema säilinud tekstides tsiteeritavat kohta ei leidu).

Raamatu algusse on lisatud paleograafiliste ja kodikoloogiliste terminite valiksõnastik, mis on kindlasti hädavajalik ja lisaks käesoleva uurimuse mõistmise toetamisele aitab kaasa ka eestikeelse seni ebakindla paleograafia-kodikoloogia sõnavara seadmisele. Mõne termini üle võiks ka veel edasi mõelda: nt kas *õukonnakäe* asemel poleks täpsem *kantseleikäsi* (ingl *chancery hand*, sks *Kanzleihand*), *lacuna* (20, sõnastikus seletuseta, 'lünk tekstis') asemel sobiks ehk ka juba käibiv mugandus *lakuun*, *kustose* seletuse juures puudub eesti keeles juurutatud vaste *siirdeviit*; seletust sõnastikus vajanuks ehk ka tekstis sageli kasutatav *folio*, mille tähendus '(käsikirja) leht' tundub enesestmõistetav ilmselt ainult kodikoloogiaga igapäevaselt tegelejatele. Tuleb ka tõdeda, et tähestikulises sõnastikus on *kustos*, *käsi*, *õukonnakäsi*, *süsiniktint* ja *ülapikendus* eesti tähestiku seisukohast pisut nihkes.

Nagu ülikoolidissertatsioonid sageli, vajanuks raamat süvenenumat keelelist toimetamist ja korrektuuri. Lisaks siin-seal puudevatele komadele ning juhuslikele õigekirja- või trükivigadele (nt 32 *järekselt*, 81 *tsidaadi*, 99 *tähtäheline*, 105 *plagelehtedeks*, 121 *kumbagisse*) torkab sagedamini silma prantsuse nimede ebakindel käsitlemine. Nt lk 56 on öeldud, et Petruse sünnikohaks oli „Donzenac, Brivesi lähedal, Corrèze maakonnas (*département*)“ ja surmakohaks „Blaye, Gironde maakonnas“ – õigem oluks „... Brive'i lähedal tänapäeva Corrèze'i (samamoodi „Gironde'i“) departemangus“. Käändelõppe vajanuks väljendid nagu „*Collège de*

Sorbon liige“ (57) või „de Sens perekonna“ (69). Kui keskaegsete isikunimedele Paabeliga on üldiselt kindlakäeliselt toime tulnud, siis harva on siiski sega- või poolkeelsel kujul ka mõni ladina- või muukeelne nimi. *Henricius Aristippus* on normaalkujul ikka *Henricus*, *Constantinopolist* (seestütlev) asemel võiks olla eesti moodi *Konstantinoopolist* (või kui jääda ladina keele juurde, siis *Constantinopolisest*), *Cremona Gerard* p.o ladinapäraselt *Gerardus* või itaaliapäraselt *G(h)erardo* (kõik lk 63), Thomas Aquinost pole ladinapäraselt mitte *Aquinatus*, vaid *Aquinas* (86). Eestikeelsesse teksti sobimatud tunduvad lühendused nagu nt *S. Dominicus* (30), *S. Bernardus* (83), *S. Bonaventura* ja *S. Thomas* (86): ladina lühendi *S.* asemel võinuks vabalt välja kirjutada *Püha*. Kui kreeka nimed on enamasti kreekapärasel kujul, siis võinuks seda olla ka *Galenus* (62). Võõrsõnadest on ebatraditsioonilisel kujul *aksidendid* (15, p.o *aktsidentsid* või veel parem *aktsidendid*) ja *sakristi* (sisseütlev, lk 39, p.o *sakristeisse*).

Meelis Friedenthal tõestab end ühtaegu raamatuloolase (kõiteuurija), paleograafi, teadusloolase, teoloogi ja filoloogina. Tema doktoritöö on kätketud filosoofilisse ja vahel lausa poeetilissegi kangasse, autor on põiminud sidusa narratiivi, mida võib lugeda otsast otsani kui ilukirjandusteost. Vahel lõppevad peatükid ootamatu „pöördega“, mis tekitab põnevust ja sunnib lugemist jätkama. Sidudes käsikirja ja selle teksti igakülgsele nende keskkonnaga, jagades lugejale ohtralt vajalikke taustateadmisi ja luues detailseid seoste võrgustikke, nakatab ta oma avastamisrõõmuga lugejatki.

¹. Peamiseks uurijaks Tiina Kala, kes lisaks paljudele artiklitele on avaldanud monograafiad *Lübecki õiguse Tallinna koodeks 1282 : Der Revaler Kodex des Lübschen Rechts 1282* (Tallinn: Ilo, 1998) ja *Euroopa kirjakultuur hiliskeskaegsetes õppetekstides : Tallinna dominiiklase David Sliperi taskuraamat* (Tallinn: Ilo, 2001 = Tallinna Linnaarhiivi toimetised, 5), kataloogi *Mittelalterliche Handschriften in den Sammlungen des Stadtarchivs Tallinn und des Estnischen Historischen Museums : Katalog* (Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2007) ja tutvustuse *Käsikirjaline raamat Eestis* (Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2008 = Tallinna Linnaarhiivi toimetised, [11]).

². Huvitava kokkusattumusena leidub üks sama teksti – küll teise versiooni – käsikiri ka Tartu Ülikooli raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute kogus (Mscr 287). Sel käsikirjal pole küll Eesti keskajaga midagi pistmist: siia sattus ta alles 1875. a. Vt Marju Lepajõe. *Keskaegsed ladina pärgamentkoodeksid Tartu Ülikooli Raamatukogus*. Tartu Ülikooli Raamatukogu töid, 11, lk 9-19 (Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2000).

³. Nii kõite kui kirja põhjalikule kirjeldusele võinuks lisada rohkem illustratsioone, mis kirjeldatava paremini silme ette tooksid ja võimaldaksid lugejal esitatud seisukohtade kohta ka oma arvamuse kujundada.

⁴. Analüüsitud on küll eelkõige Petruse traktaadi Tallinna lühendversiooni, kuid võib aru saada, et üldistatuna kehtiks enamik järeldusi ka traktaadi täisversiooni kohta.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 2008. aastal

LIIKMESKOND

2008. aastal astus ERÜ-sse 51 uut liiget – 5 kooli-, 7 teadus- ja 37 rahvaraamatu-kogudest, kaks pensionäri. Avalduse alusel astus välja 16, liikmemaksu maksmata jätmise tõttu arvati välja üksteist. Meie hulgast lahkusid auliige Hilja Vihalem (29.06.1920–04.03.2008), Meelis Ideon (25.12.1941–22.09.2008), Kai Tark (19.10.1961–23.08.2008) ja Heli Vehik (4.11.1960–7.02.2008). 31. detsembril 2008 oli ERÜ-s 775 liiget sh kaheksa auliiget.

Toetajaliikmeteks astusid Lääne-Virumaa Keskraamatukogu ja Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu, varasemast ajast kuulusid ERÜ-sse Harju Maakonnaraamatukogu, Lääne Maakonna Keskraamatukogu, Rapla Keskraamatukogu, Valga Keskraamatukogu ja Viljandi Linnaraamatukogu.

ERÜ JUHATUS

28. veebruaril toimunud üldkoosolekul valiti aastateks 2008–2011 juhatuse esinaiseks uuesti Anneli Sepp (TÜR, ELNET Konsortsium) ja uuteks liikmeteks Vaike Kurel (Vanalinna Hariduskolleegium), Helle Laanpere (Võrumaa Keskraamatukogu), Katre Riisalu (RR), Taie Saar (Kiili raamatukogu) ja Asko Tamme (Tartu Linnaraamatu-kogu). Senisest koosseisust jätkasid Lenna Eliste (Pärnu Keskraamatukogu), Kristina Rallmann (Kaitsejõudude Peastaabi raamatukogu) ja Ave Janu (TTÜR). Juhatus pidas aasta jooksul üksteist koosolekut, neist ühe laiendatud koosseisuga. Jaanuaris tehti koos tööruhmade, toimkondade, sektsioonide jt juhtidega kokkuvõtte eelmise aasta tegemistest. Kahel koosolekul rakendati videokonverentsi võimalusi, hoides kokku juhatuse liikmete aega, rääkimata transpordikuludest. ERÜ esindajana on Autorihüvitusfondi nõukogus Asko Tamme. Kuna ERÜ senine esindaja Kultuuri Kutsenõukogus Janne Andresoo asus tööle Eesti Rahvus-raamatukogu direktorina, on ERÜ esindajaks alates 17. novembrist 2008 ERÜ büroo juhataja Reet Olevsoo. OÜ-s Teek esindab ERÜ-d jätkuvalt Krista Talvi.

Juhatusel algatusel on koostatud neli pöördumist:

- Eesti raamatukoguhoidjate IX kongressil *Raamatukogu teadmistepõhises ühiskonnas* võeti vastu pöördumine Eesti avalikkuse poole, milles muuhulgas loodeti, et riigil jätkub tarkust investeerida raamatukogudesse ka majanduslikult raskematel aegadel.

- Kultuuriminister Laine Jänesele saadeti 16. juunil ERÜ esinaise Anneli Sepa ja Rahvaraamatukogude Nõukogu esimehe Asko Tamme ühine kiri rahvaraamatukogude arengukavast ja riigi eelarvestrateegiast. Rõhutati, et raamatukogude põhi-tegevus ei ole võimalik, kui rahastamine, sh komplekteerimiskulud, peaks vähenema rohkem kui riigieelarve üldiselt. Pandi ette korraldada kahe eel-nimetatud organisatsiooni ja keskraamatukogude direktorite ühishõupidamine. Nõupidamise, kus selgitati, et komplekteerimiskulude 8,5 miljoniline kärbe on siiski hädavajalik, kutsus kultuuriministeerium kokku 17. septembril.

- Riigikogu kultuurikomisjonile saadeti 21.10.08 raamatukogupäevade avamisel osalenud raamatukoguhoidjate (107 allkirja) märgukiri, milles hoiatati riigipoolse komplekteerimistoetuse vähendamise (34,8-lt 26,24-le kroonile elaniku kohta) negatiivsete tagajärgede eest. Kultuurikomisjon võttis märgukirja teadmiseks.

- Kooliraamatukogude sektsioon valmistas ette parandusettepanekud *Kooliraamatukogude töökorralduse alused* muutmise eelnõusse, mis 5. mail haridusministeeriumile esitati. Kooliraamatukogude sektsiooni juhatuse esimees Jaanus Kõuts ja Anneli Sepp esitasid 22. oktoobril 2008 haridusministrile parandusettepanekud põhikooli ja gümnaasiumiseaduse eelnõu §44 juurde, et täpsustada nõudeid ühendatud kooli- ja rahvaraamatukogule.

RAAMATUKOGUHOIDJA KUTSEKVALIFIKATSIOON

2003. aastal vastu võetud raamatukoguhoidja kutsestandard kehtis 2007. aastani. Kutsestandardi uus versioon ning muudetud kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise kord kinnitati Kultuuri Kutsenõukogus 2007. aasta 5. detsembril. Põhiline muudatus seisneb selles, et kutsetaotlejatele esitatavad nõuded (haridus, staaž, töökogemus) on kutsestandardist välja võetud ning üle viidud kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise korda. Kutsekvalifikatsiooni taotluste vastuvõtmine dokumentide alusel toimus 15. augustist kuni 15. septembrini 2008.

Kutsekomisjon tuli kokku 19. septembril 2008 koosseisus: Malle Ermel (TÜ raamatukogu), Jüri Järs (TTÜ raamatukogu), Aira Lepik (Tallinna Ülikool), Katrin Niklus (Rapla Keskraamatukogu), Piia Selge (Tallinna ARTE Gümnaasiumi raamatukogu), Krista Talvi (Eesti Rahvusraamatukogu, ERÜ) ja Ilmar Vaaro (TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia). Kutsekomisjoni esimeheks valiti Krista Talvi, aseesimeheks Katrin Niklus, protokollijaks Piia Selge. Samal koosolekul vaadati läbi taotlused kutsekvalifikatsiooni saamiseks: esitatud oli 101 taotlust, kutse omistati 80-le raamatukoguhoidjale. Praegune kutseomistamise kord seab võrreldes eelmisega kutsetaotlejale konkreetsemad ja kindlamad, samas ka rangemad nõuded nii hariduse kui täienduskoolituse osas. 21 taotlust jäi rahuldamata seepärast, et neid

nõudeid hoolega ei jälgitud. Ilmnes ka probleem kutseomistamise korra ja reaalse tegelikkuse vahel – TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia lõpetajad ei saagi taotleda kutsequalifikatsiooni IV astet, sest neil puudub nõutav magistriharidus. Kutsekomisjon arutas olukorda ja otsustas, et kutseomistamise tõendamise ja omistamise korda tuleb sisse viia täiendus, mis annab õiguse TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia 2003. aastast 4-aastase õppekavaga õppinud lõpetajatel taotleda IV kutsequalifikatsiooni astet, sest see võrdsustub sisuliselt IV astme kutsequalifikatsioonis nõutava haridustasemega ehk magistriharidusega. Maikuus oleks olnud võimalik sooritada ka raamatukoguhoidja kutseeksamit, kuid ühtki soovijat ei olnud.

Aastatel 2005, 2006, 2007, 2008 on kokku väljastatud **595 kutsetunnistust** (III astet 276; IV astet 296; V astet 23).

KUTSEALA VÄÄRTUSTAMINE JA RAAMATUKOGUHOIDJATE TUNNUSTAMINE

ERÜ aasta- ja teenetepreemia

2007. aasta teenetepreemiaga austati TTÜ Raamatukogu kauaaegset direktorit, tänast teadus- ja arendustalituse juhatajat Konrad Kikast ja aastapreemiaga tunnustati Tapa Linnaraamatukogu juhatajat Kersti Burki. Teenetepreemia kandidaadiks olid kolleegid esitanud ühe kooliraamatukogude sektsiooni asutajatest, Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogu juhataja Ester Sõrmuse. Teenetepreemia suurus oli 10 000 krooni ja aastapreemia 7 500 krooni.

Aasta tegu

Märkimaks ära head tööd eriala- ja teadusraamatukogudes kinnitas ERÜ juhatus 17. septembril Teadus- ja erialaraamatukogu aasta teo auhinna statuudi ning andis auhinna välja esimesel teadus- ja erialaraamatukogu päeval. Juhatus pidas Teadusraamatukogu aasta teo vääriliseks rahvusraamatukogus Eesti Vabariigi 90. juubeliks koostatud virtuaalnäituse Meie parlament ja aeg, mis annab sisutiheda kronoloogilise ülevaate parlamentarismi ajaloost. Rahvusraamatukogu teatmesaali juhataja Mare Kurveti juhtimisel valmis näituse kontseptsioon, materjali valiku juures aitas infospetsialist Marge Allandi ning veebilahenduse teostas Andrus Igalaan. Erialaraamatukogu aasta teoks tunnustati Eesti Pimedate Raamatukogus loodud nägemispuudega lugejatele CD-del heliteavikute valmistamise ja posti teel laenutamise süsteem. Töögruppi juhtis infotöötaja Margit Orusaar, kaasa löid helistuudio juhataja Mart Vaaks, arvutispetsialist Teet Karu ning helioperaatorid Valentina Borissenko ja Igor Markatšov. Aasta teole kandideeris üheksa uudset või silmapaistvat ettevõtmist teadusraamatukogudest ja neli erialaraamatukogudest.

Bibliograafia auhind

Bibliograafia auhind läks jagamisele: parimateks 2006–2007 aastal ilmunud töödeks olid Vello Pasti ja Hain Tankleri bibliograafianimestik *Chemie an der Universtät Tartu/Dorpat 1802–1918* ning Sirje Tammoja koostatud *Ülo Kaasik: bibliograafia 1953–2006*. Bibliograafia auhinda annavad välja ERÜ ja TLÜAR, žüriisse kuulusid Merike Kiipus (KMAR), Mare Kurvet (RR), Riina Lettens (TLÜAR), Anneli Sepp (ERÜ) ja Aurika Kruus (Eesti Kunstimuuseumi raamatukogu). Jagatava auhinna suurus oli 10 000 krooni. Kokku oli žüriile hindamiseks esitatud kuus bibliograafianimestikku.

Aasta maaraamatukoguhoidja 2008

Kaheksandat korda tunnustati parimaid maaraamatukoguhoidjaid ja Aasta maaraamatukoguhoidja 2008 tiitli pälvisid:

- Heljo Järvelaid, Kose raamatukogu juhataja, Harjumaa
- Kadri Peep, Ulvi raamatukogu juhataja, Ida-Virumaa
- Liidia Krehova, Raja raamatukogu juhataja, Jõgevamaa
- Heli Petrovits, Oisu raamatukogu raamatukoguhoidja, Järvamaa
- Helme Vendel, Liivi raamatukogu juhataja, Läänemaa
- Kaia Kaljuvee, Aaspere raamatukogu juhataja, Lääne-Virumaa
- Helve Salf, Veriora raamatukogu juhataja, Põlvamaa
- Ülle Toomla, Võiste raamatukogu juhataja, Pärnumaa
- Mai Sipelgas, Kivi-Vigala raamatukogu juhataja, Raplamaa
- Helle Kesküla, Abruca raamatukogu juhataja, Saare maakond
- Laine Meos, Rõngu raamatukogu juhataja, Tartumaa
- Elin Tamm, Sooru raamatukogu juhataja, Valgamaa
- Piret Viira, Viiratsi raamatukogu juhataja, Viljandimaa
- Ülle Ermel, Osula raamatukogu juhataja, Võrumaa

Aasta maaraamatukoguhoidjaid tunnustas ka seekord oma tänukirjaga kultuuri-ministeerium. Nagu ka varasematel aastatel, anti vallavanematele kirjaga märku, et aasta maaraamatukoguhoidja südant soojendab lisaks aule ka rahaline preemia. Mitmed vallavanemad on osalenud ka maaraamatukoguhoidja päeval ning õnnitlenud oma valla raamatukoguhoidjaid.

Ivi Tingre sõrmus

Ivi Tingre sõrmuse hoidja alates 2005. aastast Eesti Lastekirjanduse Keskuse direktor Anne Rande andis selle ERÜ üldkoosolekul edasi Rapla Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja Katrin Niklusele.

Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali tänutoetus

Eesti Rahvusraamatukogu Teadus- ja arenduskeskuse juhataja, kutsestandardi töörühma liige Janne Andresoo, Harju Maakonnaraamatukogu direktor Rutt Enok, Narva Keskraamatukogu direktor Ingrid Erilaid, Tallinna Keskraamatukogu direktor Kaie Holm, Eesti Rahvusraamatukogu juhtiv spetsialist, ERÜ terminoloogiatoimkonna sekretär Siiri Lauk, Orissaare raamatukogu raamatukoguhoidja Elna Ots, Põlva Keskraamatukogu peaspetsialist, ERÜ komplekteerimise töörühma liige Külli Ots, Laagna Gümnaasiumi raamatukoguhoidja, ERÜ kooliraamatukogude seksiooni juhatuse ja kutsekomisjoni liige Eve Rahkema, Jõgeva Linnaraamatukogu lasteosakonna raamatukoguhoidja Ene Sööt ja kauaaegne Eesti Meditsiiniraamatukogu direktor Milvi Tedremaa. ERÜ on esitanud Kultuurkapitali tänutoetusele alates 2002 aastast 53 inimest, kes kõik on selle ka saanud.

Koos kultuuriministeriumi raamatukogunõunikuga esitati Eesti Kultuurkapitalile taotlus Ivi Tingrele elutöötoetuse määramiseks, mis ka rahuldati.

ÜRITUSTE KORRALDAMINE

ERÜ üldkoosolek ja kõnekoosolek

ERÜ üldkoosolekul 29. veebruaril osales 261 liiget, volituse oli kirjutanud 252 liiget. Juhatuse liige Kristina Rallmann tutvustas ja aastakoosolekul osalejad kinnitasid ERÜ põhikirja muudatused. ERÜ põhikirja muutmine oli põhiliselt tingitud vajadusest kooskõlastada see tulumaksuseadusega, aga ka pikendada ERÜ juhatuse esimehe ja liikmete tegutsemisperioodi kahelt aastalt kolmele jm.

2008. aastal möödus ERÜ asutamisest 85 ja taasloomisest 20 aastat ning sellele oli pühendatud ka Anne Valmase pikem pildimaterjaliga illustreeritud ülevaade. Aastaruande esitas juhatuse esinaine Anneli Sepp, mis ka liikmete poolt kinnitati, samuti ERÜ 2008. aasta finantsaruanne. Valimiste käigus selgitati uued liikmed juhatusse (täpsemalt vaata alalõigust *Juhatus*). Juhatusse kandideerisid veel Muuga raamatukogu juhataja Maarika Lausvee, Vaimastvere raamatukogu juhataja Maris Paas ja Tarvastu raamatukogu juhtaja Kristi Tamm. ERÜ uueks auliikmeks valiti Tartu Ülikooli bibliograaf (bibliograaf, vanembibliograaf, peabibliograaf, bibliograafiaosakonna juhataja 1961–2004) Maare Kümnik.

Kõnekoosoleku teema *Raamatukogu ja meedia* on olnud ajast aega aktuaalne. Raamatukoguhoidjad ei ole rahul, miks kõneldakse raamatukogudest nii vähe, miks ei kajastata raamatukogude temaatikat ja raamatukogunduse küsimusi piisavalt meedias jne? Kõnekoosolekule oli esinema kutsutud nii ajakirjanikke ja raamatukogutöötajaid, radikaalseid lahendusi ei pakkunud ükski, kuid näpunäiteid siiski.

Eesti raamatukoguhoidjate kongress

Eesti raamatukoguhoidjate IX kongress *Raamatukogu teadmistepõhises ühiskonnas* toimus 9.–10. juunini 2008 Eesti Rahvusraamatukogu konverentsisaalis. Kongressil osales 197 raamatukoguhoidjat. Raamatukoguhoidjate suurfoorumil ütlesid avasõnad kultuuriministeeriumi asekanstler Anton Pärn, haridus- ja teadusministeeriumi kanstler Janar Holm ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia direktor Anzori Barkalaja. Avaistungi peaesineja professor Rein Raud arutles raamatu üle infokaoses. Kongressi kahel päeval olid ettekanded jagatud nelja suurde teemaplokki. Esimesel päeval keskenduti raamatukogunduse tänapäevale meil ja mujal. Silmaringi avardasid mõlema väliskülalise ettekanded. Amsterdami Ülikooli professor Frank Huysmans tutvustas uurimust, kus visandatakse Hollandi rahvaraamatukogude tuleviku-väljavaated kümne aasta pärast. Soome Rahvusraamatukogu strateegilistest eesmärkidest kõneles raamatukogu direktor professor Kai Ekholm.

Eesti raamatukogunduse probleeme ja valupunkte käsitlesid raamatukogutüübiti Tartu Ülikooli raamatukogu direktor Martin Hallik, Kaitsejõudude peastaabi raamatukogu juhataja Kristina Rallmann, Rocca al Mare Kooli raamatukogu juhataja Jaanus Kõuts, Tartu Linnaraamatukogu direktor Asko Tamme ning videolindi vahendusel Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm. Eesti raamatukogude rahvusvahelistest koostööprojektidest kõneles Toomas Schvak rahvusraamatukogust. Avapäeval juhtisid seksioone kultuuriministeeriumi nõunik Meeli Veskus ja Tallinna Ülikooli professor Tiiu Reimo. Teisel päeval keskenduti erialaharidusele ja minevikule. Raamatukoguhoidja erialaharidusest rääkis professor Tiiu Reimo, raamatukoguhoidjate järelkasvust tööandja pilguga Tallinna Keskraamatukogu direktor Kaie Holm ja kutsekvalifikatsioonist ning kutseõppest RR-i kogude osakonna juhataja peavarahoidja Janne Andresoo. Minevikule keskendusid Anne Valmas TLÜ AR-ist ja Ilmar Vaaro TÜ VKA-st. Rahvusraamatukogu teadur Piret Lotman asetas ennast lugeja positsioonile ning otsis vastust küsimusele, kas humanitaarteadlane leiab talle vajaliku info Eesti teadusraamatukogudest. Teemaplokke juhatasid Janne Andresoo RR-ist ja Malle Ermel TÜR-ist.

Kongressi lõpuistungil mõtiskles Eesti Entsüklopeedia peatoimetaja Hardo Aasmäe raamatu rolli üle tänapäeva maailmas. Kongressi programmitoimkonda kuulusid TÜR käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna juhataja Malle Ermel, TTÜR direktor Jüri

Järs, TLÜ Akadeemilise Raamatukogu direktor Andres Kollist, ERÜ büroo juhataja Reet Olevsoo, TLÜ Infoteaduste Instituudi direktor Tiiu Reimo, ERÜ juhatuse esinaine Anneli Sepp (juhataja), Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm ja Kultuuriministeeriumi nõunik Meeli Veskus. Kongress sai teoks kultuuriministeeriumi ja Hasartmängumaksu Nõukogu rahalisel toel.

Raamatukogupäevad *Loeb, mida loed*

Avapäev oli seekord Rannu rahvamajas, kohapeal tegid ettevalmistusi Rannu raamatukogu juhataja Viive Vink ja Hele Ellermaa Kõrveküla raamatukogust. Pääaegu kogu päev tehti kohaliku jõuga: avakonverentsil esinejad olid kas sünnilt või hingelt tartumaalased: kirjanik Mats Traat, haridus- ja teadusministri nõunik Toomas Liivamägi, Postimehe ajakirjanik Alo Lõhmus, päeva juhtis Kambja raamatukogu juhataja Toivo Ärtis ning meeleoluka kavaga esinesid Rannu taidlejad. Raamatukogurahvast tervitasid kultuuriminister Laine Jänes ja Tartu maavanem Esta Tamm. Ettevõtmist toetasid Eesti Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Rannu Vallavalitsus ja Tartumaa Omavalitsuste Liit.

Esmakordselt toimus 22. oktoobril Teadus- ja erialaraamatukogu päev. Tunnustati raamatukogude saavutusi ning tehti teatavaks Teadus- ja erialaraamatukogu Aasta teod. Aktuaalsetel teemadel kõnelesid Mai Põldaas VKA-st, Toomas Schvak RR-ist, Olga Einasto TÜR-ist ja psühhiaater Jüri Ennet. Mõtte algatajateks ja eestvedajateks olid juhatuse liikmed Ave Janu ja Kristina Rallmann, päeva juhtis Kalju Tammaru, saali andis tasuta kasutada Tallinna Majanduskool. Loodetavasti on see pikemaajalise traditsiooni algus.

Juba kaheksandat korda lõppesid raamatukogupäevad maaraamatukoguhoidja päevaga, mis seekord toimus Viljandi Kultuurimajas. Ettekannetega raamatukogunduse vallas astusid üles Kalju Tammaru (RHR) ja Vallo Kelder (TÜ VKA) ning filosoofilise arutlusega Viljandi maavanem Kalle Küttis. See oli pidupäev maakondade parimatele maaraamatukoguhoidjatele. Aasta maaraamatukoguhoidjad said tavapäraselt ERÜ ja kultuuriministeeriumi tänukirjad ja meened. Päeva hea korralduse tagasid Viljandi Linnaraamatukogu direktor Evi Murdla ja pearaamatukoguhoidja Linda Sarapuu.

Traditsiooniliselt toimusid raamatukogupäevade aja kaks võistlust. Avapäeval raamatukoguhoidja mälumäng, kus esikoha saavutas Tartu Linnaraamatukogu võistkond, kellele järgnesid Pärnu Keskraamatukogu ja Raplamaa võistkond. Võistles ka ERÜ juhatuse võistkond, kes erandkorras koostab ka 2009. aasta mälumängu küsimused. Esikoht läks Tartusse ka võistluselt *Infootsing internetis*, kus parimaks tuli Tartu Linnaraamatukogu asedirektor Krõõt Kaljusto-Munck. Napilt jäi teiseks Krista Lepik TÜR-ist

ja kolmandaks tuli Pille Lepik RR-ist. Võistluse küsimused eelvooruks ja finaalsiks koostas eelmise aasta tublim Katrin Bobrov (TTÜR), keda assisteeris Ave Janu.

Raamatukogupäevi ilmestas kirjastuses Koolibri kujundatud ja trükitud plakat. Raamatukogupäevade ajaks kavandatud, kuid siiski 11.–14. novembrini toimunud V kirjandustuuril *Eesti kirjanikud eesti raamatukogudes* osales kuus meeskonda. Põhilised korraldajad olid Maire Liivamets RR-ist ja Jürgen Rooste EKL-ist, ERÜ abi läks vaja veidi ettevalmistuse käigus.

LÜHIÜLEVADE SEKTSIOONIDE, TOIMKONDADE, TÖÖRÜHMADE JM TEGEVUSEST

Erialaraamatukogude sektsioon (juht Kristina Rallmann, Kaitseväe Peastaabi raamatukogu)

2008. aasta lõpuks kuulus sektsiooni 55 liiget. Uuteks liikmeteks registreerus 3 uut kolleegi. Kristina Rallmann on ERÜ juhatuse liige (märtsist 2007), Ene Saar – ELNET Konsortiumi liigitamise ja märksõnastamise toimkonnas (detsembrist 2006). 2008. a jooksul kuulusid erialaraamatukogude sektsiooni juhatusse Kristina Rallmann esinaisena ning Eda Pihu, Keiu Saarniit ja Sirje Turta.

4. märtsil oli RVL teabepäev Eesti Rahvusraamatukogus. Esinejaks Margit Mikson. Tutvustati hetkeolukorda RVL maastikul, räägiti veidi koostatavast standardist, tutvustati välismaa raamatukogudest teavikute tellimise korda. RVL standardi väljatöötamise töörühmas osales erialaraamatukogude esindajana Kristina Rallmann. 22. aprill tähistati naistepäeva ja erialaraamatukogude päeva. Sirje Turta juhatusel tutvuti Tallinna Tehnikakõrgkooli uue raamatukoguga. Uue raamatukogu valmimisest rääkis Tehnikakõrgkooli direktor. Kuulati Lea Koldmetsa loengut etiketist, kommetest, moest.

22. oktoobril teadus- ja erialaraamatukogude päev Tallinna Majanduskooli aulas. 9. detsembri traditsioonilisel aastalõpuüritusel rahvusraamatukogus valiti aastateks 2009–2011 sektsiooni esinaiseks taas Kristina Rallmann ning juhatusse Keiu Saarniit, Sirje Turta ja Pille Tool. Tunnustuse *Erialaraamatukogude aasta tegu 2008* võitnud Margit Orusaar tutvustas seda lähemalt. Keiu Saarniit tutvustas TÜ Kliinikumi Medinfokeskuse kodulehte ja pakutavaid e-teenuseid. Kristina Rallmann tutvustas Eesti Sõjanduse Bibliograafilist andmebaasi ning Tiiu Valdson rääkis Politseiameti raamatukogu üritustesarjast *Mõttekubi*.

Kooliraamatukogude sektsioon (juht Jaanus Kõuts, Rocca al Mare Kooli raamatukogu)

Oluliseks kujunes osalemine Eesti raamatukogude arengukava loomisel, mille raames toimus koostöös Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusega kooli-

raamatukogude kaardistamine. Kaardistamise käigus saadi andmed kõigi (!) Eesti üldhariduskoolide raamatukogude olukorrast. 20. veebruaril toimunud juhatuse laiendatud koosolekul, kus osales 22 kooliraamatukoguhoidjat üle Eesti, arutati läbi peamised probleemid ning nende põhjused ja vormistati need Eesti raamatukogude arengukava kooliraamatukogude sisendiks. Suvel käivitus *Kooliraamatukoguhoidja käsiraamatu* ettevalmistusprotsess. Haridus- ja Teadusministeeriumi toel toimus suveseminaril töötuba käsiraamatu sisuteemade kokkuleppimiseks. Novembriks oli olemas käsiraamatu sisu projekt ning spetsialistide nõusolekud vastavate artiklite kirjutamiseks. Hea kontakt tekkis Haridus- ja Teadusministeeriumiga, kus kooliraamatukogude valdkonnaga asus tegelema oma põhiülesannete kõrvalt üldharidusosakonna põhihariduse peaekspert Merike Mändla.

20. juulil jõustus haridusministri määruse *Kooliraamatukogude töökorralduse alused* uus redaktsioon, mille üsna pikaks veninud ettevalmistusprotsessis osalesid ka sektsiooni liikmed. 2008. aastal toimus traditsioonilised teabepäevad kevadel ja sügisel ning suveseminar. 17. aprillil toimus Eesti Rahvusraamatukogus kooliraamatukogude sektsiooni ja lasteteeninduse toimkonna ühine teabepäev *Erinevad teed ja suunajad lugemise juurde*, millest võttis osa 145 kooliraamatukoguhoidjat ja 35 lasteraamatukoguhoidjat. Teabepäeval tähistas ERÜ kooliraamatukogude sektsioon oma 10. tegutsemisaasta täitumist. Piia Selge usaldas sektsiooni juhatuse vedamise Jaanus Kõutsi hoolde. 13.–15. augustini toimunud kooliraamatukogude suveseminarist *Kas oskad nii koputada, et sulle avatakse?* Ida-Virumaal võttis osa 58 inimest.

17. novembril ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni ja lasteteeninduse toimkonna ühisteabepäevast *Kooli- ja rahvaraamatukogude koostöö laste teenindamisel* võttis osa 122 kooli- ja 42 rahvaraamatukoguhoidjat. Septembris avati Eesti kooliraamatukogude veebilehekülj <http://kooliraamatukogud.wordpress.com>. Novembris tõsteti kooliraamatukoguhoidjate postiloend *Yahoogroups*'ist ümber EENeti serverisse. Aasta lõpul nimekirjas oli 309 e-posti aadressi.

Maaraamatukogude sektsioon (juht Irma Raatma, Väike-Maarja Valla raamatukogu)

18. märtsil teabepäeval *Saa teada!* mõtiskles Hardo Aasmäe digitaalajastust ja raamatu tulevikust, e-raamatutest ja e-raamatukogust kõneles Toomas Schvak. Uudiseid raamatukogude programmi URRAM uutest võimalustest andis edasi Lauri Posti. Lastekirjandust tutvustas Krista Kumberg, eesti noorsookirjanduse hetkeolukorrast andis ülevaate ajakirja *Värske Rõhk* toimetaja Matis Song.

30. juunist–2.juulini toimus 17. seminarlaager Jõgevamaal *Raamatukogud ja integratsioon Eesti ühiskonnas*. Tutvuti kauni Jõgevamaa ja paljude raamatukogudega. Põhiettekande integratsioonist ja integreerimisest tegi Ants Paju. Ühise tegutsemise tulemuslikkusest Soome näite põhjal kõnelesid Järvenpää raamatukogu juhataja Tuula Pulkkinen ja Eva Mähönen. Laagri rühmatöö vaagis ühendatud raamatukogude plusse ja miinuseid. Meeli Veskus kõneles raamatukogude arengukavast. Põhjaliku ettekande “äraunustatud” lugemistundidest tegi Ädu Neemre.

30. oktoobril VIII maaraamatukoguhoidjate päeval Viljandis tunnustati aasta tublimaid ja kuulati Viljandi maavanema Kalle Küttise filosoferimist teemal *Loomalik inimene ehk inimlik loom*. Kalju Tammaru rääkis oma kogemustest IFLA aastakonverentsidest ning Viljandi Kultuuriakadeemia õppejõud Vallo Kelder mõtiskles rahvaraamatukogude tulevikuvõimalustest. Suvelaagris kokkupandud lugemiskultuuritundide näidiskava said kõik maaraamatukogupäeval osalenud. Kava on antud tutvumiseks kooli- ja lasteraamatukogude sektsioonidele. Sellega tuleb veel edasi töötada. Sektsiooni juhatus käis koos aprillis ja septembris.

Kogude toimkond (juht Kristina Pai, Tartu Ülikooli raamatukogu)

2008. aasta alguses lahkus senine toimkonna juht Mihkel Volt seoses töökoha vahetusega ja töö korraldamine usaldati Kristina Paile. 2008. aastal kohtuti kahel korral. Otsustati jätkata vana traditsiooni – lisaks päevateemade arutamisele külastada igal kokkusaamisel ka erinevaid raamatukogusid.

Esimene kokkusaamine toimus Tartus, kus külastati nii Tartu Ülikooli raamatukogu kui ka Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu. Tutvuti raamatukogudega ja kirjandusmuuseumi arhiividega: Eesti Kultuuriloolise Arhiivi ja Eesti Rahvaluule Arhiiviga. Toimkonna töösse kaasati ka need teadusraamatukogud, kes seda seni ei olnud (EKA, EMTA ja EMÜ). Vahetati muljeid 2008. a avaldatud Riigikontrolli auditi tulemustest: erinevused pisitrükiste arvestamisel; hoidlate olukord; komplekteerimiskava vajalikkus sellisel kujul kaheldav. Vahetati kogemusi, kuidas saadakse hakkama riigihangete korraldamisega. Räägiti kogudest kustutamisest ja rekataloogimisest, raamatukogude renoveerimise ja ehitamise plaanidest.

Detsembris toimus koosolek Eesti Hoiuraamatukogus. Meenutati pikaajalist toimkonna liiget, varalahkunud Meelis Ideoni. Tutvustati uusi toimkonna liikmeid. Eesti Hoiuraamatukoguga direktor Vaiko Sepper andis ülevaate raamatukogu tegevusest. Peateemaks oli väljaannete teadusraamatukogudest Eesti Hoiuraamatukokku säilitamisele suunamine. Arutati Vaiko Sepperi, Hoiuraamatukogu peavarahoidja Kalju Tammaru ja Kristina Pai koostatud dokumenti. Kõne all oli taas ka riigihan-

gete temaatika, pisitrükiste teema ja riigieelarve küsimused. Toimkonna liikmed rääkisid oma plaanidest ja probleemidest.

Koolituse toimkond (juht Ilmar Vaaro, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia)

Toimkonna tegevus eriti aktiivne ei olnud, kuna aasta esimene pool kulus akadeemilistel koolitajatel rahvusvahelise akrediteerimise ettevalmistamisele ja läbimisele. Toimkond jätkas koostööd ühingu kutsekomisjoniga kutsequalifikatsioonide omistamisel, jälgis kutsesüsteemi arenguid, eriti vastuvõetud kutseseadusega kaasnevaid muudatusi (lähiaastatel kutsestandardid senise viie-astmelise asemel kaheksa-astmeliseks).

20. novembril toimus koolitusseminar Pärnumaa raamatukoguhoidjatele. Aivi Sepp tutvustas veebi teatme- ja õppematerjale ning Krista Talvi keskendus raamatukoguhoidja kutse-eetika probleemidele.

Samas tähistati ka toimkonna 20. sünnipäeva. Lisaks praegustele toimkondlastele olid kohal ka toimkonna eelmised juhatajad.

Lasteteeninduse toimkond (juht Ülle Rüütel, Viljandi Linnaraamatukogu)

Toimkonna juhatusse kuulub 9 liiget. Juhatus pidas kolm koosolekut, neist ühe laiendatud koosseisuga. 28. veebruari koosolekul arutati lasteteeninduse olukorra kaardistamise teise etapi käivitamist. Kaardistamisega tehti algust 2005. aastal ja vajab kindlasti jätkamist. Arutati ka tublide lasteteenindajate tunnustamist, otsustati koostada statuut ja pöörduda ERÜ juhatusse poole ettepanekuga anda välja lastetöö preemia. Arutati ka heade ideede kogumist ja levitamist kolleegide vahel. Sügisisel koosolekul arutati läbi ja kiideti heaks tunnustamise statuut; raamatukogutundidega seonduvat ja jõuti järeldusele, et lapsed vajavad läbimõeldud, süstemaatilist raamatukogukoolitust. Tehti plaane 2009. aastaks.

Laiendatud koosolekul Tartus käsitleti seoses arengukava koostamisega üles kerkinud probleeme. Koostöös kooliraamatukogude seksiooniga korraldati kaks ühist teabepäeva.

Lasteteeninduse toimkonna, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia ja Viljandi Linnaraamatukogu koostööna viidi läbi II lasteraamatukoguhoidjate suveakadeemia Viljandis, kus osales 41 raamatukoguhoidjat. 17. septembril toimus V Lasteraamatukoguhoidja päev Paides. Toimkonna tegemistest ja plaanidest andis ülevaate Ülle Rüütel. Reet Tomband Lääne-Virumaa Keskraamatukogust esitas ülevaate lasteosakondade tööst 2007. aastal. Reet oli koostanud põhjaliku ülevaate eripalgelistest ettevõtmistest raamatukogudes, erinevatest probleemidest ja pakkus välja võimalikke lahendusi. Noorkirjanik Kristiina Kurema esitles oma peagi ilmuvat

noorsooromaani *Jäine võõras*. Anne Rande andis ülevaate Eesti Lastekirjanduse Keskuse 2009 aasta plaanidest. Päeva lõpetas traditsiooniline vaba mikrofoni, et kõigil oleks võimalus oma mõtteid avaldada. Soovijad said külastada Klaasinäitust Paide Raekojas.

Lastekirjanduse Keskus pakkus toimkonnale võimaluse kirjutada lastega tehtavast tööst ajakirjas *Nukits*. Kõik toimkonnale laekunud kirjutised edastati *Nukitsa* toimetusele ja ilmusid 2008 aastal.

Liigitamise ja märksõnastamise toimikond (juhatuse kaasesimehed: Tamara Kozõreva, Tartu Linnaraamatukogu ja Malle Lang, Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu)

Toimikond jätkas koostööd ELNET Konsortsiumi liigitamise ja märksõnastamise töörühmaga ja põhitegevus toimuski nende listi kaudu. Listis toimunud arvamustevahetuse käigus leidsid lahenduse paljud liigitamise, märksõnastamise ja infootsinguga seoses esilekerkinud küsimused. Toimikonna koosolekul 7. märtsil TLÜ Akadeemilises Raamatukogus kuulati Tiiu Tarkpea ettekannet *UDK – kellele, milleks, kuidas?* (sama ettekanne ka Tartus kirjepäeval 29.11.2007), Sirje Nilbe tutvustas viimaseid, 2007. aasta novembris ilmunud UDK parandusi. Uues versioonis on palju valmiskombineeritud ajalooindekseid. Järgmistel aastatel arendatakse edasi kirjanduse indekseid. Leiti, et UDK kasutamine praegusel ajal tähendab lugejale eelkõige avafondi süstemaatilist paigutamist.

Edaspidi peaks tegelema järgmiste küsimustega: UDK eestikeelse elektroonilise versiooni loomine lugejale, UDK indekseid normikirjed (UDK normandmete fail peaks olema teksti järgi otsitav) ja UDK indekseid ja märksõnade sidumine.

Jätkati traditsiooniks kujunenud ekskursioone raamatukogudesse, et tutvuda liigitamise ja märksõnastamise probleemidega eri tüüpi raamatukogudes ja luua kontakte kolleegidega. 20. novembril külastati Viljandi Linnaraamatukogu, Kondase Keskust ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemiat ning selle Muusikamaja. Viljandi Linnaraamatukogu vanembibliograaf Kalli Kuhi rääkis kodulookirjanduse märksõnastamisel tekkinud probleemidest. Leiti, et oleks vaja selle kohta metoodilist materjali ja koduloo märksõnastamise teemaga võiks jätkata ka edaspidi.

Marje Aasmets ja Sirje Nilbe kirjutasid artikli toimikonna tegevusest aastatel 1999–2008 ERÜ aastaraamatu 2008 jaoks.

Terminoloogiatoimikond (juht Kalju Tammaru, Eesti Hoiuraamatukogu)

Toimikonnas olid tegevad 18 inimest. Lisaks raamatukogudele lõövad terminihoides kaasa Eesti Keele Instituut ja Tallinna Ülikooli Infoteaduste Instituut.

Rahvusraamatukogu kõrval (9 liiget) on esindatud EHR, TTÜR, TLÜ AR ning elu- põlised terminoloogid Hans Jürman, Maia Randma ja Mare Onga.

Aasta jooksul toimus kuus neljatunnist koosolekut. Lõpetati lugejateeninduse terminiploki täiendamine. Kurmo Konsa *Säilituskorralduse sõnastiku* põhjal koostati ja täpsustati raamatukogutöös vajalike säilitusterminite kogu. Andmebaasi lisati toimkonnas kinnitatud uued terminid ning täpsustati-täiendati olemasolevaid. Lisaks avalikus sõnastikus olevale 4644 terminile sisaldab andmebaas veel 1397 varjatud kirjet, mis on tööjärge ootamas.

23. oktoobril korraldati koostöös Eesti Rahvusraamatukogu teadus ja arenduskeskusega rahvusraamatukogus oskuskeeleseminar *Õigekirjast oskuskeeleni*. Seminaril käsitleti nii üld- kui ka oskuskeeleprobleeme. Ettekannetega esinesid Eesti Keele Instituudi keelespetsialistid ning rahvusraamatukogu terminoloogia ja standardimise asjatundjad. Seminaril osalesid huvilised Eesti raamatukogudest, Tallinna Ülikoolist, Eesti Rahvusraamatukogust, Eesti Rahvusringhäälingust ja mujalt, kokku 87 osavõtjat. Seminari juhtis Hoiuraamatukogu peavarahoidja, ERÜ terminoloogiatoimkonna esimees Kalju Tammaru.

Oskuskeelepäeval esitleti elektroonilise raamatukogusõnastiku uut versiooni. Nüüdsest hallatakse sõnastikku reaalajas, st toimetamise-täiendamise kõrval laaditakse ka andmed veebi. Kõigil ERÜ terminoloogiatoimkonna liikmeil on nüüdsest võimalus üle Interneti näha ja kommenteerida ka kõiki varjatud terminikirjeid. Selline töökorraldus tõhustab kindlasti ka toimkonna tegevust. Tagasisidet annab statistikamoodul.

Vanaraamatu toimkond (juht Kadri Tammur, Tartu Ülikooli raamatukogu)

20.–21. mail toimus Peterburis ERÜ vanaraamatu toimkonna, Venemaa Rahvusraamatukogu, Vene Teaduste Akadeemia Raamatukogu ja Peterburi Ülikooli Raamatukogu vanaraamatu spetsialistide ühisseminar *Eesti ja Estonica kogud Peterburi raamatukogudes*. Seminarist võttis osa 19 vanaraamatu spetsialisti Tartu Ülikooli raamatukogust, Tallinna Ülikoolist, Tallinna Ülikooli raamatukogust, Eesti Ajalooarhiivist, Eesti Kirjandusmuuseumist ja Eesti Rahvusraamatukogust. Tutvuti Venemaa Rahvusraamatukogu rikkaliku rariteetide koguga Sadovaja tänava peahoones ja rahvuskirjanduse osakonnaga, kus leidub ka eestikeelset kirjandust, Moskva prospektil asuvas uues hoones. Venemaa Teaduste Akadeemia Raamatukogus ja Peterburi Ülikooli raamatukogus kohtuti kolleegidega. Seminari ettevalmistamise ja läbiviimise eest suur tänu Larissa Petinale. Vastastikust huvi pakkuvate teemade ring on lai – vana ja haruldase raamatu elektrooniline kirjeldamine, eesti ja

Estonica trükise kolleksioonid, koopiate tellimise võimalus, digiteerimine, andmebaaside kasutamise võimalus jne.

25. novembril toimus rahvusraamatukogus vanaraamatu toimkonna seminar *Vene vanatrükis Eesti kogudes*. Käsitletavad teemad olid: *Kirillitsatrükised suuremates Eesti raamatukogudes ja muuseumides; Raja vanausuliste koguduse raamatukogu*. Kirillitsatrükiste kirjeldamise ja atribueerimise probleemidele andis asjatundlikke vastuseid RR-i vanemteadur *PhD*. Larissa Petina läbiviidud töötuba. Toimkonnaga on liitunud seitse uut liiget. 2009. aastast on ERÜ vanaraamatu toimkonna esinaine Urve Sildre Eesti Rahvusraamatukogust.

Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühm (juht Ere Raag, Võrumaa Keskraamatukogu)

2008. aastal jäi töörühma koosseis ja töökorraldus samaks, peamine suhtlus toimus e-posti teel. Jätkati komplekteerimisosakondade juhatajate ja töörühma liikmete koolitamist.

Korraldati kaks koolituspäeva ja kaks töörühma koosolekut. 23. aprillil 2008 Rapla Keskraamatukogus tutvuti keskraamatukogu komplekteerimisosakonna tööga ja komplekteerimispõhimõtetega, intranetiga. Huvipakkuva ülevaate Eesti ulmekirjandusest andis Tiina Sulg. Ere Raag esitas rahvaraamatukogude aruannete põhjal ülevaate komplekteerimismaastikust 2007/2008.

17. septembril Tallinna Keskraamatukogu Kännukuke harukogus kuulati Krista Kaera loengut inglise kirjandusest ja Ere Raagi põhjalikku ülevaadet *Komplekteerimine – rahvaraamatukogude vajadused ja tegelikkus*. Vestlusringis arutati, kas komplekteerimispõhimõtted ja tegelikkus, sh ilukirjanduse – teadmiskirjanduse – lastekirjanduse osakaalud, on vastavuses. Kodutööna paluti komplekteerijatel esitada andmed keskraamatukogusse ostetud 2007. a ilmunud eestikeelsete 0-laenutusega teaberaamatute kohta, et saada ülevaadet, kui palju ja milliseid nimetusi hangitust ei ole kasutatud. Edasi saab juba igaüks välja selgitada, miks. Igas maakonnas peaks juba järgmisel seminaril külaraamatukoguhoidjatega arutlema, millest nad kavatsevad loobuda, kui komplekteerimisraha on 1/4 võrra vähem. Mõtleme koos, kuidas napi rahaga võimalikult paremini toime tulla.

15. detsembriks saatsid laenutuseta jäänud raamatute nimekirjad ja analüüsi 13 raamatukogu. Lääne-Virumaa Keskraamatukogu komplekteerija Ivi Kase poolt esitatud analüüsi kokkuvõtte saadeti teistele maakondadele eeskujuks ja julgustuseks. Ka koolituspäevade materjalid saadeti e-postiga kõigile osavõtjatele ja neile, kes ei saanud kohale tulla.

Eks-klubi (president Juta Kaps)

Eks-klubisse on koondunud 60 endist Tallinna raamatukoguhoidjat. Ka aruandeaastal sai teoks klubi väljasõit, seekord tutvuti vaatamisväärsustega Järvakandis, Kurgjal ja Vändras. Huvipakkuvaid ettevõtmisi jätkus pea igasse kuusse: külastati sünagoogi, Eesti Filmiarhiivi, Eesti Lastekirjanduse Keskust, Euroopa Liidu Maja, käidi Bastioni käigus, tehti jalutuskäik Harku mõisa pargis ja kultuurilooline ringkäik Rahumäe kalmistul. Rahvusraamatukogu peadirektori Tiiu Valmi juhtimisel saadi osa raamatukogu värskematest uudistest. Rahvusraamatukogu võimaldas klubile ka Variuse etenduse *Helisev viis* tasuta külastamise.

PIIRKONDLIKUD ÜHENDUSED

ERÜ Tartumaa Kogu (juht Halliki Jürma, Tartu Linnaraamatukogu)

Tartumaa kogu käis ühiselt Mänguasjamuuseumis ja filmimuuseumis, külastas Tartu Kõrgema Kunstikooli raamatukogu ja kooli töökodasid, TÜ Botaanikaaeda, külastas Tartu Kultuuritehase lavastust *Endspiel*. Juunis sõideti bussiekskursioonile Leedumaale, augustis aga käidi reisil Hollandis. Sõiduga aastakoosolekule kaasneb loomulikult teatrikülastus, seekord Draamateatris *Jõgi voolab läbi linna*.

ERÜ Võrumaa ühendusesse (juht Ere Raag, Võrumaa Keskraamatukogu) kuulub 49 raamatukoguhoidjat. Juba traditsiooniks saanud igakuiste kokkusaamiste teemad olid seotud Eesti Vabariigi sünnimise ja kasvamise looga. Loengutel, kohtumistel, vestlusringides räägiti Vabadussõjast, pärimuskultuurist, konfliktide lahendamisest; käidi matkamas ja teatris jm.

ERÜ liikmed Jõgevamaalt (kokku 27 liiget) andsid maaraamatukogude suve-seminari korraldamisega näitliku õppetunni meeskonnatööst ja heast koostööst kohaliku omavalitsuse juhtidega. 25. jaanuaril moodustasid ERÜ 34 liiget **Pärnumaa** ühenduse. Valiti kolmeliikmeline juhatus: **Liivia Koolme** Urge raamatukogust, **Reet Roosi** ja **Lenna Eliste** keskraamatukogust. Pärnumaal töötab 46 ERÜ liiget.

PROJEKTID

Eesti raamatukogunduse biograafiline andmebaas ERBA

2009. aasta alguses oli andmebaasis 1290 isiku andmed, 2008. aasta jooksul on andmebaas täienenud ligi 300 kirje võrra. Seoses Eesti Päevalehes 20. märtsil ilmunud Mari Kodrese artikliga *Raamatukogutöötajate andmebaas internetis jahmatab avameelsusega* tegi Andmekaitse Inspeksioon isikuandmetekaitse seaduse (IKS) § 40 lõige 1 punkt 1 alusel ERÜ-le kohustusliku ettekirjutuse:

1. lõpetada veebilehel <http://www.tlulib.ee/ery/index.php?m=frontpage> avalikustatud raamatukoguhoidjate biograafilises andmebaasis raamatukoguhoidjate pereliikmete isikuandmete avalikustamine hiljemalt 15. maiks 2008, kuna andmete avalikustamiseks puudub andmesubjektide (täiskasvanud pereliikmete) nõusolek;

2. teha Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingule ettepanek – viia ankeedis isikuandmete töötlemiseks nõusoleku küsimine vastavusse IKS § 12 lõikes 1 sätestatuga (sh märkida, kus andmed avalikustatakse ning millised on andmesubjekti õigused isikuandmete edasise töötlemise osas).

ERÜ täitis kõik tehtud ettekirjutused ja lõpetas pereliikmete andmete avalikustamine andmebaasis ning viis ankeedis isikuandmete töötlemiseks nõusoleku küsimine vastavusse IKS § 12 lõikes 1 sätestatuga. Eelnimetatud paranduste sisseviimiseks telliti Tarkvarastuudiolt programmimuudatus, et teha parandused andmebaasi struktuuris alalõikudes *Perekond* ja *Märkus*.

Rahvaraamatukogu lugeja uuring

Lugejauuringu küsimustiku alusel viidi läbi prooviküsitlus 2007. aasta detsembris Kose valla raamatukogudes. Prooviküsitluse läbiviijad leidsid, et raamatukoguhoidja tunneb oma lugejate vajadusi ja eelistusi ning midagi eriti olulist küsitluse tulemused juurde ei andnud. Küll aga võivad vastused olla aluseks, millele toetuda oma ettepanekutes või soovides omavalitsusele. Leiti, et enam oleks kasu lugejate/piirkonna elanike seas läbiviidud süvauuringust raamatukogu rollist kogu kultuuritarbimises. Üle-eestilise süvauuringu ettevalmistamine ja läbiviimine saab toimuda vaid koostöös sotsioloogidega ja ning selleks ei ole ERÜ-l materiaalseid vahendeid ega inimressursse. Tuginedes nii prooviküsitluse tulemustele kui sotsioloogi arvamusele küsimustiku kohta otsustas ERÜ juhatus koordineeritud üle-eestilist rahvaraamatukogude lugejaküsitlust mitte korraldada. Kuid juhatus soovitas raamatukogul, kes soovib oma kogude koostist ja lugejate huvi uurida, küsitlus läbi viia ettevalmistatud küsimustiku alusel iseseisvalt. Küsimustikku saab alla laadida: <http://www.eri.ee/joomla/images/stories/dokumendid/kysimustik.doc>

Raamatukogude arengukavast koostöökojani

Vastavalt 19. mail 2008 saabunud kultuuriministeeriumi palvele esitati Eesti raamatukogude arengukava koostamise töörühma ERÜ esindajatena Katre Riisalu, Jaanus Kõuts ja Kristina Rallmann. Juunis esitati Haridus- ja Teadusministeeriumile kooliraamatukogude ja augusti lõpuks Kultuuriministeeriumile erialaraamatukogude sisend arengukavasse. Nüüdseks on raamatukogude arengukava töörühmast saanud Raamatukogude koostöökoda. 2008. aasta jooksul toimunud kahe arutelu tulemusena valmis lähemaks kaheks aastaks tegevuskava, kus on kirjas, et

plaanitakse tegeleda riigihangete seaduse ning sundeksemplariseaduse muutmis-ettepanekutega. Kultuuriministeeriumi eestvõtmisel kutsutakse kokku kooli- ja rahvaraamatukogude ümarlaud, et koordineerida komplekteerimist, tihendada infovahetust, arutada infosüsteemide arendamise küsimusi ning leida toimivaid lahendusi lugejakoolituse tõhustamiseks. Aga plaanis on arutada ka raamatukogude koondportaali üle, E-õpikute laiemat kasutuselevõtu võimalusi jpm. ERÜ hooleks jäi Isikuandmete kaitse seaduse rakendamisega raamatukogude töös kaasnenud probleemide väljaselgitamine.

OSALEMINE IFLA-s

ERÜ on Rahvusvahelise Raamatukoguühingute ja Institutsioonide Liidu (IFLA) liige ja kuulub nelja sektsiooni. Aastateks 2005–2009 on valitud hariduse ja koolituse sektsioon alalise komitee liikmeks Aira Lepik, liigitamise ja märksõnastamise sektsiooni alalise komitee liikmeks Sirje Nilbe ja ülikooli ja teadusraamatukogude sektsiooni alalise komitee liikmeks Mare-Nelli Ilus. Lisaks eelnimetud kolmele sektsioonile kuulub ERÜ veel ka raamatukoguühingute juhtimise sektsioon.

ERÜ VEEBILEHT

2007. aastal toimus koolitustesari veebilehtede koostamiseks Joomla programmi abil. Peale seda alustas ERÜ juhatus tegevust ERÜ veebilehe kaasajastamiseks. Koostati uue ERÜ kodulehe struktuur, mille rakendamiseks Joomla programmis aitasid kaasa Krõõt Kaljusto-Munck ja Ingrid Saare Tartu Linnaraamatukogust. Suuremahuline töö on praegu pooleli, pidevalt täienevat lehte saab näha aadressil: <http://www.eri.ee>. Lehe sisulisel väljaarendamisel ja järjepideval täiendamisel on kõigi aktiivsete ERÜ liikmete ettepanekud ja kaasalöömine vältimatu.

KIRJASTUSTEGEVUS

ERÜ koos Eesti Rahvusraamatukogu annavad välja ajakirja *Raamatukogu*. Ilmus kuus ajakirjanumbrit ja kalender, tiraažiga 800 eksemplari. Ajakirja koostamine ja toimetamine toimub rahvusraamatukogus. Ajakirja ilmumist võimaldab ka ERÜ-le antud kultuuriministeeriumi toetus (k. a 2008. a saadi selleks otstarbeks 100 000 krooni) trükikulude ja osalise honorari maksmiseks.

2008. aastal valmistati ette kolme väljaannet:

- koostati ja toimetati ERÜ aastaraamat 2006/2007;
- alustati järgmise aastaraamatu kohta kokkulepete sõlmimist;
- Eesti raamatukoguhoidjate 9. kongressi kogumik jäi ilmumata, kuna ei suudetud ettekannete autoritelt tekste kätte saada.

RAHA LIIKUMINE 2008. AASTAL

01.01.2008 kassas ja pangas kokku	151 518	
Laekus	841 341	
Kulutati	821 947	
31.12.2008 kassas ja pangas kokku, sh	170 912	
· <i>kassas</i>		4000
· <i>pangas</i>		166 912

Tulud

Sihtfinantseerimine, sh	324 500	
· <i>Kultuuriministeeriumi tegevustoetus</i>		225 000
· <i>Kultuuriministeeriumi trükitoetus</i>		16 000
· <i>HTM kooliraamatukogude sektsioon</i>		20 000
· <i>Eesti Kultuurkapital</i>		8 500
· <i>Hasartmaksumängu Nõukogu</i>		50 000
· <i>Bit</i>		5 000
Sisseastumis- ja liikmemaksud, sh	160 488	
· <i>toetajaliikmete liikmemaks</i>		39 150
Ürituste osavõtumaksud, sh	338 132	
· <i>kooliraamatukogude sektsioon</i>		152 950
· <i>maaraamatukogude sektsioon</i>		55 900
· <i>Eesti raamatukoguhoidjate kongress</i>		102 500
· <i>kutseomistamistasu</i>		26 000
· <i>muud</i>		782
Trükiste müük	2 160	
Pangaintress	498	
Tulud kokku	825 778	

Kulud

Seminaride, teabepäevade, kutseomistamise ja muude ürituste kulud	401 460	
Aasta- ja teenetepreemia	17 500	
Transpordikulud	30 330	
Trükikulud	69 271	
Tööjõukulud, sh:	234 571	
· <i>töötasu (palk, loengutasu, aastapreemia jm.)</i>		175 970
· <i>sotsiaalmaks</i>		58 074
· <i>töötuskindlustuse maks</i>		527
Muud kulud (IFLA, VHL)	6 289	
Mitmesugused tegevuskulud (kantselei-, tarkvara arendamine, väikevahendid, kommunaalkulud jm)	47 295	
Pangateenus	1 128	
Tegevuskulud kokku	807 844	

Kulutused (korralduskulu, transport, tööjõud) struktuuriüksustele ja suurematele projektidele (tuhandetes kroonides):

ERÜ aasta- ja teenetepreemia, bibliograafia auhind	24,2
Aastakoosolek (tehnika üürimine, toitlustamine)	28,8
Eesti raamatukoguhoidjate IX kongressi korraldamine	183,3
Kooliraamatukogude sektsiooni üritused	165,9
Maaraamatukogude sektsiooni üritused	55,4
Kutseomistamise kulutused	12,9
Ajakirja <i>Raamatukogu</i> trükkimine, osaliselt honorar	100,0
IFLA, VHL liikmemaks	6,3
ERÜ liikmete õppereisi toetamine (Pärnumaa ühendus)	5,0
Tarkvara arendus, juriidiline konsultatsioon	12,6
Arvuti, printeri, monitoride ost	16,4

KOOSTÖÖPARTNERID JA TOETAJAD

AS BIT	Põlva Keskraamatukogu
Eesti Kirjanike Liit	Pärnu Keskraamatukogu
Eesti Kultuurkapital	Rannu vallavalitsus ja raamatukogu
Eesti Rahvusraamatukogu	Saare vallavalitsus
Haridus- ja Teadusministeerium	Tallinna Majanduskool
Hasartmängumaksu Nõukogu	Tartu Ülikooli raamatukogu
Jõgeva Linnavalitsus ja	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia
Linnaraamatukogu	Tartumaa Omavalitsuste Liit
Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu	TLÜ Akadeemiline Raamatukogu
Jõgeva Maavalitsus ja Aivar Kokk	TTÜ raamatukogu
Kirjastus Koolibri	Torma vallavalitsus
Kultuuriministeerium	Viljandi Linnaraamatukogu
Kõrveküla raamatukogu	Viljandi Kultuurimaja
Pala vallavalitsus	

KOKKUVÕTTEKS

2008. aasta jääb ajalukku olulise tähisena ERÜ tegevuses. Eesti Vabariigi ja ERÜ juubeli-aastal toimus Eesti raamatukoguhoidjate 9. kongress, traditsioonilised iga-aastased raamatukogupäevad ja muud ettevõtmised. Aga oli ka majanduslikult raske aasta. Moodustada tuli büroojuhataja ametikoht ning 2008. aasta 1. septembrist on ERÜ palgal 1,5 ametikohta. Keeruliseks teeb olukorra see, et lisaks liikmemaksudele ei ole ühingul teisi kindlaid sissetulekuallikaid. Organisatsiooni toimimine ilma palgalise büroota oleks aga mõeldamatu.

Ühtlustamist vajab ERÜ auhindade süsteem. Seoses erinevate sektsioonide ja toimkondade suure aktiivsusega, ja sooviga tunnustada oma inimesi, on laekunud mitmeid auhindamise ettepanekuid. Sügisel anti välja esimesed Aasta Teod ja sellest on tekkinud mõte, et võikski esile tuua raamatukogude aasta teo, mis väärtustab algatusvõimet ja koostööd. Erinevate seisukohtade ühtlustamiseks peame kokku saama sektsioonide ja toimkondade juhtidega.

2008. aasta andis tõuke juba ammu õhus olnud ideele korraldada ümarlaud, et arutada kas ja millist organisatsiooni meil vaja on ning mis suunas edasi minna. Mõttetalgud peaksid andma vastuse, kuidas tõsta raamatukoguhoidjate ühistunnet ja kuidas oleks võimalik suurendada kutseühingu liikmeskonda.

Anneli Sepp

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse esinaine

ERÜ kroonika 2008

Koostanud Reet Olevsoo

10. jaanuar Juhatuse laiendatud koosolekul tehti viimased muudatused-parandused ERÜ põhikirja ja otsustati saata liikmetele arutamiseks. Kuulati töörühmade, toimkondade ja sektsioonide juhtide ülevaateid möödunud aasta tegevusest ning uue aasta kavadest jm.
16. jaanuar Eks-klubi külastas Tallinna Sünagoogi.
20. jaanuar Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm tutvustas Eks-klubile kunstiosakonda ja näitusi Eesti riiklikud teenetemärgid ja Eesti trükise 1523–1850 Punane Raamat.
21. jaanuar Terminoloogiatoimkonna koosolek.
6. veebruar Juhatuse koosolekul kinnitati ERÜ 2007. aasta tegevusaruanne ja üldkoosoleku päevakord, määrati ERÜ 2007. a teenete- ja aasta-preemia, üldkoosolekule otsustati esitada auliikme kandidaadiks Maare Kümnik. Arutati raamatukoguhoidjate IX kongressi korraldamist jm.
19. veebruar Terminoloogiatoimkonna koosolek.
20. veebruar Kooliraamatukogude sektsiooni juhatus laiendatud koosolekul arutati kooliraamatukogude osa Eesti raamatukogude arengukavas.
28. veebruar Lasteteeninduse toimkonna koosolekul RR-is arutati lasteteeninduse olukorra kaardistamise teise etapi käivitamist, otsustati pöörduda ERÜ juhatus poole ettepanekuga lasteraamatukoguhoidjate tunnustamiseks jm.
29. veebruar ERÜ üldkoosolek ja kõnekoosolek *Raamatukogu ja meedia* RR-is.
4. märts Erialaraamatukogude sektsiooni RVL teemaline teabepäeval RR-is oli peaesinejaks RR-i parlamendiinfo keskuse juhtiv spetsialist Margit Mikson. Räägiti koostatavast RVL-i standardist jm.
7. märts Liigitamise ja märksõnastamise toimkonna koosolekul TLÜ Akadeemilises Raamatukogus kuulati Tiiu Tarkpea ettekannet

- UDK – kellele, milleks, kuidas?* Sirje Nilbe tutvustas viimaseid, 2007. aasta novembris ilmunud UDK parandusi jm.
17. märts Juhatuse koosolekul valiti esinaise asetäitjateks Katre Riisalu ja Ave Janu, kinnitati kutsekomisjoni uuenenud koosseis aastateks 2008–2012 jm.
17. märts Eks-klubi käis Variuse teatris, vaadati etendust *Helisev viis*.
18. märts Maaraamatukogude sektsiooni teabepäev *Saa teada!* RR-is.
19. märts Eks-klubi tutvus Eesti Filmiarhiiviga.
25. märts Lasteteeninduse toimkonna koosolekul Tartus käsitleti raamatukogunduse arengukava koostamisega üles kerkinud probleeme.
16. aprill Juhatuse koosolekul otsustati, et ERÜ ei korralda üleriigilist ja koordineeritud rahvaraamatukogude lugeja uuringut, arutati Andmekaitse Inspektsiooni ettekirjutust jm.
16. aprill Eks-klubi tähistas Eesti Lastekirjanduse Keskuses kümnenda tegevusaasta täitumist.
17. aprill Kooliraamatukogude sektsiooni ja lasteteeninduse toimkonna ühine teabepäev *Erinevad teed ja suunajad lugemise juurde* RR-is.
22. aprill Terminoloogiatoimkonna koosolek.
23. aprill Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma koolituspäeval keskraamatukogude komplekteerijatele Rapla Keskraamatukogus võttis töörühma juht Ere Raag kokku komplekteerimistegevuse rahvaraamatukogudes 2007/2008, Tiina Sulg esitas ülevaate eesti ulmekirjandusest jm.
22. aprill Erialaraamatukogude sektsioon külastas Tallinna Tehnikakõrgkooli uut raamatukogu.
7. aprill Maaraamatukogude sektsiooni koosolekul otsustati uuendada sektsiooni koosseisu, arutati suuremate ürituste korraldamist jm.
14. mai Eks-klubi kultuurilooline jalutuskäik Rahumäe kalmistul Muinsuskaitseameti giidi Mare Kase juhtimisel.
5. mai ERÜ esitas Haridus- ja Teadusministeeriumile ettepanekud *Kooliraamatukogude töökorralduse alused* muutmise eelnõusse.

15. mai Eesti raamatukoguhoidjate 9. kongressi programmitoimkonna koosolek.
- Juhatus koosolekul arutati lasteteeninduse toimkonna ettepanekut luua lisaks juba olemasolevatele ERÜ tunnustustele ka nn lastetööpreemia. Otsustati ühtlustada kogu ERÜ tunnustamise süsteem jm.
- 20.–21. mai Vanaraamatu toimkonna, Venemaa Rahvusraamatukogu, Venemaa Teaduste Akadeemia raamatukogu ja Peterburi Ülikooli raamatukogu vanaraamatu spetsialistide ühisseminar *Eesti ja Estonica kogud Peterburi raamatukogudes* Peterburis.
3. juuni Terminoloogiatoimkonna koosolek.
- 9.–10. juuni Raamatukoguhoidjate 9. kongress *Raamatukogu teadmistepõhises ühiskonnas*. Kongressi sisuline töö toimus RR-i konverentsisaalis ja vastuvõtt Estonia teatri valges saalis.
18. juuni Eks-klubi jalutuskäik Harku mõisa pargis ja Harku metsas.
- 25.–28. juuni Lasteteeninduse toimkonna, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia ja Viljandi Linnaraamatukogu koostööna toimus teist korda lasteraamatukoguhoidjate suveakadeemia TÜ VKA-s.
30. juuni–2. juuli Maaraamatukogude sektsiooni 17. seminarlaager *Raamatukogud ja integratsioon Eesti ühiskonnas* Voorel Jõgevamaal.
20. juuli Jõustus haridusministri määruse *Kooliraamatukogude töökorralduse alused* uus redaktsioon, mille üsna pikaks veninud ettevalmistusprotsessis osales ka kooliraamatukogude sektsioon.
11. august Juhatus arutas koosolekul TÜR-is ERÜ büroo ja juhatuse töökorraldust 2008. aasta teisel poolel. Otsustati luua alates 1. septembrist 2008 Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu büroo juhataja ametikoht ja ERÜ ürituste eelarve koostamisel arvestada vähemalt 10% panusega büroo tegevuskuludeks. Arutati ERÜ kodulehe uut struktuuri jm.
- 13.–15. august Kooliraamatukogude sektsiooni suveseminar *Kas oskad nii koputada, et sulle avatakse?* lisakus Ida-Virumaal.
15. august – 15. september Avalduste vastuvõtmine raamatukoguhoidja kutse omistamiseks.

1. september Juhatus lõi ERÜ büroo juhataja ametikoha ja võttis tööle Reet Olevsoo.
3. september Eks-klubi bussireis Pärnumaale, giidina Inna Saaret.
17. september Kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik Meeli Veskus kutsus keskraamatukogude direktorid, ERÜ juhatuse ja Rahvaraamatukogude Nõukogu nõupidamisele, kus kultuuriministeeriumi juhtkond jagas selgitusi, millised kärped puudutavad raamatukogusid 2009. a riigieelarves.
17. september Juhatus koosolekul otsustati teha märgukiri Riigikogu kultuurikomisjonile ja ministereeriumidele seoses 2009. a riigieelarve seaduse eelnõuga, mis nägi ette rahvaraamatukogude riigipoolse komplekteerimistoetuse vähendamist..
17. september 5. Lasteraamatukoguhoidja päev Paides.
17. september Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma koolituspäev Tallinna Keskraamatukogu Kännukuke harukogus.
19. september Kutsekomisjon vaatas läbi 101 avaldust ja omistas omistati 80-le raamatukoguhoidjale kutsevalifikatsiooni.
22. september Maaraamatukogude seksioon kogunes uuenenud koosseisus ja tegi muuhulgas vahekokkuvõtte möödunud kolme aasta tööst.
30. september Terminoloogiatoimkonna koosolek.
9. oktoober Juhatus koosolekul otsustati auhinna *Teadusraamatukogu aasta tegu* ja *Erialaraamatukogu aasta tegu* saajad jm.
15. oktoober Eks-klubi käis uudistamas restaureeritud käikusid Rootsi ja Ingeri bastionide all.
16. oktoober Võistluse *Infootsing internetist 2008* eelvoor.
- 20.–30. oktoober
Üleriigilised raamatukogupäevad *Loeb, mida loed*.
20. oktoober Raamatukogupäevade avamine Rannu rahvamajas Tartumaa.
22. oktoober I teadus- ja erialaraamatukogude päev Tallinna Majanduskoolis.
23. oktoober Terminoloogiatoimkond koostöös RR-i teadus ja arenduskeskusega korraldas Rahvusraamatukogus oskuskeeleseminar *Õigekirjast oskuskeeleni*.

27. oktoober Võistluse *Infootsing internetist 2008* lõppvoor TTÜ raamatukogu.
30. oktoober VIII maaraamatukoguhoidjate päev Viljandi Kultuurimajas. Päeva juhtis Heiki Raudla, muusikaline tervitus oli Vastemõisa Rahvamaja meesansambliilt Pange Poisid.
6. november Juhatuse koosolek (videokonverentsina).
13. november Juhatuse koosolekul (videokonverentsina) arutati ERÜ 2009. aasta tegemisi, otsustati raamatukogupäevade motona kasutatakse Hando Runneli sõnu *Rahvas algab raamatust* jm.
17. november Kooliraamatukogude sektsiooni ja lasteteeninduse toimkonna ühis-teabepäevast *Kooli- ja rahvaraamatukogude koostöö laste teenindamisel* RR-is
18. november Terminoloogiatoimkonna koosolek.
18. november Lasteteeninduse toimkonna koosolekul arutati laste raamatukogu-tundidega seonduvat ja leiti, et lapsed vajavad läbimõeldud, süste-maatilist raamatukogukoolitus.
19. november Tartumaa Kogu valis uueks usaldusisikuks Kersti Jalase TÜR-ist.
Eks-klubi tutvus Euroopa Liidu Majaga.
20. november Koolituse toimkonna seminar Pärnu Keskraamatukogu uues suures saalis Pärnumaa raamatukoguhoidjatele. Tähistati ka toimkonna 20. sünnipäeva

Liigitamise ja märksõnastamise toimkonna Viljandi päeval räägiti probleemidest, mis on tekkinud kodulookirjanduse märksõnas-tamisel ja leiti, et oleks vaja metoodilist materjali.
25. november Vanaraamatu toimkonna seminar *Vene vanatrükis Eesti kogudes* Eesti Rahvusraamatukogus. Seminari korraldas ja viis läbi RR-i vanemteadur, PhD. Larissa Petina.
9. detsember Erialaraamatukogude sektsiooni traditsiooniline aastalõpuüritus RR-is.
15. detsember Juhatuse koosolekul kinnitati F. Puksoo auhinna žürii koosseis, arutati ERÜ uue kodulehe kujundust jm.

ERÜ trükisõnas 2008

Koostanud Margit Stamm

Aasta maaraamatukoguhoidja 2008 : [2008. aasta maakondade parimate raamatukoguhoidjate nimekiri]. *Raamatukogu* (2008) nr 6, lk 32. *The best rural librarians were announced at the Rural Librarians' Day*, lk 43.

Altmäe, Kadi. Aastaks 2015 on kõik kooliraamatukogud õpikeskused : [2008. aprillis toimunud kooliraamatukoguhoidjate koosolekust teemal *Erinevad teed ja suunajad lugemise juurde*, ERÜ kooliraamatukogude sektsioonil täitus 10 aastat]. *Raamatukogu* (2008) nr 3, lk 38. *A spring meeting of ten years old school libraries section*, lk 43.

Amor, Kristina. Lugemine on vaimule sama, mis sport kehale : [raamatukogupäevade tähistamisest Harjumaal Kose Raamatukogus, Harju-Risti Raamatukogus ja Saku Vallaraamatukogus]. *Harju Elu* (2008) 24. okt, lk 11.

Andresoo, Janne. Uuest aastast kehtib uuendatud kutsestandard : [olulisematest muudatustest 2008. aastast kehtima hakanud uuendatud raamatukoguhoidja kutsestandardis]. *Raamatukogu* (2008) nr 1, lk 22. *A new professional standard for librarians*, lk 42.

Bobrov, Katrin. Infootsingu võitis Krõõt Kaljusto-Munck : [raamatukogupäevade ajal toimunud võistluse *Infootsing Internetist* võitis Krõõt Kaljusto-Munck Tartu Linnaraamatukogust]. *Raamatukogu* (2008) nr 6, lk 31. *The competition "Information search on the Internet" was won by Krõõt Kaljusto-Munck from Tartu Public Library*, lk 43.

Burk, Kersti. Lugejate kuningakoja ülemteener : [intervjuu ERÜ aastapreemiaga hinnatud Tapa Linnaraamatukogu juhataja Kersti Burkiga]. *Virumaa Teataja* (2008) 25. märts, lk 2.

Eliste, Lenna. Moodustati ERÜ Pärnumaa ühendus : [25. jaanuaril moodustasid ERÜ Pärnumaa liikmed Pärnumaa ühenduse : sõnum]. *Raamatukogu* (2008) nr 2, lk 33. *The ELA's regional union of Pärnu was established*, lk 43.

Enok, Rutt. Loeb, mida loed : [Harju Maakonnaraamatukogus tähistati raamatukogupäevi näitusega väärtuslikest raamatusarjadest, toimus ettelugemispäev ning mitmesuguseid muid üritusi]. *Harju Ekspress* (2008) 24. okt, lk 9.

ERÜ aastaraamat : [ERÜ aastaraamat 2004/2005 sisu tutvustus : sõnum].

Raamatukogu (2008) nr 1, lk 35. *The yearbook of the Estonian Librarians' Association 2004/2005*, lk 43.

Hanson, Raimu. Raamatupäeva tähena särab Lehte Hainsalu : [Eesti raamatu päeva tähistamisest Tartus ja Kõrvekülas, mitmel üritusel esineb ka kirjanik Lehte Hainsalu]. *Tartu Postimees* (2008) 23. okt, lk 1.

80 raamatukoguhoidjat sai kutsetunnistuse : [19. septembril 2008 ERÜ kutsetunnistuse saanute nimekiri]. *Raamatukogu* (2008) nr 6, lk 34. *Eighty librarians were awarded professional qualifications*, lk 43.

Kallas, Ene. Abruka raamatukoguhoidja Helle Kesküla on aasta parim : [2008. aasta parimaks maaraamatukoguhoidjaks valiti Abruka raamatukogu juhataja Helle Kesküla]. *Meie Maa* (2008) 30. okt, lk 1.

Kodres, Mari. Raamatukogutöötajate andmebaas internetis jahmatab avameelsusega : [Eesti raamatukogunduse biograafiline andmebaas annab muu hulgas võimaluse uurida ka informatsiooni töötajate lähedaste kohta]. *Eesti Päevaleht* (2008) 20. märts, lk 4.

Kressa, Jaanika. Raamatukoguhoidjad avastasid Jõgevamaad : [30. juunist 2. juulini viibisid Jõgevamaal maaraamatukogutöötajad üle Eesti, kokku ligi 60 inimest, üritus kandis alapealkirja *Raamatukogud ja integratsioon Eesti ühiskonnas*]. *Vooremaa* (2008) 5. juuli, lk 3.

Kruus, Aurika. Bibliograafia auhind 2008 : [18. veebruaril peetud bibliogaafiapäeval anti üle ka bibliograafiauhind, kus hinnati aastail 2006-2007 ilmunud bibliograafiaid. Seekordne auhind jagati kahe töö vahel, millest ühe autoreiks Vello Past ja Hain Tankler ning teise Sirje Tammoja]. *Raamatukogu* (2008) nr 2, lk 35–36. *The Bibliography Prize of 2008*, lk 43.

Kurel, Vaike. Raamatukoguhoidja on õpetaja : [arutelu õpetamise tähtsusest]. *Raamatukogu* (2008) nr 1, lk 29, 30. *Librarian is a Teacher*, lk 43.

Kõuts, Jaanus. Kooliraamatukoguhoidjad lisakus : [kooliraamatukoguhoidjate suveseminaril 13.–15. augustini 2008 Ida-Virumaal lisakus räägiti koostööst]. *Raamatukogu* (2008) nr 5, lk 39. *School librarians at lisaku*, lk 43.

Lauk, Siiri. Muutuvad mõisted, tuleb leida uued terminid : [hulganisti esmapilgul arusaamatuna tunduvaid termineid on seotud infotehnoloogiaga, E-keskkonnaga seonduva terminoloogia määratlemine on ERÜ terminoloogiatoimkonna üks viimase aja põhiprobleeme]. *Raamatukogu* (2008) nr 2, lk 30–31. *Changing concepts : new terms must be developed*, lk 43.

Leevand, Imbi. Euroopa temaatika integreerib ja harib : [19. novembril 2007 toimus ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni teabepäev, mis kandis pealkirja *Kooliraamatukogu – aken Euroopasse*]. *Raamatukogu* (2008) nr 1, lk 29. *European thematics in intriguing and educative*, lk. 43.

Lukas, Jaan. Tuntud inimesed proovisid raamatukogutöötaja ametit : [Jõgevamaal teenindasid raamatukogupäevade ajal lugejaid maakonna tuntud inimesed]. *Vooremaa* (2008) 28 okt., lk 3.

Lääne-Virumaa lapsed lugesid võistu Ellen Niitu : [ettelugemisvõistluse eelvoorust Lääne-Virumaal, parimad esindavad maakonda lõppvõistlusel Tallinnas, ürituse žüriid juhtis Reet Tomband Lääne-Virumaa Keskraamatukogust : sõnum]. *Virumaa Teataja* (2008) 18. okt, lk 6.

Metsand, Katrin. Raamatukogupäevade ettevõtmised Hiiumaal : [raamatukogupäevade ajal toimuvad ettelugemised, tutvustatakse RIKSWEB-i, toimuvad loengud kirjandusest, kohtutakse kirjanikega, tuntud inimesed laenutavad raamatuid jpm]. *Hiiu Leht* (2008) 17. okt, lk 3.

Mida rohkem raamatukogu, seda rikkam rahvas! : Eesti raamatukoguhoidjate IX kongressi pöördumine : [ERÜ 9.–10. juunini 2008 toimunud 9. kongressi *Raamatukogu teadmistepõhises ühiskonnas* pöördumine]. *Raamatukogu* (2008) nr 4, lk 4. *The more library the richer the nation*, lk 42.

Mägi, Riina. Lemmikraamatud näitusel : [Jõgeva Maakonna Keskraamatukogus algasid raamatukogupäevad näitusega *Ettevõtlike Põltsamaa inimeste lemmikraamatud*]. *Vooremaa* (2008) 14. okt, lk 4.

Mägi, Riina. Parim maaraamatukoguhoidja töötab Rajal : [Jõgevamaa 2008. aasta parim maaraamatukoguhoidja on Raja Raamatukogu juhataja Liidia Krehova]. *Vooremaa* (2008) 1. nov, lk 1.

Mälumäng 2008 : [raamatukoguhoidjate mälumängul 20. oktoobril 2008 Rannu rahvamajas osales viisteist võistkonda, võitjaks tulid Tartu Linnaraamatukogu mälumängurid : sõnum]. *Raamatukogu* (2008) nr 6, lk 30. *The best knowers of literature come from Tartu again*, lk 43.

Nikkolo, Merili. Raamatute piiksumisega saab hakkama lapski : [artikli autor proovis Järvamaa Keskraamatukogus kätt lugejate teenindamisel, raamatukogupäevade raames teenindavad kohalikud tuntud inimesed raamatukogudes lugejaid]. *Järva Teataja* (2008) 25. okt, lk 7.

Nurmik, Janne. Lastekirjanikuga soovis kohtuda rekordarv lapsi : [Saare Maakonna

Keskraamatukogu lasteosakonnas kohtus raamatukogupäevade raames noorte lugejatega lastekirjanik Heiki Vilep]. *Meie Maa* (2008) 25. okt, lk 3.

Nõlvak, Kaie. Prominentide tööpäev Tabivere raamatukogus : [ühel päeval raamatukogupäevade raames proovivad kohalikud tuntud inimesed Tabivere raamatukogus lugejaid teenindada]. *Vooremaa* (2008) 25. okt, lk 3.

Olevsoo, Reet. Aastakoosolek oli pidulikum kui muidu : [ERÜ aastakoosolek toimus 29. veebruaril 2008, ERÜ taasasutamisest on möödunud 20 aastat]. *Raamatukogu* (2008) nr 2, lk 31–32. *The annual meeting was more festive than ever*, lk 43.

Paaslepp, Öie. Katrin Niklus pälvis Ivi Tingre sörmuse : [ERÜ aastakoosolekul hinnati Rapla Keskraamatukogu peaspetsialist Katrin Niklus vääriliseks kandma Ivi Tingre sörmust]. *Nädaline* (2008) 4. märts, lk 3.

Raamatukogu võimaldab ametit proovida : [Lääne-Virumaa Keskraamatukogu kutsub lugejaid raamatukogutöös kätt proovima, üritus korraldatakse raamatukogupäevade lõpetamiseks 30. oktoobril : sõnum]. *Virumaa Teataja* (2008) 28. okt, lk 3.

Raamatukoguhoidjad pole nõus eelarve drastilise kärpega : [rahvaraamatukogude komplekteerimistoetuse vähendamise pärast mures olevad raamatukogutöötajad eesotsas ERÜ-ga pöördusid märgukirjaga Riigikogu poole]. *Koit* (2008) 25. okt, lk 5.

Raamatukogupäevi liidab lugemine : [Rannu rahvamajas avati 20. oktoobril 2008. aasta raamatukogupäevad *Loeb, mida loed*, päevad avas Kõrveküla Raamatukogu juhataja Hele Ellermaa : sõnum]. *Tartu Postimees* (2008) 20. okt, lk 3.

Raamatukogus näeb uusi laenutajaid : [Järvamaa Keskraamatukogus laenutavad raamatukogupäevade ajal raamatuid inimesed teistelt elualadelt, ka teistest raamatukogupäevade üritustest : sõnum]. *Järva Teataja* (2008) 21. okt, lk 3.

Rajamäe, Marika. Raamatukoguhoidja harib tulevast lugejat : [Järvamaa 2008. aasta parimaks maaraamatukoguhoidjaks valiti Heli Petrovits Oisu raamatukogust]. *Järva Teataja* (2008) 30. okt, lk 3.

Rallmann, Kristina. Teadus- ja erialaraamatukogudel oma päev ja aasta teo auhind : [esimene teadus- ja erialaraamatukogude päev toimus 22. oktoobril 2008 Tallinna majanduskoolis, teadusraamatukogu aasta teo auhind läks RR-i virtuaalnäitusele *Meie parlament ja aeg: fakte, sündmusi, dokumente, inimesi* ning erialaraamatukogu aasta teo auhind Eesti Pimedate Raamatukogu töörühmale heliteavikute CD-plaatidele automatiseeritud paljundamise ja posti teel laenutamise süsteemi eest]. *Raamatukogu* (2008) nr 6, lk 32–33. *From now on*

research and special libraries celebrate their own day and award the prize of the deed of the year, lk 43.

Riet, Ene. Kuidas “raamatukogutädi” meediasse pääseks : [ERÜ kõnekoosoleku teema oli *Raamatukogu ja meedia*]. *Raamatukogu* (2008) nr 2, lk 33. *How could a library auntie access media?*, lk 43.

Riet, Ene. Loeb, mida loed : [2008. aasta raamatukogupäevad *Loeb, mida loed* avati 20. oktoobril Kõrveküla raamatukogu eestvedamisel Rannu rahvamajas]. *Raamatukogu* (2008) nr 6, lk 30. *The library days were opened at Rannu in Tartu county*, lk 43.

Riet, Ene. Maaraamatukoguhoidja päev : [30. oktoobril 2008 peeti Viljandi Linnaraamatukogu ja ERÜ maaraamatukogude sektsiooni eestvedamisel Viljandi kultuurimajas maaraamatukoguhoidja päeva : sõnum]. *Raamatukogu* (2008) nr 6, lk 31.

Rimmel, Rutt. Esmaspäeval algavad raamatukogupäevad : [intervjuu Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu direktori Rutt Rimmeliga raamatukogupäevade üritustest ning riigipoolse toetuse vähenemisest rahvaraamatukogudele / interv.] Riina Mägi. *Vooremaa* (2008) 18. okt, lk 4.

Saar, Endel. Kirjanikepaar kohtus lugejatega : [seoses raamatukogupäevadega kohtus Kärkla Linnaraamatukogus lugejatega kirjanikest abielupaar Viiu Härm ja Paul-Eerik Rummo]. *Hiiu Leht* (2008) 31. okt, lk 5.

Schasmin, Endla. Raamatukogupäevad väärtustavad lugemist : [intervjuu Valga Keskraamatukogu direktori Endla Schasminiga raamatukogupäevade üritustest / interv.] Marje Laugen. *Valgamaalane* (2008) 18. okt, lk 4.

Sepp, Anneli. Hei, tänapäeva Sibulad ja Puksood! : [2008. a tähistab ERÜ 85. tegevusaastat ja ühtlasi täitub 20 aastat ühingu taasasutamisest, ERÜ esinaine Anneli Sepp loodab, et ühiskond märkab raamatukogudes partnerit eesmärkide elluviimisel]. *Raamatukogu* (2008) nr 2, lk 4. *Hi, Sibuls and Puksoos of modern times!*, lk 42.

Sügis Orissaare raamatukogus : [sügise jooksul toimunud sündmustest lastele ja täiskasvanutele Orissaare raamatukogus, ka raamatukogupäevadest]. *Meie Maa* (2008) 31. okt, lk 4.

Talvi, Krista. Kutsekvalifikatsiooni taotlemine on vabatahtlik ega ole palgaga seotud : miks üldse taotleda? *Raamatukogu* (2008) nr 3, lk. 22–23. *About librarian's professional competence*, lk 42.

Talvi, Krista. Uued nõuded osutusid keeruliseks : [raamatukoguhoidjatel oli 15. augustist 15. septembrini võimalik dokumentide alusel kutset taotleda]. *Raamatukogu* (2008) nr 5, lk 38. *New requirements turned out to be complicated*, lk 43.

Tapa raamatukoguhoidja saab aastapreemia : [ERÜ aastakoosolekul *Raamatukogu ja meedia* saab ERÜ teenetepreemia TTÜR-i teadus- ja arendusosakonna juhataja Konrad Kikas ning aastapreemia Tapa Linnaraamatukogu juhataja Kersti Burk : sõnum]. *Virumaa Teataja* (2008) 29. veebr, lk 3.

Toomla, Valdu. Üks tund teisel pool raamatukoguletti : [Lääne-Virumaa Keskraamatukogu pakkus lugejatele võimalust raamatukogutööd proovida, üritusest *Lugeja laenutab*]. *Virumaa Teataja* (2008) 8. nov, lk 7.

Truu, Tiia. Maakonna raamatukogutöötajad võitsid kolmanda koha : [raamatukogupäevade raames korraldatud linna- ja maakondade raamatukogutöötajate viktoriinil said Raplamaa raamatukogutöötajad kolmanda koha : sõnum]. *Nädaline* (2008) 25. okt., lk. 3.

Truu, Tiia. Rapla raamatukogu tähistas eile oma 105. sünnipäeva : [sünnipäeva tähistatakse raamatukogupäevade ajal, samal ajal toimuvad mitmed üritused, sünnipäevaks sai Rapla Keskraamatukogu ka uue mööbli]. *Nädaline* (2008) 23. okt, lk 3.

Tõnissoo, Nele. Raamatukogupäevadest Tormas : [Torma Raamatukogu üritustest raamatukogupäevade ajal]. *Torma Valla Teataja* (2008) 22. nov, lk 2.

Valmas, Anne. Bibliograafiapäev 2008 : [18. veebruaril peeti Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus viiendat bibliograafiapäeva]. *Raamatukogu* (2008) nr 2, lk 34–35. *Bibliography day of 2008*, lk 43.

Valper, Liina. Ülle Ermelile sobib raamatukoguhoidja töö : [2008. aasta parimaks maaraamatukoguhoidjaks Võrumaal valiti Osula raamatukogu juhataja Ülle Ermel]. *Võrumaa Teataja* (2008) 30. okt, lk 5.

Viljandis tulevad raamatukogupäevad : [raamatukogupäevade üritustest Viljandi Linnaraamatukogus]. *Sakala* (2008) 18. okt, lk 4.

Virves, Liilia. Raamatukogupäevad algasid Heiki Vilepi ettelugemispäevaga : [raamatukogupäevade tähistamisest Kuressaares ja Orissaares, mis algasid ettelugemispäevaga, kus esines lastekirjanik Heiki Vilep]. *Oma Saar* (2008) 27. okt., lk. 4.

Õnnitleme : Hans Jürman 85 : [RR-i kauaaegne töötaja, ERÜ auliige : sõnum]. *Raamatukogu* (2008) nr 1, lk 37.

Õnnitleme : Krista Talvi – 60 : 25. aprill 1948 : [täiendus- ja kutsekoolituse, seminarlaagrite ja muude ürituste korraldaja, kauaaegne ERÜ esimees, praegu RR-i täiendkoolituse peaspetsialist : sõnum]. *Raamatukogu* (2008) nr 3, lk 41.

Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsium 2008. aastal

Mare-Nelli Ilus

Seisuga 31.12.2008 oli ELNET Konsortsiumil 10 liiget (raamatukogusid 13), uus liituja oli Eesti Rahva Muuseum. Tegevdirektorina jätkas Mare-Nelli Ilus, arendusjuhina Riin Olonen, infosüsteemi üldhaldurina Anneli Sepp, infosüsteemi riistvara haldurina Kalju Kill Kask, Tallinna süsteemi varunduskoopiade eest vastutajana Urmas Sinisalu ning e-teadusinformatsiooni ühishangete administraatorina Marika Meltsas. Ajutised ja väiksemamahulised tööd tehakse tööettevõtte- ja käsunduslepingute alusel.

INFOSÜSTEEM ESTER

Haridus- ja Teadusministeeriumi eraldas infosüsteemi hoolduseks ja arenduseks 2008. aasta oli 2,8 miljonit krooni. ELNET-i raamatukogudega liitunud Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu huvisfääri kuuluvad raamatud ja perioodilised väljaanded esmajoones eestlaste ja teiste soomeugrilaste etnoloogiast, rahvakommetest, usundist, rahvakunstist ja kultuuriloost. Eraldi kollektsioonidena säilitatakse Gustav Ränga raamatukogu, TÜ etnograafia eriala üliõpilaste töid ja TÜ etnograafia õppetooli raamatukogu. Raamatukogu täiendatakse eelkõige lähtuvalt ERM-i uurimisteedest ja praktilise muuseumitöö vajadustest.

Täiendused infosüsteemis

E-kataloog ESTER hõlmab 2,68 miljonit bibliograafilist kirjet. Teavikuid on 460 keeles ja need on ilmunud 360 maal. Tarkvara versioon 2007 võimaldas hakata kasutama uut veebikataloogi versiooni – WebPAC Pro. Tulemuseks on mitmed uued võimalused kataloogi kasutamisel: 1) määrata endale ise uus PIN-kood ilma raamatukokku tulemata, kasutades linki ESTER-i esilehel Unustasid PIN-koodi; 2) kataloogiotsingu tulemustest kuvatakse korraga 50, et oleks lihtsam kataloogis leiduvast ülevaadet saada; 3) kirjetele lisatud püsilingi abil on võimalik salvestada veebilehitseja järjehoidjasse või tekstidokumenti linke konkreetsetele kirjetele; 4) kirjetest saab moodustada kaustasid nendega edasiseks töötamiseks, kaustale saab anda nime ja lisada kirjelduse; 5) lisandus võimalus anda teavikutele hindeid.

Korralikult hakkas tööle 2006. a hangitud *Deposit Collections* (nn kaheastmelise laenutus). Teine toode – *Online Patron Registration* otsustati välja vahetada firma

Innovative Interf. Inc. uue tootega – *Patron Update Web Services*. Tallinna andmebaasi lisandus alamkataloog – e-ressursid, mis koondab linke täistekstide, pildi- ja helifailide kirjetest. Alustati andmete ühtlustamisega kahe kataloogi vahel, et mõlemas kataloogis oleksid viited täistekstidele (olenemata digiversiooni asukohast). Tööd jätkatakse järgnevatel aastatel.

Võrgujuurdepääsuga allikate hulk täieneb pidevalt. Lisaks linkidele raamatukogude digitaalarhiividesse sisaldavad e-kataloogid ka e-raamatute kirjeid. 2008. aastal laaditi Tartu andmebaasi ca 4000 TÜ arvutivõrgus kättesaadava e-raamatu kirjet (*Oxford University Press, Springer e-books*). Jätkus ka *Naxos Music Library* kirjete laadimine Tallinna andmebaasi (kasutamiseks EMTA arvutivõrgus).

Oktoobrist 2008 salvestab *Google Analytics* infot e-kataloogide külastatavuse kohta. ESTER Tartu külastusi on ühes kuus 50 000 (keskmine külastuse kestvus neli minutit); kasutajaid 34 riigist. ESTER Tallinn külastusi on ühes kuus 100 000 (keskmine külastuse kestvus seitse minutit); kasutajaid 45 riigist. E-kataloogi ESTER kasutajaid on enim Eestist, järgnevad Venemaa, Soome, Saksamaa, Ukraina, USA, Rootsi, UK, Prantsusmaa, Läti, Taani, Norra.

E-kataloogi sisu rikastamise (ehk teavikute kaanepiltide, sisukordade, annotatsioonide jms info automaatse e-kataloogis kuvamise) võimalused jäid 2008. aastal loomata. Firmade hinnapakumised ületasid konsortsiumi võimalused ja teenuse ostmine lükati edasi. Edasi otsustati minna Eesti teavikute kaanepiltide kasutamise võimaluste leidmisega ning vastava koostöövõrgustiku loomisega.

Kataloogide sisu peegeldatakse nii *Google Scholar*'is kui ka *Google Book Search*'is. *Google Scholar*'is lisatakse link kataloogile vaid siis, kui vaste leitakse *Google Scholar*'i olemasolevatest andmetest. *Google Book Search*'is peegeldatakse kõik kataloogi andmed (*as metadata-only results*). Koostöövõimalusi *Google Scholar*'iga uuritakse edasi.

ID-kaardi rakendusvõimaluste laiendamine jaotati teenuste töörühma ettepanekul kolme etappi: esimesena luuakse raamatukogusüsteemis *INNOPAC Millennium* ID-kaardi kasutamist võimaldav täiendav tarkvara, järgmisena on plaanis luua veebipõhise lugejaks registreerimise süsteem (kasutades *Innovative Interf. Inc.* toote *Patron Update Web Services*) ja lahendada ID-kaardi kasutus selles süsteemis ning seejärel asuda looma lahendusi ID-kaardi kasutamiseks Minu ESTER-isse sisenemisel.

Seminarid

ELNET-i suveseminar (Eesti IUG) toimub traditsiooniliselt kahes osas pärast iga-aastast firma *Innovative Interf. Inc.* raamatukogude infosüsteemi kasutavate raamatukogude konverentsi. Suveseminaris esimeses osas esitletakse infosüsteemi uue versiooniga kaasnevat rakendusi, uusi tooteid ja rahvusvahelise konverentsi muid teemasid. Samuti antakse ülevaade eelkonverentsi ja firma *Innovative Interf. Inc.* läbiviidud õpitubade teemadest. Seminari teise osa eesmärk on koostada tegevusplaan ja ajakava infosüsteemi uute toodete ja rakenduste testimiseks ja kasutusele võtmiseks.

2008. a seminari esimene osa toimus Tallinna Tehnikaülikoolis, kavas olid ettekanded raamatukogu portaalist. Lisaks raamatukogudele esines firma *ExLibris* konsultant ettekandega *Primo and how it works with SFX/MetaLib*. Põhiettekandeks oli *16. IUG 2008 Washingtonis – A–Z*, mille koostasid ja esitasid kõik rahvusvahelisel konverentsil osalenud. Seminari teine osa toimus Vehendis. Osalejaid oli 36, kõigist ELNET-i liikmesraamatukogudest.

GAELIC-ELNET kohtumine toimus aprillis, kui Lõuna-Aafrika Vabariigi GAELIC (*Gauteng and Environs Library Consortium*, <http://www.gaelic.ac.za/>) konsortsiumi esindajad külas käisid. Küsimusi esitati nii konsortsiumi töö korraldamise, otsuste langetamise kui ka rahastamismudelite kohta, lisaks ühise infosüsteemi halduse ja arenduse jms kohta. Küllastati Rahvusraamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu.

2008. aasta Nordic IUG kohtumine toimus Eestis. Seminari läbiviimise kohaks valiti Tartu (TÜ Raamatukogu ja Tartu Linnaraamatukogu). Üritust aitasid korraldada konsortsiumi haldurite kogu liikmed ja TÜR-i töötajad. 16.–17. oktoobril toimus konverents Tartu Ülikooli raamatukogus ja Tartu Linnaraamatukogus. 18. oktoobril toimunud ekskursioonil tutvusid väliskülalised Peipsi-äärsete vanausuliste küladega, Varnja kiriku ja muuseumiga, Alatskivi lossiga ja Palamusel O. Lutsu muuseumiga. Neli päeva kestnud üritusel osales 82 inimest 7 riigist.

EESTI Artiklite andmebaas *Index Scriptorum Estoniae* (ISE)

Artiklite andmebaasi loomine oli üks suuremaid projekte aastal 2008. Tarkvara juurutamise ja kohapealse seadistusega alustati suvel. Raamatukogud sõnastasid ühise tegevussuuna põhimõtted ning allkirjastasid *Ühiste kavatsuste protokoll*.

Eesti artiklite andmebaasi *Index Scriptorum Estoniae* ISE (ise.elnet.ee) sisaldab seni e-kataloogis ESTER leidunud ja alates 2009. aastast raamatukogudes bibliografeeritavaid artikleid. Andmebaasi loomisel kasutatakse tarkvarasüsteemi *Millennium* täiendavat moodulit *Local Reference Database*. Andmebaas asub

samas serveris e-kataloogi ESTER Tallinna andmebaasiga. Projektis osaleb ELNET Konsortsiumi kolmeteistkümnest liikmest kaksteist.

2009. aastal on plaanis seadistuse lõpetamine, veel mõnede täiendavate põhidokumentide koostamine, raamatukogudes varem koostatud artikliandmebaaside laadimine ühisesse andmebaasi jne.

Eesti märksõnastik (EMS)

Ettevalmistustööd kahe märksõnastiku (RR-is hallatud Eesti üldine märksõnastik EÜM ja TÜR-i märksõnastik INGRID) liitmiseks ja nende baasil uue koondmärksõnastiku *Eesti märksõnastik EMS (ems.elnet.ee)* loomiseks oli teine aasta suurem projekt. Projektis osalevad Eesti Rahvusraamatukogu ja Tartu Ülikooli raamatukogu. Aasta lõpuks oli valminud tarkvara märksõnastike EÜM ja INGRID liidetud andmestiku esialgseks toimetamiseks, andmed olid liidetud ja esialgseks toimetamiseks üle antud. Toimus valdkondade ühtlustamine. Eesti märksõnastiku arendusel ei arvestata ainult ELNET Konsortsiumi infosüsteemide vajaduste ja võimalustega, vaid vaadatakse ka teisi Eesti raamatukogudes kasutatavaid infosüsteeme ja tehakse koostööd nende arendajatega. Töö jätkub järgmisel aastal.

E-INFORMATSIOONI ÜHISHANGE

Haridus- ja Teadusministeeriumi 2008. a eraldis e-teadusinformatsiooni ühishangete läbiviimiseks oli 24 milj krooni. Edaspidiste võimalike ühishangete kooskõlastamiseks raamatukogude vahel toimusid läbirääkimised kirjastuste ja infokompaniidega.

Aasta jooksul toimusid kirjastuste / infokompaniide esitlused:

14. jaanuaril Tartus ja 15. jaanuaril Tallinnas – EMERALD kasutajakoolitus, 16. aprillil Tallinnas – EBSCO infopäev, 10. aprillil Tartus ja 11. aprillil Tallinnas – *Elsevier*'i andmebaaside *Scopus*, *Engineering Village* esitlus, 15. mail Tartus ja 16. mail Tallinnas – *Institute of Physics* esitlus, 8. oktoobril Tartus – *SciFinder Scholar* esitlus.

Katsetuseks olid avatud andmebaasid: Chimica, Compendex, Ei Patents, Geobase (Engineering Village), Inspec (Engineering Village), Institution of Civil Engineers (ICE) e-ajakirjad, Library PressDisplay, Referex (6 e-raamatute kollektsiooni), Taylor & Francis e-ajakirjad.

Seitsmendat aastat Haridus- ja Teadusministeeriumi finantseeritud EBSCO andmebaaside riigilitsentsi raames oli 2008. a lõpuks kasutajaks registreeritud 109 asutust. Tegelikke kasutajaid oli 58. Aasta jooksul tehti EBSCO andmebaasides kokku 1 148 910 päringut (2007. aastal 870 942, 2006. aastal 860 112, 2005. aastal 671 383), loeti-salvestati 298 076 artiklit (2007. aastal 278446, 2006. aastal 293 657, 2005. aastal 301 703). Suuremad kasutajad olid: TÜ, TLÜ, TTÜ, Tallinna Tervis-182

hoiu Kõrgkool, Mainori Kõrgkool, EBS, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Maaülikool, Riigikaitseakadeemia. Avalik-õiguslike ülikoolide osakaal päringutes oli 77,5% .

Olulisemad uued tellimused

2008. a toimusid olulised läbirääkimised kirjastustega *Wiley-Blackwell*, *Taylor & Francis* ja *Sage*. Tellimusteni jõuti järgmiste andmebaaside ja ajakirjade osas: *American Chemical Society* e-ajakirjad, *American Society of Microbiology* e-ajakirjad, *APS/ AIP* e-ajakirjad, *Blackwell Synergy*, *Cambridge University Press* e-ajakirjad, *Ebrary*, *EBSCO Academic Search Premiere* riigilitsents, *EBSCO Business Source Premiere* riigilitsents, *EBSCO CMMC*, *Emerald Fulltext*, *Backfiles*, *European Research Online*, *Future Drugs*, *Future Medicine*, *Keesings*, *GeoRef (EBSCO Publishing)*, *Grove Art Online (Oxford Univ. Press)*, *Grove Music Online (Oxford Univ. Press)*, *IEEE Xplore*, *Inspec (Engineering Village)*, *Institute of Physics* e-ajakirjad (IOP), *ISI Journal Citation Reports*, *ISI Proceedings*, *ISI Web of Science*, *MathSciNet (Amer. Math. Society)*, *Nature (Nature Publishing)* e-ajakirjad, *Oxford Scholarship Online*, *Oxford Reference Online Premiere*, *Oxford University Press* e-ajakirjad, *PROLA (American Physical Society)*, *ProQuest Dissertations*, *PsycINFO (EBSCO Publishing)*, *PsycArticles*, *Project MUSE*, *Royal Society* e-ajakirjad, *Royal Society of Chemistry* e-ajakirjad, *Sage Premiere Online*, *Safari Books Online*, *Science Online*, *ScienceDirect (Elsevier)*, *SciFinderScholar (Chemical Abstracts Service)*, *SPIE Digital Library*, *Springer Link* e-ajakirjad, *LNCS*, *Springer e-book collection. Biomedical and Life Sciences*, *Synthesis Digital Library of Engineering and Computer Science (Morgan & Claypool)*, *Zentralblatt MATH*, *Taylor & Francis e-ajakirjad*, *Wiley* e-ajakirjad.

Aktiivselt osaleti *eIFL (Electronic Information for Libraries)* konsortsiumi töögrupis (*Content Task Force*) kogemuste vahetamisel, kirjastuste poolt pakutava hindamises ning uute läbirääkimiste algatamisel.

KOOSTÖÖPROJEKT DEA

Partnerid: ELNET Konsortsium (riist- ja tarkvara omanik), Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu, Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu. Peamine oli ettevalmistav töö digiteeritava ainestu *de visu* läbivaatamisel ja seisundi hindamisel, skaneerimine, pildifailide indekseerimine, kontrollimine, regulaarne lugejamoodulisse laadimine, jooksva aruandluse ja andmebaasist ülevaadete koostamine, *microindex*'is arendustööde ettevalmistamine ja koordineerimine, lugejamooduli programmide täiendamine ja arendamine. Andmebaasi DEA poole pöördui aasta jooksul 2008 551 98 korral, kolmandik andmebaasi külastustest kestis rohkem kui pool tundi, vaadati kokku 19 196 335 faili (maht 681 95 GB).

TÖÖRÜHMAD

Tavapäraselt tehakse suur osa konsortsiumi töödest ära töörühmades. Infosüsteemi ning kasutatava riist- ja tarkvara üldiste küsimustega tegeleb **haldurite kogu** (juht Anneli Sepp). Töörühm soovib edaspidi tihedamat infovahetust majahaldurite ja raamatukogude vahel, kindlustamaks ELNET-i töörühma otsuste põhinemise raamatukogudes läbiarutatud ja üksmeelselt esitatud ettepanekutel.

Teenuste töörühm (juhid Ave Janu ja Ülo Treikelder). Töörühma eesmärgiks on tutvuda firma *Innovative Interf. Inc.* poolt pakutavate tarkvaratoodetega, teha nende kohta ettepanekuid ELNET Konsortsiumi juhatusele ning ühtlustada ja koordineerida nende rakendamist.

E-kataloogi ESTER küsimustega tegelevad veel kataloogimise ja nimenormikirjete töörühm (juht Aurika Gergeležiū), perioodika töörühm, (juht Anne Kliimask) ja liigitamise ja märksõnastamise töörühm, (juht Sirje Nilbe). Põhirõhk liigitamise ja märksõnastamise valdkonnas kuulus Eesti märksõnastiku (EMS) moodustamisele.

Eesti artiklite andmebaasi ISE küsimustega tegeleb analüütika töörühm (juht Külli Solo). Töörühma peamised eesmärgid olid: Eesti ühise artiklite andmebaasi ISE koostamise ja toimimise aluseks olevate juhendmaterjalide koostamine, andmebaasi seadistamine, veebiväljundi seadistuste ja kujunduse välja töötamine ühise andmebaasi töö alustamiseks jaanuaris 2009.

Ühishangete töörühm kaardistab konsortsiumi liikmesraamatukogude kasutajate infovajadusi, andmebaasiturul pakutavaid elektroonilisi ressursse ning saadud andmete põhjal selgitab välja prioriteedid ja paneb paika võimalike ühishangete soovid (juht Marika Meltsas).

Digiteerimise ja mikrofilmimise töörühm (juht Mihkel Reial) korraldab digiteerimist Eesti raamatukogudes, arvestades ühtseid standardeid ja kvaliteedinõudeid ning kokkulepitud tööjaotuse, ajakava ning rahastamispõhimõtete alusel. 2008. aasta ülesandeks seadis töörühm eelkõige valdkondliku koostöö koordineerimise ja informatsiooni levitamise, eesmärgiga vältida tööde ja kulutuste dubleerimist.

Konsortsiumi ühistegevuse seisukohast oli 2008. aasta edukas. Käivitusid kaks suurt projekti – Eesti ühine artiklite andmebaas ISE ja Eesti märksõnastik. Mõlema eeltööd jõudsid aasta lõpuks nii kaugele, et 2009. aasta alguses on võimalik andmebaasid kasutajatele avada. Ühised andmebaasid hõlbustavad lugejatel vajaliku informatsiooni leidmist ning raamatukogudel säästa ressursse.

Eesti Muusikakogude Ühenduse tegevusest 2008. aastal

Kaie Viigipuu-Kreintaal

Eesti Muusikakogude Ühendus (EMKÜ) tegutseb alates 1991. aastast ning on muusikakogude omavahelist koostööd arendav ja erialahuve esindav organisatsioon. 1994. aastast on EMKÜ Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Liidu (*International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres, IAML*) Eesti rahvuslik sektsioon. EMKÜ ühendab eri tüüpi raamatukogusid, muuseume ja teisi asutusi või nende allüksusi ning üksikisikud, kes tegelevad muusikateavikute ning muusikainfo kogumise ja vahendamisega.

2008. aastal oli EMKÜ-l 16 liiget: Eesti Rahvusraamatukogu (RR), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu (EMTAR), Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, Tartu Ülikooli raamatukogu (TÜR), Tallinna Keskraamatukogu (TlnKR), Tartu O. Lutsu nim Linnaraamatukogu (ErTrtKR), Pärnu Keskraamatukogu, Harju Maakonnaraamatukogu, Võrumaa Keskraamatukogu, Saare Maakonna Keskraamatukogu, Lääne Maakonna Keskraamatukogu, Lääne-Virumaa Keskraamatukogu, H. Elleri nim Tartu Muusikakool, Natalja Belotserkovskaja (Narva Keskraamatukogu), Aurika Gergeležiu (RR), Viive Valper (Eesti Filharmoonia Kammerkoor / NYVD Ensemble). Juhatusse kuulusid: Aurika Gergeleži (esimees, RR), Avo Kartul (asesimees, TÜR), Kaie Viigipuu (TlnKR), Ene Roost (Pärnu KR), Meery Salu (ErTrtKR), Kadri Steinbach (EMTAR).

Tegevus 2008. aastal

Aasta 2008 oli Eesti muusikaraamatukogunduse ajaloos olulise tähendusega. Sel aastal oli EMKÜ aktiivne tegevus pea täielikult pühendatud autoriõigusega seotud temaatikale. Õigupoolest oli tegemist juba aastaid kestnud võitluse jätkuga auviste laenusõiguse eest, mida 2008. aastal saatis ka edu. Alljärgnevalt on kirjeldatud selle tegevuse olulisemad momendid.

Teatavasti ei võimaldanud Eesti autoriõiguse seaduse (AutÕS) seni kehtinud versioon raamatukogudest ilma kaasnevate õiguste omajate loata koju laenutada heli- ja videosalvestisi. Lubade (litsentsilepingute) hankimine oli aga väga keeruline, mõnel juhul ka võimatu. Kuna taoline piirang läks vastuollu rahvaraamatukogude seadusjärgse kohustusega tagada elanikele vaba ja piiramatute juurdepääs informatsioonile, kultuurile jne, aga samuti põhimõttega, et auvistel talletatavad kunstiliigid – muusika, film, teater jt on võrdsed kirjandusega, mida on ometigi võimalik vabalt igast raamatukogust koju laenata, hakkasid muusikakogud otsima võimalusi olukorra lahendamiseks. Esimesed sammud tehti juba 2003. aastal.

Pärast liivajooksunud läbirääkimisi raamatukogude ja Eesti Fonogrammitootjate Ühingu vahel 2006. a, algatas kultuuriministerium 2007. a alguses AutÕS muutmise seaduse eelnõu, mis pärast mitmeid parandusi pidi 23. jaanuaril 2008 jõudma Riigikokku esimesele lugemisele. Et eelnõu sisaldas ikkagi raamatukogudele vastuvõetamatuid piiranguid, koostasime kirja Riigikogu kultuurikomisjonile, millega ühinesid ka 10 keskraamatukogu juhid ning ERÜ.

Kirjas juhtisime tähelepanu muuhulgas järgmisele:

1) seaduses sisalduvad piirangud kahjustavad oluliselt avalikku huvi, piirates vaba juurdepääsu maksumaksja raha eest ostetud kogudele ja seega kultuuriväärtustest osasaamisele;

2) menetluses olev AutÕS muutmise seaduse eelnõu ei luba meid tõusta arenenud riikide, eriti aga Põhjamaade raamatukogude tasemele, kus auviste (heli- ja videosalvestiste) kojulaenus toimib tõrgeteta juba aastakümneid;

3) seaduseparanduses sätestatud aeg – 1 aasta helisalvestise omandamisest, mil raamatukogud ei tohiks neid laenutada – on selgelt liiga pikk ning ei kaitse sellisena kellegi huve;

4) kojulaenutuse piirang ei tohiks olla pikem kui 3 kuud, mis on võrreldav helisalvestise ilmumisjärgse aktiivse müügiperioodiga;

5) videote laenutuse osas ei saa raamatukogud nõustuda tootjatele antud ainuõigusega lubada või keelata videote laenutust; seaduseparanduse koostaja toodud põhjendused tootjate ainuõiguse säilitamiseks pole piisavalt argumenteeritud; videosalvestiste laenutamise piirangute säilimisel jääb kehtima mahukas lepingute süsteem.

29. jaanuaril toimus Eesti Reformierakonna initsiatiivil muusikakogude, kaasnevate õiguste omajate ja fraktsiooniliikmete kohtumine Toompeal, kus raamatukogude poolt osalesid Aurika Gergeleži (RR), Kaie Holm ja Kaie Viigipuu (TlnKR) ning Asko Tamme (ErTrtKR). Poliitikute poolelt esines kõige aktiivsemalt riigikogu liige Ivi Eenmaa, kelle toetus raamatukogudele omas selles protsessis ilmselt määravat tähendust. Tuline vaidlus käis siiski vaid helikandjate üle, videosalvestiste laenutamise küsimus jäi sellest debatist välja.

Konkreetsed muudatusettepanekud saadeti EMKÜ poolt veelkord Riigikogu kultuurikomisjonile, kus toimusid nii veebruaris kui märtsis arutelud eraldi heli- ja videosalvestiste laenutuse asjus. Muusikakogudest osalesid nendel istungitel Asko Tamme ja Aurika Gergeleži.

Muusikakogude vaev kandis vilja vähemalt sel määral, et 9. aprillil võeti Riigikogus vastu muusikakogudele elutähtis AutÕS muudatus, mille kohaselt alates 15. maist 2008 võivad raamatukogud helisalvestisi koju laenutada pärast 4 kuu möödumist Eestis levitamise algusest. Sealjuures audiovisuaalse või helikunsti õppesuunal tegutsevate õppeasutuste raamatukogudele need piirangud ei kehti. Laenutuse eest on autoritel, esitajatel ja fonogrammitootjatel õigus saada tasu riigieelarvelistest vahenditest.

Nimetatud muudatus aitas oluliselt kaasajastada raamatukogude muusika-teenindust. See oli raamatukogudele kahtlemata suur võit, aga mitte lõplik, sest videosalvestiste kojulaenutusõiguse osas jäi läbimurre saavutamata. Videotootjad ja -levitajad kaitsesid jäigalt oma ainuõigust lubada või keelata kojulaenutust, põhjendades seda oma ärimudeliga.

Lisaks kohtumisele Riigikogu kultuurikomisjonis korraldasime videote laenutuse asjus nii märtsis kui detsembris Tallinna Keskraamatukogus veel 2 ümarlauda videotootjate ja raamatukogude vahel, millel osalesid ka Meeli Veskus ning Toomas Seppel Kultuuriministeeriumist. Ümarlaudadel tutvustasime teiste riikide kogemusi videote laenutamisel raamatukogudest ning pakkusime ka mitu lahendusvarianti, kuid konkreetsete kokkulepeteni ei jõutud.

Rahvusvahelised suhted

Nagu öeldud, on EMKÜ IAML-i rahvuslik sektsioon. Eesti muusikakogudel on au omada ka esindajat IAML-i juhatuses, nimelt on Aurika Gergeležiu IAML-i asepresident alates 2007. aastast.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu juhataja Ilvi Rauna on IAML-i ajakirja *Fontes Artis Musicae* Eesti korrespondent (*Corresponding Editor*).

IAML-i konverentsid toimuvad igal aastal ning tavapäraselt on Eesti delegatsioon nendel üritustel rohkearvuline. 2008. aasta 20.–25. juulini toimunud konverentsil Naapolis (Itaalias) osalesid: Katre Riisalu (RR), Avo Kartul, Kristina Pai, Svea Pärsimägi ja Anneli Sepp (TÜR), Kadri Steinbach ja Urve Leemets (EMTAR). Konverentsil astuti üles 2 ettekandega: *National Report*, mille esitas Kadri Steinbach, ja *Music library seminar in Kiev, Ukraine – report to the Outreach open session*, mille teksti koostas Aurika Gergeležiu, esitas prantslane Dominique Hausfater.

Tänu varasemal IAML-i konverentsil tekkinud suhtele EMTA raamatukogu ja Taani helisalvestiste rahvusarhiivi vahel sai alguse suurprojekt, mille tulemusel andis Taani Kuningriik 29. aprillil 2008 Eesti riigile üle 151 matriitsi 1939. aastal Eestis

salvestatud muusikaga, mis arvati olevat igaveseks kadunud. Projekti vedas ja uurimistöö viis läbi EMTA (Kadri Steinbach, Ilvi Rauna).

Aurika Gergeležiū osales oktoobris 2008 Tamperes toimunud Soome rahvaraamatukogudes muusikaosakondade loomise 50. aastapäevale pühendatud seminaril *Mitä musiikki merkitsee ihmiselle*, esindades seal nii EMKÜ-d kui IAML-i.

EMKÜ ja muusikaraamatukogundusega seotud artiklid aastal 2008

Gergeležiū, Aurika. National Reports. Estonia. January 2006 – July 2007 // *Fontes Artis Musicae* (2008) nr 1, lk 60–61

Gergeležiū, Aurika. Katkemia yhteiseltä tieltä // *Hiljaisuudesta nousi musiikki. Helsinki : Suomen musiikkikirjastoyhdistys* (2008) lk 72–75

Heinmaa, Heidi. Baltisaksa muusikapärandid noodikogus // *Raamatukogu* (2008) nr 5, lk 27–32.

Rauna, Ilvi. Unique Estonian Sound Recordings from 1939 Found in Denmark // *Fontes Artis Musicae* (2008) nr 3, lk 560

Rauna, Ilvi. Digital and Collected Editions Symposium // *Fontes Artis Musicae* (2008) nr 2, lk 389

Rauna Ilvi. Tubin Complete Works Launch // *Fontes Artis Musicae* (2008) nr 1, lk 76

Rauna, Ilvi. Üks õnneliku lõpuga eksirännak: 1939. aasta eesti muusika salvestised taas Eestis // *Teater. Muusika. Kino* (2008) nr 8–9, lk 79–88

Rauna, Ilvi. Eesti muusika sajandi leid Taanis // *Eesti Ekspress* (2008, 3. apr) lk A36–A37

Viigipuu, Kaie. Autoriõiguse rindel muutustega // *Raamatukogu* (2008) nr 1, lk 22

SUMMARIES

Estonian Librarians' Association 1923–2008

Anne Valmas

The founding congress of the Estonian Librarians' Association was held on 24-25 February 1923 with the participation of 54 librarians from all over the country. During the first period of activities (1923-1940), the Association was led by Friedrich Puksoo and Aleksander Sibul. At the time the Association started its activities it was not possible to study librarianship in Estonia, there was no state network of libraries and the libraries did not have their own rooms and financing. At schools and in local communities, librarians worked without a salary. The first undertaking of the Association was the organisation of training courses for librarians that were started in 1924. The journal *Raamatukogu* (The Library) was founded in 1923 and closed, together with the ELA, in 1940. During the half of a century, when the work of the Association was disrupted, Estonian librarianship was still developing and it was possible to restore the ELA at the V Congress of Estonian Librarians on 9 June 1988. The statutes of the Association were approved and the temporary board and chairman, Evi Rannap, were elected. After a few years, Ivi Tingre became the ELA chairman, later followed by Anne Valmas, Krista Talvi, Janne Andresoo and Anneli Sepp.

The ELA has organised a number of congresses, conferences and seminars; organisation of library months was started, but such long series of activities proved to be too hard to maintain, so, since 1991, the Association holds annual library days. One of the key events of the library days is the Day of Estonian Book.

Organisation of professional training is among important activities of the Association. "The Statutes of the ELA Professional Qualifications Committee" and "The Procedure of Accreditation and Certification of Professional Qualification" were prepared and vocational training programme for training librarians without higher education. By now, 595 librarians have received their professional certificates.

Substantial work of the ELA takes place through activities of working groups, committees, sections and other structural units. There are the committees on classification and subject indexing, collections, education, old books, terminology and children's library services, working group on public libraries acquisition, sections of special libraries, school libraries and rural libraries, and regional branches. The Association's Yearbook reflects its activities.

The Association has also organised a number of recreational events for its members and given recognition to good workers.

Estonian Librarians' Association 1999-2008: Responses from Chairmen

Krista Talvi, 1988-2004

The year 1999 was difficult, because the financial support for library acquisitions from the state budget was reduced. The board and the bureau of the ELA prepared several memoranda concerning acquisition sums. 2000 was the Year of Estonian Book; preparations for events of the year were started already in 1999, involving close cooperation between libraries, museums, publishers and bibliophiles. The professional qualifications system of librarians was revised. The Professional Council of the profession was created in 2002, and for the first time, librarians' qualifications standard was worked out (2003) and a Professional Commission was established (2004). Much more attention was paid to rural librarians. Days of rural librarians are held since 1999 and the best librarians from all counties are given recognition. Some issues still remained unsolved during these years, primarily, the problems related with librarians' salaries.

Janne Andresoo, 2004-2006

Of different important activities we should certainly mention the beginning of the creation of a database of librarians. In 2004, we started cooperation with the Ministry of Culture in mapping the public services of Estonian libraries. Most important were the activities related to librarians' professional qualification standard. The procedure for awarding professional qualifications was worked out; in 2005, the ELA was given the right to award qualifications and a qualifications commission was created at the ELA. The association actively participated in making changes in the Public Libraries Act. In 2004, the Association discussed the need for a common information portal for all libraries. The idea of mediating the information content of Estonian libraries and other memory institutions over the web via a common portal is still topical among Estonian libraries.

Anneli Sepp, 2006-

Events organised under the aegis of the ELA have become a tradition. During the economically hard times, the congresses of Baltic and Estonian librarians, annual all-Estonian Library Days, summer camps and activities of the ELA working groups have all been successful. The award "The Deed of the Year at Research and Special Libraries", created in 2008, indicates that the ELA offers opportunities for various activities for librarians from all types of libraries. By now, the ELA can give recognition to the best librarians at the rural, school, children's, special and research libraries. The ELA continues supporting the development of a professional way of thinking, giving Friedrich Puksoo and Bibliography Awards. Librarians are expected to continuously refine their skills and knowledge, therefore, the information and training days and seminars offered by the ELA are remarkably popular. We are glad to see that librarians have not lost interest in their profession and the belief that their work is valuable. Our readers have noted that library is still a place where everybody is treated fairly and equally.

Section of Special Libraries

Kristina Rallmann

Special library is an independent library with the task of acquiring and mediating information on a certain subject or subject area or about some certain geographic areas. Special library makes subject information accessible on several different levels – for researchers, students and specialists.

The Section of Special Libraries was created at the ELA on 26 October 1999, connecting a range of different libraries – libraries of universities, museums, archives, state institutions and ministries and medical libraries, having more than 50 members. The section has been led by Vaiko Sepper, Kersti Naber, Ene Saar and for the previous three years, Kristina Rallmann. The section has its own web page and holds seminars and information days for its members. An important seminar “ISI Databases and their use in evaluating science” was held in March 2006; in May 2007, an information day was organised in Tartu, introducing the Medical Information Centre of the University of Tartu and holding a lecture about the cataloguing of e-publications. An on-line survey on the activities of the section members and on the software used and information services offered at different member libraries was held in May 2008. A similar survey had been held in 2004, enabling interesting comparisons.

A tradition of organising the day of research and special libraries was initiated in 2008.

Section of School Libraries

Vaika Kurel

The Section of School Libraries was created in 1998. The first aim of the section was to get an overview of the state of school libraries. Answers to a special query showed that the situation differed by regions. Organisation of all-country events was started the same year. Traditional spring and autumn information days have by now been held 23 times; there have also been summer seminars, including a seminar of librarians of the Baltic countries and an international summer seminar of the Nordic countries.

The section has published three books. Bärbel Luhari’s and Ester Sõrmus’s *Õpilane, raamat, lugeja (Student, book, reader)* and *Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat (School Librarian’s Handbook)*, concerned with legislation were published in 2001. Collection of papers read at an international seminar camp “The Role and Objectives of a School Library as a Learning Centre” was published in 2003.

Mapping of school libraries has been carried out thrice. Starting from 2002, we have tried to reach all school libraries. In 2002, we visited Tallinn gymnasiums, in 2003 – Tallinn basic schools and state-owned comprehensive schools. In 2004, visits were made to vocational schools, in 2005 – to Russian-language schools and

in 2006 – gymnasium libraries. Each school library was evaluated according to school library evaluation guidelines and their level was specified.

An all-country reader survey concerning students of 5 to 12 forms was carried out in 1999. In 2000, a survey of the availability of literature to support the curriculum at Estonian-language gymnasiums and secondary schools was carried out. An analysis of the availability of textbooks at school libraries was carried out on the request of the National Examinations and Qualifications Centre in 2003. In 2004, an analysis was made about the cooperation of schools and textbook publishers. Cooperation with the National Examinations and Qualifications Centre has continued in developing legislature concerning school libraries.

Section of Rural Libraries

Irma Raatma

The Section of Rural Libraries was created in March 1991. In the 1990s, the activities of the section mostly included the development of acquisition policies and the scarcity of acquisition funding. In 2001, the section participated in the events of the Year of Estonian Book, and the first Day of Rural Librarians was held in Paide. Meetings of the section have discussed the problems related with the librarians' salaries, responsibilities, workload and general work organisation. In 2006, the statutes for recognising the best rural librarians were worked out. In 2007, the section discussed the Public Libraries Act; in 2008, discussions were held about the library documentation, and an information day on information technology, books and libraries of the digital age and the future of country libraries was held. In 1999-2008, the section has organised numerous meetings and seminar camps; the Day of Rural Librarians is held annually.

Committee on Collections Development

Kristina Pai

The committee started its activities in spring 1992 and meets four times a year; since 2001, its members can discuss their problems via an electronic mailing list. The committee has discussed matters related to the information system INNOPAC, acquisition principles, national publications (books, serials, small prints, etc.), unification of terms, Legal Deposit Copy Act, acquisition of e-publications, acquisitions at research and special libraries, activities of the Estonian ISBN Agency (ISBN, ISSN, ISMN), collections statistics, procurements of digital information resources, crisis management regulations relevant to library collections, state of library stacks, discarding and re-cataloguing, library renovation and construction plans, activities and management of the committee and many others. Since 2003, meetings have been held at different libraries all over Estonia, enabling the members of the group get familiar with the activities and problems of their colleagues.

Committee on Education

Reet Olevsoo

The ELA Committee on Education was formed in 1988. Since the first years, the committee has been active in creating the system of additional professional training, developing professional requirements and introducing the curricula and new developments at the institutions of higher education that teach librarianship. In recent years, much attention has been paid to the librarians' professional standards. The committee has discussed and formulated the professional ethics code of librarians and information specialists, and the programmes for the librarians' professional qualifications exam. The committee has developed the system of professional training; it participated in the discussions and development of the new professional standard that was passed in 2007. Members of the committee have participated and given presentations at the IFLA annual conferences. In 1988-2008, the committee held numerous discussions, courses, seminars and projects, introduced reference and training materials over the web and focussed on the problems of librarians' professional ethics.

Committee on Children's Library Services

Ülle Kuuse

The ELA Committee on Children's Library Services was established at the 2nd All-Estonian Day of Children's Librarians at the Viljandi Central Library on 21 September 2005. The first Chairman of the committee was Ülle Kuuse, since 2007, the position is filled by Ülle Rüütel. The objectives and important tasks were specified and a decision was made to hold the annual Day of Children's Librarians at children's departments of different Estonian libraries. For communication among its members the committee uses a mailing list. The committee has attempted to map work with children. One of its objectives is to offer additional training for children's librarians, and two summer academies for children's librarians have already been held at the UT Viljandi Culture Academy. Since 2006, information days have been held together with different ELA working groups. A list of recommended literature for children was developed in cooperation with the Estonian Union of Child Welfare. Work on the developing of the ELA statutes for the recognition of the best children's librarians is just in progress. The activities of the committee are aimed at making libraries more children-friendly so that young people would develop deeper interest in literature.

Committee on Classification and Subject Indexing

Marje Aasmets, Sirje Nilbe

The ELA Committee on Classification and Subject Indexing met the first time on 29 June 1992. Already at the opening meeting, the main point of the agenda was the need for Estonian-language UDC tables. Arda-Maria Kirsell's service as a long-time head of the working group and the chief editor of the UDC is invaluable.

Compilation of the UDC tables, participated by 39 translators and 114 specialists from different fields, continued up to 2000. Today, the working group draws together 24 members who represent nine research, five public and one school library. After Kirsell, the working group has been led by Marje Aasmets (2003-2005) and Katrin Karus (July 2005-Dec. 2006). The present board is chaired by Tamara Kozõreva (Tartu Public Library) and Malle Lang (Tallinn University of Technology); Marje Aasmets (Academic Library of Tallinn University) and Sirje Nilbe (National Library of Estonia) are members of the board. The committee keeps in touch with the international development of the UDC and discusses developments represented in the UDC international yearbook. Revisions made in the UDC in 1998-2004 have been published in *UDC täiendusvihik (UDC Supplement, 2007)*. Two seminars with a large number of participants were held on classification in March 2002 and April 2007. In addition to exhausting discussion meetings, the committee has organised visits to colleagues at other libraries. Contacts with international organisations also form an important share of the committee's activities.

Committee on Terminology

Siir Lauk

The ELA Committee on Terminology has been actively worked - since 1998 led by Kalju Tammaru, from 2001 to 2003 by Maris Ringvee. The objective of the committee is to develop and organise professional terminology; its activities were started with the revision of already existing manuscripts by Hans Jürman and Mare Onga. Based on the terminology database created at the department of librarianship at the NLE, preparations for a web version of the library terminology database were started. Corrections were made in the Estonian-language names of the IFLA structural units. The free library terminology dictionary became accessible over the web in 2001 and a translation dictionary containing 1000 entries (mostly IT terminology) was published. In 2004, lecturer at the Tallinn University, Elviine Uverskaja, joined the committee and started teaching professional library terminology to her students. In 2006, the committee held a seminar to celebrate the 35th anniversary of its activities. In 2008, the new version of the electronic library terminology dictionary was uploaded. The years 2007-2008 were important landmarks in the work of Estonian-language professional terminology. The Ministry of Education and Research formed a commission for coordinating terminology work with the task of compiling a state programme for supporting terminology standardisation. The programme became active in April 2008.

Committee on Old Books

Urve Sildre

In the late 1990s, Estonian larger libraries implemented electronic catalogues; this change affected the collections of older books as well. The committee held training sessions and discussions on electronic cataloguing and continued the introduction

of libraries, museums and archives that held collections of older books, as well as organised cultural history seminars. The committee drew together a couple of dozens of people from Tartu and Tallinn libraries; it was led by Tiiu Reimo (1994-1999), Ruth Hiie (2000-2003) and Kadri Tammur (2004-2008). Members of the committee have organised, participated in and given presentations at many events devoted to book history. The Year of Estonian Book was a busy work period for the committee, whose members participated in the preparations for large exhibitions and compilation of publications on book history. One of the aims of the committee has been finding contacts with Estonian museums and archives that hold older publications and getting an overview of their collections. Visits have been made to the library of the Estonian Art Museum and its restoration department, library of the State Archives, Tallinn City Museum, Tallinn City Archives, Estonian Historical Archives and its library, and collections of art and photos of the Estonian National Museum, also to almost all Estonian county museums. Foreign colleagues have been met in Helsinki, Riga and St. Petersburg and at the events organised by the Consortium of European Research Libraries.

Working Group on Public Libraries Acquisition

Ere Raag

The working group on public libraries acquisition was created in February 1999. The same year, the group held several meetings on collections development policies and sent a memorandum to the *Riigikogu*, government and Minister of Culture to protest the plan of the Ministry of Culture to reduce the financing allotted for acquisition of publications for public libraries by 33%. In 2000, specification of recommended principles for collection development of central public libraries was started, and the development of small village libraries (the communities of up to 300 inhabitants) and integrated public and school libraries was studied. In 2001, applications for an increase in the public libraries acquisitions sums were continued, but the parliament did not support the rise. In order to get an overview of the situation, the working group made preparations for a new survey about the acquisition of reference literature at rural libraries. In 2002, methodical guidelines "Recommendations for collections development at public libraries" were completed and a survey about the availability of non-fiction literature at rural libraries was conducted. In 2003, the working group focussed on the analysis of the survey and the introduction of its results. In autumn, a seminar for the heads of acquisitions departments and members of the working group on compiling selected bibliography of recently published Estonian books was held, discussing acquisitions problems, listening to a lecture on literature and introducing the activities of the Repository Library. This seminar was an opening event for training acquisitions librarians. Training seminars were held and current problems were discussed during the following years as well; in 2006, the compilation of selected bibliography of recently published Estonian books was stopped, and better methods for introducing new literature were adopted.

During its ten years of activities, the working group has paid much attention to solving pressing problems of collections development at public libraries and improving the librarians' knowledge of literature. Elle Tarik, Krista Kumberg and Maire Liivamets have introduced Estonian exile literature, both original and translated, children's books, and Estonian fiction.

Ex-Club

Ester Lepik

62 people gathered at the NLE on April 1998 for creating an Ex-Club at the Estonian Librarians' Association to draw together retired librarians and working librarians who have reached the retirement age. The Ex-Club has its own board and president (Ester Lepik, Elvi Vall, Aita Karjase and Juta Kaps have held the position). The first meeting of the club was in May, in August the statutes of the club were formulated and its tasks were specified – to offer opportunities for meeting former colleagues, to record experience, knowledge and memories. The club meets once a month. Its members visit museums and libraries, go on excursions and walking tours, participate in lectures, meetings, etc., hold Christmas parties, celebrate the club's anniversary, and so on. The ages of the members range from 55 to 90, mainly, they are about 70 years old. Club activities have been supported by the ELA board, the NLE, libraries of the Tallinn University and Tallinn University of Technology and the Ministry of Culture.

Tartumaa County Branch

Halliki Jürma, Vaike Kurel

The ELA Tartumaa County Branch re-established in 1989, draws together former and present librarians of all types of libraries (research, public, school, museum, archive and county libraries). The Branch has held events related with routine library work and with wider cultural interests. Already in the early 1990s, computer courses and courses in English, German, and Finnish were held. The uniqueness and strength of the Branch lies in the fact that in every two years, a new representative is elected, who usually brings along a fresh approach to its work. The position has been filled by Elle Tarik, Ädu Neemre, Halliki Jürma, Ester Barkala, Maret Vanamb, Ene Ruder, Sirje Madisson, Vaike Kurel, Halliki Jürma and Kersti Jalas. The Branch has participated in the ELA events and other librarianship events of the county; it has proved its importance for librarians.

Võrumaa County Branch: Union is Power!

Ere Raag

The idea of creating the ELA Võrumaa County Branch was born at the ELA annual meeting in 2000, where it was stressed that libraries of one and the same region should form assemblies of their own. The ELA Võrumaa County Branch was formed on 8 March 2000. During these years, members of the branch have had numerous

joint activities and found new friends and followers, and people have become more active and ready to cooperate. Today, the Branch draws together about 50 members, two thirds of whom have the professional qualifications certificate. The Branch has offered its members both educational events and entertainment. Traditions have grown together with the passing years: spring days of local history and hiking tours, celebrations of birthdays and library jubilees, meetings with writers, psychologists, natural scientists and fellow librarians. Excursions have been organised to different places in Estonia, as well as to St. Petersburg, Germany and the Nordic countries. Preparations for the 100 anniversary of the Võrumaa Central Library are in progress. The ELA Võrumaa County Branch is in close cooperation with a NGO *Järjehoidja*, many of its members belong to both organisations. Plans of the Branch have been carried out thanks to the enthusiasm and good will of its members, cooperation partners, and support from the ELA. Thanks to successful projects the Branch has been able to organise many excursions and study trips and meet with interesting guests.

Libraries in the Knowledge-based Society. An overview of the IX Congress of Estonian Librarians in Tallinn on 9-10 June 2008

Katre Riisalu

During the two days of the IX Congress of Estonian Librarians, 16 presentations were held, divided into four large sections. The first day focussed on the current problems of librarianship at home and abroad, on the second day, problems of professional education and the heritage of the past decades were discussed.

The opening presentation was by Rector of the Tallinn University, Professor Rein Raud. Professor Frank Huysmans from the University of Amsterdam told about the future perspectives of Dutch public libraries in "Dutch Public Libraries in Ten Years". Director of the Finnish National Library, Professor Kai Ekholm, spoke about the strategic goals of the Finnish National Library. Presentation by director of the University of Tartu Library, Martin Hallik, "How to Become an Outstanding European Research Library?", was based on the development plan of research libraries and the idea, expressed in it that in order to be among the best universities in Europe, a university needs a very good library. Director of the National Library of Estonia, Tiiu Valm, based her presentation "National Library of Estonia – a Window to the World of Knowledge" on the development plan of the NLE and listed the strategic goals of the library. Kristina Rallmann from the Library of the General Staff of the EDF gave an overview of special libraries in 2008. The title of director of the Tartu Public Library, Asko Tamme's presentation was "Public Libraries – Freedom is Our Relic". Director of the Rocca al Mare School Library Jaanus Kõuts spoke about the development of Estonian school libraries in his presentation "School Library as a Place for Learning Information Literacy". Toomas Schvak from the NLE spoke on "Librarianship without Frontiers: International Cooperation Projects of Estonian Libraries in 2003-2008". Tiiu Reimo from the

Tallinn University and Mai Põltaas from the UT Viljandi Culture Academy attempted to find an answer to the question "Why Should Librarians Have Professional Education?". Kaie Holm from the Tallinn Central Library spoke "About new generations of librarians from the employer's viewpoint"; Janne Andresoo from the NLE – about the professional qualifications of librarians and about their professional training; Anne Valmas from the Academic Library of the Tallinn University summed up the activities of the ELA in "85 years of Librarians' Cooperation". Piret Lotman from the NLE spoke about literature on the humanities in the major Estonian research libraries, "Fashion and Continuity in Estonian Research Libraries". Ilmar Vaaro from the UT Viljandi Culture Academy focussed on the Estonian books published in 1918-1940 and their availability at public libraries, "Older Estonian-language Books as the Characteristics of Central Library Collections". Chief editor of the publishers *Eesti Entsüklopeediakirjastus*, Hardo Aasmäe, talked about the role of the book and (knowledge) in Estonia and in the world.

What a Life It Would Be... Without Books!

Anne Rande

Director of the Estonian Children's Literature Centre, Anne Rande, introduces the work of the centre. Thanks to the help of the former Minister of Culture, Urmas Paet, the centre is since 7 January 2008 located in the recently renovated building in Pikk Street in Tallinn. The centre has made reading books and getting familiar with the world of books as comfortable for the children as possible. The interiors of the rooms housing the children's library and the treasury of children's literature, which is practically the first Estonian museum of children's books, are interesting and beautiful. Rooms were designed and decorated by Jüri and Piret Mildeberg. Estonian and international art of children's books is exhibited all over the building. The inner court of the building can be used for organising summer events. The centre is welcoming all children and young adults.

Mobile Library Takes Books Nearer to the Readers

Kaie Holm

The development plan of the Tallinn Central Library for 2005-2009 included a suggestion that a mobile library could be used to service those districts of the town where there are no branch libraries or they are too small for the number of inhabitants. The mobile library in a bus, quite a usual phenomenon in the Scandinavian countries, could offer a solution under such conditions. As the initial investment for such a service was large, the opening of the service did not seem realistic during these years. But already in 2007, the town of Tallinn and a Finnish firm Kiitokori OY signed an agreement for building a bus suitable for a mobile library. Its technical description was based on the library bus standard developed by the Finnish Librarians' Association. The Helsinki City Library shared information

with us and offered practical training for our librarian at their mobile library. The idea of naming our mobile library also originated from the Helsinki CL. 119 different name versions were suggested by 95 readers. The name of the mobile library, "Katarina Jee", originates from August Gailit's book *Toomas Nipernaadi*, first published in 1928, and due to a coincidence, with the naming of our library bus, we also celebrated the 80th anniversary of this important work of Estonian literature.

Besides offering routine library services, the mobile library advertises the library and books among townspeople. The service has evoked only positive feedback. The mobile library can be invited to visit kindergartens, schools and other institutions.

Estonian National Library 90. A Glimpse on its Research and Development Activities

Janne Andresoo

During most of the 90 years of operation, the National Library of Estonia has played a leading role in the research and development activities of Estonian libraries. The first director of the library, Nikolai Päts, saw the role of the State Library, first created as a parliament library, in its wider social context, wishing to develop it into a central research library, as well as into a national library for preserving national memory. The State Library of its time has by now evolved into a polyfunctional organisation with a wide range of activities and carries an important role in developing Estonian librarianship and the network of libraries. In addition to well-developed collections and the help of professional staff, the modern information consumer expects high-quality electronic services; therefore, development of e-library occupies an important part of R and D activities of the NLE. The NLE has cooperated with other Estonian memory institutions and universities in the implementation of new information technology, organisation of user surveys and preservation and making accessible of Estonian publications. Among the foreign partners for R and D projects there are mostly national libraries of the Baltic and Nordic countries, as well as libraries from Russia, Germany and other European countries. Creation and development of an all-European information portal *The European Library* was an important cooperation project. Digital archive DIGAR (*digar.nlib.ee*), for archiving and making accessible of on-line publications, preprint files, and digitised copies of printed publications and e-publications on physical carriers (e.g. CD-ROMs, etc.), was created as a cooperation project.

The NLE is responsible for preservation and making accessible of cultural heritage and is engaged in research in history, cultural history, history of the book, bibliography and libraries, and preservation and restoration of library collections. The NLE publishes its proceedings (*Acta Bibliothecae Nationalis Estoniae*), divided into two subseries since 2008: A-series *Book and History* reflects cultural history,

and history of the book and libraries; B-series *Information and Society* discusses different aspects of modern information society. The tasks of the NLE also include the collection, organisation and mediation of professional R and D information, compilation of Estonian library statistics and organisation of additional professional training of librarians, as well as teaching information literacy to library users.

The First Day of Research and Special Libraries

Ave Janu

Related with the statutes of the award “The Deed of the Year at Research and Special Libraries” emerged an idea of organising the Day of Research and Special Libraries. The first Day was held at the Tallinn School of Economics on 22 October 2008. The opening words were said by the ELA chairman Anneli Sepp and the director of the NLE Janne Andresoo. The projects that had competed for the Deed of the Year award were introduced and the first awards were given. The papers that followed the event were given by programme leader and lecturer of information sciences at the UT Viljandi Culture Academy Mai Põldaas, project leader of the NLE research and development centre Toomas Schvak, director of the Lehtimarket Oy Janne Järvinen, senior consultant at the Estonian Statistics Office Aime Lauk, psychiatrist Jüri Ennet and head of the Services Department of the University of Tartu Library Olga Einasto. 130 people participated in the event.

ELA as the Awardee of Professional Qualifications to Librarians, 2002-2008

Reet Olevsoo

The Professions Act, passed in 2001, formed a new framework for the professional qualifications system of librarians and conditioned changes in the procedure for awarding professional qualifications. The new Act required the establishment of a professional council, whose 12 members from different libraries were approved by the Government in 2002. The aim of the professional council was to develop the system of necessary professional standards and the accrediting and awarding of professional qualifications; its tasks were the approval of requirements valid for the given profession and submitting them for entering into the register of professions, and the specification of the body that would award professional qualifications, control of its activities and approving of the examination requirements. The first meeting of the working group took place on 17 January 2003. The first meeting of the Professional Council for librarianship took place on 20 February 2003. On 8 December, the Professional Council for librarianship approved of librarians' III, IV and V professional standards. At the same meeting, the Professional Council for librarianship decided to merge with the Professional Council for culture. In 2008, Reet Olevsoo became the representative of the ELA at the professional council. The professional standard was valid for four years, the period ended in 2007. Already in spring, a working group of librarians established

at the professional council for culture started to modernise the professional standard. Compared with the previous professional standard, the new one is more concrete and specifies the qualifications levels more clearly. On 9 January 2006, the professional council formed a five-member qualifications examination board for passing the III, IV and V-level librarians' professional examinations and for working out the necessary documents. The Professional Council will work for four years and in 2008, the board proposed that the mandate of the council was extended for the next period. 595 professional certificates were awarded in 2005-2008. Application for profession is optional and for a fee. The process raises the self-esteem of the applicants and helps them in salary negotiations.

About Teaching of Librarianship and Bibliography in the 1970s

Evi Rannap

Teaching of librarians at the Tallinn Pedagogical Institute was begun in 1965. At first, teaching was carried out at the Chair of Estonian Language and Literature; a Chair of Librarianship and Bibliography was created in 1966, staffed by the head, Helene Johani, and lecturer Kalju Veskimägi. Imbi Vesmes worked first as a senior laboratory assistant, later as a lecturer. Several well-known librarians – Mari Kalvik, Signe Väljataga, Maret Väljaots and others – started teaching at the chair. Johani developed a new curriculum with two branches – for teaching librarians for public and research libraries, and for technical libraries. In 1973, Evi Rannap became the head of the chair.

The basics for teaching and methods were laid in 1965-1973. For the further development, conditions had to be created for research and cooperation with other institutions of research and higher education. Several members of the chair had studied librarianship and acquired their degrees at the Leningrad Institute of Culture.

In 1961-1970, a sociological survey was carried out at Estonian libraries on the role of libraries based on the readers' evaluations. Kalju Veskimägi was among the developers of research methods and conductors of the survey. He studied reference analysis and the use of research literature based on reference analysis. Other members of the chair studied problems of reading and reading psychology, methods of reader services, Estonian book history, services for researchers at academic libraries, bibliography of fiction, the use of the punch card system, the nature and tasks of library collections and other subjects.

Research and teaching contacts were established with the Universities of Vilnius and Riga. The curriculum of librarianship at the University of Vilnius paid much attention to the needs of Lithuanian libraries, teaching information systems and services, as well as Lithuanian history and literature for which they had obtained a special permission from Moscow. Estonian officials strictly followed the all-Union rules and regulations. In 1976, an all-Union regulation was issued about libraries as

ideological institutions and a new compulsory curriculum with the minimal number of optional subjects was put into force. Later, it was required that several subjects were taught in Russian, or as an alternative, practical training for librarians was held in Moscow, Leningrad, Riga and Vilnius. During the study of four years, practical trainings were held each year, first, introducing different libraries. During the second and third year, students participated in practical library work (cataloguing, classification, reference and reader services). During the fourth year, the practical training included also library administration. In the 1970, the student research dealt with the history of Estonian culture and the Estonian book, but also with information services and systems. Many librarians of the time became leading specialists in their fields.

Krista Talvi received the ELA Prize for Merits 2008

Ene Riet

Krista Talvi, who had been the ELA Chairman for six years, was given the ELA Prize for Merits in 2008. Krista Talvi studied librarianship at the Tallinn Pedagogical Institute in 1973-1978 and graduated from it *cum laude*. Now, she is working at the NLE. Since 1994, she is the chief specialist of professional training and organises 20-22 training courses a year all over Estonia; she is also the driving force of the annual seminar camps for public libraries. Talvi has been the Estonian coordinator of Phare, PubliCat and other international projects. She is one of the re-founding members of the ELA, belonging to the Association since 1988. During the time she was the Chairman of the Board of the ELA, the Association worked out the librarians' professional standard and ethic code, and held discussions on the role and tasks of the ELA. Talvi took an active part in the organisation of the Year of Estonian Book. From the very beginning she participated in the Committee on Education; in 2008 she was elected the chairman of the ELA Professional Qualification Commission and she participates in the actual training process by supervising practical trainees. Talvi is a professionally devoted, creative, considerate and cheerful colleague.

Saima-Õie Andla received the ELA Annual Award 2008

Lenna Eliste, Heinike Sinijärvi

Saima-Õie Andla, director of Pärnu Central Library, was given the ELA Annual Award 2008 for her devoted library work. She has worked as the director of the Paide Regional Library. When already working, she studied librarianship and bibliography at the Tallinn Pedagogical Institute and graduated from it in 1969. Since 1967, she has for decades organised the library life in Pärnu. When the Pärnu town government decided to build a new library in Pärnu in 1998, Andla held long discussions with town officials and architects, explaining what a modern library should look like from the viewpoints of readers and librarians. Construction was started in 2001, the library was opened for the readers on 31 May 2003, and it was

fully completed in 2008. Being a good team leader, Andla was able to create a favourable work atmosphere. In 2003, colleagues elected Saima-Õie Andla the Librarian of the Year and in 2008, she was given the title of the Culture Organiser of the Year 2008 by the Estonian Cultural Endowment Pärnu expert group. Since 2009, Saima-Õie Andla is a Bearer of the Order of the Pärnu Coat of Arms.

The Deed of the Year at Research and Special Libraries

Ave Janu

In spring 2008 it was decided to start to recognise new initiatives and good work at research and special libraries as well. On 17 September 2008, the ELA Board passed the statutes of the award “The Deed of the Year at Research and Special Libraries” and decided that each year, a person or a working group at one research library and one special library will be given an award for an especially outstanding deed or result. The recipients of the award are made public at the day of research and special libraries, first held in 2008, during the Library Days. The Deed of the Year 2008 at research libraries was the virtual exhibition “Our Parliament and Time”, prepared at the NLE to celebrate the 90th anniversary of the Republic of Estonia. The Deed of the Year 2008 at special libraries was the system of automated reproduction of sound publications and lending them via mail to visually impaired people, developed at the Estonian Library for the Blind. Recipients of the awards were announced and the awards – the ELA souvenirs and letters of appreciation – were given at the 1st Day of Research and Special Libraries at the Tallinn School of Economics on 22 October 2008.

Hans Jürman 85

Hans Jürman, born and raised in Tallinn, talks emotionally about his private life and work as a librarian, recalling childhood memories and school years up to the graduation from the university. An Estonian philologist, who had also worked as a pharmacist and a teacher, became a librarian. He started his library career at the Tallinn Central Library, and continued it at the State Library (NLE), where he mostly worked for public libraries. He wrote a number of research articles on librarianship and helped in the editing of the journal *Raamatukogu*. Jürman’s activities in developing professional terminology are remarkable and worthy of merit. In addition to library work, Jürman found time for going in for arts and visiting cultural events, and naturally, for reading books. He acknowledges the important role of information technology in librarianship.

Elle Tarik 70

Maire Liivamets

This interview with a librarian of the department of Estonian exile literature and older Estonian literature at the Tartu Town Library, Elle Tarik, was made to celebrate her 70th birthday and it is an addition to a thorough article in the collection *Houses, Books, People*, published by the library in 2005. Elle Tarik, who

has been a librarian for a long time, highly appreciates interaction with the readers. A librarian can learn much from talking with the readers and colleagues and it is important that she was not embarrassed to ask questions. Everything that she learns has to be used again in helping library users. Tarik wishes librarians great devotion, determination and active outlook and deep responsibility. A librarian is also a mediator and synthesiser of culture. Tarik reads much, and does not look down on easy reading, because something interesting can be found in all books. She reads everything published by Estonian authors, although she does not like all of it. Work in the library has allowed comparing the ways of thinking at different eras. Books have been used to influence people as means of propaganda. Librarian's role is to direct readers and offer suggestions. Tarik was especially glad when Estonian exile literature finally found its way to Estonian libraries. Tarik thinks that the ELA is a much needed and appreciated organisation worth continuing in spite of difficult times it is experiencing due to economic pressure.

Elle Tarik's daughter, Tiina Tarik, became a librarian after her mother's example and she has learned from her mother that in the group of three – the book-reader-librarian – the reader is the most important. Elle Tarik's colleagues appreciate her as a wise and sincere, open-minded and witty person. She is an example of how a devoted person can have an effect on her profession and make it better.

In Memoriam Hilja Vihalem 29.06.1920–04.03.2008

Bibliographer Hilja Vihalem, who had worked at the Central Library of the Estonian Academy of Sciences, devoted 52 years of her life (1947-1999) to librarianship. In her article "Memories of a long working life", published in the ELA Yearbook 2002, Hilja Vihalem wrote that she had never regretted the fact that she had become a librarian purely by chance. She was a quiet and unpretentious person, but she still liked communicating with the readers and helping them in finding necessary literature. Thanks to a favourable work environment, Vihalem studied all through her life, read reference works and books in foreign languages; she was a much appreciated co-worker to her colleagues.

In Memoriam Meelis Ideon 25.12.1941–22.09.2008

Since 1970, Meelis Ideon worked at the Tallinn Technical University Library as a senior specialist, vice director, director and the head of the acquisitions department. His son Argo Ideon remembers: "He loved books and due to his wide reading, he had remarkable knowledge in many spheres of life. He did not see books as only a source of instant reading gratification but appreciated their value as a collection that preserves over time and talks about the past. He was also interested in sports and sport life, studied and knew much about sport history and already since school days, he was an amateur sportsman. He devoted his free time to his home and was friendly, trustworthy and helpful towards his family as well as his colleagues."

Meelis Friedenthal. *Tractatus moralis de oculo*” at the Tallinn City Archives.

Kaspar Kolk

Meelis Friedenthal’s Doctoral dissertation discusses the manuscript Cm3, held at the Tallinn City Archives, and especially the last text in the manuscript, the abridged text “*Tractatus moralis de oculo*”, written by Petrus de Limoges in the 13th-14th centuries. The author of the dissertation proves himself to be a book historian (researcher of bindings), palaeographer, science historian, theologian and philologist. The work divides into two parts. The first part describes the manuscript and especially, its last part, from the codicological and palaeographical point of view, explains the content and background of Petrus de Limoges’s text and its abridged version and discusses the earlier fate of the manuscript. The second part contains an edition of the manuscript text together with its Estonian translation.

Petrus’s *Tractatus* is a morale allegorical treatise framed with a selection of scientific viewpoints of the time on optics. In manuscripts, it is often presented together with different sermonising aids; the other two main texts of the Tallinn manuscript are Nicolaus de Byard’s “*Summa de abstinentia*” (sermonising aid, focussing on the topic of abstinence) and Nicolaus de Gorran’s sermons. Deciphering and transcribing of such a manuscript is a real masterwork. The publication is provided with a thorough source critical apparatus, containing quotations from many examples for Petrus and the abridger of his text, giving references in their modern standard form or, for comparison, showing similar passages from works of other authors. Not all source references have, however, been identified. Translation of the text posed a challenging task as well. The language of the original text is often unclear, clumsy, without literary ambitions, with unclear passage breaks; it had never been translated into modern languages and it had never been even thoroughly studied. The tradition of translating into Estonian texts from the scholastic era is almost nonexistent. The translation is generally very exact, often even to the extreme, preserving whenever possible even the Latin word order that is unnatural in Estonian – a method that was common for translators of the classical and medieval times. A word list of palaeographical and codicological terms has been placed at the beginning of the book which would help to understand the current work as well as to develop the still hesitant Estonian-language vocabulary of palaeography and codicology.

The Activities of Estonian Librarians Association in 2008

Anneli Sepp

In 2008, 85 years passed from the foundation and 20 years from the re-establishment of the ELA. By 31 December 2008, the ELA had 775 members, eight honorary members and seven supporting members. Anneli Sepp continued as the Chairman of the ELA Board. The Board consisted of nine members; it held 11 meetings. The Board initiated four memoranda (a memorandum addressed to the Estonian public, expressing the hope that the state would invest into libraries even

during economic hardships; a letter sent to the Minister of Culture Laine Jänes about the development plan of public libraries and the state budget strategy; a memorandum to the Culture Commission of the *Riigikogu*, warning against negative consequences of the reduction of state support to libraries' acquisition financing; the Section of School Libraries prepared amendments for the draft resolution for the amendment of "Principles of work organisation at school libraries", sent to the Ministry of Education and Research). The Professional Council for culture passed the new version of the professional standard and the amended procedure of awarding and accrediting of professional qualifications on 5 December 2007. During 2005-2008, the ELA has awarded 595 professional certificates. Much attention was paid to valuing the profession and the acknowledgement of librarians.

In 2008, the jubilee year for both the Republic of Estonia and the ELA, the Association organised the IX Congress of Estonian Librarians, and held the traditional annual Library Days and other events, including the ELA annual meeting. The sections, committees and working groups continued their activities: the ELA Committees on Collections Development, Education, Children's Library Services, Classification and Subject Indexing, Terminology, Old Books, Working Group on public libraries acquisition, Sections of Special Libraries, School Libraries and Rural Libraries, Ex-Club, Tartumaa and Võrumaa County Branches. The work of the ELA members in Jõgevamaa and Pärnumaa is also worth merit. Several projects were in progress: the biographic database of Estonian Librarianship ERBA and the user survey at public libraries. Discussions were held with the Ministry of Culture on the development plan of libraries. The ELA is a member of the IFLA and four of its sections. The new web page of the ELA was created. The Association publishes a journal *Raamatukogu* together with the NLE; six issues of the journal and the calendar were published. The ELA Yearbook 2006/2007 was published.

The ELA has cooperation partners and supporters who help to maintain the Association. The year 2008 was a year of economic hardships for the ELA. An idea of organising a round table for discussing the future perspectives of the Association was voiced.

Consortium of Estonian Libraries Network in 2008

Mare-Nelli Illus

By 31.12.2008, the ELNET Consortium had 10 members (13 libraries); the newest member was the Estonian National Museum. The main activities of the consortium are the development and management of the integrated library information system and electronic catalogue ESTER. The e-catalogue ESTER contains 2.68 million bibliographic records of materials in 460 languages, published in 360 different countries. The software version 2007 allowed the use of a new version of the web catalogue – WebPac Pro. A subcatalogue 'e-resources' was added to the Tallinn database of the catalogue, containing links to full texts and audio and

image files. The number of online access sources is constantly growing. Besides links to the libraries' digital archives, e-catalogues also contain records of e-books. In 2008, ca 4000 records of e-books accessible over the University of Tartu computer network (Oxford UP, Springer e-books) were uploaded to the Tartu database. Since October 2008, *Google Analytics* is saving information about hits to e-catalogues. The Tartu ESTER has about 50 000 visits a month (a visit commonly lasts for about four minutes); visitors come from 34 countries. The Tallinn ESTER has about 100 000 visits a month (a visit of about seven minutes); visitors come from 45 countries.

Estonian IUG - the ELNET summer seminar was held after the annual international conference of Innovative User Group (IUG). The first part of the seminar discussed new applications of the system's new version, new products and other topics; the second part was devoted to drawing an activities plan and schedule for testing and implementing new products and applications of the system. In October 2008 the Nordic Innovative Users Group Seminar was held in University of Tartu Library.

Estonian Music Library Association in 2008

Kaie Viigipuu-Kreintaal

The Estonian Music Library Association was founded in 1991; it draws together libraries of different type, museums, other institutions and individuals who deal with the collection and mediation of music documents and information. In 2008, the association had 16 members. The board of the association included Aurika Gergeležiū (President, NLE), Avo Kartul (Vice President, UT Library), Kaie Viigipuu (Tallinn City Library), Ene Roost (Pärnu Central Library), Meery Salu (Tartu Public Library), and Kadri Steinbach (Estonian Academy of Music and Theatre Library). In 2008, the activities of the EMLA were devoted to copyright problems. On 9 April, the Riigikogu approved changes in the Republic of Estonia Copyright Act according to which, since 15 May 2008, libraries are allowed to lend audio recordings to their users after four months have passed from the start of their distribution in Estonia. The authors, performers, distributors and producers of phonograms have the right of receiving payment from the state budget. This change was of great help in modernising the services of music libraries, but it did not concern lending of video recordings.

Since 1994, the EMLA is a member of the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML). Aurika Gergeležiū is the IAML Vice President since 2007. Members of the EMLA regularly participate in the IAML annual conferences. In 2008, seven EMLA members participated in the IAML conference in Naples, Italy, where Kadri Steinbach gave a National Report and Aurika Gergeležiū's paper "Music Library Seminar in Kiev, Ukraine – Report to the Outreach Open Session" was read by Dominique Hausfater. Due to contacts developed between the EAMTL and the Danish National Archive of Sound Recordings at an earlier IAML conference, a project was initiated that resulted in

the transfer of 151 matrices of music, recorded in Estonia in 1939 that had been believed to be lost, to Estonia by Denmark on 29 April 2008. The project and research connected with it were conducted by the EAMTL (Kadri Steinbach, Ilvi Rauna). A. Gergeležiū participated in the seminar *Mitä musiiki merkitse ihmiselle*, held in Tampere, Finland in October 2008 and devoted to the 50th anniversary of the creation of music departments at Finnish public libraries. In 2008, nine articles on the EMLA and music libraries were published in Estonian and foreign publications. Director of the EAMTL, Ilvi Rauna, is Corresponding Editor of the IAML journal *Fontes Artis Musicae*.

AUTORID * AUTHORS

- Marje Aasmets Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu kogude arenduse osakond, liigitamise ja märksõnastamise sektori juhataja
Academic Library of Tallinn University, Department of Collection Development, Head of Indexing Section
- Janne Andresoo Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor
National Library of Estonia, Director General
- Lenna Eliste Pärnu Keskraamatukogu maaraamatukogude peaspetsialist
Pärnu Central Library, Chief Specialist, County Libraries
- Kaie Holm Tallinna Keskraamatukogu direktor
Tallinn Central Library, Director
- Mare-Nelli Ilus Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi tegevdirektor
Consortium of Estonian Libraries Network, Executive Director
- Ave Janu Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu Infotehnoloogiatalitus süsteemihaldur
Tallinn University of Technology Library, IT Division, System Administrator
ERÜ juhatuse aseesimees
The Estonian Librarians Association, Vice-president
- Halliki Jürma Tartu Linnaraamatukogu andmebaaside peaspetsialist
Tartu Public Library, Administrator of Databases
- Hans Jürman ERÜ auliige
Honorary Member of the ELA
- Kaspar Kolk Tartu Ülikooli Raamatukogu käsikirjaliste ja haruldaste raamatute osakonna raamatukoguhoidja
University of Tartu Library, Department of Manuscripts and Rare Books, Librarian
- Ülle Kuuse Tallinna Keskraamatukogu lasteteeninduse peaspetsialist
Tallinn Central Library, Children's service main specialist
- Vaike Kurel Vanalinna Hariduskolleeegiumi raamatukoguhoidja
Old Town Educational College, Librarian
ERÜ juhatuse liige
Board of the ELA, Member

- Siiri Lauk Eesti Rahvusraamatukogu teadus- ja arenduskeskuse juhtiv spetsialist
National Library of Estonia, Research and Development Centre, Leading Specialist
ERÜ terminoloogiatoimkonna sekretär
Committee on Terminology of the ELA, Secretary
- Ester Lepik Eks-klubi eestseisuse auliige
The Eks-club of Retired Librarians of the ELA, Honorary Member
- Maire Liivamets Eesti Rahvusraamatukogu teadus- ja arenduskeskuse eesti kirjanduse referent
National Library of Estonia, Research and Development Centre, Subject librarian
- Sirje Nilbe Eesti Rahvusraamatukogu normandmete osakonna juhataja
National Library of Estonia, Authority Control Department, Head
- Reet Olevsoo Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu büroo juhataja
Estonian Librarians Association, Head of the Office
- Kristina Pai Tartu Ülikooli Raamatukogu kogude direktor
University of Tartu Library, Director of Collection Development
ERÜ kogude toimkonna juhataja
Committee on Collections of the ELA, Leader
- Ere Raag Võrumaa Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja
Võru County Central Library, Chief Librarian
ERÜ rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma juht
Working Group on Public Libraries Acquisition of the ELA, Leader
- Irma Raatma Väike-Maarja Valla raamatukogu juhataja
Väike-Maarja Municipal Library, Head
ERÜ maaraamatukogude sektsiooni esimees
Section of Rural Libraries of the ELA, Leader
- Kristina Rallmann Kaitsejõudude Peastaabi raamatukogu
Headquarters of the Estonian Defence Forces, Head of the Library
ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni esimees
Section of Special Libraries of the ELA, Leader
- Katre Riisalu Eesti Rahvusraamatukogu kunstide teabekeskuse juhataja
National Library of Estonia, Fine Arts Information Centre, Head
ERÜ juhatuse aseesimees
The Estonian Librarians Association, Vice-president

- Anne Rande Eesti Lastekirjanduse Keskuse direktor
Estonian Children's Literature Centre, Director
- Evi Rannap ERÜ auliige
Honorary Member of the ELA
- Ene Riet Ajakirja *Raamatukogu* peatoimetaja
Magazine Raamatukogu, Editor
- Anneli Sepp Tartu Ülikooli Raamatukogu rekatalogimise osakonna juhataja
University of Tartu Library, Re-cataloguing Department, Head
ERÜ juhatuse esinaine
The Estonian Librarians Association, President
Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi infosüsteemi üldhaldur
Consortium of Estonian Libraries Network, Database Manager
- Urve Sildre Eesti Rahvusraamatukogu kogude osakonna vanaraamatu spetsialist
National Library of Estonia, Collection Department, Rare Book Specialist
ERÜ vanaraamatu toimkonna juhataja
Committee on Old Books of the ELA, Leader
- Heinike Sinijärv Pärnu Keskraamatukogu arendusjuht
Pärnu Central Library, Chief Specialist, Library Services
- Margit Stamm Eesti Rahvusraamatukogu teadus- ja arenduskeskuse infoteaduste saali juhataja
National Library of Estonia, Research and Development Centre, Head of the Information Sciences Reading Room
- Krista Talvi Eesti Rahvusraamatukogu teadus- ja arenduskeskuse koolituse peaspetsialist
National Library of Estonia, Research and Development Centre, Chief Specialist on Continuing Professional Education
- Kaie Viigipuu-Kreintaal
Tallinna Keskraamatukogu muusikaosakonna juhataja
Tallinn Central Library, Music Department, Head
Eesti Muusikakogude Ühenduse esimees
The Estonian Music Library Association, President
- Anne Valmas Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu väliseesti kirjanduse keskuse juhataja
Academic Library of Tallinn University, Centre Expatriore Estonian Literature, Head